

VIII
NA-1264 III Br
EKP KESKKOMITEE PARTEI AJALOO INSTITUUT

NLKP KESKKOMITEE MARKSISMI-LENINISMI INSTITUUDI FILIAAL

EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUN

Dokumentide ja materjalide kogumik

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1958

Toimetuse kolleegium: A. LIEBMAN, R. MAJAK, A. PÄSS (vastutav toimetaja).

Koostaja H. HARTMANN.

EESTI TOORAHVA
KOMMUN

Dokumentide ja materjalide kogumik

N

Tartu Riikliku Ollkeel
Raamatukogu

49392

EESTI RIIGI KIRJASTUS
TALLINN 1938

EESSÕNA

Õlg öla kõrval Vene töölisklassiga on Eesti töörahvas võidelnud tsarismi ja kapitalistliku orjuse vastu. Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võit tõi ka eesti rahvale vabanemise iga-sugusest rõhumisest, rajas Eesti rahvusriikluse, päästis valla töö-tava rahva loomingulised jõud ja initsiatiivi.

Kuid noore, maailma esimese sotsialistliku riigi loomine tekitas meeletut raevu töörahva vaenlaste leeris. Kukatatud ekspluataa-torlikud klassid Venemaal ja rahvusvahelise imperialismi jõud alustasid relvastatud võitlust tööliste ja talurahva võimu hävita-miseks.

Imperialistlike ringkondade agressiivsetes plaanides, mida nad Nõukogude Venemaa vastu välja haudusid, kuulus tähtis koht Baltimaadele kui tähtsale strateegilisele tugialale sotsialismimaa eluliste keskuste lähistel. Baltimaad äratasid Lääne kolonisaato-rite huvi ka sellepärast, et nad kujutasid endast arenenud põllu-majanduse ja tööstusega ning küllalt rikkalike looduslike ressurs-sidega piirkonda ja tähtsat transiitsõlme.

Rahvusvaheline imperialism, eriti aga Ameerika Ühendriikide valitsevad ringkonnad, püüdsid juba tol ajal militaristlikku Saksa-maad Nõukogude-vastase agressiivse löögijõuna ära kasutada. Juba Bresti läbirääkimiste ajal hakkasid saksa imperialistid ette valmistama sõjalist kallaletungi Nõukogude vabariigi vastu. Kei-serliku Saksamaa väed, püüdes töörahva võimu meie maal vere ja rauaga maha suruda, alustasid 18. veebruaril 1918 pealetungi laial rindel Balti merest Musta mereni. Uksnes punase Petrogradi suunas paiskas Saksa väejuhatas 16 hambuni relvastatud diviisi. Saksa okupantide pealetungi Eestis soodustas eesti kodanluse ja saksa parunite kontrevolutsiooniline tegevus töörahva võimu vastu.

Kommunistlik partei ja proletaarse revolutsiooni geniaalne juht V. I. Lenin kutsusid töörahva hulki ennastsalgavale võitlu-sele sotsialistliku isamaa eest. Koos teiste Nõukogudemaa rah-vastega astusid nõukogude võimu kaitseks välja ka Eesti töö-rahva paremad pojad ja tütreid.

Ägedates lahingutes Keila ja Pihkva all 23. veebruaril ning Narva lähistel veebruari lõpul — märtsi algul 1918, mis kujunesid noore Nõukogude armee sünnilahinguteks, avaldasid esimesed punaväe võitlussalgad kangelaslikku vastupanu pealetungivatele Saksa regulaarvägedele. Saksa imperialistid nägid, et neil ei lähe korda hävitada nõukogude võimu välkkiire löögiga ja et nõukogude rahva võitlustahe on murdumatu. Saksa sõjamasin oli samuti takerdunud verises tapatalgus läänerindel. Saksa rahva hulkades, rindel ja tagalas kasvasid revolutsioonilised meeolud. Kõige selle tõttu nõustusid keiserliku Saksamaa valitsevad ringkonnad rahu tegemisega. Rahuleping sõlmiti Brest-Litovskis 3. märtsil 1918. Bresti rahulepingu tingimused, mis saksa rööv-vallutajate poolt Nõukogude riigile peale suruti, olid väga ras- ked. Saksa imperialistidel läks korda okupeerida Baltimaad, kiska- koda Ukraina Nõukogudemaa küljest ja muuta ta Saksamaa yasallriigiks.

Kuid hoolimata nendest ränkadest kaotustest ja ohvritest, mida nõukogude rahvad imperialistliku Saksamaa kallaletungi tõttu kandsid, jäi kindlalt püsima nende veendumus sotsialismi jõu- dude lõplikus võidus. Okupantide meelevalla alla sattunud rahva- hulkades ei kustunud hetkekski lootus, et Vene töölisklass annab neile esimesel võimalusel vennalikku toetust, aidates neil purus- tada preisi junkrute ikke ja kehtestada taas töörahva võimu omal maal.

Okupeeritud maa-aladel, sealhulgas ka Eestis, hakkas hoogsalt arenema rõhutud rahvahulka- de võitlus saksa orjastajate vastu. Samal ajal, kui eesti kodanluse juhtivad tegelased püüdsid saa- vutada truualamlikku kokkulepet saksa võimudega, et endale mingisugust kas või teisejärgulist positsiooni eesti rahva kurna- jate laua taga välja tingida, asus ainukese võitlusparteina rahva- hulka- de revolutsioonilise vabadusliikumise etteotsa kommunistlik partei. Hoolimata saksa okupantide verisest terrorist kogu maal, hoolimata töölisaktivistide metsikust tagakiusamisest, massilistest areteerimistest, mahalaskmistest ja koonduslaagritesse saatmisest, taastati eesti kommunistide poolt peagi Tallinnas ning teistes Eesti linnades ja asulates põrandaalne parteiorganisatsiooni võrk. Kommunistlik partei organiseeris illegaalse kirjanduse väljaandmist ja levitamist, juhtis väsimatult tööliste streike ja protestimeeleavaldusi okupatsioonivõimude vastu, arendas sabo- taaži linnas ja maal Saksa sõjamasina õhnestamiseks. Eesti kommunistid tegid samuti aktiivselt revolutsioonilist selgitustööd saksa soldatite ja madruste hulgas, mis aitas kaasa saksa oku- patsioonivõimu laostumisele.

Nõukogudemaa töölisklass Venemaa Kommunistliku Partei ja suure Lenini juhtimisel andis pidevat abi Eesti töörahvale tema kangelaslikus võitluses oma sünnimaa vabastamise eest. VK(b)P Eesti sektsioonid, mis asutati 1918. aasta märtsikuus, tegid suurt poliitilist ja organisatsioonilist tööd Nõukogude Venemaale eva-

kueerunud ja siin varem asunud eestlaste hulgas, tõmmates neid kaasa sotsialistlikule ülesehitustööle ja Nõukogude vabariigi kaitsmisele ning valmistades neid ette lahinguteks — Eesti territooriumi vabastamiseks vaenlase ikke alt. Suurt tööd Nõukogude Venemaa territooriumil elavate eesti töötajate hulgas tegi samuti Vene SFNV Rahvasajade Rahvakomissariaadi juurde loodud Eesti osakond, mida juhtis eesti revolutsioonilise liikumise välja-
paistev tegelane H. Pöögelmann.

Eesti kommunistid andsid hulgaliselt välja marksistlikku kirjandust: V. I. Lenini teoseid, ajalehti, brošüüre, üleskutseid. Artiklite kirjutamisest võtsid aktiivselt osa Eesti töölisliikumise väljapaistvad tegelased J. Anvelt, V. Kingissepp, H. Pöögelmann, V. Klein, J. Sihver jt. Petrogradis ilmus eestikeelne bolševistlik ajaleht „Edasi“; 4. augustil 1918 hakkas sealsamas ilmuma ajaleht „Töoline“. 1918. aasta aprillikuu lõpul hakati välja andma eestikeelset bolševistlikku häälekandjat „Kommunist“, mida trükiti esialgu Petrogradis ning toimetati illegaalselt üle piiri okupeeritud Eestisse; sügisel hakati „Kommunisti“ ja proletaarseid lendlehti trükkima juba põrandaaluses trükikojas Eestis.

Rahvusliku kaadri ettevalmistamiseks avati Petrogradis Eesti Tööraha Ülikool, kus asus õppima üle 100 inimese.

Hoogsalt arenes eesti punaste väeosade organiseerimine Nõukogude Venemaa territooriumil. Juba märtsis 1918 formeeriti Piiteris Üksik Eesti Kommunistlik Pataljon, millest hiljem kasvas välja 1. Tallinna Eesti Kommunistlik Kütipolk. Tallinna kommunistlik väeosa täitis algul austavat ülesannet, kaitstes proletaarse revolutsiooni kuulsat staapi Smolnõid, ja võttis aktiivselt osa kontrrevolutsiooni väljaastumiste likvideerimisest, hiljem aga, maikuu lõpul, astus võitlusse valgete vastu Uraali rindel. Ägedates lahingutes ülesnäidatud vapruste eest autasustasid Uraali parteikomitee ja Petrogradi 1. Linna Rajooni Tööliste ja Talupoegade Saadikute Nõukogu Tallinna kommunistlikku kütipolku punalip-pudega.

1918. aasta maikuu asuti Tartu kommunistliku kütipolgu formeerimisele. Baasiks, millele selle polgu formeerimisel tugineti, oli Tartu-Putilovi ja Rakvere partisanisalgad, mis koosnesid Eestist lahingutega välja taganenud Tartu ja Rakvere punakaartlastest ning revolutsiooniliste traditsioonidega kuulsaks saanud Putilovi tehase (praegune Kirovi tehas Leningradis) töölistest. Augustikuu 1918 sürus polk maha kulakute mässu Jamburgi-Gatšina rajoonis ning siirdus siis Arhangeliski rindelõigule interventide vastu. Mehise võitluse eest sotsialistliku isamaa kaitsmisel andsid Putilovi tehase töölised Tartu kommunistlikule polgule punalipu. 1918. aasta maikuu hakati ka formeerima Jamburgis Narva kommunistlikku polku. 1918. aasta sügisel formeeriti eesti kommunistide juhtimisel Petrogradis ja Jamburgis veel 2. Viljandi Eesti Kommunistlik Kütipolk. Suurt tähelepanu pöörati samuti eesti punaste suurtüki- ja ratsaväe-

osade loomisele. Punaarmee eesti polkude võitlejad teadsid väga hästi, et täites oma proletaarset kohust Nõukogude kodumaa kaitsmisel ning Oktoobrirevolutsiooni võitude säilitamisel, annavad nad ühtlasi oma panuse sünnimaa vabastamiseks välismaiste interventide ja eesti kodanluse ikke alt.

VK(b)P Eesti sektsioonide nõupidamistel ja konverentsidel arutati süstemaatiliselt küsimusi, mis olid seotud parteilise ja sõjalise organiseerimistööga Nõukogude Venemaa territooriumil elavate eestlaste hulgas, samuti ülesandeid töörahva revolutsioonilise võitluse organiseerimisel okupeeritud Eestis. 13.—15. juulil 1918 toimus Moskvas VK(b)P Eesti sektsioonide ülevenemaaline konverents, millel oli tegelikult kongressi tähtsus. Konverents, mille juhatajateks valiti V. Kingissepp ja J. Heintuk, võttis päevakorda järgmised tähtsamad küsimused: poliitiline olukord Nõukogude Venemaal, poliitiline olukord ja kommunistliku partei ülesanded Eestis, Punaarmee eesti väeosade organiseerimisest, VK(b)P Eesti sektsioonide parteitöö ülesanded.

Konverents arutas samuti Rahvasajjade Rahvakomissariaadi Eesti osakonna juhataja H. Pöögelmanni aruannet osakonna tööst ja määras kindlaks osakonna ülesanded eesti töötajate organiseerimisel võitluses sotsialismi eest.

Venemaa poliitilist olukorda käsitlevas resolutsioonis toetas eesti kommunistide konverents üksmeelselt Nõukogude valitsuse ja tema juhi V. I. Lenini kindlat seisukohta — mitte järele anda saksa imperialistide jultunud survele, nende katsetele tuua seoses Saksa saadiku Mirbachi provokatsioonilise tapmisega Nõukogudemaa pealinna Moskvasse Saksa sõjaväeosa. Eesti tööliklassi nimel teatas konverents, et ta on valmis iga hetk Nõukogude sõjaväe punaste lippude all võitlusse astuma, et viimse veretilgani kaitsta sotsialistlikku isamaad saksa röövvalitajate poolt ettevalmistatava sõjakäigu vastu.

Konverentsil vastu võetud resolutsioon „Eesti iseseisvuse kohta“ paljastas eesti kodanlike natsionalistide poolt üles seatud „iseseisvuse“ loosungi klassiolemust ja näitas, et eesti kodanlus on tegelikult rahva enesemääramise põhimõtte üle parda heitnud ning taotleb „iseseisvuse“ sildi all Eesti muutmist imperialistide söödamaaks, lootes end orjastatud Eesti töörahva sandarina ametisse upitada. Imperialistliku sobingu asemel, märgiti resolutsioonis, seab kommunistlik partei kõikjal üles võitluse imperialismi vastu, tööliste klassivõitluse kapitalistide vastu. Kommunistlik partei Eestis, öeldi resolutsioonis, ei pea võitlema kodanlikdemokraatliku vabariigi eest, vaid Eesti nõukogude vabariigi eest, tal ei tule võidelda selle eest, et võimu juurde pääseks rahvusvahelise imperialismi kannupoiss — eesti kodanlus, vaid et võim läheks Eesti töörahva enda kätte. Resolutsioonis rõhutati, et eesti rahva tõeline iseseisvus on tagatud vaid nõukogude korra tingimustes, kus on kaotatud igasugune rõhumine ja eksploateerimine ning kus vennalik koostöö teiste sotsialistlike

vabariikidega tagab Eesti nõukogude vabariigi julgeoleku ja sõltumatuse.

Konverents pööras erilist tähelepanu Punaarmee eesti väeosade organiseerimisele. Olukorras, kus Nõukogude Venemaal ähvardasid sisemise kontrrevolutsiooni ja rahvusvahelise imperialismi ühendatud jõud, kutsus eesti kommunistlik organisatsioon kõiki Nõukogude vabariigi territooriumil elavaid eesti töötajaid astuma Punaarmee ridadesse, et kaitsta ennastalgavalt oma suurt sotsialistlikku isamaad. Eriti praegusel momendil, märgiti resolutsioonis, kus saksa imperialistid, balti parunid ja eesti kodanlus on Eesti proletariaadilt tema kommunistliku sünnimaa jõuga ära kiskunud ning pannud ta kurnamise ja rõhumise ikkesse, peab iga eesti tööline astuma Punaarmee väeosasse, et vastu astuda kapitalistlikele kiskjatele, kaitstes oma suurt kommunistlikku isamaad...

Vastavalt konverentsi otsusele moodustati 1918. aasta augusti-kuus Petrogradis Punaarmee Eesti kütiväeosade Sõjanõukogu, mille etteotsa valiti eesti revolutsioonilise liikumise tuntud tegelane Jaan Sihver.

1918. aasta sügisel hakkas üha selgemini ilmnema, et saksa okupatsioon variseb peagi kokku. Okupeeritud territooriumil võttis järjest rohkem hoogu rahvahulkade võitlus saksa võimude vastu, suurenes revolutsiooniline käärimine ja sõjatüdimus saksa soldatite hulgas. Tekkinud olukorras toimus 19.—21. oktoobril Moskvas okupeeritud piirkondade kommunistlike organisatsioonide konverents. Konverentsi juhatas VK(b)P Keskkomitee sekretär ja Ulevenemaalise Kesktäitevkomitee esimees J. M. Sverdlov. Eestimaa parteiorganisatsiooni esindaja konverentsil rääkis, et töötava rahva vabadusvõitlust okupantide vastu juhiwad klassisõjas karastatud usaldusväärased seltsimehed ning et töörahva enamus on kommunistide poolt. Linna töölisklass ja kehvtalurahvas ootavad pikisilmi oma nõukogude võimu taaskihtestamist Eestis (vaata dokument nr. 1). Konverents töötas välja konkreetse võitlusplaani revolutsioonilise liikumise edasiarendamiseks okupeeritud piirkondades.

Kommunistliku partei juhtimisel leidsid kogu Eestis aset töörahva väljaastumised okupantide vastu. 8. novembril alustasid Tallinna töölised üksmeelselt poliitilist üldstreiki. Tööliste kolonid tulid punaste lippude all tänavademonstratsioonile. 9. novembril puhkes Saksamaal revolutsioon. Keiserlik režiim Saksamaal varises kokku. Okupatsioonivägedes suurenesid järsult revolutsioonilised meeleolud. Ka Eesti territooriumil asunud Saksa väeosades tekkisid soldatite saadikute nõukogud (Soldatenräte).

Suutmata pidurdada rahvahulkade revolutsioonilist aktiivsust ja okupatsioonivägede laostumist, oli Saksa väejuhatuse Eestis sunnitud 11. novembril võimule upitama eesti kodanliku Ajutise Valitsuse. 12. novembril tuli Tallinna töölisklass tänavameeleavaldusele hüüetega: „Maha kodanlik valitsus!“ Kommunistlik

partei kutsus töölishulki võitlusele kodanluse diktatuuri kukutamiseks (vt. dok. nr. 3, 6). Ent kodanlik valitsus jäi püsima saksa sandarmite ja eesti kaitseliitlaste täakide toetusel (vt. dok. nr. 6).

Tallinna töölisel avaldasid vihast protesti eesti kodanluse vägivallarežiimi vastu (vt. dok. nr. 4, 4-a, 8). Kommunistide initsiatiivil toimusid saadikute valimised Tallinna Tööliste Saadikute Nõukogusse. Tallinna Nõukogu asus mehiselt võitlusele töörahva võimu eest (vt. dok. nr. 11, 15, 26).

Bresti röövlepingu annulleerimisega avanes Nõukogude Venemaale võimalus astuda avalikku võitlusele oma rõhutatud vendade vabastamiseks okupantide ikkest (vt. dok. nr. 2).

Eesti tööliklass võitles aktiivselt nõukogude võimu taastamise eest omal maal, protesteerides ägedalt eesti kodanluse püüete vastu asendada lagunevat saksa okupatsiooniarmeed inglise-ameerika sandarmitega. Novembri keskel 1918 saabus illegaalselt Tallinna eesti kommunistliku liikumise väljapaistev juht Viktor Kingissepp. 19. novembril 1918 pöördus Tallinna Tööliste Saadikute Nõukogu Nõukogude Venemaa töörahva poole üleskutsega ühise võitluse alustamiseks interventide ja kontrevolutsiooni vastu (vt. dok. nr. 11).

Eesti kommunistid Nõukogude Venemaa territooriumil tegid samuti hoogsalt ettevalmistusi okupantide võimu likvideerimiseks Eestis. Juba 15. novembril toimus Petrogradis VK(b)P Eesti Sektsioonide Keskkomitee koosolek, kus otsustati luua vastav organ — Ajutine Revolutsioonikomitee — Eestimaa vabastamise võitluse juhtimiseks (vt. dok. nr. 5). Revolutsioonikomitee asus agaralt tööle: määras kindlaks konkreetseid abinõud eelseisvate ülesannete edukaks lahendamiseks (vt. dok. nr. 7, 9), avaldas Punaarmee väeosadele üleskutse nende ees seisva tähtsa missiooni — Eestimaa vabastamise kohta (vt. dok. nr. 10), pöördus töörahva poole palava üleskutsega energiliselt võidelda Eestis nõukogude võimu taastamise eest (vt. dok. nr. 13).

Vastuseks oma rõhutatud vendade üleskutsele alustasid Punaarmee väeosad, kelle eesotsas sammusid eesti kommunistlikud kütipolgud, võitlust Eestimaa vabastamiseks. Esimene luurelahing toimus 22. novembril Narva all. Äge lahing Narva vabastamiseks puhkes 28. novembril, kui frontaalrännakule idast asus Tartu kommunistlik kütipolk, tiivalöögi lõunast andis Viljandi kommunistlik kütipolk, Narva-Jõesuus aga astus välja punane dessantsalk Balti laevastiku sõjalaevade toetusel. Joala lahingus Narva all langes kangelaslikult üle 80 Viljandi kütipolgu võitleja, nende hulgas Eesti Revolutsioonilise Sõjanõukogu esimees, väljapaistev bolševik Jaan Sihver.

Vaenlase vastupanu oli aga murtud. Saksa väed ja eesti valgekaartlased põgenesid paanikas. 29. novembri hommikuks oli Narva vabastatud. Samal päeval kuulutati Eesti nõukogude sotsialistlikuks vabariigiks Eesti Töörahva Kommuuni nime all (vt. dok. nr. 18). Oma esimesel istungil 29. novembril 1918 andis Eesti

Tööraha Kommuuni Nõukogu (Valitsus) välja manifesti Eesti töörahvale (vt. dok. nr. 20) ning rea esimesi nõukogude võimu teadaandeid ja korraldusi (vt. dok. nr. 19, 24, 25). Okupatsioonivõimude seadused annulleeriti ja eesti kodanliku valitsuse võim ning tema seadused kuulutati kehtetuks. Raadio teel avaldati Eesti Tööraha Kommuuni Nõukogu üleskutse kogu maailma töölistele nõukogude võimu toetamiseks Eestis (vt. dok. nr. 21).

Kommuuni nõukogu esimehe kohale määrati eesti töölisliikumise väljapaistev tegelane Jaan Anvelt, kel tuli ühtlasi juhtida Kommuuni sõjaväe valitsust. Kommuuni rahvamajanduse valitsust hakkas juhtima H. Pöogelmann, rahvusvaheliste suhete valitsust Joh. Mägi, kultuuri ja hariduse valitsust A. Vallner; Nõukogu asjaajajaks määrati J. Käspert, kes hiljem töötas ka siseasjade valitsuse ülemana.

Revolutsioonilises võitluses oma vabastamise eest sai Eesti töörahas pidevat abi oma sõbralt ja liitlaselt — Vene töörahvalt. Vastav V. I. Lenini allkirjaga telegramm saadeti välja Nõukogude vägede ülemjuhatajale juba 29. novembril 1918 (vt. dok. nr. 23). Lähtudes leninlikust poliitikast, kõigi rahvaste sõltumatuses ja suveräänsetest õigustest lugupidamise poliitikast, võtsid VSFNV Rahvakomissaride Nõukogu ja Ulevenemaaline Kesktäitevkomitee 1918. aasta detsembrikuus vastu otsuse Eesti Nõukogude Vabariigi tunnustamise kohta (vt. dok. nr. 37, 53, 75). Nõukogude Venemaa töörahas ja Nõukogude valitsus andsid noorele Eesti sotsialistlikule vabariigile suurt ja omakasupüüdmatut majanduslikku abi tema ülesehitavas töös ning võitluses kogu Eesti territooriumi vabastamise eest (vt. dok. nr. 36, 37, 46, 48). Eesti töörahas hindas sügava tänutundega oma ustava võitluskaaslase — Vene tööliklassi — seltsimehelikku abi raskes heitluses eesti rahva vabastamiseks kurnajate ikkest (vt. dok. nr. 51).

Paljud kogumikus avaldatud dokumendid näitavad kujukalt, missugust laialdast organiseerimistööd tegi Eesti Tööraha Kommuuni valitsus rasketes kodusõja tingimustes uue, sotsialistliku elu ülesehitamisel, missuguse suure poolehoiu ja aktiivsusega võtsid laiad Eesti tööraha kihid vabastatud territooriumil linnas ja maal osa nõukogude korra ja riikluse loomisest. Uuesti asusid aktiivselt tegevusse tööliste massiorganisatsioonid — ametühingud (vt. dok. nr. 41, 118). Anti välja määrused, mis nägid ette nõukogude võimu kohalike organite taastamist valdades, mõisate ülevõtmist ja nende andmist mõisa tööraha komiteede juhtimisele (vt. dok. nr. 34, 81, 101). Tööstusettevõtted natsionaliseeriti uuesti (vt. dok. nr. 44, 73, 79, 82). Tehased, vabrikud, kaubandusettevõtted, sideasutused jne. pandi käima tööliklassi juhtimisel (vt. dok. nr. 89, 99, 110, 112, 118). Loodi ühtne nõukogude panga-süsteem (vt. dok. nr. 42). Nõukogude võim parandas tunduvalt töötajate ainelist ja sotsiaalset olukorda, võttis tarvitusele abinõud elanikkonna toitlusolukorra ja korteritingimuste parandamiseks, taastas 8-tunnilise (alaealistele veel lühema — 4- kuni 6-tunnilise)

tööpäeva, tõstis töötajate palka jne. (vt. dok. nr. 30, 43, 47, 63, 74, 83, 85, 86, 87, 95, 102, 110).

Töötati välja abinõud revolutsioonilise korra kindlustamiseks, spekulantide ja igasuguste kontrrevolutsiooniliste elementide ohjeldamiseks (vt. dok. nr. 52, 57, 63, 95, 97, 99). Nõukogude võim kutsus vabastatud tööraha hulki näitama üles heaperemehelikk suhtumist sotsialistlikku omandisse, hoolitsema kultuuri ja teaduse arengu eest (vt. dok. nr. 35). Kommuni valitsus tegi tööraha huvides suurt tööd kultuuri ja hariduse arendamiseks (vt. dok. nr. 49, 96, 107, 116, 117), hoolitses tõsiselt kultuuriajalooliste ja kunstiliste varade ning mälestusmärkide säilitamise eest (vt. dok. nr. 90, 93, 113).

Eesti Tööraha Kommuun organiseeris väsimatult võitlust kogu Eesti territooriumi vabastamise eest, võttis tarvitusele rea abinõusid sõjaväe korraldamiseks ja eesti punaste väeosade löögivõime tõstmiseks (vt. dok. nr. 31, 32, 38, 55, 58, 59, 103, 105, 106, 133), kandis hoolt sõjapõgenike eest (vt. dok. nr. 115).

Eesti tööliklass tervitas palavalt Eesti Tööraha Kommuuni võidukäiku (vt. dok. nr. 60, 61, 62, 64, 84). Punaarmee lähenedes toimus 20. detsembril Tartus revolutsiooniliste rahvahulkade ülestõus. Valged põgenesid korratuses. Kommunistide juhtimisel kehtestati Tartus nõukogude võim veel enne punaväe osade kohalesaandumist (vt. dok. nr. 66, 67, 68, 69, 72).

1919. aasta alguseks olid eesti punased kütipolgud jõudnud Tallinna lähistele (vt. dok. nr. 94). Eesti kodanlik valitsus, kes oli jäänud saksa tääkide abita ning rahva toetuseta, seisis katastroofi äärel. Ajutise Valitsuse poolt välja kuulutatud mobilisatsioon kukkus armetult läbi (vt. märkus 20). Dokumentaalsed materjalid kodusõja ajajärgust iseloomustavad eesti kodanluse juhtivaid tegelasi kui rahva äraandjaid, kui imperialistlike kiskjate käsilasi, kes meeletus vihas revolutsioonilise töölikklassi vastu olid valmis andma oma rahvast saksa ja inglise-ameerika kolonisaatorite orjusesse. Ajaloolised faktid kummutavad täielikult kodanlike natsionalistide poolt omal ajal käibele lastud müüdi niinimetatud „vabadussõjast“, mis tegelikult kujutas endast eesti kodanluse ja Lääne imperialistide verist klassisõda Eesti tööraha revolutsioonilise vabadusvõitluse kägistamiseks ning maailma esimese sotsialistliku riigi hävitamiseks. Kogumikus avaldatakse rida materjale, mis paljastavad eesti kodanluse kontrrevolutsioonilist tegevust ja sotside reetlikkust ning näitavad, et ainult revolutsiooniline töölikklass eesotsas kommunistliku parteiga pidas võitlust Eesti tööraha tõelise vabaduse ja iseseisvuse eest (vt. dok. nr. 1, 6, 10, 11, 13, 15, 80, 92, 98, 103, 108, 123, 124, 125).

Kodanliku Eesti valitsevad ringkonnad ei võtnud vastu neile tehtavaid ettepanekuid rahu sõlmimiseks Nõukogude Venemaaga (vt. dok. nr. 127, 128), kisades samal ajal ikka veel silmakirjalikult, et nad peavad „kaitseõda“ Venemaa vastu.

Eesti kodanlus sai oma musta töö tegemiseks suurt sõjalist ja rahalist abi uutelt peremeestelt — inglise-ameerika interventidelt. Ameerika dollarite eest palkas eesti kodanlus Soomest, Rootsist, Taanist timukaid oma töörahva veristamiseks. Eesti, soome, vene valgekaartlasi toetas Inglise sõjalaevastik. Kodanliku Eesti valitsevad parteid, alates linna- ja maakodanluse esindajaist ning lõpetades sotsidega, esitasid detsembris Inglise admiralile ametliku avalduse Eestimaa okupeerimiseks Inglise vägede poolt (vt. märkus 39).

Eesti Tööraha Kommuuni Valitsus avaldas energilist protesti interventide jultunud vahelesegamise vastu eesti rahva siseasjadesse, kodusõja käiku (vt. dok. nr. 104). Kommuuni valitsus tervitas palavalt Läti ja Leedu revolutsioonilist töörahvast (vt. dok. nr. 71, 76), Ungari ja Baieri nõukogude vabariike (vt. dok. nr. 121, 126).

Jaanuvarikuu algul 1919 asusid valgete väed Eestis pealetungile. Kontrrevolutsiooni ülekaalukatel jõududel läks sedapuhku korda uputada verre tööliste ja talurahva võim Eestis.

Metsiku valge terrori tingimustes jätkas Eesti töörahvas kommunistliku partei juhtimisel kangelaslikku võitlust kodanluse interventsioonipoliitika vastu, kasutades kõiki revolutsioonilise võitluse viise ja vahendeid — ülestõuse, streike, demonstratsioone, sabotaaži jne. (vt. dok. nr. 108, 111, 123, 124, 129, 134). Selle võitluse eesmärgiks oli desorganiseerida valgete tagalat ja sõjaväge, saavutada eesti kodanluse lüüasaamine kodusõjas. Kuid võitluse käik näitas, et Eesti töölikklassil ei jätkunud jõudu, et kujunenud tingimustes kukutada kodanluse ja välismaiste interventide võim Eestis. Nõukogude Venemaa, keda kodusõja ja interventsiooni rinded igast küljest piirasid, ei saanud sel ajal anda Eesti töölikklassile vajalikku sõjalist abi võitluses revolutsiooni vaenlaste vastu. Sõjategevuse jätkamine kodanliku Eesti ja Nõukogude Venemaa vahel tähendas seega töörahvale mõttetut aadrilaskmist, mis oli kasulik vaid rahvusvahelisele imperialismile. Kõiki neid asjaolusid arvesse võttes võeti 5. juunil 1919 vastu otsus Eesti Tööraha Kommuuni likvideerimise kohta (vt. dok. nr. 132).

Kommunistliku partei Eesti Keskkomitee pöördus 19. juulil 1919 Eesti töörahva poole rahumanifestiga (vt. dok. nr. 135). Manifestis anti Eesti kommunistliku organisatsiooni programm rahvahulkade laialdase rinde loomiseks võitluses, mille eesmärgiks oli Eesti väljalülitamine Nõukogude-vastasest interventsioonist, rahu sõlmimine Nõukogude vabariigiga. Uhtlasi teatati selles manifestis Eesti Tööraha Kommuuni likvideerimisest.

Kodanluse verisest terrorist hoolimata tugevdas Eesti töörahvas ja tema kommunistlik väesalk ennastsalgavat võitlust kodanluse interventsioonipoliitika vastu.

Eesti kodanlik valitsus, kes oli sunnitud tunnistama Nõukogude armee võitused kodusõja rinnetel, nähes Nõukogude valitsuse rahuarmastava poliitika järjest kasvavat mõju rahvahulkades

ning kartes ähvardavat revolutsioonilist plahvatust oma tagalas ja sõjaväes, võttis 1919. aasta novembrikuus vastu otsuse Nõukogude Venemaaga rahuläbirääkimistesse astumise kohta.

2. veebruaril 1920 tehti Tartus rahu Nõukogude vabariigi ja kodanliku Eesti vahel. See rahu oli V. I. Lenini hinnangu järgi rahu ja sotsialismi jõudude väljapaistvaks võiduks imperialismi jõudude üle.

Eesti töörahva võitlus rõhumisest vabanemise eest jätkus nüüd uutes tingimustes. Kodanlusel läks sedapuhku korda kehtestada ajutiseks oma diktatuur. Eesti Tööraha Kommuun oli likvideeritud. Mis oli Eesti Tööraha Kommuuni lüüasaamise peamiseks ja otsustavaks põhjuseks? Selleks oli asjaolu, et Eesti töörahva vastu astusid välja rahvusvahelise imperialismi ja eesti kodanluse ühendatud jõud, keda toetasid pealegi välismaised palgatimukad, vene valgekaartlased ja saksa parunid. Suurt kahju tegid Eesti tööliklassi revolutsioonilisele võitlusele eesti sotsid ja esseerid oma demagoogiliste loosungite ja pettemanöövritega.

Ent üheks asjaoluks, mis aitas kaasa Eesti Tööraha Kommuuni lüüasaamisele, oli veel see, et Kommuuni poliitikas esines „pahempoolseid“ vigu, eriti agraarküsimuses, samuti majanduse ja sõjaväe ülesehitamises, aga ka ideoloogiliste suhete valdkonnas, sealhulgas usuvastase töö läbiviimisel.

Kuid need vead ja puudused noore Eesti nõukogude vabariigi töös ei olnud otsustava tähtsusega nõukogude võimu saatusele Eestis, nad ei saa varju heita ega tumestada Eestimaa Kommunistliku Partei ennastohverdavat ja mehist võitlust töörahva vabaduse eest, sotsialistliku revolutsiooni võidu eest.

Eesti Tööraha Kommuun, mille väljakuulutamisest möödub tänava 40 aastat, jääb ajalukku püsima ühe eredama leheküljena Eesti töörahva ja Eestimaa Kommunistliku Partei kangelaslikust võitlusest tööliste ja talurahva võimu eest. Kommuuni võim Eestis hävitati küll interventide ja valgekaartlaste relvadega ning maeti maha tuhandete revolutsioonivõitlejate jäljetuis haudades, kuid leninismi ideede äravõitmatut jõudu, Nõukogude sotsialistliku vabariigi mõju rahvahulkades ei suutnud kodanlus Eesti tööliklassi teadvusest kunagi kustutada. Revolutsiooni päevil 1940. aasta juuni- ja juulikuus kukutas Eesti töörahvas kommunistliku partei juhtimisel läbinisti pehkinud kodanliku korra omal maal, kehtestas taas töörahva võimu ning vabastas endale tee tagasitulekuks nõukogude rahvaste vennalikku peresse.

A. PASS,

ajalooteaduste kandidaat.

Käesolev kogumik on tänapäeval esimeseks sellesarnaseks väljaandeks, mis tutvustab laiematele hulkadele põhilisi dokumentaalseid materjale Eesti Tööraha Kommuuni tegevusest.

1919. aastal anti Petrogradis välja brošüür „Eesti Tööraha Kommuuna Nõukogu dekreedid, määrused ja teadaanded“, kuid see väljaanne on jäänud praegusel ajal bibliograafiliseks harulduseks. Rida autoreid on küll kirjutanud brošüüre ja artikleid Eesti Tööraha Kommuuni kohta, kuid hulk faktilisi dokumentaalseid materjale, mis käsitlevad seda ajaloolist perioodi, on siiski jäänud seni avaldamata. Käesolev kogumik ei hõlma veel kõiki Eesti Tööraha Kommuuni tegevust iseloomustavaid materjale; kogumiku koostamisel püüti välja valida tähtsamaid tolleaegseid dokumente Eestimaa Kommunistliku Partei ja Eesti töörahva võitlusest interventide ja sisemise kontrrevolutsiooni vastu. EKP Keskkomitee Partei Ajaloo Instituut võtab tänuga vastu lugejate märkused ja täiendused, mis nad temale kogumiku kohta saavad.

Kogumiku koostamisel on kasutatud peamiselt mitmeid arhiivifonde, mida säilitatakse NLKP Keskkomitee Marksismi-leninismi Instituudi Partei-Keskarhiivis Moskvast, EKP Keskkomitee Partei Ajaloo Instituudi Partearhiivis (EKPA) ja Eesti NSV Oktoobrirevolutsiooni ja Sotsialistliku Ülesehitustöö Riiklikus Keskarhiivis (ORRKA) Tallinnas. Allikatena on samuti kasutatud tolleaegset bolševistlikku ajakirjandust, peamiselt EKP Keskkomitee Partei Ajaloo Instituudi Partearhiivi (Tallinn) ja Eesti NSV Teaduste Akadeemia Fr. R. Kreutzwaldi nimelise Kirjandusmuuseumi arhiiviraamatukogu (Tartu) fondidest.

Kogumikus on üldse avaldatud 137 dokumenti ja üks pilt. Suur osa dokumente (nr. 5, 7, 9, 17, 19, 26, 27, 30, 31, 44, 48, 52, 54, 55, 57, 59, 61, 64, 74, 79, 87, 95, 102, 107, 109, 110, 112, 113, 114, 116, 118, 119, 121, 122, 127, 130, 131, 132, 133 ja 136) ilmub trükis esmakordselt. Varem trükis ilmunud kogumikest ja brošüüridest on võetud 25 dokumenti. 16 dokumenti on välja antud 1918.—1919. aastal kommunistliku partei Eesti Keskkomitee üleskutsetena, lendlehtedena, ajalehe „Kommunist“ artiklitena. 53 dokumenti on pärit bolševistlike ajalehtede „Edasi“, „Eesti Kütiväe Teataja“, „Tööline“, „Punane Hommik“ veergudelt ja teistest bolševistlikest väljaannetest; 3 dokumenti avaldatakse ajakirja „Žizn Natsionalnosta“ teksti järgi.

Kogumiku koostajaks ja materjalide arheograafiliseks töötlejaks oli H. Hartmann EKP Keskkomitee Partei Ajaloo Instituudist (EKP PAI). Märkused koostas R. Majak (EKP PAI). Dokumentide tõlkimisest võtsid osa E. Aesma ja E. Blodo (EKP PAI). Registrite koostajaks oli J. Eber (EKP PAI). Materjalide töötlemisel abistas Fr. Ross (EKP PAI). Materjale redigeeris keeleliselt E. Orgmäe (EKP PAI). Kogumiku ettevalmistamist abistasid oma nõuanne-tega B. Levin (Eesti NSV Teaduste Akadeemia Majanduse Instituut), A. Miller (EKP PAI) ja U. Taigro (Eesti NSV Teaduste Akadeemia Ajaloo Instituut).

Kogumiku koostamist juhendas toimetuse kolleegium koosseisus: A. Liebman, R. Majak, A. Päss.

Eesti Tööräha Kommuuni Nõukogu. Istuvad vasakult: H. Pöögelmann, J. Anvelt, O. Rästas, M. Trakmann, K. Mühlberg, A. Vallner. Seisab J. Käspert. Puuduvad V. Kingissepp, R. Vakmann ja Joh. Mägi.

Nr. 1.

19.—21. OKTOOBRI 1918. — OLUKORD EESTIS ENNE SAKSA
OKUPATSIOONI KOKKUVARISEMIST

(VÄLJAVÕTE VENEMAA KOMMUNISTLIKU (BOLŠEVIKE) PARTEI EESTI
SEKTSIOONIDE ESINDAJA¹ ETTEKANDEST OKUPEERITUD PIIRKONDADE
KOMMUNISTLIKE ORGANISATSIOONIDE KONVERENTSIL 1918. AASTA
OKTOOBRIKUUS.)

Käesoleva aasta oktoobrikuus toimus N linnas* okupeeritud piirkondade kommunistlike organisatsioonide konverents, millest võtsid osa Poola Sotsiaaldemokraatia, Leedumaa Kommunistliku Partei, Leedu- ja Valgevenemaa kommunistlike organisatsioonide piirkonnakomitee, VK(b)P Eesti sektsioonide, Läti Sotsiaaldemokraatia ja Soome Kommunistliku Partei esindajad. Avaldame mõnede delegaatide ettekanded, mis iseloomustavad olukorda okupeeritud piirkondades.

⋮

2. Eestimaa esindaja ettekanne.

Seltsimehed! Okupeeritud Eesti tööliste ja eriti Tallinna tööliste nimel tervitan käesolevat konverentsi. Nagu kõigile on teada, vaevlevad praegu Eestisse jäänud seltsimehed preisi junkrute, kohalike parunite ja eesti kodanluse raske ikke all. Praeguse olukorra peremehed ei kõhkle ühegi rõhumise vahendi ees, et aga töötavast rahvast viimased mahlad välja pigistada. Nad maksavad kätte, selle sõna otseses mõttes, endise nõukogude võimu eest Eestis. Saksa täakide kaitse all kasutavad nad momenti, et halastamatult orjastada nii linna kui maa proletaarlasid.

Kõikjal Eestis, nii linnas kui maal, valitseb tööpuudus. Ettevõttes, kus nõukogude võimu ajal töötas 10 000 töolist (näiteks Tallinna Vana Sadam ja Narva Kreenholmi vabrik), töötab praegu tooraine puuduse pärast ainult mõnisada töolist. Vabrikutöölised töötavad kõikjal väga rasketes tingimustes. Tööpäev oli kuni septembrikuuni veel kõikjal kaheksatunniline, kuid septembrikuu keskpaiku otsustati okupatsioonivõimude esindajate ja vabrikantide ühisel koosolekul pikendada tööpäeva 10 tunnini. Seda otsust

* Konverents toimus Moskvas.

ei viidud ellu tänu septembri keskpaigas toimunud tööliste üldstreigile², mida juhtis K(e) Partei Tallinna organisatsiooni komitee.

Pole kahtlust, et ettevõtjad kavatsevad lähemal ajal uuesti sisse seada 10-tunnilist tööpäeva, ja see saabki teoks, kui töölisel ei avalda sellele aktiivset vastupanu. Palk, võrreldes elukallidusega, on tühine ning kõigub 3 ja 8 rubla piirides. Isegi trükiladudajad, kellel on kõige kõrgemad palgad, ei saa üheski trükikojas üle 8 rubla päevas. Endastmõistetav, et tööpuuduse ja sellise madala palga tõttu peavad töölisel ja eeskätt just perekonnaga töölisel nägema, sest tasu nende töö eest ei vasta elukallidusele.

Veel halvemini elavad ja vaevlevad maa proletaarlased — moonakad parunite mõisates ja sulased hallparunite juures. Nende elu on lausa sunnitöö. Siin ei tule enam rääkida tööpäeva pikkusest, kuna see sõltub paruni või taluperemehe heast tahtest. Kuid parunite landtag³ otsustas siiski ka põllutööliste sisse seada 15-tunnilise tööpäeva. Nende päevapalk ei ületa kusagil nelja rubla. Mõned töölisel, keda kahtlustatakse bolševikele kaasatundmises, ei saa kindlat palka, ning pärast teenistusaja lõppu tasutakse nende töö eest paruni või mõisavalitseja äranägemise järgi. Tööpuuduse ja raskete majanduslike tingimuste otseseks tagajärjeks on kuritegevuse suurenemine. Keegi ei või kindel olla kodus või väljaspool kodu, et teda paljaks ei riisuta või ei tapeta. Okupatsioonivõimud on täiesti võimetud kuritegevuse vastu võitlema, sest nad ei näe või ei taha näha selle tõelist põhjust. Nende võitlus kuritegevuse vastu seisib kuni viimase ajani ainult selles, et nad tapmistes ja röövimistes süüdistamise ettekäändel areteerisid ja paigutasid vanglasse endisi punaväelasi; see abinõu muidugi ei anna mingisuguseid positiivseid tulemusi kuritegevuse vähendamise mõttes.

Selline on üldjoontes tööliste olukord.

Mis puutub meie kommunistliku partei pörandaalustesse organisatsioonidesse okupeeritud Eestis, siis need on olemas peaaegu kõigis linnades ja alevites. Peale selle on organiseeritud peaaegu kogu Pärnu maakond, osaliselt on organiseeritud samuti Tallinna maakond*. Tartu maakonnas on organiseeritud ainult kolm valda. Üldse kuulub meie kommunistlikku parteisse Eestis ligi 400 liiget. Kõigi organisatsioonide koosseis on puhtproletaarne. Muide, tuleb pöörata tähelepanu sellele, et pörandaalustesse organisatsioonidesse on vastu võetud ainult kõige usaldusväärsemad, järeleproovitud ja aktiivsed seltsimehed, et ära hoida provokatsiooni võimalust (kuigi sellist asja meie seas seni pole juhtunud, vaatamata sellele, et mõned pörandal all töötanud seltsimehed on sattunud okupatsioonivõimude kätte ja paigutatud vanglasse).

Tallinnas, meie tegevuse keskuses, anname välja lendlehti nii töölistele kui ka saksa soldatitele ja madrustele. Seni on kohapeal trükitud eesti keeles kolm lendlehte ning saksa keeles kuus.

* Mõeldakse Harju maakonda.

Tähelepanu väärib asjaolu, et endised sotsialistide-revolutsioonäride⁴ ja vähemlaste⁵ partei lihtlikmed tunnevad kaasa meie põrandaalusele tööle ja abistavad meid kirjanduse levitamisel ja lendlehtede üleskleepimisel.

Mingisuguseid legaalseid töölisorganisatsioone tegelikult Eestis praegu ei ole. Ametiühingud ja teised seltsid, kuigi neid okupatsiooni algul ametlikult ei suletud, pole suutnud mingisugust tegevust arendada.

Teised parteid, nii kodanlikud kui ka sotsiaalreeturlikud parteid, on praegu küll olemas, kuid nad ei avalda mingisugust tegevust. Kogu kodanlike ja sotsiaalreeturlike parteide tegevus piirub põrandaaluste parteidevaheliste nõupidamistega, kus arutatakse päevaküsimusi.

Kodanlikud ja sotsiaalreeturlikud parteid loodavad oma unistuse Eesti vabariigi iseseisvusest teostada küll Saksamaa, küll liitlaste abiga — vastavalt olukorrale. Viimasel ajal, kui saksa koalitsioonivalitsus oli teinud rahuettepaneku president Wilsonile⁶, liiguvad Eestis kõvad kuulujutud saksa okupatsiooniväeosade lahkumise kohta. Kodanlus ja sotsiaalreeturid on seoses sellega hirmsasti ära kokkunud, kartes revolutsiooni puhkemist ja Venemaa sõjalist abi, ning ruttasid, nagu räägivad paljud kodanlikele ringkondadele lähedalseisvad isikud, esitama palvet Rootsi valitsusele, et viimane korra säilitamise eesmärgil okupeeriks Eesti oma vägedega.

Nii talitas liberaalne kodanlus, kes on opositsioonis okupatsioonivõimudega. Kodanluse parempoolne tiib oma häälekandja „Tallinna Päevalehega“ näeb Eesti päästmist ainult saksa okupatsioonis ja Preisi valitsusega liitumises ning usub, et ainult sel teel saab Eestis bolševismi ohtu vältida.

Viimasel ajal on kõik kodanlikud ajalehed — mis Eestis ainult ilmuvadki — hakanud kurtma nõukogude agentide tugevneva agitatsiooni üle, mille vastu okupatsioonivõimud ei suuda võidelda.

Juba poolteist kuud tagasi hakati Tallinnas organiseerima valgekaarti, mis tegutseb „omakaitse“ nime all. See on seesama valge bande, milline eksisteeris nõukogude võimu langemise eel. Eriti hoogsalt on valgekaardi loomisega tegeldud viimastel päevadel. Sinna võetakse vastu poliitiliselt täiesti ustavaid inimesi: soovitud annab neile politsei. Valgekaardi koosseisu kuulub kogu kodanlik rämp, alates gümnasistidest ja lõpetades kaupmeeste pojukeste ja endiste ohvitseridega. Relvad antakse okupatsioonivõimude poolt, ja iga valgekaartlane on kohustatud pärast õppust andma oma püssi või revolvri sinna, kust ta selle sai. Neid õpetatakse laskma nii püssist kui ka kuulipildujast. Pühapäeval, 13. oktoobril toimus linnas nende esimene relvastatud paraad. Sellest paraadist võttis osa 70 inimest, kuid tegelikult on neid märksa rohkem.

Valgekaarti organiseeritakse ka külades ja valdades, kus oku-

patsioonivõimude nõusolekul relvastatakse paruneid, mõisavalitsejaid ja enam-vähem ustavaid taluperemehi.

Viimasel ajal, mis ma Tallinnas olin, käisid kõvad kuulujutud, et viimastel päevadel olevat valgekaartlaste koosolekul vastu võetud resolutsioon, milles öeldakse, et punaarmeeaste peale tungi korral nad vastu panema ei hakka, sest see olevat lootusetu.

Tekib küsimus, missugust mõju avaldab see tööliste. Pean tunnustama, et see tugevdab energiat ja organiseerimispuuet.

Mis puutub saksa okupatsioonivägedesse, siis peab ütleva, et viimasel ajal, kus Läänes käivad kogu aeg lahingud, on neid vähe. Kohalejäänud soldatid on revolutsioonilise kirjanduse ja lendlehtede propaganda mõju all ning täidavad oma kohustusi loiult ja vastu tahtmist, millega ongi osalt seletatav valgekaardi loomine okupatsioonivõimude poolt.

Et saksa soldatid oma rõhuvas enamuses revolutsioonilistele väljaastumistele kaasa tunnevad, seda näitas septembrikuus toimunud üldstreik Tallinnas, kus saksa soldatid tervitasid streikijaid ja kus võimud panid kogu lootuse ainult politseinikele.

Toitlusküsimus ei ole Eestimaal eriti terav. Taluperemeestel läks korda osa vilja ära peita ja sel teel seda rekvireerimisest ja Saksamaale väljavedamisest päästa. Kaardisüsteemi järgi ei anta elanikele midagi peale leiva ja kartuli. Suure raha eest saab spekulantidelt ja kaupmeestelt osta kõike, kuid töölised elavad madalate palkade tõttu poolnäljas.

Mis puutub elanike meeleolusse, siis kuulub kogu Eestimaal rahva rõhuva enamuse sümpaatia meile, kommunistidele, ja nii töölised linnas kui ka kehvikud maal ootavad pikisilmi nõukogude võimu tagasitulekut.

„Žizn Natsionalnosta“ nr. 1, 9. novembril 1918, lk. 1—3.

Tõlge vene keelest.

Nr. 2.

13. NOVEMBRIL 1918. — ULEVENEMAALISE KESKTÄITEVKOMITEE OTSUS
BRESTI RAHULEPINGU ANNULLEERIMISE KOHTA.

Kõigi maade töölised, ühinege!

**Ulevenemaalise Kesktäidesaatva Komitee otsus Brest-Litovski
lepingu tühjastunnistamise kohta**

Ühel. häälrel vastu võetud 13. novembril 1918

Kõigile Venemaa rahvastele, kõikide okupeeritud maakondade ja maade elanikkudele.

Ulevenemaaline Kesktäidesaatev Komitee annab sellega pidulikult teada, et rahutingimused Saksamaaga, mis 3. märtsil 1918. aastal Brestis alla kirjutati, oma jõu ja tähtsuse kaotanud on. Brest-Litovski leping (samuti ka lisaleping, mis 27. augustil Berliinis alla kirjutati ja 6. septembril 1918 Ulevenemaalise Kesk-

täidesaatva Komitee poolt kinnitati) kuulutatakse tervelt ja kõikides punktides hävitatuks. Kõik Brest-Litovski lepingus olevad kohustused, mis sõjamaksude maksmisesse ja maa ja maakondade lahtiütlemisesse puutuvad, kuulutatakse tühjaks.

Viimane samm Wilhelm II valitsuse poolt, kes Venemaa Sotsialistliku Föderatiivse Vabariigi nõrgendamise ja hävitamise ja Vabariigi piirirahvaste kitsendamata kurnamise sihis selle vägivallarahu peale sundis, oli Nõukogude saatkonna väljasaatmine Berliinist⁸ tema tegevuse eest, mis kodanlik-keiserliku korra kukutamiseks Saksamaal sihitud oli. Esimene samm Saksamaa ülestõusnud tööliste ja soldatite poolt, kes keiserliku korra kukutasid, oli Nõukogude Vabariigi saatkonna tagasikutsumine.

Brest-Litovski vägivalla- ja röövrahu langes sel viisil Saksa ja Vene proletaarlaste-revolutsionääride ühendatud hoopide all.

Venemaa, Liivimaa, Eestimaa, Poolamaa, Leedumaa, Ukraina, Soome, Krimmi ja Kaukasuse töörahva hulgad, keda Saksa revolutsioon Saksa sõjalise kildkonna poolt ettekirjutatud röövlepingu surve alt vabastas, on nüüd kutsutud ise oma saatust otsustama. Imperialistliku rahu asemele peab sotsialistlik rahu astuma, — rahu, mida imperialistide surve alt vabanenud Venemaa, Saksamaa ja Austria-Ungari töörahva hulgad teevad. Venemaa Nõukogude Föderatiivne Sotsialistlik Vabariik paneb Saksamaa ja endise Austria-Ungari vennasrahvastele nende tööliste ja soldatite saadikute nõukogude näol ette viibimata nende küsimuste lahendamisele asuda, mis Bresti lepingu hävitamisega seotud on. Rahvaste tõelise rahu aluseks võivad ainult need põhjused olla, mis vennalikkudele vahekordadele kõikide maade ja rahvaste vahel vastavad ja mida oktoobrirevolutsioon üles seadis ja Vene saatkond Brestis kaitses. Kõikidelt Venemaa okupeeritud maakondadest viiakse sõjaväed ära. Kõikide rahvaste töörahvakihtide enesemääramise õigust tunnistatakse täiel määral. Kõik kahjud pannakse sõja õigete süüdlaste — kodanlike klasside — kanda.

Saksamaa ja Austria revolutsioonilised soldatid, kes nüüd okupeeritud maakondades soldatite saadikute nõukogusid loovad, kohalikkude tööliste ja talupoegade nõukogudega ühendusesse astudes, on töörahva kaasajajad ja liitlased nende ülesannete teostamises. Vennasliidu läbi Venemaa talupoegade ja töölistega lunastavad nad need haavad, mis Saksa ja Austria kindralid, kes vasturevolutsiooni huvisid kaitsesid, okupeeritud maakondade elanikkudele on lõõnud.

Neil alustel ülesehitatud vahekord Venemaa, Saksamaa ja Austria-Ungari rahvaste vahel ei ole mitte ainult rahuline vahekord. See on kõikide rahvaste töörahva hulkade liit nende võitluseks sotsialistliku korra loomise ja kindlustamise eest militarismuse, imperialismuse ja majandusliku orjuse korra rusudel.

Seda liitu pakuvad Venemaa töörahva hulgad Nõukogude valitsuse näol Saksamaa ja Austria-Ungari rahvastele.

Nad loodavad, et selle Venemaa, Poolamaa, Soome, Ukraina,

Leedumaa, Baltimaa, Krimmi, Kaukasuse, Saksamaa ja Austria-Ungari vabastatud rahvaste võimsa liiduga kõigi teiste maade rahvad ühinevad, kes veel imperialismuse iket ei ole purustanud. Kuni selle silmapilguni aga paneb see rahvaste liit igale katsele vastu rahvustele võõramaa kodanluse kapitalistlist survet peale sundida.

Saksa revolutsiooni läbi Saksa imperialismuse ikke alt vabastatud Venemaa rahvad on seda vähem usus ennast Inglise-Ameerika ehk Jaapani imperialismuse ikke alla painutama. Nõukogude vabariigi valitsus pani kõikidele riikidele, kes temaga sõda peavad, rahulist kokkulepet ette. Kuni selle silmapilguni aga, kus nende valitsuste töörahva hulgad oma valitsusi sunnivad Venemaa tööliste, talupoegade ja soldatite poolt ettepannud rahu vastu võtma, — paneb vabariigi valitsus, ennast nüüd terve Kesk- ja Ida-Euroopa revolutsiooniliste jõudude peale toetades, kõikidele katsetele vastu Venemaad uuesti võõramaa ja omamaa kapitali orjuse ikke alla painutada.

Kõikide Saksa imperialismuse ikke alt vabanenud maakondade elanikke tervitades kutsub Venemaa Nõukogude Föderatiivne Vabariik nende maakondade töörahva hulkasid vennasliidule Venemaa tööliste ja talupoegade ja lubab neile täielist, lõpuni ulatavat toetust nende võitluses nende maal tööliste ja talupoegade sotsialistlike võimu maksmapanemise eest.

Brest-Litovski vägivallarahu on hävitatud.

Elagu tõeline rahu — kõikide maade ja rahvaste töörahva hulkade rahuline liit.

Ülevenemaalise Kesktäidesaatva Komitee esimees:

J. SVERDLOV.

Rahvakomissaride Nõukogu esimees:

ULJANOV (LENIN).

Ülevenemaalise Kesktäidesaatva Komitee sekretär:

V. AVANESSOV.

ЕКРА, f. 395, nim. 2, s.-ü. 4, l. 164. Trükitud eksemplar.

Nr. 3.

MITTE ENNE 12. NOVEMBRIT 1918. — KOMMUNISTLIKU PARTEI EESTI KOMITEE ÜLESKUTSE EESTI TÖÖRAHVALE EESTI KONTRREVOLUTSIONILISE KODANLIKU AJUTISE VALITSUSE TEGEVUSE UUESTI-ALUSTAMISE PUHUL.

Kõigi maade töölised, ühinege!

Eesti töörahvale!

11. novembril 1918 avaldas suremata Ivan Ivanovitš Poska oma „Eesti rahvale“ üleskutse „Eesti ajutise valitsuse volitusel“ ja komandeeriva kindrali vabaherra von Seckendorffi loaga.

Revolutsioon Austria-Ungaris ja töörahva revolutsioon Saksamaal lõi kindral von Seckendorffi Toompeal kõikuma. Seesama vihane vabaherra, kes $\frac{3}{4}$ aastat „Eesti iseseisva demokraatlise vabariigi“ ministreid energiliselt Inglise agentideks sõimas, on nüüd kõige armulisemalt lubanud, et Ivan Poska ja tema valitsus „oma takistatud tegevust uueste algaks.“

Eesti töölised ja maatamehed!

Meil kõigil on värskelt meeles, mis sugune Eesti „ajutise valitsuse tegevus“ veebruaris „takistatud“ sai!

Haapsalus oli Eesti polkovnik Pödder Lääne maakonna töörahva nõukogu esimeest sm. C. Treufeldti tapale viimas, kui Saksa veltveebel teda selles takistas.

Tallinnas olid türmid töölisi juba täis, kui Kalevi asemel Tallinna jõudnud Seckendorff Pätsi valitsuse tegevust „takistas“ ja elevaatorit tööliste ja maatameestega täitma hakkas.

Pätsi valitsus oli parunitele nende mõisaid tagasi andmas, maatamehi uueste töölojusteks muutmas ja karistusesalkasid punase küla rahustamiseks korraldamas, kui Dellingshausen seda „takistas“ ja asja oma kätte võttis.

Nüüd algab Päts ja Poska oma „takistatud tegevust uueste!“ Töörahva revolutsioon Saksamaal tegi Seckendorffi ja parunid jõuetuks. Poska agendid võtavad neilt nüüd nende asjaajamise üle, et seda teha, mida Seckendorff enam ei jaksa.

Numikad parunid ja kapitalistid võivad rahulikult seedida — Eesti Ivan on nad oma tiiva alla võtnud!

Kui veebruaris „iseseisvuse manifest“ laialt poliitilisi vabadusi lubas ja töölisi tapale ja türmi saadeti, siis vaikib nüüd novembris Eesti poliitiliste kodukäijate manifest neist vabadustest hoopis ja nad valmistavad salamahiti töörahvale veresauna.

Uhes parunite ja nende võsudega asutavad nad lihunikkude kaardiväge. Kisendades üheõiguslusest ei anna nad töörahva kätte sõjariistu! Eesti sotsiaal-demokraadid, teie patenteeritud demokraadid, miks ei nõua teie, et linna ja maa töölistele sõjariistad kätte antaks, niisama kui teie ajutine valitsus neid sakste pojukestele annab!

„Maa ja rahva kaitseks on sammusid astunud!“ — kuulutab maa ja rahva äraandja Poska.

Parunite maa ja rahva vereimejate kaitseks!

See Seckendorffi, Inglise isevalitseja Lloyd George'i ja Ameerika president-Juudase Wilsoni armust „ajutine valitsus“ ja tema üleskutse on otsekohene väljakutse Eesti töörahvale!

Eesti töörahvas ja maatamehed võtavad selle väljakutse vastu ja astuvad otsustavasse võitlusesse Balti parunite ja Eesti kapitalistide valitsuse vastu!

„Maa ja rahva kaitseks on sammusid astunud“ — ähvardab Poska manifest saladuslikult.

„Inglased tulevad meile appi“, — seletavad iseseisvuslased seda saladust!

Herrade Poska, Pätsi, Vilmsi agent Eesti sotsiaaldemokraat N. Köstner seletas seda „tööliste saatkonnale“ 9. novembril, kui ta ütles:

„...töölistel tuleb nii või teisiti (!) Ajutise Valitsusega kui võimuga (!!)

rehkendada, kuna ta muu seas (?) liitlaste poolt tingimisi tunnistamist on leidnud, kelle okupatsiooni lähemal ajal oodata on!“ (vt. „Sotsiaaldemokraat“ nr. 1).

Pange tähele, maatamehed ja töölised!

Eesti sotsiaaläraandja N. Köstner töötab teile, et Inglise imperialistide püssitikk teid sunnib Poskat „nii või teisiti“ tunnistama!

Kui teie ka seekord Ivan Poska Toompealt kihutate, kutsuvad Eesti iseseisvuse kangelased Inglise imperialistide nuudi töölisi rahustama!

Ja need äraandjad ning närud ei punasta, kõneldes iseseisvusest ja kilkades „võera rahva vägivallast“, kui Vene tööline, Vene kehvtalupoeg Eesti töörahvale oma vennalise käe abiks sirutab!

Pätsi, Poska, Tõnissoni, Vilmsi ja Martna leer on üks Balti parunite ja Seckendorffi ja Inglis-Ameerika imperialistide leeriga!

Kapitalistlike eraomanduse veresidemed seovad neid. Ei saa parunite vastu võidelda ja Pätsi-Martna vastu mitte võidelda. Ei saa Pätsi-Vilmsi vastu võidelda ja Inglis-Ameerika imperialistlike vägistajate ja röövikute vastu mitte võidelda.

Kollase imperialistlike rahvusvahelise kodanlike väerinna vastas seisab Ida ja Kesk-Euroopa töörahva ühine väerind Uraalist Rheinini.

Astu ritta, Eesti töörahvas!

Sõda lossidele!

Rahu üttidele!

Maa rahva kätte!

Vabrikud rahva kätte!

Pangad rahva kätte!

Kõik õigused töötajatele!

Ahelad kurnajatele!

Ules, sõjariistus vastuhakkamisele!

Maha parunite kannupoiste valitsus!

Elagu Eesti nõukogude vabariik!

Elagu Euroopa föderatiivne nõukogude vabariik!

Maha kapitalismus!

Elagu sotsialismus!

Kommunistlike partei Eesti Komitee.

EKPA, f. 27, nim. 1, s.-ü. 818, l. 5-a. Trükitud eksemplar.

13. NOVEMBRIL 1918. — TSELLULOOSIVABRIKU (TALLINN) TÖOLISTE
ULDKOOSOLEKU RESOLUTSIOON EESTI KODANLIKU AJUTISE
VALITSUSE KOHTA⁹.

Meie, Tselluloosivabriku töölised, avaldame kõige valjemat protesti praeguse Eesti ajutise valitsuse vastu. Praegune Eesti ajutine valitsus ei ole tööliste poolt valitud ja sellepärast me ei tunnista teda mitte.

Eesti ajutine valitsus seisab koos isikutest, kes veebruarikuus tööliste vabadusi hävitasid ja Eesti maatamehe uuesti Balti parunite orjaikkesse köitsid. Meie nõuame praeguse Eesti kodanlaste kontrrevolutsioonilise ajutise valitsuse kõrvaldamist ja töörahma nõukogu poolt võimu enese kätte võtmist.

Maha Eesti kodanluse kontrrevolutsiooniline ajutine valitsus!
Elagu Eesti töörahma nõukogude vabariik!

„Kommunist“ nr. 11, 23. novembril 1918.

Nr. 4-a

13. NOVEMBRIL 1918. — „DVGATELI“ TEHASE (TALLINN) TÖOLISTE ULDKOOSOLEKU RESOLUTSIOON EESTI KODANLIKU AJUTISE VALITSUSE KOHTA.

Meie, „Dvigateli“ vabriku töölised, avaldame kõige valjemat protesti Eesti kodanluse ajutise valitsuse vastu sellepärast:

1) et praegune kodanlaste ja nende jooksupoiste (vähemlaste) Ajutine Valitsus ei ole tööliste poolt valitud;

2) et praegune Eesti Ajutine Valitsus seisab koos kontrrevolutsioonilistest isikutest, kes veebruarikuus Balti parunite ja Preisi junkrutega käsikäes töörahma kätte võidetud vabaduse hävitasid ning Eesti töörahma sellega uuesti Balti parunite orjaikkesse köitsid ja kodanluse omavoli alla saatsid.

3) Meie ei tunnista praegust Eesti Ajutist Valitsust, kes ilma töörahma usalduseta ja ennast ainult Preisi junkrute ning valgekaardi püssitikkude peale toetab, ja nõuame tema kõrvaldamist ning võimu töörahma nõukogude kätte võtmist.

4) Uhtlasi protesteerime kõige valjemalt 12. novembri meelevalduse* sõjariistus mahasurumise vastu, mis siis, kui kõik sellekohased vabadused välja olid kuulutatud, valgekaartlaste ja Preisi junkrute timukakäe läbi Eesti Ajutise Valitsuse nõusolekul sündis.

Maha Eesti kodanluse kontrrevolutsiooniline ajutine valitsus!
Elagu Eesti töörahma nõukogude vabariik!

„Kommunist“ nr. 12, 26. novembril 1918.

* Vt. dok. nr. 6.

15. NOVEMBRIL 1918. — VK(b)P EESTI SEKTSIOONIDE KESKKOMITEE* OTSUS EESTIMAA VÕIMUORGANITE ISELOOMU JA KOOSSEISU KOHTA.

Väljavõte protokollist.

1b.

Kuulati:

Võimu iseloom ja koosseis Eestimaal.

Otsustati

ühel häälel: Tunnistada vajalikuks Eestimaal Ajutise Revolutsioonikomitee asutamine. Saata Tallinna võimalikult rohkem seltsimehi-organisatooreid. Koopteerida täiendavalt liikmeid Keskkomiteesse. Eestimaal Ajutise Revolutsioonikomitee funktsioonid panna Eesti Sektsioonide Keskkomiteele ning sellesse komiteesse täiendavalt valitud liikmetele. Peale Keskkomitee liikmete valida Eestimaal Ajutisse Revolutsioonikomiteesse sm-d Trakmann, tema asetäitjaks Ed. Teiter, peale selle Pöögelmann ja Ikmelt.

EKPA, f. 28, nim. 1, s.-ü. 1, l. 1. Kinnitatud ärakiri.

Tõlge vene keelest.

Nr. 6.

16. NOVEMBRIL 1918.** — KOMMUNISTLIKU PARTEI EESTI KESKKOMITEE¹⁰ ULESKUTSE SEOSSES TALLINNA TÖOLISTE 12. NOVEMBRI DEMONSTRATSIOONIGA.

Kõigi maade töölised, ühinege!

Kõigile Eesti töölistele!

12. november oli Tallinnas Vene turul*** päev, mis jäädava õpetunnina Eesti töölistele muutmatuks jääb.

Kui vabaherra von Seckendorf Saksamaal revolutsiooni tõttu sunnitud oli oma röövõigustest lahti ütlema ja valitsust Eesti kodanlusele üle andma, tahtsid Tallinna töölised rahulikku meelevaldust ja seisukoha selgitamiseks miitingut Eesti kodanluse vasturevolutsioonilise ajutise valitsuse vastu toime panna.

Ja kuidas vastas neetud Eesti kodanluse ajutine valitsus meelevalduse peale?

Ta vastas püssitikkude ja kuulipildujatega ning laskis suurtükid uulitsatele üles seada. Seda tehti siis, kui tööliste võrgutaja ja kodanlusele äramüüja „Sotsiaaldemokraadi“ veergudel trüki-, sõna- ja koosolekute vabadus välja oli kuulutatud.

Seesama Eesti ajutine valitsus, kes mõne päeva eest, kus küsimus kaalu peal oli, omale võimu saamiseks ja Seckendorfi vägi-

* Vt. märkus 1.

** Avaldamise kuupäev.

*** Praegune Stalini väljak.

valla vastu tööliste seas kihutustööd tegi, Seckendorfi sulastega käsikäes tööliste vere valamiseks välja astus. Saksa ohvitseri ja sandarmeid käsutas ta siis Eesti tööliste verd valama.

On kindel, et nende timukate seas, kes tööliste peale tuld andsid ja nende lippusid lõhki käristasid, saksa kodanluse valgekaartlasi ja kevadel Saksa sõjaväkke astunud eesti ohvitseri oli.

Kodanlus ja tema äraostetud agendid vähemlased räägivad, et klassivaheid Eesti rahva kui väikerahvuse hulgas olla ei tohi.

Aga miks ei ühinenud 12. novembril Eesti kodanlus töölistega, kui viimased Eesti nõukogude vabariigi kasuks meelevaldust toime panid, vaid Preisi junkrute ja Balti parunitega, et tööliste meelevaldus vere ja rauaga maha suruda. Kodanlus jootis Saksa soldatid purju, et need siis oma klassivendade Eesti tööliste verd ohtralt valaksid.

Üle Eesti tööliste surnukehade on kodanlus võimule pääsenud, töölisel sammuga võimule üle eesti kodanluse ja balti parunite surnukehade.

Edasi revolutsioonilises võitluses. Loopigu kodanlus ja juudaste vähemlaste sopatorud meie peale muda kui palju tahes.

Maha Eesti kodanluse vasturevolutsiooniline ajutine valitsus!

Maha Vilmsi, Pätsi, Poska ja kompanii mustasajaline maapäev!!!

Maha eesti kodanluse ja balti parunite valgekaart!

Maha juudased-sotsialistid!

Elagu kommunistline (enamlaste) partei!

Kõik võim töörahvale!

Elagu Eesti nõukogude vabariik!

Elagu üleilmiline kommunistline revolutsioon!

Kommunistlike (enamlaste) partei
Eesti keskkomitee.

„Kommunist“ nr. 10, 16. novembril 1918.

Nr. 7.

17. NOVEMBRI 1918. — EESTIMAA AJUTISE REVOLUTSIOONIKOMITEE
OTSUS KOMITEE ÜLEVIIMISE KOHTA PETROGRADIST JAMBURGI.

Väljavõte protokollist.

Otsustati:

Eesti Ajutine Revolutsioonikomitee kolib juba täna kõige oma kantselei ja asjaajamisega ühes V. K. P. Eesti Osakondade Keskkomiteega Jamburgi, nimelt liikmete: Pöögelmanni, Trakmanni ja Kasemetsa näol. Peterburisse jäävad praegu järgmised liikmed: Ikmelt — parteiliikmete-eestlaste organiseerimiseks, Vaino — partei häälekandja „Töölise“ väljaandmise jätkamiseks ja sm.

Sihver — läbikäimiseks ja ühenduseks kõigi Nõukogude sõjaliste ja muude asutustega.

Eesti Ajutine Revolutsioonikomitee tarvitab ajutiselt V. K. P. Eesti Osakondade Keskkomitee pitsatit.

EKPA, f. 28, nim. 3, s.-ü. 2, l. 1. Kinnitatud ära kiri.

Nr. 8.

17. NOVEMBRIL 1918. — NIKOLAI GUMNAASIUMI* RUUMIDES (TALLINN) TOIMUNUD TÖÖRAHVA ESINDAJATE KOOSOLEKU RESOLUTSIOON VÕITLUSULESANNETE KOHTA.

Praegust poliitilist momenti läbi arutades ütleme kindla teadmisega: meie väikerahvad, Eesti töölised, kes rahvusvahelise töölisteklassi hulka kuulume, näeme oma — nii ka tuleviku töölisteklassi vabanemise võimalust ainult siis, kui meie kogume endid punase sotsialistliku lipu alla, selleks ütleme:

Maha kodanline reaktsiooniline võim Eestis!

Elagu rahvusvaheline sotsialistiline revolutsioon!

Elagu Eesti töörahva vabariik!

„Kommunist“ nr. 11, 23. novembril 1918.

Nr. 9.

19. NOVEMBRIL 1918. — EESTIMAA AJUTISE REVOLUTSIOONIKOMITEE OTSUSED EESTIMAAL NÕUKOGUDE VÕIMU TAASTAMISE KOHTA.

Väljavõte istungi protokollist.

Koos olid: Kasemets, Pöögelmann, Trakmann.
Protokolli kirjutaja: J. Käspert.

Otsused:

1. Deklaratiivne üleskutse**, Revolutsioonikomitee päevakäsk nr. 1*** ja Teadaanne Narva ja ümbruskonna elanikkudele**** vastu võetud.

2. Sm. Trakmanni kohustada sammusid astuma selleks, et Narva pealetungimisel võimalikult eestlastest väeosad ees läheksid, edasitungimisel Eestimaal aga kindlasti eesti väeosad avangardis oleksid, kuna selleks ajaks neid siia suuremal arvul kokku saab.

3. Kindlasti nõuda, et sõjaväeülemusele õigus jääb ainult operatiivkorraldusi teha, kõik tegelik määruste jne. väljaandmine

* Praegune Tallinna I Keskkool, Nooruse tän. 16.

** Vt. dok. nr. 10.

*** Vt. dok. nr. 12.

**** Vt. dok. nr. 16.

jääb Revolutsioonikomitee hooleks, sõjaväelised võimuasutused jäävad ainult Revolutsioonikomitee otsuste täitjateks, viimane omalt poolt aga seisab kõige kindlamas kontaktis Venemaa Nõukogude vabariigi keskasutustega.

4. Igal pool Eestimaal tuleb kohalikke revolutsioonikomiteesid ja punakaarti luua ja korraldada, kes Revolutsioonikomitee juhatuse all töötavad.

5. Saksa soldatite jaoks lendlehte välja anda, milles ära seletada tuleb, et vene punane sõjavägi nende vastu ei võitle ja neile võimalusi kojusaamiseks korraldab.*

Protokolli kirjutaja: J. Käspert
Revolutsioonikomitee liikmed: Kasemets.

EKPA, f. 28, nim. 1, s.-ü. 1, l. 4. Originaal.

Nr. 10.

19. NOVEMBRI 1918.** — EESTIMAA AJUTISE REVOLUTSIOONIKOMITEE ULESKUTSE PUNAVÄELASTELE EESTIMAA VABASTAMISE KOHTA.

Seltsilised punaseväelased!

Möödaläinud kevade veebruari- ja märtsikuus langes Eestimaa Saksa saagijanuliste imperialistide ohvriks, kelle sõjaväed ühes Eesti valgekaardiga Eesti töörahva nõukogude valitsuse ära hävitasid ja töolisteklassi Eestis uuesti orjusesse surusid. Suur osa Eesti revolutsioonilisest töörahvast oli sunnitud maalt välja põgenema, et mitte Saksa karistusesalkade kätte langeda, kelle poolt neil veresauna oodata oli. Nad leidsid pelgupaika sotsialistlikel nõukogude Venemaal, Vene töolisteklassi juures, kellega nad ühes võideldes tsarismuse kukutanud ja kodanlise valitsuse hävitanud. Ka siin astusid nad oma seltsimeeste, Vene töölistega ühte, et tööliste ja talupoegade nõukogude valitsust Venemaal sisemiste kui ka välimiste vaenlaste vastu kaitsta. Nad on oma ülesannet sel võitluserinnal mehiselt täitnud. Sest nad teadsid, et Venemaa töörahva võit on ka Eesti tööliste võit, Venemaa nõukogude kaotus ka Eesti proletariaadi kaotus.

Nüüd, kus Saksamaa tööliste ja soldatite suur revolutsioon Wilhelmi troonilt paiskas, langes ka imperialistide ja parunite võim Eestis. Töörahvas Eestis, kui ka kevadel suurel hulgal Eestist välja rännanud seltsimehed, kes nüüd sinna tagasi pööravad, asuvad oma nõukogude uueste ülesehitamisele. Seda silmapilku, kus Saksa võimud maalt lahkuvad ja töörahvas oma nõukogusid alles organiseerib, tarvitab Eesti kodanlus selleks, et võimu maal oma kätte haarata. Ta kutsub oma Kerenski aegse „maapäeva“ kokku

* Välja on jäetud punktid palgamäärade ja palga väljamaksmise korra kohta.

** Dokument on dateeritud sisu järgi.

ja kuulutab selle rahvaesituse moonutuse kaudu Eestimaa „demokraatlikeks“ vabariigiks, just nagu seda töörahva rõhujad Soomes, Ukrainas, Poolamaal ja mujal ees on teinud. Nagu seal, toetab ka Eestis kodanlus ennast ainult rahva kurnajate peale, keda ta kaitseliidu ja rahvaväe nime all valgekaardiks organiseerib. Selle ülesanne ei ole mitte maad väliste vaenlaste vastu kaitsta, vaid töörahvast veriselt maha suruda, just nagu seda Eesti kontrerevolutsioonilised ohvitserid [koos] kevadel kodanlaste poolt organiseeritud väeosadega tegid, kui Saksa karistusesalgad maale tulid.

Nagu Soomes, Ukrainas, Poolamaal, Lätimaal ja mineval oktoobrikuul Venemaal, tuleb ka Eesti töölisteklassil oma koduse kontrerevolutsiooni vägi ära purustada, enne kui ta nõukogude valitsuse Eestis lõpulikult saab uueste sisse seada.

Selleks kutsub Eesti revolutsioonikomitee kõiki Eesti seltsilisi üles oma sõjalise võitluselipu ümber ühinema, et Eestit Eesti kodanluse ja valgekaardi käest Eesti töörahvale tagasi võita, et tagasi võtta mõisnikkudelt maa, vabrikantidelt töökojad ja tehased, kapitalistidelt pangad ja muud ärid, mis kord juba tööliste omad olid, kuid mis kodanlus neilt Saksa vägede abil jälle oma kätte kiskus.

Selleks kutsub Eesti revolutsioonikomitee ka oma klassivendi, Venemaa töölisi ja talupoegi, meid meie võitluses toetama ja Eesti kodanluse võimu murdma. Sest Eesti kodanlus on ka Venemaa tööliste ja talupoja verivaenlane, kes alati Venemaa kontrerevolutsionääriseid Venemaa töölisteklassi vastu võideldes on toetanud ja toetab. Meie ei tee kodanluse vastu võideldes vahet Eesti, Vene, Saksa ega ühegi teise tööliste vahel, vaid ühineme kõigil väeliinidel rahvusvahelise kapitalismuse vastu, rahvuse peale vaatamata.

Veel enam: meie teame, et Eesti kodanlased oma nõrkust tundes ja Saksa kaitseväge kaotades Inglis-Ameerika saagiahneid imperialistisid abiks paluvad. Selle tasuks lubavad nad kõike oma jõudu abiks Inglis-Ameerika kapitalistidele, kui need Eesti avatud sadamate kaudu Venemaa töörahva nõukogude, Venemaa sotsialistilise vabariigi ja töörahva ning talupoegade võitude kallale tungivad.

Valgekaardi võit ja kodanluse valitsus Eestis tähendab seega hädaohtu ka Venemaa revolutsioonile. Eesti on seega üks neist maanurkadest, mida maailma kapitalivalitsus Venemaa töörahva-valitsuse surmamiseks tahab ära tarvitada. Seda enam tuleb Venemaa töölistel ja talupoegadel sel uuel rahvusvahelisel väerinnal, kus töölistes kapitalismuse vastu otsustavat lahingut löövad, vennalikult võitlusesse astuda.

Uhed on meie huvid, ühine meie võitlus, ühiselt loome omale vaba tuleviku, ükskõik, kus paigas meie kunagi imperialismuse haikaladega võitlust peame.

Sellepärast astume käsikäes välja ja teeme Eestigi kindlaks

nõukogude kantsiks, et ta ühes Venemaa nõukogude vabariigiga vastu paneks maailma imperialismuse pealetungimise tormidele.

Elagu Eesti töörahva nõukogude vabariik!

Elagu Venemaa sotsialistline föderatiivne nõukogude vabariik!

Elagu üleilmiline revolutsioon ja rahvastevaheline kommunistline ühiskond!

EESTI REVOLUTSIOONIKOMITEE.

EKPA, f. 28, nim. 3, s.-ü. 1, l. 1. Trükitud eksemplar.

Nr. 11.

19. NOVEMBRIL 1918. — TALLINNA TÖOLISTE SAADIKUTE NÕUKOGU¹² LÄKATUS VENEMAA PROLETARIAADILE TALLINNA NÕUKOGU TAASTAMISE PUHUL.

Seltsimehed!

Peale üle kaheksakuulise vaheaja on Tallinna töölistel jälle võimalus Saksamaa revolutsiooni tõttu uuesti lahtise poliitilise võitluse väljale ilmuda.

Täna, 19. novembril oli Tallinna tööliste saadikute nõukogu esimene koosolek.

Tallinna tööliste saadikute nõukogu tervitab Vene proletariaati kui võimsat üleilmilise sotsialistilise revolutsiooni eelväge, kes üle aasta väeramata rasketes tingimistes võideldes kõige ilma imperialistide vastu oskas oma vabadust alal hoida ja oma kodanluse üle valitseda.

Eestimaa proletariaat on ikkagi rasketes oludes, mida kaheksakuuline kodanluse kontrrevolutsiooni piiramata vägivald meile peale sundis, kuna samal ajal okupatsioonikindrali Seckendorfi ja Inglis-Ameerika imperialistide armust valitsema asunud nõndanimetatud „Eesti demokraatlike vabariigi ajutine valitsus“ meile uusi ahelaid valmistab.

Neile on ametlikult teatatud, et Saksa okupatsiooniväed enne Eestimaalt ei lahku, kuni Inglis-Ameerika imperialistid seda maa sisemise korra järele heaks arvavad. Kodanlise valitsuse kõnemehed ja agendid kuulutavad, et Inglise sadamatest uued „rahustajate“ salgad varsti Tallinna jõuavad.

Eesti kodanlus andis meid väljamaa vägistajatele ära.

Eesti kodanlus astus lähedasse ühendusesse inglise-Ameerika imperialistidega.

Eesti töörahvas aga sirutab oma vennaliku käe Vene töörahvale võitluseks ühise vaenlase vastu Eesti nõukogude vabariigi eest.

Maha imperialistilised võimuvalitsejad!

Elagu üleilmiline töörahva revolutsioon!

Tallinna tööliste saadikute nõukogu.

„Kommunist“ nr. 11, 23. novembril 1918.

21. NOVEMBRIL 1918. — EESTIMAA AJUTISE REVOLUTSIOONIKOMITEE
KÄSKKIRI Nr. 1.

(TEATATAKSE, ET SAKSA OKUPATSIOON EESTIS ON LÖPPENUD JA ET
VÕIM ON LAINUD EESTI AJUTISE REVOLUTSIOONIKOMITEE KÄTTE.)

Kõigi maade proletaarlased, ühinegem!

Eesti revolutsioonikomitee käsukiri nr. 1.

1. Venemaa nõukogude kesktäidesaatva komitee otsuse põhjal 13. novembrist s. a., mis Bresti vägivallalepingu ühes selle lisalepinguga tühjaks tunnistas*, kaob Saksa sõjavõimude valitsus ja okupatsioon Eestis.

2. Kontrrevolutsiooni korratuste mahasurumiseni ja maa seaduslise nõukogudevalitsuse korra uueste jalaleseadmiseni Eestis läheb ülemvõim revolutsioonikomitee kätte**.

3. Eesti linnad kuulutatakse piiramiseseisukorda ja sõjaväeline ülemvõim linnades antakse linnakomendantide kätte.

4. Kõik nõndanimetatud „Eesti ajutise valitsuse“ ja Saksa okupatsioonivõimude poolt välja antud seadused ja määrused kaotatakse ära ja nõukogude valitsuse poolt välja antud seadused ja korraldused hakkavad jälle maksma.

5. Nõukogudevalitsuse asutused linnas ja maal algavad jälle endi tegevust ja valitsuse tegelased asuvad endi kohtadele.

6. Igasugused trükitööd käivad enne väljaandmist revolutsioonikomitee kontrolli alla.

7. Kodanlised ja muud nõukogudevastased parteid (radikaalid¹³, vähemlased „Eestimaa sotsialdem. töölistepartei“, igasugused sotsialistid-revolutsionäärid jne.) tunnistatakse seadusevastasteks, nende ajakirjandus ja igasugune tegevus keelatakse ära ja nende tegelastega käiakse kui vasturevolutsionääridega kõige revolutsioonilise valjusega ümber.

Eesti ajutine revolutsioonikomitee:

J. Anvelt
H. Pöogelmann
J. Sihver
M. Trakmann
J. Ikmelt
G. Vaino
J. Kasemets***.

EKPA, f. 28, nim. 3, s.-ü. 1, l. 1. Trükitud eksemplar.

* Vt. dok. nr. 2.

** Vt. dok. nr. 5.

*** Dokumendis ekslikult A. Kasemets.

21. NOVEMBRIL 1918. — EESTIMAA AJUTISE REVOLUTSIOONIKOMITEE
ULESKUTSE EESTI TÖÖRAHVALE NÕUKOGUDE VÕIMU TAASKEHTES-
TAMISE KOHTA.

Kõigele Eesti töörahvale.

Oktoobris (novembris) 1917 hävitas Venemaa töölisteklass revolutsioonivõitluses töörahva vastase kodanlise valitsuse ja võttis riigivõimu tööliste, talupoegade ja soldatite saadikute nõukogude kätte.

Laialiste arusaajate töörahvahulkade enamuse toetusel algas nõukogudevalitsus uut kommunistlist korda looma, terve ilma vägevate imperialistlike valitsuste igakülgsest pealetungimisest ja sisemaa kõigi töörahvavastaste kihtide ja valesotsialistide kontrevolutsioonilisest võitlusest kõigutamata. Oma jalgealust iga päevaga ikka enam kindlustades on Venemaa nõukogude vabariik keskpunktiks saanud, kust töörahva revolutsioonilaine üle terve ilma laiali hoovab, teel võimsalt vägivallavalitsuste troonisid purustades ja töörahvaid orjaahelatest vabastades.

Eestis oli Saksa junkrute ja imperialistide röövvalitsusel, Balti parunite, Eesti kodanluse ja sotsiaaläraandjate kaastegevusel ja heakskiitmisel korda läinud töörahva nõukogude valitsust ajutiselt tagandada ja töörahvast verise vägivallaga uueste orjaikkesse suruda.

Saksamaa töörahva revolutsioon, mis Saksa imperialismuse purustas ja junkruvalitsuse kukutas, kiskus puruks ka selle verise röövlepingu, mis Saksa saagiahned kapitalistid Venemaa nõukogudevalitsusele Brestis peale olid sundinud.

13. novembril tunnistas Venemaa töörahvavalitsuse kõrgem võimuesitus, nõukogude ülevenemaaline kesktäidesaatev komitee, Bresti vägivallalepingu ühes selle lisalepinguga, mille järele Eestimaa Venemaast ära pidi lahutatama, k õ i g i s p u n k t i d e s t ü h j a k s*.

Seega on ka vormilikult need piirivaltad langenud, mis Eesti töörahvast Vene töölisteklassist lahutasid, kellega meie ühes rinnas tsarismuse, kodanlise ja hädasotsialistlise kontrevolutsiooni vastu võitleme.

Eesti töörahvas paneb nüüd oma punase revolutsioonilipu all Eestis jälle töörahvavalitsuse maksma ja võtab Eesti saatuse äramääramise oma nõukogude kätte.

Selleks peab ta teelt kõrvale heitma niihästi Saksa sõjavõimude valitsuse ja okupatsiooni jäänused, mis surreski veel oma mädanemisega töörahva võitu kihvtitada püüavad, kui ka Eesti oma

* Vt. dok. nr. 2.

revolutsioonivastased kihid, kes käesoleval murdesilmapilgul valitsusevõimu Eestis oma kätte haarata katsuvad, et töörahva kurnamist jäädavalt kindlustada.

Oma jõuetust tundes ja ära nähes, et Saksa imperialismuselt oma kurnamisetööle enam toetust loota ei ole, pöörab Eesti kodanlus ühes „Eesti sotsiaaldemokraatlise töölistepartei“ esitajatega ja teiste sotsiaalarandjatega teise röövimperialismusesalga, liitlaste valitsuste poole ja palub sealt tuge ja abi töörahva vastu. Nagu aasta eest Saksa röövrüütlid Eestisse paluti, nii kutsutakse nüüd Saksa vastaseid liiduriikide vägesid siia tööliste kallal vere-sauna toime panema.

Seltsilised töölised!

Meie seisame teel, kust kaudu liiduriikide imperialismus Venemaa nõukogudevalitsusele, Venemaa töörahva sotsialistilisele vabariigile surmahoopi andma valmistub. Eesti kodanlus sirutab rõõmsas lootuses oma käe neile töörahva vabaduse kägistajatele vastu, et nendega ühineda, oma viletsat jõudu nende teenistusse anda. Nad loodavad selle läbi võitjate armu ära teenida, nagu nad tsarismuse ja Saksa imperialismuse ees lõimitamisega omale seda eesõigust mangusid, et neid lubataks Eesti töölisi orjastada ja kurnata.

Eesti töörahvas teab, et üks imperialismus niisama saagiahne ja verejanuline on kui teine; et töölisteklassil ka Inglis-Ameerika imperialistidelt ainult orjaahelaid oodata on, neidsamu ahelaid, mis meie ühes Venemaa vennasproletariaadiga mineval aastal käte ja jalgade ümber maha raputasime.

Eesti töölisteklassi püham kohus on sellepärast seda ühist revolutsioonilist väerinda, mis ta Venemaa töörahvaga maailma kapitalismuse pealetungimise vastu loonud, kõige jõuga kaitsta ja selleks kõigepealt oma kodus ära hoida, et Eesti kontrrevolutsiooniline kodanlus ja äraandlikud „sotsialistid“ oma jõudusid pealetungiva liiduperialismuse vägedega ühendada ei saaks.

Eesti kodanluse kontrrevolutsiooniline tegevus tuleb ajaviitmata ja armuta maha suruda, et väline röövimperialismus Eestis mingit pinda ei võiks leida.

Käesolev ajalooliselt tähtis seisukoht ja silmapilk paneb üleilmilises töörahvavõitluses kapitalismuse vastu Eesti töörahva peale vastutusrikka ülesande ja nõuab temalt enesesalgavat võitlust ja meelekindlust. Meie peame selle ülesande täitma — teist teed ei ole. Meie peame Eesti viibimata nõukogudevalitsuse kant-siks kindlustama.

Eesti organiseeritud tööliste esitajana võttis revolutsioonikomitee* kuni kontrrevolutsiooni mahasurumiseni ja seadusliku nõukogudevalitsuse sisseseadmiseni — ülemvõimu Eestis oma kätte ja kutsub kõiki töölisi üles endid revolutsioonilise tööväega ühendama.

* Vt. dok. nr. 5.

Töörahas linnas ja maal!

Otsustav väljaastumine on alanud.

Viime ta võidurikkale lõpule!

Eesti arusaaja töolistekiht kuulutab oma revolutsioonikomitee kaudu kõigile revolutsioonivastastele halastamata võitlust. Armuta hävitab töörahas ära kõik need, kes tema vastu üles tõusevad.

Üles, seltsilised, oma klassi verivaenlaste võimu hävitamisele ja ajaviitmata oma võimuasutuste, oma nõukogude uueste elussekutsumisele. Veeregu lainena meie võim üle maa ja kinnitagu meie punast revolutsioonilippu Eesti pinnal.

„Töolisteklassil ei ole muud kaotada kui ahelad, võitā aga — terve ilm.“

Üles, võitlusele kõigi töörahvavaenlaste vastu! Võitlusele kontrrevolutsiooni vastu!

Üles ajaviitmata nõukogude asutamisele!

Võitlus on alanud.

Maha kontrrevolutsiooniline Eesti kodanlus ja tööliste petised sotsiaaläraandjad!

Maha üleilmiline imperialismus!

Elagu Eesti nõukogude vabariik!

Elagu üleilmiline töörahvarevolutsioon!

Elagu rahvusvaheline kommunistline ühiskond!

Eesti revolutsioonikomitee.

„Eesti Kütiiväe Teataja“ nr. 2, 1. detsembril 1918.

Nr. 14.

22. NOVEMBRIL 1918. — KALLA TRÜKIKOJA¹⁴ (TALLINN) TÖOLISTE ÜLDKOOSOLEKU OTSUS AJALEHE „KOMMUNIST“ VALJAANDMISE JÄTKAMISE KOHTA.

Meie, G. Kalla trükikoja töölised oma üleüldisel koosolekul 22. nov. tegime otsuseks, selle peale vaatamata, et mingisugused mustad jõud meie lehte „Kommunisti“ ei lase ilmuda, teda ilma peremehe lubata valmis teha.

Kalla trükikoja töölised.

„Kommunist“ nr. 11, 23. novembril 1918.

Nr. 15.

23. NOVEMBRIL 1918.* — TALLINNA TÖOLISTE SAADIKUTE NÕUKOGU OTSUS EESTI KODANLIKU AJUTISE VALITSUSE JA MAAPÄEVA RAHVAVAENULIKU POLIITIKA KOHTA.

Eesti ajutine valitsus on Eesti kodanliste parteide kokkuleppe sünnitus kindral Seckendorfi ja Inglis-Ameerika imperialistliste valitsustega.

* Avaldamise kuupäev.

Revolutsioon Saksamaal murdis Preisi junkrute võimu ja sundis Eestimaa aadelit osa oma poliitilisest võimust Eesti kodanlusele ohvriks tooma, et oma kui põliste kurnajate eesõigust päästa.

Kodanik Poska valitsus¹⁵ on seega puhvriks revolutsioonilise töörahva ja kapitalistlike kurnajate-mõisnikkude ja vabrikantide vahel.

Vabaherra v. Seckendorf ja tema taga seisvad parunid sallivad seda valitsust sedavõrd, kuivõrd see vastu paneb Eesti töörahva vabadusevõitlusele ja palgatöö orjust ja kapitalistlike eraomanduse puutumatus alal hoiab.

Töolisteklassi pealesurumisel vinskleb see valitsus aadeli alasi ja proletaarlike haamri vahel ja saab seda abitumaks, seda ärandlikumaks, mida kõrgemale töörahva revolutsioonilise liikumise murdlaine tõuseb.

Piiramata koosoleku-, sõna-, trüki- ja muid kodanlisi vabadusi välja kuulutades ei protesteerigi see n. n. valitsus, kui salkkond valgeid Saksa sõjaväelasi 12. novembril sõjariistadeta tööliste koosoleku- ja sõnavabadust sõjariistus jõuga vägivaldselt takistas*, ja kihutab neid seega üles samaseid tööliste materdamisi kordama, laseb ära korjata esimese avalikult ilmunud „Kommunisti“ numbri, midagi vaba sõna kurjasti tarvitamisest pomisedes.

Ühtlasi teatab „Iseseisva vabariigi valitsus“, et Saksa väed senikaua siia jäävad, kui inglane seda tarviliseks peab.

Ei ühtegi protesti ei avalda Ivan Poska, kas või rahvahulkade ninapidi vedamisekski.

Seega on Eesti kodanluse valitsus ennast ühe nädala jooksul paljastanud oma piiramata nõrga, abitu ja armetu poliitilise surnukehana, mida aegajalt kord Toompealt, kord Londonist elektriseeritakse.

Kui Eesti ajutine valitsus tema selja taga seisvatele aadelile ja imperialistlikele röövikutele puhvriks on töörahva vastu, siis on Eesti sotsiaaldemokraadid (Köstner, Tulp) omakord puhvriks kodanik Poskale sama Eesti töörahva vastu.

Välja nurudes kodanluselt raasukesti, annavad nemad töörahva tervelt ära.

Eesti kodanluse valitsuse toetumine Inglise imperialistide peale on tegelikult avalik leping Eesti töörahva vastu.

Inglise okupatsioon peab Saksa okupatsiooni asemele tulema, kuna Eesti kodanlusel korda ei lähe n. n. Eesti Kaitse Liitu nii tugevaks valgekaartlaste organisatsiooniks luua, et kapitalistlike kurnamise kord ja töörahva vere imemise õigus vankumatad oleksid.

Et n. n. Eesti maapäev 20. nov. kokku astub, ei või töörahval ka tänapäev muud seisukohta olla kui mullu.

* Vt. dok. nr. 6 ja märkus 9.

Tallinna töolistehulk hävitas selle asutuse poliitiliselt 1917. a. 15. novembril.

Nüüd ilmub ta poliitilise kodukäijana uuesti üürikeseks ajaks näitelavale, niisama nagu tema eelkäija parunite landtag.

Teades, et poliitiliselt pimedad Saksa soldatid Tallinnas teda Eesti töörahva eest kaitsevad, võivad herrad Eesti kaukaesitajad homme rahuliselt istuda ja jultunult lobiseda neist „võõrastest“ püssitikkudest, mille najal töörahva võim Eestis seisnud.

Tallinna tööliste saadikute ajutine nõukogu kutsub Eesti töörahvast üles Eesti kodanlise ajutise valitsuse kui vasturevolutsioonilise valgekaartlaste valitsuse vastu kõige järjekindlamat võitlust pidama kõikide töörahva võimuses olevate hulgalise revolutsioonilise võitluse abinõudega.

Maha kodanline valitsus!

Elagu töörahva revolutsioon!

Elagu Eesti nõukogude vabariik!

Tallinna tööliste saadikute nõukogu.

„Kommunist“ nr. 11, 23. novembril 1918.

Nr. 16.

27. NOVEMBRIL 1918. — EESTIMAA AJUTISE REVOLUTSIOONIKOMITEE JA SÕJANÕUKOGU* AVALIK KIRI NARVAS ASUVATELE KODANLIKU VALITSUSE ESINDAJATELE, SAKSA SOLDATITE SAADIKUTE NÕUKOGULE, SAKSA VÄEJUHATUSELE NING KÕIGILE NARVA ELANIKELE — LINNA SÄILITAMISE KOHTA.

22. novembril, kui salk Eestisse tagasitulejaid emigrantisid, töölisi ja talupoegi, Narvale ligines, võeti neid suurtüki-, kuulipilduja- ja püssitulega vastu. Selsamal päeval saadi Narva soldatite saadikute nõukogult kiri, milles teatati, et Saksa soldatid ligematel päevadel Narvast ära lähevad ja linna kaitse kohalikkude elanikkude hooleks jätavad.

Eesti emigrantidele abiks tuli salk Venemaa sots[ialistliku] föder[atiivse] nõukogude vabariigi korralist punast sõjaväge. Meie eesmärk peab teil teada olema: see on linna ja maa töörahva valitsuse uuesti ülesehitamine Eestis.

Meie oleme teateid saanud, et Narva linnavalitsejad meie linnatuleku puhul sildasid õhku lasta ja ehitusi ära hävitada mõtlevad. Selle kohta seletab sõjanõukogu, kes väeosade juhatamise oma peale on võtnud, järgmist: Kellegil ei ole õigust meile sõjariistus vastu panna ega ehitusi ära hävitada, mis töörahva määratu jõukulutusega on üles ehitatud.

Naroova sildade hävitamine on Narva hukatus. Narva täidesaatva komitee sõjalised jõud ja nõukogude asutused lahkusid

* Vt. märkus 19.

3.—4. märtsi öösel Narvast, — peale selle, kui nad päeval enne seda vastased tagasi olid löönud, — et seega Narva linna vastase hävitusetöö eest hoida. Sillad ja kõik asutused ja ehitused jäid täies korras ja tervetena paigale, ilma et neile mingit viga oleks tehtud.

Imperialistiline sõda on lõppenud, kuid kodusõda kestab edasi, võitlus töölisteklassi ja ta kurnajate vahel.

Meie ütleme, et nõukogude valitsus Eestis saab uueste maksma pandud, kui selleks ka verevalamist peaks tarvis olema. Sellepärast seletame meie: Olge mõistlikud ja andke meile võimalust ilma verevalamiseta ja ilma linna purustamiseta linna sisse minna. Meie ei nõua, et teie meid lilledele ja muusikaga vastu võtaksite, nagu teie 4. märtsil Eesti töörahva rõhujaid salkasid vastu võtsite, sest meid tervitab rõõmuhõiskel terve töörahvas. Kuid meie nõuame meie salkade vaba linnalaskmist ja sildade ning kõigi ehituste terveksjätmist.*

Saksa soldatitega ei soovi meie mingit verevalamist ja kindlustame neile vaba tagasimineku kodumaale. Meie arvame, et Saksa soldatid ja Saksa soldatite saadikute nõukogu seda tähele paneb ja Berliini tööliste ja soldatite saadikute nõukogu otsust 22. novembrist¹⁶ täites verevalamise eest hoiab.

Sõjanõukogu liikmed: A. Daumann, H. Šdanko, J. Peterson, V. Anni

Eesti revolutsioonikomitee esitaja: H. Pöogelmann.

„Eesti Küti väe Teataja“ nr. 1, 28. novembril 1918.

Nr. 17.

29. NOVEMBRIL 1918. — VALITSUSE STRUKTUURI KÜSIMUSE ARUTAMINE
VK(b)P EESTI SEKTSIOONIDE KESKKOMITEE JA EESTIMAA AJUTISE
REVOLUTSIOONIKOMITEE UHISEL ISTUNGIL.

Istungi protokoll.

V. K. P. Eesti Osakondade Keskkomitee ja Eesti Ajutise Revolutsioonikomitee koosistumine 29. nov. 1918. a. end. Narva linna raekojas.

Koos olid: Anvelt, Pöogelmann, Ikmelt, Kasemets. Protokoll kirjutaja J. Käspert.

Arutusel oli:

Valitsuse laad ja korraldus Eestis.

Otsustati:

Eesti Töörahva Kommuuna välja kuulutada, mille ülemaks asutuseks „Eesti Töörahva Kommuuna Nõukogu“** kui Kommuuna

* Välja jäetud tekst, milles räägitakse sildade õhkulaskmise ärahoidmisest.

** Vt. dok. nr. 18.

valitsus on. Eesti Tööraha Kommuuna valitsus seisab koos osakondadest, mida valitsusteks nimetatakse, näituseks Haridusevalitsus, mille vastutavat korraldajat juhatajaks nimetatakse, näituseks: Eesti Tööraha Kommuuna Haridusevalitsuse juhataja. Eesti Tööraha Kommuuna valitsuse koosseis ja ülesanded on järgmised:

Üleüldine juhataja — J. Anvelt.

Siseasjade valitsuse juhataja — V. Kingissepp (ei tule praegu avaldada)¹⁷.

1. Kreise, linnade ja valdade administratiivse tegevuse juhtimine.

2. Administratiivne võim kõigi kodanikkude üle.

3. Korra alalhoidmine.

4. Igasugused registreerimised, nagu sündimised, suremine, abielusse astumine, kodanikuks astumine j. n. e.

5. Statistika keskbüroo.

6. Kontr-revolutsiooni vastu võitlemine.

7. Kohus.

Rahvamajanduse valitsuse juhataja — H. Pöogelmann.

1. Toitlus.

2. Tööstus.

3. Kaubandus.

4. Teed.

5. Igasugused ehitused.

6. Maa- ja põlluasjandus.

7. Rahaasjandus.

8. Post, telegrahv, telefon.

Rahvahariduse valitsuse juhataja — A. Vallner.

1. (Iga liiki koolid) kooliharidus ja kasvatus.

2. Koolieelne haridus ja kasvatus.

3. Väljaspool kooli haridus ja kasvatus.

4. Õpperaamatute kirjastamine.

5. Õpperiistade muretsemine.

6. Kunst, teadus, ilukirjandus.

7. Ajakirjandus.

Sõjaväe valitsuse juhataja — J. Anvelt.

Rahvusvahelise läbikäimise valitsuse* juhataja — Joh. Mägi.

Sotsiaalse kindlustuse valitsuse juhataja — R. Vakmann (ei tule praegu avaldada)¹⁸.

a) Tervishoid.

b) Hoolekandmine.

c) Elukinnitamine.

Kommuuna Kontroll-valitsus

Eesti Kommuuna valitsuse asjaajaja — J. Käspert.

* Mõeldakse välisasjade valitsust.

Eesti Tööraha Kommuuna valitsuse tegevusesse astumisega kaotab Ajutine Eesti Revolutsioonikomitee oma volitused ja tema asjaajamine läheb üle Kommuuna Nõukogu kätte.

Nõukogu Esimees: [alkiri puudub]
Protokoll kirjutaja: J. Käspert.

EKPA, f. 28, nim. 1, s.-ü. 1, l-d 6—7. Originaal.

Nr. 18.

**29. NOVEMBRIL 1918. — EESTIMAA AJUTISE REVOLUTSIOONIKOMITEE
OTSUS EESTI SOTSIALISTLIKUKS NÕUKOGUDE VABARIIGIKS
KUULUTAMISE KOHTA.**

Eesti Revolutsiooniline Komitee otsustas 29. novembril 1918. aastal:

Eestit sotsialistlikuks nõukogude vabariigiks kuulutada.

Ametlik vabariigi nimetus on:

Eesti Tööraha Kommuun, mille ülemaks valitsuseasutuseks Nõukogu on.

Nõukogu seisab koos: esimees Jaan Anvelt, kes ühtlasi Eesti sõjaväeasju juhatab; rahvamajanduse juhataja Hans Pöogelmann, hariduse juhataja Artur Vallner, rahvusvahelise ühenduse juhataja Johannes Mägi, Nõukogu asjaajaja Johannes Käspert.

Kõik Eesti Revolutsioonilise Komitee asjad lähevad Eesti Tööraha Kommuuna Nõukogu kätte.

Eesti Revolutsioonilise Komitee nimel: J. Ikmelt,
J. Kasemets.

„Eesti Tööraha Kommuuna Nõukogu dekreedid, määrused ja teadaanded“
nr. 1, Petrograd 1919, lk. 4.

Nr. 19.

**29. NOVEMBRIL 1918. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU
OTSUSED EESTI TELEGRAAFI AGENTUURI ASUTAMISE, NARVAS
NÕUKOGUDE VÕIMU KORRALDAMISE jt. KUSIMUSTE KOHTA.**

Istungi protokoll.

Eesti Tööraha Kommuuna Nõukogu koosistumine 29. novembril 1918. a. endises Narva linna raekojas.

Koos olid: Anvelt, Pöogelmann, Käspert.

Arutusel oli:

1. Eesti Telegrahvi Agentuuri asutamine.

Otsustatakse:

Eesti Tööraha Kommuuna Nõukogu juurde Eesti Tööraha Kommuuna Telegrahvi Agentuur asutada, lühendatult „Esta“, millele juhatajaks E. Kingisepp nimetatakse.

2. Jooksvad asjad.

Otsustatakse avaldada:

1) Teadaanne Eesti Tööraha Kommuuna tekkimise üle, ühes valitsuse koosseisuga,

2) Raadio „Kõigile“*,

3) Manifest Eesti Töörahvale** ja

4) Raadio Saksa Nõukogudele ja saksa valitsusele***.

3. Arutatakse:

Nõukogu valitsuse korraldamist Narvas.

Otsustatakse:

Ajutiselt Narva Tööraha Nõukogu Täidesaatva Komitee koosseis ära nimetada kuni korraliste Nõukogu valimisteni:

Esimees: Tiimann.

Liikmeteks: G. Klaser, M. Danilov, Anni, Kits ja O. Klaser, O. Palgi, P. Jõhvik, A. Vilkes ja J. Saks.

4. Arutatakse:

Narva töörahvale tasuandmise küsimust pommitamise läbi tekkinud kahjude eest.

Otsustatakse:

Selles asjas dekreet välja anda****.

Protokolli kirjutaja: J. Käspert

Nõukogu liikmed: J. Anvelt, H. Pöögelmann.

EKPA, f. 28, nim. 1, s.-ü. 2, l. 5. Originaal.

Nr. 20.

29. NOVEMBRIL 1918. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU MANIFEST EESTI TÖÖRAHVALE NÕUKOGUDE VÕIMU TAASKEH- TESTAMISE PUHUL.

Kõigi maade töölised, ühinegem!

Eesti Tööraha Kommuuna valitsuse manifest.

Kõigele Eesti linna- ja maatöörahvale.

Revolutsioonilise Eesti tööraha, revolutsioonilise Eesti punase sõjaväe nimel.

Eesti Tööraha Kommuuna valitsus tunnistab „Eesti ajutise valitsuse“ tühjaks ja kuu-

* Vt. dok. nr. 21.

** Vt. dok. nr. 20.

*** Vt. dok. nr. 22.

**** Vt. dok. nr. 25.

lutab Eestis töörahva nõukogude valitsuse uueste jõusse.

Seltsilised töölised!

Rahvusvahelise proletaarilise revolutsiooni käigus on silmapilk kätte jõudnud, kus Eesti töörahvas oma saatuse määramise enese kätte võtab. Langevad ahelad, mis Saksa saagiahne imperialism ühes verejanuliste Balti parunite ja Eesti valgekaartlastega ta kätte ümber needis, et teda lühikese vabadusaja järele uueste orj-ikkesse suruda. Lõppemas on see verepulg, see laastamine, mida rahva kurnajad üheksa kuu jooksul Eesti proletariaadi kallal toime panid.

Raske oli see Eesti töölisteklassi surveaeg, kus kõik ta revolutsioonilise võitluse vili ära hävitati; kus maa mõisnikkudele, pangad, vabrikud ja muud ettevõtted kapitalistidele tagasi anti; kus tööliste organisatsioonid ära hävitati ja tööliste võitlus verise vägivallaga maha suruti; kus kodanlus hõiskel oma võidupidu pühitses.

Kuid Eesti proletariaat ei kaotanud julgust ega lootust. Ta organiseeris oma jõudu Eestis ja valmistas ennast võitlusele väljaspool Eestit Venemaa nõukogude vabariigi vabal pinnal. Ta ootas silmapilku, kus ta uueste Eesti vabastamiseks võitlusesse võib astuda.

See silmapilk jõudis kätte, kui revolutsioon Saksamaal imperialismi võimu murdis ja vägivallavalitsuse trooni purustas. See võttis seljatoe rahva rõhujate valitsuselt ka Eestis.

Nüüd, kus töörahvas Austrias, Bulgaarias, Saksamaal oma nõukogusid asutab, oli aeg tulnud, kus ka Eesti proletariaat oma nõukogude uueste elussekutsumisele võis asuda.

Oma võitluseväe lipukandja, kommunistilise partei Eesti osakondade Keskkomitee ümber kogudes, lõi ta Eesti Revolutsioonikomitee, kelle juhatusel ta vabadusevõitlust algas oma kodanliste kurnajate ja Saksa imperialistlike jätiste vastu, kes endid Eesti kodanlusele timukatööks olid ära müünud.

Eesti Revolutsioonikomitee nimel, kes meid revolutsiooniliste töörahva hulkade volitusel Eesti töörahva valitsuse liikmeteks määras, teatame meie kõigele Eesti töörahvale:

1. „Eesti ajutine valitsus“, kõik tema agendid ja toetajad, kõik mõisnikud ja pastoriid, kelle kuritegelised käed Eesti töörahva verest nõretavad, on väljaspool seadust ja linnupriid.

2. Igaüks, kes „Eesti ajutise valitsuse“ või tema agentide käskude täitmist nõuab, tuleb samas paigas maha lasta.

3. Kõik seadused, määrused, lepingud ja korraldused, mis „Eesti ajutise valitsuse“ või tema agentide poolt välja antud, on tühjaks tunnistatud ja nende täitmine keelatud.

4. Kõik dekreedid, mis nõukogude valitsuse poolt enne seda välja anti, kui Saksa sõjaväed Eesti oma alla võtsid, tulevad maksvateks lugeda ja neid täpisealt täita.

5. Astutakse kõige kiiremaid sammusid, et teiste nõukogude maadega kaubavahetus* lähemal ajal ära korraldada.

6. Võetakse kõige kiiremad ja armuheitmata abinõud tarvitusele, et igasugust spekulatsiooni ära kaotada.

Niipea kui kontrrevolutsioonilised salgad Eestis on ära hävitatud ja kõigis maaosades töörahva nõukogud asutatud, kutsub Kommuuna Valitsus töörahva nõukogude kongressi kokku, et sellele oma tegevusest aruannet ette kanda ja kõike võimu Eestis tema kätte anda.

Seltsilised töölised, maatainimesed, punasesõjaväelased, kõik töörahvas Eesti linnades, alevites, külates ja mõisates! Teie ise olete nüüd oma vabaduse ja hea käekäigu sepad! Ainult teie ise suudate nõukogude vabariigi Eestis kindlustada, töörahva isamaad oma verivaenlastest ära puhastada ja teda nende kallale tungimise eest kaitsta.

Kodanlus, kes hambaid kiristades meeletus vihas samm-sammult töörahva hulkade püssitikkude eest taganema peab, ei kaota veel viimast lootust, et ta jälle oma õigused tagasi saab ja uueste töörahva turjale suudab ronida. Ta mõtleb veel sadanded ja tuhanded plaanid ja kavatsused välja, et kommunistlist revolutsiooni ära kägistada ja oma verist rusikat Eestis maksma panna.

Saksa imperialism on Saksamaa töörahva revolutsioonis surmahoobi saanud; ta vaagub oma viimast hinge sotsiaal-äraandjate Scheidemannide kilbi taga. Sellepärast pöörab Eesti kodanlus ühes Balti parunitega, kes üheksa kuud tagasi Saksa vägesid lillede ja muusikaga vastu võttis, nende juhatuse ees lõmitas ja Wilhelmi kindralite abil Eestile „korda“ soetas, Saksamaale selga ja nurub abi Inglismaa, Prantsusmaa ja teiste liidulaste käest. Eesti kodanlus palub väikesele Eesti rahvale õigusi riigilt, mille raudse ikke all Irimaa, sadade miljonite elanikkudega India ja hulk asumaid ägab! Pätsi ja Poska valitsus tahab Eestit õnnelikuks teha riikide abil, kes igalt poolt vabale Venemaale kallale tungivad, töölisi ja kehvtalupoegi maha lasevad ja kapitalistidele ning mõisnikkudele nende õigused tagasi kingivad.

Iga Eesti tööline saab aru, et „Eesti ajutine valitsus“ mitte laiade töörahva hulkade vabaduste ja õiguste pärast Inglise imperialistide ukšelävesid ei talla, vaid et ta võeraste püssitikkude abil seda alal hoida püüab, mis Eesti töörahvas tema käest ära kisub. Pätsi ja Poska valitsus loodab Inglismaalt Saksa vägede asemele, kes nüüd korratult punase sõjaväe eest põgenevad, uusi okupatsiooni vägesid saada, kes Eestis seda kordaksid, millega Kirbachid läinud märtsikuul toime said.

Aga Eesti valgekaart petab ennast asjata lootustega. Raudse, kindla, paratamata käiguga kasvab üleilmne revolutsioon. Troonid vabisevad, kõiguvad ja langevad, kroonid lendavad. Kapitalism puruneb, töörahvas sirutab igal pool oma võimsa käe võimu

* Tekstis on „ainevahetus“.

järele välja, et kurnajate riigi varemotel sotsialistlist korda üles ehitada. Pole kaugel silmapilk, mil Inglise, Prantsuse, Ameerika ja teiste maade imperialism puruks variseb ja sealsed töölised meile oma vennaskäe vastu sirutavad.

Seltsilised! Viimne võitlus on ees. Võit on meie päralt. Selleks kõik üles. Kõik sõjariistad kätte. Kõik punasesse sõjaväkke.

Edasi lõpuliku võidu nimel.

Eesti Tööraha Kommuuna Nõukogu: J. Anvelt
Joh. Mägi
H. Pöögelmann
A. Vallner.

„Eesti Tööraha Kommuuna Nõukogu dekreedid, määrused ja teadaanded“ nr. 1, Petrograd 1919, lk. 4—5.

Nr. 21.

29. NOVEMBRIL 1918. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU
RAADIIOULESKUTSE KÕIGI MAADE TÖÖLISTELE NÕUKOGUDE
VÕIMU TOETAMISEKS EESTIS.

Kõigile, kõigile, kõigile.

Üheksa kuud tagasi võtsid keisri Wilhelmi väed kohalikkude mõisnikkude ja kapitalistide tervitusel ja abil Eestimaa oma alla, laiali ajades tööliste ja maatameeste saadikute nõukogud, vangistades ja maha lastes tööraha klassi juhtivaid tegelasi. Natsionaliseeritud maa anti parunitele tagasi, vabrikud ja tehased läksid omanikkude kätte. Tööliste klass kuulutati tegelikult väljaspool seadust.

Nüüd tõusis Eesti proletariaat Venemaa Sotsialistliku Nõukogu Vabariigi vahva punaseväe toetusel oma orjastajate vastu üles, kukutas kurnajate orjuse ja pani uuesti Nõukogude võimu Eestis maksma.

Eesti Tööraha Kommuuna Valitsus otsustas välja kuulutada, et kõik need dekreedid, mis Nõukogude võimu poolt välja anti enne Eestimaa okupeerimist Saksa imperialistide poolt, uuesti jõusse astuvad*.

Maa, tehased, raudteed, kõik Eestimaa varad on nüüdsest peale tööraha päralt. Töörahas on jälle Eestimaa peremees.

Kuid noort nõukogude Eestit ähvardab surma hädaoht. Rääkimata sellest, et maa pole veel kõikidest valgekaardi bandedest puhastatud, piiravad teda igast küljest imperialistlikud röövikud, keda Eesti valgekaartlased nii väga paluvad vahele segada. Ainult suur Venemaa sotsialistlik nõukogude vabariik toetab noort vabanevat Eestit, temale abi andes, kõiki Eesti töölisi ja

* Vt. dok. nr. 24.

maatamehi vaimustades ja kaasa kiskudes oma suure töörahva vabaduse võitlusega.

Kuid tema ise on raudses rõngas, piiratud kõigi maade imperiaalistide poolt, kes tahavad töörahva revolutsiooni ära lämmatada.

Saksa, Austria, Inglise, Prantsuse, Ameerika, Jaapani, kõigi maade töölised ja soldatid! Teie poole pöörab Eesti nõukogude vabariigi töörahva valitsus ülendava hüüdega meie väikese maa tööliste vabastamise asjus kapitalismi orjusest. Meie palume Teid meie revolutsiooni avitada kõigi teie käes olevate abinõudega.

Inglise, Prantsuse ja Ameerika kodanlus tahab oma arusaamata soldatisi petta, et oma vägesid meie vastasele — Eesti kodanlusele — appi saata, meilt uuesti vabadust riisuda. Ta laotab laimuteateid laiali, nagu oleks Venemaa Eesti ära okupeerinud ja rikub nüüd eestlaste enesemääramise õigust. Ärge uskuge seda. Kor-dame veel, et Eestis proletaariline revolutsioon on, mitte okupatsioon.

Mõjuge, seltsilised, oma maa valitsuse peale, et see rahvahulkasid pimestada ei saaks, et Eestis ühest küljest Eesti töörahva, teiselt poolt Prantsuse ja Inglise proletaarlaste veri voolama ei hakkaks.

Teadke, et Eesti jälle vabaks maaks on saanud ja igasugune segamine tema asjadesse — mõnesuguste landtagide, maapäevade ja Eesti kodanluse teiste asutuste palve peale — oleks hoobiks Eesti proletariaadile.

Eesti proletaariline valitsus usub kindlaste, et ükski tööline, ükski arusaaja sõjaväelane, Eesti revolutsiooni vägistama ei lähe, vaid oma maa kapitalistidega otsustavasse võitlusesse astub, et meie varsti võiksim hüüda:

Elagu kõigi maade tööliste suur ühisus! Elagu terve ilma sotsiaalistiline föderatiivne nõukogude vabariik!

Eesti töörahva kommuuna nõukogu esimees: J. Anvelt.

„Eesti Töörahva Kommuuna Nõukogu dekreedid, määrused ja teadaanded“ nr. 1, Petrograd 1919, lk. 16—17.

Nr. 22.

**29. NOVEMBRI 1918. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU
RAADIOULESKUTSE KÕIGILE SAKSAMAA TÖÖLISTE JA
SOLDATITE SAADIKUTE NÕUKOGUDELE.**

(PALUTAKSE TEATADA SAKSA SOLDATITELE, ET NAD EESTIS TOIMUVAS
KLASSIVÕITLUSES EI MUUTUKS KODANLUSE TOORIISTAKS.)

Eesti proletariaat algas Eestimaal revolutsiooni võitlust kodanluse ajutise valitsuse vastu, kelle seljataga vabaherra von Seckendorff seisab. Nüüd Narva äravõtmisel selgus, et osa Saksa sõjaväge valgekaardilasi toetas, kelle eesotsas Saksa ohvitserid sei-

sid. Soldatisi peeti vale abil Narvas kinni ja saadeti tööliste vastu välja.

Eestimaa töökommuuna nõukogu avaldab kahetsust, kui Narva äravõtmisel mõned Saksa petetud soldatid kannatasid. Narva jäänud ja meie poole tulnud soldatid on vabad. Meie võtame kõik abinõud tarvitusele, et nad vabalt kodumaale võiksid pöörata. Kurvade tagajärgede edaspidiseks ärahoidmiseks palume kõigile Eestis olevatele Saksa soldatitele teatada, et nad kodanlasi ennast petta ei laseks ja klassivõitluse vahele ei segaks.

Eesti Tööraha Kommuuna Nõukogu (allkiri).

„Eesti Tööraha Kommuuna Nõukogu dekreedid, määrused ja teadaanded“ nr. 1, Petrograd 1919, lk. 17.

Nr. 23.

29. NOVEMBRIL 1918. — V. I. LENINI TELEGRAMM VÄGEDE ULEMJUHA-TAJALE EESTI, LÄTI, LEEDU JA UKRAINA NÕUKOGUDE VALITSUSTE TOETAMISE KOHTA.

Koos meie vägede edasiliikumisega läände ja Ukrainasse luuakse ajutisi nõukogude piirkonna valitsusi, kelle ülesandeks on kindlustada nõukogusid kohtadel. Sellel asjaolul on see hea külg, et ta võtab Ukraina, Leedu, Läti, Eesti šovinistidelt võimaluse tõlgitseda meie vägede liikumist kui okupatsiooni ja loob soodsa õhkkonna meie vägede edasiliikumiseks. Ilma selle asjaoluta satuksid meie väed okupeeritud piirkondades võimatusse olukorda, ja elanikkond ei võtaks neid vastu kui vabastajaid. Arvestades seda palume anda vastavate väeosade juhtkonnale juhtnõõrid selle kohta, et meie väed igati toetaksid Läti, Eesti, Ukraina ja Leedu ajutisi nõukogude valitsusi, kuid mõistagi ainult nõukogude valitsusi.

Lenin

V. I. Lenin, Teosed, 28. kd., lk. 205.

Nr. 24.

29. NOVEMBRIL 1918. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU DEKREET TÖÖRAHVA SAADIKUTE NÕUKOGUDE POOLT ENNE SAKSA OKUPATSIOONI VALJA ANTUD OTSUSTE JA MÄARUSTE KOHTA.

Kõik otsused ja määrused, mis Tööraha Nõukogude poolt enne seda välja anti, kui Saksa sõjaväed Eesti oma alla võtsid, tulevad jõulisteks lugeda.

Eesti Tööraha Kommuuna Nõukogu esimees: J. Anvelt
Nõukogu asjaajaja: J. Käspert.

„Eesti Tööraha Kommuuna Nõukogu dekreedid, määrused ja teadaanded“ nr. 1, Petrograd 1919, lk. 6.

29. NOVEMBRIL 1918. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU
DEKREET NARVA POMMITAMISEL TEKKINUD KAHJUDE
HUVITAMISE KOHTA.

Narva linna töörahvale, kes 22. ja 28. novembril linnas pommitamise ajal varanduslist kahju sai, tuleb ärarikutud varanduse eest Eesti Töörahva Kommuuna kassast tasu maksta. Tasu suuruse äramääramine igal üksikul korral jääb Narva linna Töörahva Nõukogu Täidesaatva Komitee hooleks.

Eesti Töörahva Kommuuna Nõukogu esimees: J. Anvelt
Nõukogu asjaajaja: J. Käspert.

„Eesti Töörahva Kommuuna Nõukogu dekreedid, määrused ja teadaanded“
nr. 1, Petrograd 1919, lk. 6.

Nr. 26.

29. NOVEMBRIL 1918. — TALLINNA TÖÖLISTE SAADIKUTE NÕUKOGU
RESOLUTSIOON* KODANLUSE RAHVAVAENULIKU POLIITIKA KOHTA.

Seisukorda poliitiliselt läbi arutades: selle, mis tööliste klassil kui inimestel elu võimalusi lubas, röövis meilt ära Veebruari valge nädal. Uuesti neid võimalusi andis meile edasitöötamiseks saksa proletariaadi võit kurnajate üle.

Kuid meie organiseerimise takistajaks on Eesti sotsiaalärandjad ja kodanline klass.

Meie protesteerime kõige valjemalt sarnaste abinõude vastu, mis meie kallal tarvitatakse, meie nõuame oma seltsimeeste vabastamist türmist, kuhu „vaba“ Ajutine valitsus on neid pannud poliitilistel põhjustel. Tuletame meelde, et meie häälekandja „Kommunist“ vabalt müügil peab olema, et need banded, kes lehte ära korjavad, vastutusele võetakse. Kui neid asju ei kõrvaldata, on Tallinna töölised ise sunnitud abinõusid otsima nende kõrvaldamiseks. Sealjuures ütleme: eest ära, varjud, kes sotsi nime all tööliste klassi pimestavad. Elagu rahvusvaheline tööliste klassi revolutsioon, sellega ühes tema diktatuur. Elagu Eesti töörahva Nõukogude vabariik — selleks kõik tööle, tööliste klass Eestis.

Siirak
Jürgens**
Alt.***

EKPA, f. 4907, nim. 1, s.-ü. 8, l. 1. Fotokoopia.

* Dokumenti on mõnevõrra redigeeritud.

** Dokumentis ekslikult Jürgens.

*** Dokumentis ekslikult Alt.

30. NOVEMBRIL 1918. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU
TELEGRAMM VSFNV RAHVAKOMISSARIDE NÕUKOGU ESIMEHELE
V. I. LENINILE EESTI NÕUKOGUDE VABARIIGI VALJAKUULUTAMISE
JA KOMMUUNI VALITSUSE MOODUSTAMISE KOHTA.

Kommunistliku partei Eesti Keskkomitee kuulutas 29. novembril Narva linnas välja Eesti (Nõukogude) Vabariigi ja moodustas Kommuuni Valitsuse järgmises koosseisus: esimees Anvelt, kes on ühtlasi sõjaväeasjade komissar, rahvamajanduse komissar Pöögelmann, rahvusvahelise läbikäimise komissar Mägi, hariduskomissar Vallner, Kommuuni Nõukogu asjadevalitseja Käspert. Esmajoones kuulutas Kommuuni Valitsus kehtivaks kõik dekreedid, mida nõukogude võim enne maa okupeerimist on välja andnud.

Kommuuni Nõukogu asjadevalitseja:

Käspert.

EKPA, f. 28, nim. 3, s.-ü. 11, l. 3. Telegrammiplank.

Tõlge vene keelest.

3. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU
DEKREET TOIDU- JA TARBEAINETE VALJAVEO KEELAMISE KOHTA.

Eesti Töörahva Kommuuna Nõukogu otsuse järele 3-st detsembrist s. a. on igasuguste toidu- ja tarbeainete väljavedu Eesti piiridest kuni sellekohase korralduse avaldamiseni keelatud.

Sellest keelust üleastujaid karistatakse sõjaseisukorra seaduste valjusega.

Eesti Töörahva Kommuuna Nõukogu esimees J. Anvelt
Rahvamajand. Valits. juhat. H. Pöögelmann
Nõukogu asjaajaja J. Käspert.

„Eesti Töörahva Kommuuna Nõukogu dekreedid, määrused ja teadaanded“
nr. 1, Petrograd 1919, lk. 7.

3. DETSEMBRIL 1918.* — NARVA TÖÖLISTE, TALUPOEGADE JA PUNAVÄELASTE SAADIKUTE NÕUKOGU TAITEVKOMITEE TEADAANNE NARVA LINNA TÖÖRAHVA SAADIKUTE NÕUKOGUSSE ESINDAJATE VALIMISE KOHTA.

Narva linna töörahva nõukogu Täidesaatev Komitee annab sellega teada, et Narva vabrikute tööliste saadikute nõukogu esitajad tuleb kõige hiljem 5. detsembriks ära valida. Valimine sünnib niisuguses proportsioonis, et iga saja töölise kohta üks esi-

* Avaldamise kuupäev.

taja tuleb. Need jaoskonnad, kus vähem kui sada töolist on, ühinevad teiste jaoskondadega, et tarvilist arvu kätte saada.

Esimene koosolek peetakse 5. dets. s. a. kell 6 õhtul (Narva aja järele) raekoja ruumides*.

Esimees: A. T i i m a n n

Sekretär: O. K l a s e r.

„Eesti Kütiväe Teataja“ nr. 3, 3. detsembril 1918.

Nr. 30.

4. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU POOLT VASTU VÕETUD OTSUSED NÕUKOGUDE ULESEHITUSTOO KOHTA.

Istungi protokoll.

Koos olid: J. Anvelt, J. Mägi, H. Pöögelmann, A. Vallner ja asjaajaja J. Käspert.

O t s u s t a t a k s e:

1. Kohustada sm. Pöögelmanni ja Mägi homseks Nõukogu koosolekuks valla tööraha nõukogude esialgne tegevuse piirkond välja töötama.

2. Kohustada sm. Pöögelmanni veel täna välja kuulutama, et piir kinni pandud on ja igasuguste toiduainete ja tarbeasjade väljavedu kuni lähemate määruste väljatöötamiseni ära keelatakse**.

3. Homseks koosolekuks tuleb tarvilikkude toiduainete kohta kindlate hindade kava välja töötada.

4. Posti-telegrahi ja raudtee asjus antakse korralduse tegemine sm. Pöögelmanni ja ajutiselt sm. Vallneri kätte.

5. Narva kontrevolutsiooniga võitlemise bürood kohustada igal päeval Kommuuna Nõukogu esimehele aru andma.

6. Ajutiselt, kuni konstitutsiooni maksma panemiseni, tulevad kõikide linnade ja maakondade nõukogude vastutavad osakondade juhatajad Eesti Tööraha Kommuuna Nõukogu kinnitamise alla, kuna valdade nõukogude sellekohased juhatajad maakondade nõukogude kinnituse alla käivad. Selles asjas tuleb dekreet veel täna välja anda.

7. Linnade ja maakonna nõukogude asutuste ametnikkude arvuline koosseis ühes palganormidega tuleb motiveeritult Eesti Tööraha Kommuuna Nõukogule kinnitamiseks ette panna. Selles asjas tuleb dekreet veel täna välja anda.

8. Põhjusemõtteliselt tarvilikuks tunnistada kõigile Kommuuna elanikkudele ajalehte maksuta kättesaadavaks teha. Selles asjas kava väljatöötamine antakse sm. Vallneri hooleks.

9. Vastu võtta dekreet blankettide ja pitsatite vormi asjus.

* Vt. dok. nr. 36.

** Vt. dok. nr. 28.

10. Nõukogu liikmeid kohustada, et igaüks neist omale ase-
tätja ära määraks, kes tema võimaliku äraoleku puhul tema valit-
suse asju ajaks.

11. Nõukogu korralised koosolekud on igal õhtul kell 8 (Peter-
buri aja järele).

Protokolli kirjutaja: J. Käspert
Nõukogu liikmed J. Anvelt
H. Pöogelmann
Ar. Vallner.

EKPA, f. 28, nim. 1, s.-ü. 2, l. 7. Original.

Nr. 31.

4. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÕORAHVA KOMMUUNI SÕJAVÄE
VALITSUSE PÄEVAKÄSK RATSAVÄE POLGU FORMEERIMISE KOHTA.

P ä e v a k ä s k nr. 3.

4. detsembril 1918. a.

Alustada ratsaväe polgu formeerimist. Nimetada I Eskadroniks
I Tallinna polgu maakuulajate komando*. Polgu komanderi ase-
tätjaks nimetada sms. URISON.

Sõjaväe Valitsuse Juhataja: J. ANVELT
Asjaajaja: P. LEPP.

EKPA, f. 28, nim. 3, s.-ü. 440, l. 1. Kinnitatud ärakiri.

Nr. 32.

5. DETSEMBRIL 1918.** — EESTI SÕJANÕUKOGU¹⁹ ULESKUTSE EESTI TÕO-
RAHVALE SAKSA OKUPATSIOONIST PEATSE VABANEMISE PUHUL***.

SELTSIMEHED

EESTI SOLDATID, TÕOLISED, MAATAMEHED JA VÄIKE-
MAAPIDAJAD! VABADUS LÄHENEV TEILE NARVA POOLT!

Eesti töölised ja punane kaardivägi, kes kevadel sunnitud olid
Saksa imperialistide ülevõimu eest taganema, tulevad nüüd pu-
naste kommunistlike polkude näol tagasi. Nendega ühes on Vene
seltsimehed, kes appi tulid Eesti töörahvale, et siin nõukogude
vabariiki elule kutsuda.

* Dokumendis: komandoks.

** Avaldamise kuupäev.

*** Samasisulist dokumenti levitati ka Valgas kohaliku parteiorganisatsiooni
poolt.

29. novembrist saadik on Eesti nõukogude vabariik Narvas välja kuulutatud. Manifest*, mis Eesti Tööraha Kommuuna Nõukogu poolt välja antud, kuulutab kõigile, et endised nõukogude valitsuse dekreedid jälle jõus on, mõisad, vabrikud, raudteed, majad, tööraha omanduseks tuleb lugeda**. Töörahas on jälle Eesti hääleõigusline peremees.

Seltsimehed, kes teie veel Seckendorfi, Pätsi ja Poska ikke all ägate! Aidake kaasa, et vabadusepäike peagi igas Eesti maanurgas särama hakkaks. Aidake kaasa, et ilma suurema verevalamiseta kogu Eesti valgest kaardist puhtaks saaks.

Kodanlus ja parunid võtavad teid sõjaväkke²⁰. Nad tahavad Eesti polkuseid mõisnikkude, pappide, kaubaherrade, rikkaste majaperemeeste ja spekulantide kaitseks organiseerida. Nad tahavad Eesti töörahvast nende seltsimeestega võitlusesse ajada, et siis, kui töörahas ennast vastastikku maha tapab, herrasmehed maa peremeesteks jäävad.

Ärge laske ennast petta, seltsimehed!

Ärge olge tööriistaks Saksa parunite ja Eesti herrade käes.

Seltsilised — töölised, organiseerige endid!

Seltsilised soldatid, keda vägise tööraha vastu sunnitakse võitlema, olge valmis ohvitseridele vastu hakkama.

Seltsimehed töölised, punaste vägede lähenemisel jätke töö seisma, otsige endi sõjariistad välja ja alustage võitlust valgekaartlastega.

Seltsimehed soldatid, kui teid lahingusse saadetakse, pöörake püssiotsad, mida kommunistlike vägede poole sunnitakse sihtima, ülemuse poole. Eesti Sõjaväe Nõukogu kindlustab teile elu ja vabaduse. Ainus juuksekarv ei lange nende Eesti soldatite peast, kes vabatahtlikult kommunistlike vägede poole üle tulevad.

Seltsimehed, võitlus on käimas Eesti tööraha vabanemise eest. Eesti saatus on otsustatud. Ta saab nõukogude vabariigiks. Valgel kaardil pole jõudu, et punase sõjaväe tuhandeid tagasi lüüa.

Küsimus on ainult selles, kas see suuremate või vähemate ohvritega sünnib.

Teie seltsilised, kes te valgekaardi seljataga ja tema polkudes olete; võite punastele vägedele oma kaasabiga võitu palju kergemaks teha.

Ules kõik töörahas, appi kommunistlikele vägedele! Sõjariistad kätte kõik, kes te tõelist vabadust igatsete!

Edasi lõpuliku võidu poole!

Eesti Sõjaväe Nõukogu nimel

Jaan Anvelt.

„Eesti Kütiäe Teataja“ nr. 4, 5. detsembril 1918.

* Vt. dok. nr. 20.

** Vt. dok. nr. 34, 44, 73, 79 ja 82.

5. DETSEMBRIL 1918. — PETROGRADI SAKSA TÖÖLISTE JA SOLDATITE SAADIKUTE NÕUKOGU²¹ AVALIK KIRI KINDRAL VON SECKENDORFILE EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU KAUDU NARVAS.

(NÕUTAKSE VIIVITAMATUT SÕJATEGEVUSE LÕPETAMIST JA VÄGEDE KODUMAALE SAATMIST.)

AVALIK KIRI
KINDRAL VON SECKENDORFILE, EESTI TÖÖRAHVA
KOMMUUNA NÕUKOGU KAUDU NARVAS.

Revolutsiooniline Saksa tööliste ja soldatite nõukogu Peterburis sai vangilangenud Saksa soldatite kaudu teada, et Teie oma komandovõimu piirkonnas niisugusel viisil välja astute, mis mingil tingimisel Saksa rahva huvidega kokku ei sünni. Meie ei tea, kelle poolt Teie juhatuskirjad on antud ja kust Teie õiguse olete võtnud, Saksa vägedega Eestis iseseisvalt võitlusetegevust ette võtta. Revolutsiooniline Saksa tööliste ja soldatite nõukogu ei või mingil tingimisel lubada, et sel kombel neist määrustest üle astute, mis Teile peale pandud, ja mis ainult selles seisavad, et Saksa vägesid tagasi kodumaale saata ja kõigi poliitikaliste sündmuste kohta erapooletuks jääda, ja nõuab Teilt, et Teie sellest silmapilgust peale, kus see kiri Teie kätte jõuab, igasuguse iseseisva* tegevuse järele jätaksite. Meie räägime Teiega kui Saksa töörahva esitajad ja võtame Teid, kui Teie seda nõudmist mitte jalamaid ei täida, iga meie venna ilmaasjata valatud veretilga eest vastutusele, Teid niisuguse alatu tegevuse eest karistuse alla andes.

Sellesama sisulise kirja saadame Teile ka Vene sõjaväe staabi kaudu, sest et meil, kahjuks, Teiega otsekohene ühendus puudub.

Esimees (allkiri)
Sekretär (allkiri).

„Eesti Küti väe Teataja“ nr. 6, 10. detsembril 1918.

Nr. 34.

5. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU JUHATUSKIRI MÕISATE ÜLEVÕTMISE JA VALLANÕUKOGUDE ASUTAMISE KOHTA.

Endiste sellekohaste dekreetide muutmiseks ja täiendamiseks ja kuni lähemate korralduste avaldamiseni otsustab Eesti Töörahva Kommuuna Nõukogu:

1. Kõik mõisad tulevad rahva omanduseks võtta.
2. Seda toimetavad mõisa töörahva komiteed, mis kõigi mõisatööliste üleüldise koosoleku poolt valitud ja 3—5 liikmest koos seisavad.

* Dokumendis: iseseisvuse.

T ä h[endus]: Mõisavalitsejatel ja endise mõisapidaja isik-
listel teenijatel, nagu kokad, kutsar jne., sel koosolekul hääle-
õigust ei ole.

3. Mõisa tööraha komitee ülesanne on kogu mõisa asjaajamist,
liikumata ja liikuvat varandust, raamatupidamist, kassas olevat
raha jne. endiselt omanikult ära võtta.

T ä h[endus]: 1. Äravõtmine sünnib kõige hoolikamas korras.
Äravõetud varanduse kohta tuleb täielik nimekiri valmistada,
millest üks eksemplar mõisa komitee kätte jääb, teine valla, kol-
mas maakonna täidesaatva komitee ja neljas Eesti Tööraha
Kommuuna Nõukogu Rahvamajanduse Valitsuse kätte saade-
takse.

T ä h[endus]: 2. Piinliku hoolega tuleb selle järele valvata, et
mõisa varandusest midagi laiali ei veetaks ega ära ei hävitataks.
See on terve Eesti tööraha varandus ja ainult terve
Eesti töörahas võib ja peab selle tarvitamise üle otsustama.

T ä h[endus]: 3. Igaüks, kes omavoliliselt tööraha üleüldist
varandust omandab või hävitab, langeb kõige valjuma karistuse
alla, revolutsioonilise korra järele.

4. Mõisa tööraha komitee on kohustatud selle järele val-
vama, et:

a) kõik mõisa varandus terveks jääks;

b) kõiki töösid, mida mõisa majapidamine nõuab, ilma takista-
mata edasi tehtaks;

d) iseäranis hoolt kanda, et mitte mõisa metsa ei raiutaks.

5. Lähemad juhtnõõrid mõisa majapidamises annab komiteele
mõisatööliste üleüldine koosolek, mis võimalikult nädalas kord
kokku kutsutakse.

6. Oma tegevuses käib mõisa tööraha komitee vallakomitee
alla, kellele mõisa tööraha komitee iga nädal korralikult aru
annab, niihästi rahalise seisukorra kui ka muu tegevuse kohta.

7. Igas vallas tuleb ajaviitmata valla tööraha nõu-
kogu asutada.

8. Valla tööraha nõukogu valitakse valla ja mõisa tööraha
ühisel üleüldisel koosolekul sel määral, et iga 25 täiskasvanud
(18 a. peale) tööinimese kohta üks nõukogu liige tuleb, kuid üle-
üldse mitte alla 5 ja mitte üle 25 liikme.

T ä h[endus]: Tööraha all mõistetakse neid, kelle pealespida-
mise allikaks p a l g a t ö ö on ja kes mitte palgalist tööjõudu ei
tarvita.

9. Nõukogu valib oma seast täidesaatva komitee
(3—5 liikmest), kes nõukogu otsuseid täidab ja valla jooksvaid
asju ajab.

10. Valla nõukogu otsekoheseks ülesandeks on:

a) vallavalitsuse asjaajamine ja valla varandus ajaviitmata oma
kätte võtta;

b) vallamajapidamise jätkamise eest hoolitseda;
d) kõik vili, loomatoit, muud toiduained ja loomad viibimata arvele võtta.

Tä h[endus]: Vilja, kartulite, heinte ja põhu arvelevõtmise juures tuleb esiteks arvele võtta kõik olemasolevad tagavarad; peale selle tuleb aga ka välja arvata, kui suured need tagavarad, põllupinna ja saagi rohkuse järele, tegelikult* o l e m a p e a k s i d, kui üleüldisest saagist senine oma pere ja loomade toitmine, Saksa vägede poolt äravõetud ja töörahvale müüdnud ainete hulk maha arvata.

e) Valla piirkonnas oleva varanduse, nagu mõisate, kaupluste, töökodade, kirikute, veskite terveoleku järele valvamine.

Eesti Tööraha Kommuuna Nõukogu esimehe eest A. Vallner
Majandusvalitsuse juhataja H. Pöögelmann
Nõukogu asjaajaja J. Käspert.

„Eesti Kütiväe Teataja“ nr. 5, 7. detsembril 1918.

Nr. 35.

5. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU TEADAANNE KOMMUUNI VARANDUSE HOIDMISE KUSIMUSES.

Kõik mõisad, metsad, põllud on Eestimaa piirides töörahva päralt. Meie esivanemate vaevaga ja tööga üles ehitatud hooned, nende kallid ja suurepärased sisseseaded, tarvilikud põlluharimise masinad ja tööriistad, loomad, hobused — need on nüüd jälle rahva omad, nii nagu nad 9 kuud tagasi tema omad olid. Need varad, mida meie vaprad seltsimehed punaseväelased nüüd oma verega töörahvale võidavad, on tuhandeaastase töörahva kultuuri töövili, mille kaotus, rikkumine, purustamine ja laialikandmine meid säherdusesse kitsikusse seab, millest me ainult suure ja pikaldase ülesehitava töö läbi suudaksime välja pääseda.

Seltsimehed, hoidke oma ühist kommunistlikku vara, ärge lubage mõisa- ja muid hooned lõhkuda, ärge kandke laiali masinaid, tööriistu, hoonete sisseseadet, ärge tapke loomi, ärge tarvitage asjata vilja ja tarbeaineid, vaid võtke kõik varad, mida parunid ja kapitalistid ära joostes maha jätsid, arvele ja andke Eesti töörahvale ühiseks tarvitamiseks.

Seltsimehed, mõisad jäägu puutumata! Meie mahutame oma lapsed endistesse herrasmajadesse kooli, seame neile sinna armsad, sõbralikud ühiseluruumid, söögi-, lugemis- ja töötoad sisse, paneme täiskasvanutele toime näitlikud põllumeestekursused, tea-

* Dokumendis: tõsiselt.

duslikud ettelugemised, kohalikud muuseumid, kunstinäitused jne.

Valla tööraha nõukogud! Valvake selle järele, et tööraha varandust keegi kuritahtlikult ei puudutaks.

Eesti Tööraha Kommuuna Nõukogu: J. Anvelt, J. Mägi, H. Pöögelmänn, A. Vallner.

„Eesti Tööraha Kommuuna Nõukogu dekreedid, määrused ja teadaanded“ nr. 1, Petrograd 1919, lk. 18.

Nr. 36.

5. DETSEMBRIL 1918. — NARVA TÖÖLISTE, TALUPOEGADE JA PUNAVÆLASTE SAADIKUTE NÕUKOGU ISTUNG.

Ajalehes avaldatud informatsioon.

Päevakorral oli sm. Anvelti kõne käesoleva silmapilgu üle ja täidesaatva komitee aruanne.

Sm. Anvelt kõneles muuseas, et praegu ajajärgul elame, kus nõukogude võim päev-päevalt laieneb ja et meie arvatavaste peagi* Saksamaa enamlisele valitsusele õnne soovida võime²². Imperialistline raudrõngas, mis praegu Venemaa nõukogude vabariiki ümbritseb, ei ole kaugelki nii hirmus, kui seda kujutatakse. Kõige vägevam imperialistline riik Inglismaa on pealetungimise jaoks jõuetuks tehtud, sest et Inglise töölised endid vahele seganud on ja mingil tingimisel ei luba, et Inglise valitsus ennast Revolutsioonilise Venemaa sisemistesse asjadesse segaks. Mis puutub hädaohusse ida poolt, siis pole ka see nii hirmus, sest niisugust suurt maaplatakat nagu Siber lõplikult ära võita on lausa võimata. Lõpuks tähendab kõneleja, et meie seisukord ka rahvusvahelises mõttes paranenud on ja otsekohene hädaoht, mis revolutsiooni kähkida ähvardas, mööda on läinud. Lõpuks kutsub kõneleja Narva nõukogu üles oma töös järjekindel olla ja paindumata taktikat tarvitada, mis järeldada lubab, et meie tööraha diktaatori tegelikult läbi viia suudame.

Täidesaatva komitee aruandjana esines sm. Tiimann. Kõneleja puudutas mõne sõnaga neid aluseid, mis Narvas pärast täidesaatva komitee lahkumist sakslaste tulekul tekkisid. Nõukogu liikmete üle räägiti kõige mustemaid laimujuttusid ja püüti tõendada, nagu oleksid enamlased linna kassa, milles määratu summa raha, ära varastanud.

Kõneleja seletab, et see täitsa loomulik oli, et nõukogu kui riikiline asutus lahkudes oma kassa kaasa võttis. Vastasel korral [oleks] ta ju seaduse vastaselt talitanud ja teda oleks revolutsioo-

* Dokumendis: peaasi.

nilise kohtu poolt vastutusele võetud. Mis rahasse puutub, siis on see Peterburi rahvapanga jaoskonda edasi antud ja sellekohased dokumendid avaldatakse lähemal ajal.

Toitluseküsimumst puudutades leiab kõneleja, et punaste vägede tulekul Narvas peaaegu mingisugusid toiduainete tagavarasid ei olnud. Kohe saadeti saadik Peterburi ja lähematel päevadel jõuab loodetavasti siia 18 vagunit vilja, 2 vagunit petrooleumi, tubakat ja mitmesugusid tarbeaineid.

Nõukogu tegevust puudutades seletab kõneleja, et Eesti töörahva kommuuna valitsus on otsustanud nõukogu juures asuvaid osakondasid vähendada, seega valitsuse aparati lihtsamaks tehes. Praegu töötavad nõukogu juures kuus osakonda: rahvamajanduse, administratiiv, sõjaväe, sotsialistlike kindlustuse, rahvahariduse ja põllumajanduse osakonnad.

Et Narva praegu väeliini seljatagune linn on, ja igasugused rahuaaja peensused ja formaalsused võimata läbi viia, sellepärast on esialgu täidesaatvasse komiteesse järgmised seltsilised nimetatud: A. Tiimann*, V. Anni, O. Klaser, A. Kits, M. Danilov, A. Vilkes, G. Klaser, J. Saks ja P. Jõhvik.

„Eesti Kütiväe Teataja“ nr. 5, 7. detsembril 1918.

Nr. 37.

7. DETSEMBRIL 1918. — VSFNV RAHVAKOMISSARIDE NÕUKOGU DEKREET EESTI NÕUKOGUDE VABARIIGI ISESEISVUSE TUNNUSTAMISE KOHTA.

Vastuseks Eesti nõukogude valitsuse järelepärimisele** teatab Rahvakomissaride Nõukogu:

1) Vene nõukogude valitsus tunnustab Eesti Nõukogude Vabariigi iseseisvust. Vene nõukogude valitsus tunnustab Eestimaa kõrgeimaks võimuks Eestimaa nõukogude võimu, nõukogude kongressini aga Eestimaa Rahvakomissaride Nõukogu võimu eesotsas selle esimehe seltsimees Anveldiga.

2) Vene nõukogude valitsus kohustab kõiki Eestimaaga kokku puutuvaid Vene Nõukogude Vabariigi sõja- ja tsiviilvõimused andma Eesti nõukogude valitsusele ja tema sõjaväele igakülget kaasabi võitluses Eestimaa vabastamiseks kodanluse ikkest.

3) Rahanduse Rahvakomissariaadile tehakse ülesandeks anda Eesti Nõukogude Vabariigi Rahvapangale kümme miljonit rubla laenu.

4) Toitluse Rahvakomissariaadile ja Kõrgemale Rahvamajandusnõukogule tehakse ülesandeks kokku leppida Eesti Nõu-

* Dokumendis ekslikult A. Timan.

** Vt. dok. nr. 27.

kogude Vabariigi vastavate organitega mõlema vabariigi vahel kaubavahetuse sisseseadmise kohta.

Rahvakomissaride Nõukogu
esimees V. Uljanov (Lenin)

Rahvakomissaride Nõukogu
asjadevalitseja (allkiri)

Rahvakomissaride Nõukogu
sekretär (allkiri)

„Izvestija VTsIK“ nr. 269, 8. detsembril 1918.

Tõlge vene keelest.

Nr. 38.

**7. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI SÕJAVÄE-
VALITSUSE ULESKUTSE TÖÖRAHVALE EESTI PUNASTESSE
VÄEOSADESSE ASTUMISE KOHTA²³.**

**SELTSILISED TÖOLISED, MAATARAHVAS JA
VÄIKEMAAPIDAJAD!**

Eestis on kodusõda alanud. Eesti töölisteklassi revolutsioonilise osa, kes oli sunnitud läinud kevadel Eestist Saksa vägede ja Eesti valgekaardi eest ära Venemaale taganema, on ühes Vene töörahvaga vastuhakkamise-lipu Eesti idapoolsel piiril üles tõstnud. Eesti valgekaart, keda Saksa ohvitserid, veltveeblid ja pimestatud soldatid toetavad, põgenes korratult Narva alt ja taganeb Tallinna poole. Ei ole kahtlust, et vaprad Eesti kommunistlised polgud ja madrused ühes Vene seltsimeestega Eesti valgekaardile lõpu suudavad peale teha, nii et ta enam kunagi pead ei tõsta.

Kuid meie peame võimalikult lühikese aja jooksul, võimalikult kohe Eestit valgest kaardist ära puhastama. Mida kauemaks maa kodusõja tallermaaks jääb, seda enam saab tema ära kurnatud, seda suuremat majanduslist kahju kannatab töörahvas. Meie peame lähemate nädalate jooksul ära kaotama Pätsi ja Tõnissoni* valged salgad, millede hulka ka maatamehi vägisi astuma sunnitakse.

Seltsilised! Eesti töörahva valitsus on endised dekreedid jälle maksma pannud. Maa on jälle töörahva oma, raudteed, vabrikud on ühiskonna päralt**. Töörahva vaenlastel on lõpp tulemas. Aga teie peate ise aitama, et need dekreedid jõusse jääksid ja õige pea kogu Eestis maksma hakkaksid. Teie kohus on oma vendi vabastada, keda Päts ja Poska Eestis püssitikkude abil mobiliseerivad ja seltsimeeste punaste sõjameeste vastu tulde saadavad.

Teie kohus olgu punaseid polkuseid igapidi toetada. Teie peate

* Mõeldakse valge-Eesti kindralit A. Tõnissoni.

** Vt. dok. nr. 34, 44, 73, 79 ja 82.

meile teejuhtideks ja kaasaaitajateks olema. Iga punane väeosa peab teie poolt lahket vastuvõtmist leidma.

Kõik need seltsimehed teie hulgas, kes sõjajõulised on, peavad viivitamata Eesti väeosadesse astuma. Pöörake ajaviitmata lähemate Eesti punaste väeosade komandöride poole ja võtke sõjariistad kätte, et ühiselt valgeid — töörahva vaenlasi — Eesti piiridest välja kihutada. Ärgu olgu Eestis ainustki erapooletut töölisi, kes käed rüpes pealt vaatab, kudas revolutsioonilised väed õiguse, tõe ja töörahva heakäekäigu eest oma verd valavad. Teadku iga tööline, et tema asi, tema saatus, tema vabadus kaalu peal on. Iga aus Eesti elanik pidagu meeles, et Eesti ainult punaste vägede võidu korral vabaks töörahva maaks saab.

Seltsilised! Eesti tööline ei või ori olla. Aastasadade järele, peale pikka orjuseaega, on vabadusepäike meile paistma hakanud. Teeme siis kõik selleks, et see päike praegu pilvedeta taevast üle kõige Eestimaa särama hakkaks, pimeduse ja orjuse hävitaks ning meile ja meie järeltulejatele uus ilm avaneks. Oleme valmis, kui tarvis, oma elu Eesti töörahva vabaduse eest ohverdama. Parem töörahva tuleviku eest surra, kui igaveste orjaks jääda.

Ules kõik, appi punastele vägedele!

Kõik töörahvas võitlema oma õiguste eest!

Eesti Töörahva Kommuuna

Sõjaväe-valitsuse juhataja: J. Anvelt.

„Eesti Kütiväe Teataja“ nr. 6, 10. detsembril 1918.

Nr. 39.

7. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU DEKREET REVOLUTSIOONILISE KAITSEVÄE ASUTAMISE KOHTA.

1. Asutada Eestis igas linnas, alevis ja vallas revolutsiooniline kaitsevägi, mille ülesandeks on kogu kommuuna piirides korda alal hoida ja revolutsiooni võitused kindlustada.

2. Revolutsiooniline kaitsevägi kuulub Siseasjade Valitsuse alla, kuna maakondades kaitseväge korraldamine kohalise nõukogu administratiivse osakonna hoolde jääb.

3. Maakondade ja linnade jaoskondadeks määramine, niisama ka kaitseväge rootudeks ja vsvoodudeks jaotamine jääb maakonna ja linna töörahva nõukogude hooleks.

4. Revolutsioonilise kaitseväge otsekohesteks juhatajateks on maakonna ja linna kaitsekomissarid ning nende abilised, kes vastavate maakonna või linna töörahva nõukogude täidesaatvate komiteede poolt nimetatakse.

Eesti Töörahva Kommuuna Nõukogu esimees J. Anvelt
Asjaajaja J. K ä s p e r t.

„Eesti Kütiväe Teataja“ nr. 6, 10. detsembril 1918.

**7. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU
TERVITUSTELEGRAMM INGLISE TÖÖLISKLASSI JUHILE
J. MACLEANILE TEMA VANGIST VABANEMISE PUHUL.**

Eesti revolutsiooniline proletariaat tervitab Teid Teie vabastamise puhul timukate küünte vahelt. Eesti proletariaat on kindel, et revolutsioonilised Inglise töölised ei lase oma imperialistid tulla Eesti tööliste kallale²⁴, nagu seda Eesti kodanlus palub, vaid saavad toetama meie vabadusvõitlust oma revolutsioonilise ülestõusmisega.

Elagu revolutsiooniline Inglise töölisteklass ja tema juht Maclean!

Elagu üleilmne proletaariline revolutsioon!

Eesti Töörahva Kommuuna Nõukogu esimees: J. Anvelt.

„Eesti Kütiväe Teataja“ nr. 6, 10. detsembril 1918.

Nr. 41.

**8. DETSEMBRIL 1918. — NARVA KIVI-, MULLA- JA METSATÖÖLISTE
AMETIÜHINGU ULDKOOSOLEK.**

Ajalehes avaldatud informatsioon.

Koosolekut juhatab Roosmann, protokoll kirjutab Ambrus. Päevakorral oli: 1) ülevaade ametiühisuse tegevuse kohta okupatsiooni ajal ja kavatsused tulevase tegevuse kohta; 2) saadikute valimine Narva Töörahva Nõukogusse; 3) ühisuse ümbernimetamine ja 4) jooksvad asjad.

Esimese päevakorra punkti kohta andis seletust sm. Roosmann: Ühisuse tegevus okupatsiooni võimude ajal oli soigus, kuid võib tulevikus jälle täiel hool edasi minna. On kavatsus olemas, mis ka täidetud saab, Narva ühteainust üleüldist tööliste ühisust luua, milles kõik praegused ametiühisused üksikute osakondade viisi koondatud oleks. Ühisuse nimi oleks „Narva Tööliste Ühisus“. Sellesse üleüldisesse tööliste ühisusesse valiks iga ametiühisus oma esitajad, kuna need esitajad eneste hulgast täidesaatva komitee valivad, kes nõukogu otsuste täitjaks jääb.

Saadikuteks Narva Töörahva Nõukogusse valiti sm. Roosmann ja Vihmann. Otsustati ühisust ajutiselt „Narva Tööliste Ühisuseks“ nimetada. Valiti 7-liikmeline komisjon, kes ühisuse tegevuse kohta lähemad juhtnõõrid välja töötaks.*

„Eesti Kütiväe Teataja“ nr. 6, 10. detsembril 1918.

* Välja on jäetud edasine tekst komisjoni valitud liikmete koosseisu kohta.

9. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI RAHVAMAJAN-
DUSE VALITSUSE MÄÄRUS EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI PANGA
OPERATSIOONIDE KOHTA.

1. Kõik Eesti Töörahva Kommuuna Valitsuse ja natsionaliseeritud asutused on kohustatud oma raha E[esti] Kommuuna pangas hoidma.

2. Kõigi ülemalnimetatud asutuste vastutavad juhatajad on kohustatud kõik päeva jooksul vastuvõetud rahasummad järgmisel tööpäeval hiljemalt kella 2 ajaks E[esti] Kommuuna panka ära andma.

T ä h[endus] 1. See määrus käib ka tänini vastuvõetud summade kohta.

T ä h[endus] 2. Kulusummade kohta, mis kuni selle dekreeedi väljakuulutamiseni üleüldistest sissetulekutest kaetud, tuleb tagant järele üleüldises korras krediiti nõutada.

3. Kõik raha väljamaksmine pkt. 1. tähendatud asutuste poolt sünnib ainult E[esti] Kommuuna panga kaudu, tsekkidega, mis tähendatud asutused E[esti] T[öörahva] K[ommuuni] Nõukogu poolt kinnitatud eelarvete piirides E[esti] T[öörahva] Kommuuna panga peale välja annavad, E[esti] T[öörahva] K[ommuuni] Majandusvalitsuse Rahaasjanduse osakonna poolt kindlaksmääratud korra järele.

4. Ajutiselt, kuni eelarvete kinnitamiseni, antakse välja avanssisid E[esti] T[öörahva] K[ommuuni] Rahaasjandusosakonna Eelarvekomisjoni ehk E[esti] T[öörahva] K[ommuuni] Nõukogu loal.

5. Linnade piirkonnast väljaspool seisvate asutuste kohta antakse eraldi määrused välja.

6. See dekreet astub jõusse ta väljakuulutamise päevast peale, ja nimelt Narva linnas ja alevite ning vabrikute piirkonnas 12. detsembril 1918, teistes linnades sellekohase eraldi teadaandmise järele.

E[esti] T[öörahva] K[ommuuni] Majandusvalits[use] juhataja
H. P ö ö g e l m a n n
Asjaajaja J. K ä s p e r t.

„Eesti Töörahva Kommuuna Nõukogu dekreedid, määrused ja teadaanded“
nr. 1, Petrograd 1919, lk. 19.

9. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU
MÄÄRUS TOIDUAINETE JA HEINTE KINDLATE HINDADE
KEHTESTAMISE KOHTA.

Eesti Töörahva Kommuuna Nõukogu kuulutab toiduainete ja loomatoidu hindade kohta 12. detsembrist s. a. peale järgmised kindlad hinnad Eesti piirides välja:

Viljahinnad:

rukki puud	20	rubla	—	kop.
odra "	14	"	—	"
kaera "	10	"	—	"

Lihahinnad:

loomaliha 1. sort, nael	2	"	30	"
" 2. " "	1	"	90	"
sisekonnaliha	—	"	70	"
lambaliha	2	"	50	"
sealiha	3	"	75	"

Elusalt ostes:

loomaliha, puud	40	"	—	"
lambaliha "	48	"	—	"
sealiha "	72	"	—	"
Kartulid "	4	"	—	"

Heinad (koha peal):

sooheinad, puud	3	"	—	"
luhaheinad "	4	"	50	"
ristikheinad "	6	"	—	"

Isikud, kes seda määrust ei täida, langevad kõige valjuma karistuse alla.

Eesti Tööraha Kommuuna Nõukogu esimees J. Anvelt
Rahvamajandusvalitsuse juhataja H. Pöögelmann
Nõukogu asjaajaja J. Käspert.

„Eesti Tööraha Kommuuna Nõukogu dekreedid, määrused ja teadaanded“
nr. 1, Petrograd 1919, lk. 13 ja 14.

Nr. 44.

12. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU DEKREET KREENHOLMI MANUFAKTUURI NATSIONALISEERIMISE KOHTA.

Eesti Tööraha Kommuuna Nõukogu otsuse järele 12. detsembrist s. a. loetakse Kreenholmi vabrik ühes kõige varandusega, mõisate ja metsadega, mis Eesti piirides, natsionaliseerituks.

Eesti Tööraha Kommuuna Nõukogu esimees: J. Anvelt
Rahvamajanduse Valitsuse juhataja: H. Pöögelmann
Nõukogu asjaajaja: J. Käspert.

EKPA, f. 28, nim. 1, s.-ü. 6, l. 27, Originaal.

12. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU
DEKREET PUHADEPIDAMISE KOHTA.

1) Kõigi usutunnistuste pühade, nagu jõulude, lihavõtte, neli-pühade jne. pühitsemine Eesti Töörahva Kommuuna asutustes ja töökohtades ära keelata, välja arvatud nädala esimene päev (nõndanimetatud pühapäev), mis puhkepäevaks jääb ja mil töötamine nõukogude asutustes ja töökohtades seisab.

2) Määrata aasta vahetusel 3 päeva puhkeaega, nimelt 1., 2. ja 3. jaanuaril, mil kõigis nõukogude asutustes ja töökohtades töötamist ei ole.

3) Revolutsiooniliste mälestuspäevade pühitsemise kohta ilmuvad määrused eraldi.

Eesti Töörahva Kommuuna Nõukogu esimees J. A n v e l t
Asjaajaja J. K ä s p e r t.

„Eesti Töörahva Kommuuna Nõukogu dekreedid, määrused ja teadaanded“
nr. 1, Petrograd 1919, lk. 5.

Nr. 46.

12. DETSEMBRIL 1918.* — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI RAHVA-
MAJANDUSVALITSUSE TOITLUSOSAKONNA TEADAANNE
TOITLUSOLUKORRA KOHTA NARVAS.

Hiljuti avaldati toitlusosakonna poolt teadaandmine**, milles rahva käes olevate tagavarade üle, mis suuremad on kui 20 naela, teateid nõutakse. Tekkinud arusaamatuste tagajärjel antakse teada, et iga inimene omal 20 naela toiduaineid tagavaraks hoida võib, nii et perekonnas, kus viis inimest, oma sada naela tagavarasid olla võib.

Peale esimese kümne vaguni rukki, mis Narva saadeti, on teade tulnud, et Jamburisse veel 9 vagunit rukki on jõudnud, mis Narvale määratud. Peale seda on teel ka suurem hulk rasva, võid ja muid toidu- ja tarbeaineid. Täna loodetavasti antakse juba Venemaa leiba välja.

„Eesti Küti väe Teataja“ nr. 7, 12. detsembril 1918.

Nr. 47.

12. DETSEMBRIL 1918.* — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI RAHVA-
MAJANDUSVALITSUSE TOITLUSOSAKONNA TEADAANNE TOITLUSKATE-
GOORiate KEHTESTAMISE KOHTA NARVA LINNAS.

Toidukaartide väljajagamine jaanuarikuu jaoks algab varsti. Linnaelanikud on nelja kategooriasse jagatud, kuna igale kategooriale töö raskuse järgi toitu antakse.

* Avaldamise kuupäev.

** Dokumenti pole seni leitud.

Esimesse kategooriasse kuuluvad kõik mustatöölised, vabrikutöölised, töölised mitmesugustes töökodades jne., kojamehed, voorimehed, pesunaised, majateenijad, mitte rohkem kui üks iga perekonna peale. Kui mõnes perekonnas teenijat ei ole, siis loetakse majaperenaine tema asemele.

Teises kategoorias on kontoritöölised, kaupluste teenijad (приказчики), vahimehed (сторожа), lapsed alla 18 aasta ja ilma tööta perekonnaliikmed.

Kolmandas kategoorias on mittetöötajad perekonnaliikmed.

Neljandas kategoorias on kaupluste omanikud, kapitalist elavad isikud, majaperemehed ja isikud ilma iseäralise tööta. Majaomanikud, kes vabrikutes töötavad ehk muud rasket tööd teevad, loetakse esimesse kategooriasse.

„Eesti Kütiväe Teataja“ nr. 7, 12. detsembril 1918.

Nr. 48.

13. DETSEMBRIL 1918. — PÕHJAPIIRKONNA KOMMUUNIDE NÕUKOGU RAHVUSASJADE KOMISSARIAADI KOLLEEGIUMI²⁵ TERVITUS EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU ESIMEHELE J. ANVELDILE EESTIS NÕUKOGUDE VÕIMU TAASKEHTESTAMISE PUHUL.

Rahvusasjade Komissariaadi Kolleegium tervitab Teie isikus Eestimaa proletariaati, kes kangelaslikult võitleb imperialistlike jõukude ikkest vabanemise eest.

Nõukogude Venemaa kommunistid on igal hetkel valmis Eestimaa kommunistidele appi tulema.

Pole enam kaugel see tund, mil kõigi rahvuste proletariaat heidab endalt igaveseks kapitalismi ikke ja ühineb üheks Kommunistlikuks Nõukoguks.

Olge mehised, seltsimehed.

Võit kuulub meile.

Kolleegiumi liikmed: (allkirjad).

ЕКРА, f. 28, nim. 1, s.-ü. 11, l. 1. Originaal.

Tõlge vene keelest.

Nr. 49.

13. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NARVA LINNA JA MAAKONNA KOOLIDE OSAKONNA MAARUS KOOLIDE TÕU KOHTA.

1. Kõik Töörahva Nõukogude valitsuse dekreedid koolide kohta, mis enne Saksa okupatsiooni välja kuulutati, on jälle maksvad.

2. Usuõpetus ja palvetamine koolides kaotatakse ära.

3. Õpetus koolides peab sündima emakeeles.

4. Kõik koolid on kohustatud kuukirja „Eesti Kool“ tellima (maksuta).

5. Teatelehed koolide ja õpetajate kohta, mis Narva Koolitoimkond neile kätte saadab, peavad kahes eksemplaris 20. detsembriks s. a. Koolitoimkonda saadetama (Narva, Sepa uul. nr. 7, Soome kiriku maja).

Märkus: Koolid ja õpetajad, kes teatelehte pole kätte saanud, on kohustatud neid ise Koolitoimkonnast ära tooma.

Narva linna koolide juhataja A. Verlin
Narva maakonna koolide juhataja K. Radik.

„Eesti Küti väe Teataja“ nr. 8, 14, detsembril 1918.

Nr. 50.

14. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU
TEADAANNE ULDISE KORRA KOHTA VALITSUSASUTUSTES.

Kõigile valitsusasutustele Eestis.

Eesti Tööraha Kommuuna Nõukogu asutustele teatatakse, et kõigis nõukogu asutuste kantseleiruumides suitsetamine kõvaste keelatud on, mille üle plakatid üles peab pandama.

Igas asutuses peab kaebtuste kirjutamise jaoks raamat olema, mida igale nõudjale asutuse lahtiolemise tundidel kaebtuste sissekirjutamiseks välja peab antama.

Nende kaebtuste läbivaatamiseks, korra ja puhtuse järele valvamiseks määratakse Eesti Tööraha Kommuuna Nõukogu poolt üleüldise korra ja puhtuse järelvalvajad kontrolöörid ametisse.

Eesti Tööraha Kommuuna Nõukogu asjaajaja J. K ä s p e r t.
Sekretär (allkiri).

„Eesti Tööraha Kommuuna Nõukogu dekreedid, määrused ja teadaanded“
nr. 1, Petrograd 1919, lk. 31.

Nr. 51.

14. DETSEMBRIL 1918.* — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU
TANUAVALDUS PÕHJAPIIRKONNA KOMMUUNIDE NÕUKOGU ESIMEHELE.

Eesti Tööraha Kommuuna nõukogu avaldab Eesti proletariaadi nimel Teie kaudu oma vanemale kaasvennale Nõukogude Venemaale seltsimehelist tänu ainelise toetuse eest²⁶ käesoleval raske silmapilgul, kus meie maa rahvamajandus Saksa imperialismuse poolt paljaks röövitud on ja teda valgekaardi salkade poolt hävitatakse.

Eesti proletariaat ei unusta iialgi temale antud abi. Oma poolt soovime Vene seltsimeestele vastu tulla, kuivõrd meie vähesed tagavarad lubavad, ja töötame võitlust rahvusvahelise sotsiaalse revolutsiooni eest lõpuni viia. Teie asi on meie asi. Rahvusvahe-

* Avaldamise kuupäev.

line proletaarline ühistunne ei kohku tagasi imperialistide viimsete jõupingutuste ees. Uhisel jõul ja vastastikusel toetusel võidame.

Eesti Tööraha Kommuuna nõukogu esimees J. Anvelt.

„Eesti Küti väe Teataja“ nr. 8, 14. detsembril 1918.

Nr. 52.

15. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU OTSUS: REVOLUTSIOONILISE KAITSEPOLGU ASUTAMISE KOHTA.

Väljavõte protokollist.

Hommikune koosolek.

Eesti Tööraha Kommuuna Nõukogu koosolek 15. detsembril 1918. a.

Koos olid: J. Anvelt, Vallner, H. Pöögelmann.

Protokolli kirjutaja: J. Käspert.

Otsustati: dekreet välja anda:

- 1) Asutada revolutsiooni kaitsepolk, mis sõjaväevalitsuse alla kuulub ja mille ülesandeks korrapidamine kogu Eesti Kommuuna piirides on.
- 2) Kõigi endiste määruste täienduseks arvata selle polgu hulka juba organiseeritud raudtee-, linna- ja piirikaitse. J. Käspert määrata revolutsioonilise korra erakorraliseks komissariks.*

Protokolli kirjutaja: J. Käspert

Nõukogu liikmed: J. Anvelt

Ar. Vallner

H. Pöögelmann.

EKPA, f. 28, nim. 1, s.-ü. 2, l. 20. Originaal.

Nr. 53.

15. DETSEMBRIL 1918.** — NÕUKOGUDE VENEMAA JA EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI SUHETEST.

Väljavõte ajalehes avaldatud juhtkirjast.

VALGUS TULEB IDAST

...Nüüd, pärast saksa imperialismi purustamist ja okupatsioonivägede ääremaadelt väljatõrjumist, algab seal vabadusvõitluse protsess taas uue jõuga ja uutes veel kirkamates vormides.

Eestimaa töölised olid esimesed, kes tõstsid ülestõusu lipu.

* Välja on jäetud punktid Eesti Tööraha Kommuuni Nõukogu töötajate palgamäärade kohta.

** Avaldamise kuupäev.

Eestimaa Töörahva Kommuun sammub võiduteed, hävitades Eesti kodanlik-vabariikliku „valitsuse“ põhialuseid, õhutades võitlusse Eestimaa linnade ja külade töörahva hulki. Vastuseks Eesti nõukogude valitsuse järelepärimisele tunnustas Venemaa nõukogude valitsus pühalikult Eesti Sotsialistliku Vabariigi iseseisvust*. Kas on tarvis tõestada, et see oli Venemaa nõukogude valitsuse kohus? Nõukogude Venemaa ei ole läänepoolseid piirkondi kunagi oma valdusteks pidanud. Ta on alati arvanud, et need piirkonnad moodustavad seal elavate rahvuste töörahva hulkade võõrandamatu valduse, et neil töörahva hulkadel on täielik õigus vabalt määrata oma poliitilist saatust. Mõistagi ei eita see, vaid eeldab igakülgset abi Nõukogude Venemaa poolt meie eesti seltsimeestele nende võitluses töörahva Eestimaa vabastamiseks kodanluse ikke alt.

J. Stalin.

„Žizn Natsionalnosta“ nr. 6, 15. detsembril 1918.

J. V. Stalin, Teosed, 4. kd., lk. 172.

Nr. 54.

15. DETSEMBRIL 1918. — TALLINNA TÖÖLISTE SAADIKUTE NÕUKOGU POOLT „ESTONIA“ KONTSERDISAALIS KORRALDATUD MIITINGUL VASTU VÕETUD RESOLUTSIOON EESTI KODANLIKU AJUTISE VALITSUSE KOHTA²⁷.

Eesti koalitsiooniline valitsus on täieline kodanline valitsus.

Tööstust korralagedusesse ja Eestimaa üleüldist majanduslist seisukorda kokkulangemisele viies tahab see lapitud ajutine valitsus töolisteklassi surmata. Eesti töörahva nõukogude vabariigi revolutsiooniliste vägede vastu kodusõda pidades kutsub see valitsus omale Soome ja liitriikide valgekaardi appi, et oma verist diktatuuri maksma panna**. Inglismaa jõu abil tahab Eesti tagurlus rõhumist jätkata ja Eestimaal niisamasugust verepulma korrata, nagu seda Soomes meie seltsimeestega tehti.

Tallinna töölised nõuavad niisuguse valitsuse tagandamist. Tööliste saadikute nõukogu kui ainuke õige töörahva esitus peab viibimata võimu oma kätte võtma. Töörahva valitsus viigu kiiresti lõpule kodanluse poolt alustatud kodusõja.

Uhtlasi avaldavad Tallinna töölised oma põlgust nendele sotsialistide-juudastele, kes kontrrevolutsioonilist kodanlust toetavad ja meie kodumaad ühes terve rahvaga ja kõikide varandustega Euroopa imperialismusele püüavad müüa.

Meie protesteerime vabrikantide lokaudi ja valgekaardi poliitika vastu!

* Vt. dok. nr. 37.

** Vt. dok. nr. 104 ning märkus 39 ja 40.

Meie nõuame töölistele tööd ja leiba!
Meie nõuame võõraste vägede maalt lahkumist!
Surm Eesti valgekaardile!
Elagu Eesti töörahva nõukogu vabariik!

EKPA, f. 27, nim. 1, s.-ü. 511, l. 7. Kinnitamata ärakiri.

Nr. 55.

16. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI SÕJAVÄE
VALITSUSE PÄEVAKÄSK Nr. 12 EESTI KÜTIVÄE RÜHMAKOMANDORIDE
KURSUSTE LÄBIVIIMISE KOHTA.

§ 1.

Avada 20. detsembril s. a. kütiväe vsvoodu komanderide kur-
sused. Kursustele vastu võtta kommunistlise partei liikmeid või
neid, kel kahe partei liikme poolt soovitus ja kes vähemalt kuus
kuud sõjaväes teeninud ja hea kirjaoskamisega ja ülespidami-
sega on.

Kursuste õpilased saavad punaseväelase ülespidamise ja on
kohustatud pärast kursuste lõpetamist kuus kuud Eesti Töörahva
Kommuuna sõjaväes teenima. Kursused kestavad kolm nädalat.

§ 2.

Väeosade komanderidele ette panna nende hoolde usaldatud
väeajagudest kursustele saata:

1) Tallinna kommunistlise kütipolgu poolt mitte alla 15 meest.						
2) 2. Viljandi	"	"	"	"	20	"
3) Madruste dessandi			"	"	10	"
4) 15. Jurjevi polgu poolt				"	10	"
5) 40. Narva	"	"		"	10	"
6) revolutsioonilise kaitsepolgu			"	"	10	meest. ²⁸

Sõjaväe Valitsus: J. ANVELT
Sõjalise hariduse osakonna juhataja: ISAK
S. V. asjaajaja: P. LEPP.

EKPA, f. 28, nim. 3, s.-ü. 440, l. 2. Kinnitatud ärakiri.

17. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU
ULESKUTSE RAKVERE VABASTAMISE PUHUL.

Revolutsioon võidab.

Rakvere on meie.

Möödaläinud öösel, vastu 17. dets., on Rakvere meie revolutsiooniliste punaste vägede kätte langenud. Kibeda võitluse järele on vastane taganema löödud.

Virumaa süda, Eesti mustade jõudude kindel kants, tuksub jälle revolutsioonilise töörahva verel.

Rakvere üle lehvib tööliste punane võitluselipp.

Küünte ja hammastega hoiab Eesti kodanlus oma kurnamise õigustest kinni. Surmanuhtluse ähvardusel sunnib ta isegi töörahva poegi oma huvide eest verd valama.

Kadunud on igasugune vahe Eesti rahva ajalooliste veristajate, Balti parunite, ja Eesti oma kodanluse, Eesti tööliste uute kurnajate vahel. Mees mehe kõrval, nagu vennad, võitlevad nad nüüd ühiselt Eesti töörahva vastu. Kadunud on rahvuslised vahed, järele jäänud on nende ühine klassihuvi.

Eesti proletariaat tunneb neid nüüd ainult kui ühte ühist vaenlast. Ta võitleb nende vastu kui ühise kurnajate karja vastu. Ta hävitab neid ühtlaselt, ilma vaheta, kui rahvusvahelise rõhujatepere ühist ussisugu.

Samm-sammult edasi tungides võidab töörahvas omale tagasi seda pinda, mis tema higiga ja vaevaga viljakandjaks tehtud. Iga päevaga nõrkeb vastase jõud. Iga uus võidusamm revolutsiooniliste punaste vägede poolt vabastab rohkem ja rohkem Eesti töörahvast rõhujate ahelatest.

Eesti kodanlus mängib surmamängu. Ta võttis kodumaale tagasitulejate tööliste ridasid tule ja verega vastu — saagu talle enesele nüüd halastamata hävitus osaks.

Kodanlus viis klassivõitluse hävitamise alale — saagu nüüd talle enesele hävitus osaks.

Iga võidusamm annab meie vägedele uut vaimustust ja surub võitlusehimu vastase leeris.

EDASI, VÕITLEV TÖÖLISTEVÄGI, EDASI EESTI PROLETA-
RIAADI VABASTAMISEL.

EESTI REVOLUTSIONILINE TÖÖVÄGI TÄIDAB TRUULT
OMA KOHUST ÜLEILMLISES TÖÖRAHVA REVOLUTSIONIS.

EDASI — UUTELE VÕITUDELE.

ELAGU SOTSIALISTLINE REVOLUTSION.

EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNA NÕUKOGU.

17. DETSEMBRIL 1918. — VIRUMAA TÕÕRAHVA SAADIKUTE NÕUKOGU
TAITEVKOMITEE OTSUS NÕUKOGUDE VÕIMU KINDLUSTAMISE
KUSIMUSTES.

Istungi protokoll.

Koos olivad sm. Palgi juhatusel sm-d N. Riuhkrand, Mintel, Saage ja Hansing.

Protokolli kirjutas sm. Riuhkrand.

§ 1.

Koosolejad Täidesaatva Komitee liikmed jaotasivad osakondade juhat[amise] eneste vahel järgmiselt ära.

T. K. esimees ja Administratiivosakonna juhataja sm. Palgi, Majandusosakonna juh[ataja] sm. Mintel, Toitlusosakonna juh[a-taja] sm. Saage, Haridusosak[onna] juhat[aja] N. Riuhkrand, Põllu-majand[use] Osakonna juhat[ajaks] määrati sm. Meibaum.

§ 2.

Linna komendandiks ühel häälel nimetati sm. Stein K., keda kodanlise valitsuse poolt kõik aega taga otsiti.

§ 3.

Otsustati kohe revolutsioonilise linna kaitseväge asutamiseks algust teha ja sellekohane kuulutus üles panna. R[evolutsiooni-line] K[aitse] vägi kuuluks linna komendandi alla.

§ 4.

Rakvere linn ja ümbrus piiramise seisukorda kuulutada, liikumist kella 6—6 lubades. Kõik määrused, mis kindla revolutsioonilise korra maksmapanemiseks tarvis, kohe välja kuulutada.

§ 5.

Mahajäetud majade, korterite, ladude jne. läbivaatamist sm. Hansingi ettepanekul järgmiselt toimetada. Kõikide mahajäetud korterite ja varanduste üle 24 tunni jooksul vasturevoluts. võitlemise komisjoni* teada anda, kes ruumid läbi otsib ja uurimiseks tarvis minevad dokumendid ära võtab, peale selle ukсед kinni pitseerib ja ruumid ühes varandusega Majandusosakonna hoolde üle annab.

* Mõeldakse kontrrevolutsiooni vastu võitlemise komisjoni.

Vasturevoluts. võitlemise Komisjoniga tingimata käsikäes töötada, milleks sm. Hansing nimetatud komisjonist T. S. K. liikmeks ongi nimetatud.

Juhataja O. Palgi
Prot[okolli] kirjut[aja] N. Riuhkrand.

EKPA, f. 28, nim. 1, s.-ü. 745, l. 2. Originaal.

Nr. 58.

17. DETSEMBRIL 1918.* — VABATAHTLIKE ASTUMISEST PUNAARMEESSE.

Ajalehesõnum.

Vabatahtlikult on 2. Viljandi Kütipolku Narvast üle 600 mehe endid üles annud.

„Eesti Kütiväe Teataja“ nr. 9, 17. detsembril 1918.

Nr. 59.

18. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU OTSUS MOBILISATSIOONI LÄBIVIIMISE KOHTA²⁹.

Istungi protokoll.

Koos olid: J. Anvelt, Joh. Mägi, H. Pöogelmann ja A. Vallner.

Otsustati:

1) Sotsialistilise revolutsiooni laiendamiseks, süvendamiseks ja tööraha võitude kaitseks klassilist punast sõjaväge Eestis luua.

2) Selleks lähemal ajal kõik Eestis asuvad sõjateenistuseks kõlbulised mehed sõjaväkke kutsuda**.

3) Mobiliseeritutest määrata punasesse sõjaväkke kõik,
a) kes mingisugusest ühiskondlis-tulusast tööst ülespidamist saavad ja palgalist tööjõudu äriliseks otstarbeks ei tarvita,
b) kõik kommunistilise partei liikmed ja partei poolehoidjad.

4) Kõik need, kes mitte eelmises § nimetatud liikidesse ei kuulu, tööväkke panna, mida punaste väeosade majapidamise korraldamiseks ja muude ühiskondliste tööde tegemiseks tarvita.

* Avaldamise kuupäev.

** Vt. dok. nr. 105.

5) Mobiliseeritute sunduslik teenistus kestab üks aasta, kui sõjaväeosad mitte juba varem koju ei lasta.

Märkus: Teenistusaeg arvatakse esimesest mobiliseerimise päevast.

6) Mobiliseeritud saavad tasu, mis keskmise liigi töölise palgale vastab.

Märkus: Tööväes teenijatele maksetakse lihttöölise (mustatöölise) palk.

7) Arvelevõtmise ja mobiliseerimise aja ning mobiliseeritavate vanaduse määrab ära Eesti Sõjaväe Valitsus, kelle hooleks ka kõikide sellest dekreedist tekkivate küsimuste lahendamine jääb.

Nõukogu liikmed: J. Anvelt, Ar. Vallner, H. Pöögelmann.

EKPA, f. 28, nim. 1, s.-ü. 2, l. 23. Originaal.

Nr. 60.

18. DETSEMBRIL 1918. — NARVA RAUDTEELASTE-KOMMUNISTIDE KOOSOLEKUL VASTU VÕETUD RESOLUTSIOON.

Ajalehes avaldatud informatsioon.

18. detsembril peeti Narva raudteelaste-kommunistide erakorralist koosolekut. Raudteelaste kollektiivi vastutavaks organisatoriks* valiti sm. Laura, kollektiivi presiidiumi liikmeteks sm-d Isvostšikov, Vähk ja Kerk. Esitajateks töörahva ühisusse** valiti sm-d Pukspuu ja Tartes.

Peale seltsimeeste Vähki ja Isvostšikovi aruannet käesoleva silmapilgu kohta võeti järgmine resolutsioon vastu:

Toetame Eesti Töörahva Kommuuna Nõukogu kui ainust töörahva võimu Eestis ja saadame kõige soojemaid tervitusi kõige ilma tööliste esitajatele seltsimeestele Leninile, Liebkechtile, Adlerile***, Macleanile ja Anveltile.

Elagu üleilmiline sotsiaalne revolutsioon!

Elagu nõukogude vabariik!

Elagu III Internatsionaal!

„Eesti Kütiiväe Teataja“ nr. 13, 26. detsembril 1918.

* Dokumendis ekslikult „organisatsiooniks“.

** Dokumendis: liitu (vt. dok. nr. 41).

*** F. Adleri kohta vt. seletust isikunimedede registris.

Nr. 61.

19. DETSEMBRIL 1918. — RASINA MÕISA (TARTUMAA) TÖOLISTE JA PUNAVÄELASTE ÜHISEL KOOSOLEKUL VASTU VÕETUD RESOLUTSIOON NÕUKOGUDE VÕIMU TAASTAMISE KOHTA.

Meie, Rasina mõisa töölised, otsustasime ühel häälel taastada tööliste võimu ja liituda meie eesti tööliste ja talupoegade ühise vabadusliikumisega. Me võtame Rasina mõisa kogu varaga oma kätte, milleks on valitud viieliikmeline komitee.

Elagu Eestimaa tööliste ja talupoegade saadikute nõukogu!

Esimees: I. Siilaberg

Sekretär: P. Embrik

Liikmed: Jaan Kasik, Jaan Tiivik, J. Login.

EKPA, f. 28, nim. 3, s.-ü. 15, l. 16. Kinnitatud ärakiri.

Tõlge vene keelest.

Nr. 62.

19. DETSEMBRIL 1918. — TAMMIKU MÕISA (VIRUMAA) TÖOLISTE KOOSOLEKU RESOLUTSIOON NÕUKOGUDE VÕIMU TOETAMISE KOHTA.

Ära kuulates sm. Veanese aruande praeguse silmapilgu kohta, otsustame meie, Tammiku mõisa töölised, käesolevat revolutsioonilist võitlust meie rõhujate valgekaartlaste vastu kõige agaramalt pidada ja ühtlasi meie seltsimeestele, madrustele, punaväelastele ja emigrantidele, kes sunnitud olid eesti kodanluse ja saksa imperialismuse raudrusika survele oma sotsialistlikult kodukoldelt välja rändama ja nüüd meid vabastama on ilmunud, et töölistele uut kommunistlik korda luua, igat viisi kõigi raskuste peale vaatamata abiks olla. Maha kõige ilma kodanlus ja Balti hertsogiriik. Elagu meie revolutsiooni juhid Lenin, Liebknecht, Adler, Maclean. Elagu üleilmne revolutsioon! Elagu Eesti Tööraha Kommuuna! Elagu III Internatsionaal!

„Eesti Kütiäe Teataja“ nr. 15, 31. detsembril 1918.

Nr. 63.

20. DETSEMBRIL 1918. — KOMMUNISTLIKU PARTEI NARVA ORGANISATSIOONI ULDKOOSOLEK.

Väljavõte ajalehes avaldatud informatsioonist.

Päevakorras oli Täidesaatva Komitee aruanne, partei komitee aruanne ja mitmesugused küsimused.

Enne päevakorra arutamist peatas sm. Ikmelt pikemas kõnes praeguse poliitikalise silmapilgu juures, kus ta muuseas tähendas,

et praegu niisugune ajajärk kätte jõudnud on, kus kõik vana kord, vanad seadused, isegi endised harjunud kombed, milledest küll raske lahkuda, ümber loodud peavad saama. See suur ümberloomise töö nõuab hiigljõudusid ja aega, kuid ta saab korda saadetud; see on võimalik siis, kui kõik töölised sellest ümberloomisest täie arusaamisega ja jõuga osa võtavad.

Täidesaatva Komitee tegevusest andis aru sm. Mühlmann. Nagu sellest aruandest selgub, jaguneb* Täidesaatva Komitee tegevus mitmesse osakonda. Nendest osakondadest on iseäranis tähtis rahvamajanduse osakond, mis omakorda kolme peaosakonda jaguneb: varustusvalitsus, arvelevõtmise komisjon ja toitluskomisjon. Need kolm osakonda jagunevad veel mitmesse vähemasse osakonda; nii on varustusvalitsuse juurde asutatud korterikomisjon, kes korteri korralduste eest hoolitseb ja korterisi elanikkudele korralikult välja jaotab, ja puudemuretsemise komisjon. Arvelevõtmisekomisjoni ülesanne on teateid muretseda kõigi linnas olevate tagavarade üle, nagu kütte- ja valgustusained, toidu tagavarad jne., kuna toitluskomisjoni kohus on kõiki olemasolevaid toiduaineid korralikult ja õiglaselt välja jaotada. Siis on Täidesaatva Komitee juures veel tehnikakomisjon, kelle ülesandeks on elektri valgustusvõrgu sisseseadmine ja selle järele valvamine; telefonivõrgu korraldamine; kanalisatsiooni ehitamine; sildade parandamine ja korraspidamine jne.

Vabrikutesse on asutatud tööstuskomisjonid, kelle alla käivad kõik korraldused vabrikutes, nagu vabrikuvalitsemine, palgamaksmine töölistele, kalapüüdmine, transport jne.

Täidesaatva Komitee administratiivosakonna ülesandeks on linnas kaitsekorraldust luua, varguste ja kuritegude kordasaatmist võimalikult takistada ja linnas korda pidada. Siis on asutatud veel sotsiaalse abiandmise osakond, kelle ülesanne on kehvematele kodanikkudele jõudu mööda abi anda. Selle osakonna poole pööraku ka kõik kodumaale tagasi jõudnud sõjavangid, invaliidid jne. Sotsiaalse abiandmise osakonna korraldusel on asutatud igasse linnajaosse kehvade komiteed, kelle kohuseks on teateid muretseda kehvemate perekondade majanduslise seisukorra üle, et seda jõudu mööda parandada. Ka kohtukomisjon on asutatud, kes kohaliste kohtute avamiseks ettevalmistusi teeb. Lähemal ajal avatakse terve rida kohtuid. Kohtunikkudeks saavad valitud sellekohase haridusega isikud, kohtu juhatajad, kuna kohtuistumistest kaks tööliste poolt valitud liiget teatud järjekorras osa võtavad.

Kodanliste asjade ajamise komisjoni ülesanne on sündimisi ja suremisi üles tähendada, niisama ka teisi kiriklikke talitusi, nagu abielusseseadmist jne. toimetada. Senine kiriklik laulatus kui täiesti kõlbmata ja ebaloomuline talitus kaotatakse ära. Abielusse astumist kinnitatakse kirjaliku lepingu läbi.

* Dokumendis ekslikult: järgneb.

Rahvahariduse osakond töötab koolide ümberloomise kallal. Senised koolid, kus kantseleide tarbeks arvemasinaid kasvatati, luuakse täieste ümber. Ka kooliõpetajad peavad peale piiblitoo ja katekismuse politikaliste ja majandusliste eluküsimustega tutvavad olema ja neid ajakohaselt õpilastele selgitada mõistma. Ei või nad seda, siis kõrvaldatakse nad ära, et nooresoo edaspidist kihvtitamist ja rikkumist lõpetada. Rahvahariduse osakonna ümber peavad kõik haritud jõud endid koondama.

Need ülevalnimetatud komisjonid on kõik juba asutatud ja töötavad Täidesaatva Komitee liikmete juhatusel ja järelevalvuse all.

Aruandja tähendas ka selle peale, et töölised, kes vastutavatele kohtadele pandud on, hoolega oma kohuseid täita püüaksid. Kuid ka need töölised, kes otsekohe valitsuse aparaadi tegevuse juhtimisest osa ei võta ehk võtta ei saa, ka need ei ole sugugi vähem vastutavad kui teised. Igaüks peab oma töö eest vastutama, iga töölise peal lasub niisama suur vastutus kui rahvakomissari peal.

Partei komitee tegevusest andis aru sm. Randmer. Üheks tähtsamaks tegemiseks partei komitee poolt tuleks kirjanduse laiiali-laotamist nimetada. Igas linnajaos on avatud sellekohased kohad, kust inimestele kirjandust välja antakse. Lähemal ajal korraldatakse nii, et kõik linna elanikud ajalehtesid korralikult saama hakkavad. Aruandja teatas ka, et ainult neid isikuid partei liikmeteks loetakse, kes endid viimasel registreerimisel registreerida on lasknud ja kellele liikmekaardid antud on. Teisi, olgu nemad kes tahes ehk [ükskõik] missuguse soovitusel, partei liikmeteks ei loeta.

Jooksvate küsimuste arutamisel loeti seni registreeritud liikmete nimekiri ette, ühtlasi teada andes, et kui kahe nädala jooksul tähendatud liikmete kohta partei komiteele suusõnalisi ehk kirjalikke kaebtusi, nende kõlbmatuse kohta partei liikmeteks, ära ei anta, siis nad partei liikmeteks kinnitatud saavad. Internatsionaali lauldes läksid koosolejad laiali.

·
·
·

„Eesti Kütiväe Teataja“ nr. 12, 24. detsembril 1918.

Nr. 64.

**20. DETSEMBRIL 1918. — IISAKU VALLA (VIRUMAA) TOORAHVA
ÜLDKOOSOLEKUL VASTU VÕETUD RESOLUTSIOON NÕUKOGUDE
VÕIMU TAASKEHTAMISE PÜHUL.**

Väljavõtte koosoleku protokollist.

Meie Iisaku valla töölised, maatamehed ja väikemaapidajad, kes meie üheksakuulise saksa imperialismuse ja Eesti kodanluse

ikke all äganud, tervitame oma vabastajaid vahvaid punaseväe-
lasi ja Eesti Rahvakomissaride Nõukogu kui ainsamat Eestimaa
tööraha esitajat ja soovime neile edu võitluses Eestimaa vabas-
tamiseks valgekaardisalkadest, et veebruarikuul pooleli jäänud
tööd jätkata ja lõpule viia. Au langenutele, needus mõrtsukatele!
Elagu Eesti Tööraha Kommuuna! Elagu Venemaa sots[ialistliku]
Feder[atsiooni] Nõukogude valitsus, vabariik ja tema juhid!
Elagu üleilmiline revolutsioon!!

Juhataja: A. Juuse
Sekretär: Otsmann.

EKPA, f, 28, nim. 1, s.-ü. 14, l. 41. Originaal.

Nr. 65.

21. DETSEMBRIL 1918.* — KODANLUSE VÕIMUORGANITE PÖGENEMINE
TARTUST³⁰.

Ajalehes avaldatud informatsioon.

Kodanline valitsus hakkas linnast eila päälle lõunat lahkuma.
Asutused evakueeriti eila õhtust päälle. Rahaasutused on kõik
rahatagavarad ära viinud. Viimased asutuste evakuatsiooni voo-
rid läksid hommiku kella viie paiku teele.

Linna kassa on rahast tühi. Toiduaineid on niipalju välja vee-
tud ja rüüstatud kui vähegi võimalik oli. Nõukogude valitsusel
on esialgul suurte majanduslikkude raskustega võidelda. See-
pärast asugu kõik vabad seltsimehed punase omakaitse lentsalka,
et rüüstamise ja marodöörimiste eest hoida.

Nõukogude võim kohapääl saab kõige valjusega igasugused
rüüstamise ja korratuse katsed maha suruma.

Linnas saab valitsema kõige kindlam revolutsiooniline kord.
Vahepääl on juba rüüstamisi ette tulnud. Nii on monopolivab-
rikus** 2 surnukeha ja 2 haavatut leitud. See on tumedate käte
töö ja meie peame nendele lõpu tegema.

Vaksalist ja mitmelt poolt on toidukraami röövitud.

Nõukogude valitsus saab kõik röövitud rahva varanduse tagasi
nõudma ja süüdlased vastutusele võtma.

„Edasi“ nr. 32, 21. detsembril 1918.

Nr. 66.

21. DETSEMBRIL 1918.* — KOMMUNISTLIKU PARTEI TARTU KOMITEE
TEADAANNE VÕIMU ÜLEVÕTMISEST.

Tänasest päevast peale on kommunistide (enamlaste) erakond
kuni nõukogude valitsuse kujunemiseni linnas võimu oma kätte
võtnud.

* Avaldamise kuupäev.

** Mõeldakse piiritusevabrikut.

Sellepärast kutsub kommunistide osakonna keskjuhatus kõiki töökodade töölisi ja kutseühisusi viibimata oma asemikud täna valima.

Asemikud asuvad täna kell 8 õhtul linnavalitsuse volikogu ruumidesse kokku.

Tartu kommunistide erakonna juhatus.

„Edasi“ nr. 32, 21. detsembril 1918.

Nr. 67.

21. DETSEMBRIL 1918.* — TARTU TÖOLISORGANISATSIOONIDE MAARUS KORRA SÄILITAMISE KOHTA.

Määrus.

1.

Igasugused isikud, keda rüüstamise ehk riisumise päält tabatakse, lastakse kohaliku punase kaitseväge poolt jalapäält maha.

2.

Isikud, keda rahva ehk eraisikute varanduse omandamises süüdistatakse, karistatakse revolutsioonilise kohtu täie karmusega.

3.

Igasugused kokkukogumised ja korrarikkumised uulitsatel on keelatud.

Tartu tööliste organisatsioonid.

„Edasi“ nr. 32, 21. detsembril 1918.

Nr. 68.

21. DETSEMBRIL 1918.* — TARTU TÖOLISTE SAADIKUTE NÕUKOGU MOODUSTAMISEST.

Ajalehesõnum.

Täna kell 8 õhtul peavad töölised ja ametiühisused oma valitud asemikud linnavalitsusesse volikogu ruumidesse saatma.

Tähendatud volinikud sünnitavad enesest tööliste nõukogu, kes valitsuse oma kätte võtab. Asugu viibimata valimistele ja saatku kõik töölised oma asemikud linnavalitsusesse.

„Edasi“ nr. 32, 21. detsembril 1918.

* Avaldamise kuupäev.

**21. DETSEMBRIL 1918.* — TEADAANNE TARTU PEATSEST
VABASTAMISEST PUNAARMEE POOLT.**

Kommunistide väed on linnast paaritunnilise käigu kaugusel. Nendele on delegatsioon vastu saadetud ja oodatakse iga silmapilk Tartu.

Olgu tervitatud meie seltsimehed kommunistid!

„Edasi“ nr. 32, 21. detsembril 1918.

**21. DETSEMBRIL 1918.* — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI RAHVAMAJAN-
DUSE VALITSUSE PÖLLUMAJANDUSE OSAKONNA TEADAANNE PÖLLU-
MAJANDUSLIKU KAADRI ARVELEVÖTMISE KOHTA.**

Eesti Töörahva Kommuuna põllumajanduse osakonna otsuse põhjal, mis 15. detsembril s. a. vastu võetud, paneb osakond ette kõigil eestlastel-kommunistidel ja poolehoidjatel, kes põllumajanduskooli ehk kursused lõpetanud ehk sellekohase praktika peal olnud, nagu instruktorid, agronoomid ja teised spetsialistid, ennast kõige lähemal ajal osakonda üles anda järgmise aadressi järele: Narva, Nikolai uul. 31.

„Eesti Kütiväe Teataja“ nr. 11, 21. detsembril 1918.

**22. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU
TERTVITUS LÄTI NÕUKOGUDE VALITSUSELE³¹ SEOTES LÄTIMAA
NÕUKOGUDE VABARIIGIKS KUULUTAMISEGA.**

Eesti töörahvas saadab soojemad tervitused Läti proletariaadile Lätimaa Nõukogude Vabariigiks kuulutamise puhul. Eesti proletariaat on uhke, et tal osaks on langenud külg külje vastu [koos] vaba Läti proletariaadiga võidelda, kes enesele proletaarlise revolutsiooni eelväe kuulsuse loonud. Eesti tööelised ja maata-mehed loodavad, et mõlema rahva ühisel jõupingutusel korda läheb tööliste klassi verivaenlaste liidu — imperialistide — peale-tungimist tagasi lüüa ja proletaarlise revolutsiooni võitused ja sotsialistlist pööret Baltimail lõpulikult kindlustada.

Eesti Töörahva Kommuuna Nõukogu.

„Eesti Kütiväe Teataja“ nr. 12, 24. detsembril 1918.

* Avaldamise kuupäev.

22. DETSEMBRIL 1918. — TARTU VABASTAMINE PUNASTE VÄGEDE POOLT.

Ajalehesõnum.

Valgast teatatakse: 22. detsembri öösel püüdsid valgekaartlaste väed, kellede hulgas äraandjate Balahovitši ja Peremõišini³² salgad olid, meie Tartu poole tungivatele punastele vägedele vastu-panekut korraldada. Nad löödi tagasi ja põgenesid paanikas tagasi Tartu, kus teine kaitseliin ette oli valmistatud. Tartu proletariaat, kes ennast vaheajal sõjariistu pani, ei lasknud valgeid linna tagasi. Lahingus löödi valgekaartlased lõplikult puruks ja nad põgenesid iga ilmakaare poole laiali. Tartu linn on punaste vägede käes, kellele rikas sõjasaak kätte langes. Ära võeti 70 vedurit, 800 vagunit, hulk kuulisid ja sõjariistu.

„Eesti Kütiväe Teataja“ nr. 13, 26. detsembril 1918.

Nr. 73.

23. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU DEKREET NARVA KALEVIVABRIKU, LINAVABRIKU JA ZINOVJEVI VALUTEHASE (NARVA) NATSIONALISEERIMISE KOHTA.

Narva kalevi- (end. Stieglitzi), lina- ja malmi- (end. Sinovjevi) vabrikute natsionaliseerimise kohta.

1. Narva kalevi-, lina- ja malmivabrikud kuulutatakse tänasest päevast kõige liikuva ja liikumata varandusega Eesti Töörahma Kommuuna omanduseks.

2. Kuni tegeliku äravõtmiseni ja uue vabrikuvalitsuse sisse-seadmiseni jäävad endised vabrikukomiteed ja vabrikuvalitsuse liikmed oma ametitesse ja nad arvatakse riigiteenistusesse.

3. Kõik vabriku ametlikud paberid peavad kandma vabrikuvalitsuse ja vabrikukomitee allkirjasid. Kassaorderid peavad peale selle veel registreeritama pearaamatupidaja poolt.

4. Vabriku teenijad võetakse arvele ja nendest ei või keegi ilma Eesti Töörahma Kommuuna Majandusvalitsuse Tööstuse osakonna loata oma koha pealt lahkuda ega tagandatud saada.

5. Kõige liikuva ja liikumata varanduse eest vastutavad endise vabrikuvalitsuse ja vabrikukomitee liikmed revolutsioonilise kohtu ees.

6. Toores- ja valmisained peavad arvele võetama ja täielikud nimekirjad kuni 1. jaanuarini 1919. a. Majandusvalitsuse Tööstusosakonda sisse saadetama.

7. Valmis- ja tooresainete ostmine ja müümine võib sündida ainult Tööstusosakonna loal ehk teatel.

8. Kuni 29. s. k. p. peavad Tööstusosakonda sisse saadetama täielikud tööliste-nimekirjad teadetega nende vanaduse, perekonnaliikmete, rahvuse ja erioskuse üle.

Eesti Tööraha Kommuuna Nõukogu: J. Anvelt, J. Mägi, H. Pöögelmänn, A. Vallner.

„Eesti Tööraha Kommuuna Nõukogu dekreedid, määrused ja teadaanded“ nr. 1, Petrograd 1919, lk. 10.

Nr. 74.

23. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU DEKREET VALITSUSASUTUSTES TÖÖPÄEVA PIKKUSE KOHTA.

Eesti Tööraha Kommuuna Nõukogu otsuse järel 21. detsembrist s. a. on selle dekreeidi ilmumise päevast peale:

- 1) Kõiges Kommuuna valitsuse asutustes 8-tunniline tööpäev maksev,
- 2) 14—16-a. alaealiste tööpäev 4-tunniline ja
- 3) 16—18-a. alaealiste tööpäev 6-tunniline.

E[esti] T[ööraha] K[ommuuni] Nõukogu Esimees:
J. Anvelt.

EKPA, f. 28, nim. 1, s.-ü. 6, l. 29. Originaal.

Nr. 75.

24. DETSEMBRIL 1918. — ULEVENEMAALISE KESKTÄITEVKOMITEE OTSUS EESTI, LEEDU JA LÄTI NÕUKOGUDE VABARIIKIDE TUNNUSTAMISE KOHTA.

Kesktäitevkomitee, ära kuulunud rahvasasjade rahvakomissari ettekande, tervitab Eesti, Leedu, Läti ja Ukraina rahvaid välismaiste vallutajate ikkest jätkuva vabanemise puhul.

Lähtudes rõhutud rahvuste töötavate hulkade täieliku ja tõelise enesemääramise põhimõttest, mida kõigi maade imperialistid jalge alla tallavad, kinnitab Kesktäitevkomitee Rahvakomissaride Nõukogu määruse, mille järgi sotsialistlik föderatiivne nõukogude vabariik tunnustab Eesti, Läti ja Leedu nõukogude vabariigi iseseisvust.

Kesktäitevkomitee kinnitab veel kord proletariaadi ja talurahva hulkade revolutsioonilise võitlusega loodud Eesti, Läti ja Leedu nõukogude vabariikidele, et nende maade endine kuulumine vana tsaari-impeeriumi koosseisu ei pane neile mingisuguseid kohustusi. Samal ajal väljendab Kesktäitevkomitee kindlat veendumust, et alles nüüd, olukorras, kus täielik enesemääramise vabadus on tunnustust leidnud ja kus võim on töölisklassi kätte üle

läinud, luuakse kõigi endise Vene impeeriumi territooriumil elavate rahvuste töötajate vabatahtlik, vankumatu ja vaba liit.

Kesktaitevkomitee tunnistab VSFNV valmisolekut anda Eesti, Läti, Leedu ja Ukraina töötavaile klassidele kõike vajalikku abi ja toetust nende võitluses ekspluateerimise ning rõhumise korra vastu ja nende vabaduse ning sõltumatuse kaitsmisel välismaiste vallutuskatsete eest.

Ülevenemaalise Kesktaitevkomitee esimees Sverdlov
Rahvakomissaride Nõukogu esimees V. Uljanov (Lenin)
Ülevenemaalise Kesktaitevkomitee sekretär V. Avanessov.

„Документы внешней политики СССР“, Москва. 1957, том I, lk. 627—628.

Tõlge vene keelest.

Nr. 76.

24. DETSEMBRIL 1918.* — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU TERVITUS LEEDU NÕUKOGUDE VALITSUSELE³³.

Eesti proletariaat saadab soojemad tervitused Leedu revolutsioonilisele töörahvale ja soovib temale head edu tema maa vabastamises rõhujatest ja võimsa jõu loomises meie ühise vaenlase — liidu** imperialismuse vastu võitlemiseks.

Eesti Töörahva Kommuuna Nõukogu.

„Eesti Kütiväe Teataja“ nr. 12, 24. detsembril 1918.

Nr. 77.

26. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU DEKREET SISEASJADE VALITSUSE ASUTAMISE KOHTA.

Eesti Töörahva Kommuuna Nõukogu otsuse järele 24. detsembrist s. a. on Siseasjade Valitsus asutatud, mille ajutiseks juhatajaks sm. J. Käspert³⁴ on nimetatud.

Eesti Töörahva Kommuuna Nõukogu esimees: J. A n v e l t.

„Eesti Töörahva Kommuuna Nõukogu dekreedid, määrused ja teadaanded“ nr. 1, Petrograd 1919, lk. 12.

* Avaldamise kuupäev.

** Entente'i.

26. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU
DEKREET KONTROLLVALITSUSE ASUTAMISE KOHTA.

Eesti Töörahva Kommuuna Nõukogu otsuse järele 20. detsembrist s. a. on Kommuuna asutuste asjaajamise korralikkuse järelvaatamiseks Kommuuna Kontrollvalitsus asutatud, kelle juhatajaks sm. Mägi on nimetatud.

Eesti Töörahva Kommuuna Nõukogu esimees J. Anvelt
Asjaajaja eest (allkiri).

„Eesti Töörahva Kommuuna Nõukogu dekreedid, määrused ja teadaanded“
nr. 1, Petrograd 1919, lk. 12.

26. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU
DEKREET TARTU TELEFONIVABRIKU NATSIONALISEERIMISE KOHTA.

Tartus olev „Edisoni“ nimeline telefoniaparaatide vabrik kõige tema päralt oleva liikuva ja liikumata varandusega natsionaliseerida.

Vabriku komissariks määratakse ajutiselt sm. Johannes Lepiksaar.

E[esti] T[öörahva] K[ommuuni] Nõukogu esimees: J. Anvelt.

EKPA, f. 28, nim. 1, s.-ü. 6, l. 42. Originaal.

26. DETSEMBRIL 1918.* — VENE JA EESTI TÖÖRAHVA KLASSIVÕITLUSE
ULESANNETEST.

Ajalehe juhtkiri.

MISPÄRAST MEIE SÕDIME.

Nagu igal pool mujal, nii ka Vene- ja Eestimaal on tõeline ja teadvusline töörahvas alati igasuguste sõdade, tapmiste ja surmamiste vastu olnud. Revolutsiooni algusest saadik veebr[uaris]-märtsis 1917. a. tegi suure Venemaa organiseeritud töörahvas oma ainukese tõelise enamlaste parteiga eesotsas kõik mis võimalik, et seda hirmsat verevalamist, rahvaste ja maade hävitamist lõpetada. Ja ta jõudis lõpuks niikaugemale, et tema valitsus läinud talvel Saksamaaga rahu tegi, kuigi kalli hinna eest — aga ikkagi rahu. Venemaa töörahvas lootis, et nüüd ta vast tõeste sõjast on pääse-

* Avaldamise kuupäev.

nud — sest ta tahtis sellest kohutavast tondist pääseda, — ja ta nüüd rahulikumalt oma kodus võib hakata elama ja oma tulevikku korraldama suurel Venemaal, mille ta kodanluse käest omale võitnud.

Agaga vaatamata nende ilusate püüete ja tahtmistega peale ei saanud Venemaa töörahvas rahu. Tema suur juht Lenin nimetas seda rahu ainult vaheaajaks, puhkusrahuks, mil tuleb uute võitlustega jaoks jõudu koguda. Ja nii ka oli. Nüüd on see puhkusaeg lõppenud — ta lõppes juba ammu. Ja nüüd peame meie, töörahvas, jälle sõdima. Veel enam — nüüd peame meie need olema, kes sõda kihutavad, kes uusi vägesid koguvad, sõjajõudusid koondivad, et neid tapatulde saata, kus meie kallid seltsimehed hävinevad. Mispärast on see nii?

Meie, töörahvas, ei taha seda mitte. Meie ei tunne vaenlust ega viha kellegi vastu, kes meid ei puutu. Meie tahame kõiki sõpradeks, vendadeks teha. Meie hüüame kõigile „vend“, „seltsimees“ ja sirutame käed vastu, kes ütleb, et kadugu orjus, kurnamine ja saagu vabaks tööline, — ning kes selle eest ka võidelda tahab. Kuuldagu meid ja tuldagu meie vastu!

Agaga meid ei kuule kaugelki mitte kõik. Meie vaenlased tulevad meile ka vastu, aga mitte sõbraliku tervitussõnaga, vaid verise tapakirvega. Meie, töörahva, vaenlane on meie oma [maa,] kõigi maade kodanlus. Ta võitleb meie vastu siin meie oma kodumaal. Ta kutsub ka võõramaa röövlid endale appi, et meid maha tappa ja meie surnukehade peal verist võidupidu pühitseda, et pilkast orjaööd jälle maksma panna.

Kevadel hävitasid Eesti valgekaartlased ja Saksa röövrüütlid Eesti töörahva vabaduse. Hiljem algasid töörahva Venemaa vastu avalikku sõda kõigi maade ahnitsejad ja rahvamõrtsukad Inglise, Prantsuse, Jaapani ja Ameerika imperialistidega eesotsas. Nemad ei või, ei suuda kannatada revolutsioonilise töörahva võimu vabal Venemaal, mis heleda tulelondina üle Euroopa leegitseb...* Hiljem seadis oma verejanulised kiirgusilmad Venemaa poole ka imperialistlik Saksa uueste — pisut aega enne langemist, enne revolutsiooni. Ühiselt tahtsid nad töörahva Venemaad maha muljuda, tema edasiviivad jõud tule ja tapakirvega hävitada — sest ka kapital mitmesugustes riikides ühineb töörahva vastu — vaatamata omavahelise vaenu peale. Saksa uueste ei saanud küll tulejat — Saksa imperialismust ennast tõmmati lõa otsa. Agaga selle eest jätkavad „liitlased“ oma röövsõda Venemaa vastu edasi. Ja sellega on ka sunnitud sõdima Venemaa töörahvas...*

Sõdib praegu ka vaba Eesti töörahvas ühes Vene töörahvaga.

Kevadel hävitati sakslaste peategevusel töörahvavõim Eestis. Kui nüüd Saksa revolutsiooni tagajärjel Saksa sõjaväed Eestist lahkusid, on loomulik, et Eestis töörahvavõim uueste maksma

* Punktid on dokumendis.

pandaks. Aga seda ei lastud sündida ja Eesti must kodanlus, Eesti valgekaartlased võtsid võimu oma kätte.

Aga kas see tohib nii jääda? Ei iialgi mitte! Eesti töörahva õigus ja kohus on oma kodumaal, kus see kevadel töörahvatimukate poolt välja suruti. Ja nüüd läheb see Eesti töörahvas, kes kevadel oma kodumaalt oli sunnitud põgenema — läheb sõjariistus, Vene seltsimehega külg külje kõrval, kes temale appi tuli. Eesti valgekaart, Eesti mustsada, äraandjate kari, kahekordsed kodumaa äramüüjad, kes oma maad ja rahvast igapähele müüksid, kes neid ainult kaitseksid — need ei taha anda heaga oma käest ära seda võimu, mille nad Saksa junkrute kaasabil töörahva tagant varastasid. Kuid töörahvas võtab selle nende käest ära väevõimuga.

See on, mispärast meie sõdime. Eestimaa peab saama uueste töörahva päralt. Töövaevavargad ja rõhujad ei pea enam võimulust saama oma musta tööd uueste alata ja jätkata.

Inglise, Prantsuse, Ameerika, Jaapani orjakuningate vastu ühine meie kõik ühes vaba, vennaliku Vene töörahvaga. Meie kaitseme endid nende röövlite vastu. Meie lööme nende kallaletungimised tagasi seni, kuni nende maade töörahvas varsti meile ise appi jõuab.

See kõik on, mispärast sõdib Eesti ja Vene töörahvas. Edasi punase vabalipu all — rahvaste orjastajate ja mõrtsukate vastu!

„Eesti Kütiväe Teataja“ nr. 13, 26. detsembril 1918.

Nr. 81.

26. DETSEMBRIL 1918.* — NARVA TÖOLISTE, TALUPOEGADE JA PUNAVÄELASTE SAADIKUTE NÕUKOGU PÖLLUMAJANDUSE OSAKONNA TEGEVUSEST.

Ajalehesõnum.

Pöllumajanduse Osakonna poolt väljasaadetud komissaride-instruktorite poolt on üle võetud Laagna, Lepiku, Suure-Soldina, Järve, Toila, Pähklemäe, Vaivara, Tüksamäe**, Konju, Voka, Uue- ja Vana Auvere, Hermamäe***, Olgina, Väike-Soldina, Päite ja Sillamäe mõisad ja neis mõisades töörahvakomiteed valitud.

Vallandukogud on Joala, Vaivara, Voka ja Peetri vallas valitud.

Instruktoritele tehti kohuseks igal pool ka kommunistlise partei kollektiivide organiseerimisele asuda.

Pöllumajanduse korraldamiseks on otsustatud kolm agronoomi ametisse võtta.

„Eesti Kütiväe Teataja“ nr. 13, 26. detsembril 1918.

* Avaldamise kuupäev.

** Dokumendis ekslikult Tiirsalu.

*** Dokumendis ekslikult Härmemäe.

27. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU
DEKREET VALGETE POOLE ULELAINUD ISIKUTE VARA
NATSIONALISEERIMISE KOHTA.

Kõik Eesti Töörahva Kommuuna piirides olevad kauplused, tööstusettevõtted, ärid, talukohad, majad jne., mille omanikud punase sõjaväe sissetuleku ajal valgete poole üle on jooksnud, tunnistatakse Eesti Töörahva Kommuuna poolt natsionaliseerituks.

Eesti Töörahva Kommuuna Nõukogu: J. Anvelt, H. Pöögelmann, J. Mägi, J. Käspert

Asjaajaja: J. Tauts.

„Eesti Töörahva Kommuuna Nõukogu dekreedid, määrused ja teadaanded“
nr. 1, Petrograd 1919, lk. 12.

Nr. 83.

27. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU
DEKREET ULETUNNI- JA ÖÖTÖÖ KOHTA.

Uletunni- ja öötööde eest eraldi Eesti Töörahva Kommuuna piirides töötasu ei makseta. Kus alaline öötöö tarvilik ja seitse päeva nädalas vaheta töötatakse, seal tuleb 6-tunnine töövahetus sisse seada.

Eesti Töörahva Kommuuna Nõukogu: J. Anvelt, H. Pöögelmann, J. Mägi, J. Käspert

Nõukogu asjaajaja J. Tauts.

„Eesti Töörahva Kommuuna Nõukogu dekreedid, määrused ja teadaanded“
nr. 1, Petrograd 1919, lk. 13.

Nr. 84.

27. DETSEMBRIL 1918. — 156-NDA NARVA KUTIPOLGU VÕITLEJATE KIRI
ARHANGELSKI RINDEL³⁵ EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGULE,
NARVA TÖOLISTE, TALUPOEGADE JA PUNAVÄELASTE SAADIKUTE
NÕUKOGULE JA KÕIGILE NÕUKOGUDE KORRA EEST VÕITLEJAJALE.

Meie, Narva eestlased Arhangelski väerinnal, saadame palavaid tervitusi ja väsimata edasipüüdmist Eesti Töörahva Nõukogudele, Narva Nõukogule ja kõigile kaasvõitlejatele, kes oma nõu ja jõuga kaasa aitavad uue Eesti töörahva riigi ülesehitamisel.

Kõik kommunistid Narva polgust, kes praegu nimetatud väerinnal võitlevad, loevad südamest rõõmustades meie vägede võitudest valgekaartlaste üle Eesti pinnal.

Meie, kes siin juba 4 kuud võitleme ühise imperialistide sõjaväe vastu, töötame enne mitte sõjariistu käest ära panna, kuni viimane kui üks tööliste vaenlane maa päält on ära hävitatud.

Surm kõigile, kes püüab oma kätt üles tõsta meie uue tööraha ilma rajamise ja tema ülesehitamise vastu.

Veel kord saadame palavaid tundeid ja tervitusi kõikidele Narva töölistele võitluses ühise vaenlase vastu meie parema tuleviku eest.

245 Eesti punase sõjaväelaste nimel
E. Välja.

„Tööline“ nr. 7, 30. jaanuaril 1919.

Nr. 85.

28. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU DEKREET ELAMISRAHA SISSESEADMISE KOHTA³⁶.

Kommunismi põhjused juhitud, otsustas Eesti Tööraha Kommuuna Nõukogu 20. detsembril s. a. kodanlist palgamaksmiseviisi ära kaotada ja elamisraha süsteemi sisse seada, kõike Kommuuna maa- ja linnaettevõtete ja asutuste töölisi, ametnikke ja sõjaväelasi ühiseks ja ühtlaseks töölistepereks liites.

Selle teostamiseks tuleb kõigile Kommuuna maa- ja linnaasutuste töölistele 18 a. vanadusest peale 500 rbl. iga kuu elamisraha Kommuuna pangast välja anda.

Perekonna isa, ehk selle puudusel ema, saab kuus esimese lapse jaoks 100 rbl. elamisraha, teise lapse jaoks 75 rbl., iga järgmise lapse jaoks aga 50 rbl. kuni 14 aasta vanaduseni.

Alaealised lapsed 14 aastast kuni 16 aastani, kui nad Kommuuna asutustes teenivad, saavad poole elamisrahast, s. o. 250 rbl. kuus, kuna alaealised 17* aastast kuni 18 aastani kolmveerand elamisrahast, s. o. 375 rbl. kuus saavad.

Nende linna- ja maatöölise elamisrahast, kes ainetes osa ülevõlpidamist saavad, arvatakse ainet väärtus kindlate hindade järele maha.

Kommuuna vastutavad töölised, nagu Eesti Tööraha Kommuuna Nõukogu liikmed, keskvalitsuse osakondade juhatajad, linna ja maakonna täidesaatva komitee liikmed, vallatööraha komitee esimees jne., kelle tööpäev piiramata, saavad lisaelamisraha põhjused 20% suuruses.

Käesolev dekreet on maksev Kommuuna Valitsuse asutuste ja natsionaliseeritud tööstus- ja kaubavahetusasutuste tööliste kohta

* Dokumendis ekslikult 15.

ja astub jõusse Eestimaa Tööraha Kommuuna väljakuulutamise päevast, s. o. 29. novembrist s. a.

Eesti Tööraha Kommuuna Nõukogu: J. A n v e l t, J o h. M ä g i, H. P ö ö g e l m a n n, A. V a l l n e r.

„Eesti Tööraha Kommuuna Nõukogu dekreedid, määrused ja teadaanded“ nr. 1, Petrograd 1919, lk. 11.

Nr. 86.

28. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU TEADAANNE VALITSUSASUTUSTE TÖÖAJA KOHTA.

Kõigis E[esti] T[ööraha] Kommuuna valitsusasutustes, töö- ja ärikondades on laupäevane tööaeg 6 tunni peale määratud.

Nõukogu asjaajaja: J. Tauts.

„Eesti Kütiväe Teataja“ nr. 15, 31. detsembril 1918.

Nr. 87.

28. DETSEMBRIL 1918. — TOIDUAINETEGA ABISTAMISE KUSIMUSE ARUTAMINE ILLUKA VALLA (VIRUMAA) TÖÖRAHVA SAADIKUTE NÕUKOGU TAITEVKOMITEES.

Istungi protokoll.

28. 12. 18. ilmus Illuka valla Tööraha Nõukogu Täidesaatva Komitee ette Sõrenetsi* valla Täidesaatva Komitee poolt komandeeritud sm. Mihail Budašin sellekohaliste volitustega, seletades Sõrenetsi valla toitusameti nimel, et toitlusküsimus nende vallas äärmiselt terav olla, mis sealt läbi läinud punastes vägedes, keda vald toidukraamiga aidanud, veel teravamaks olla läinud** ja palus Illuka valla Tööraha Nõukogu omast viljatagavarast vilja müüa, sest muidu ähvardab neid (Sõrenetsi valda) tõsine näljantont. Seda palvet igakülgselt läbi harutades ja silmas pidades, et ehk küll Illuka valla viljatagavara tõeste väike on, aga ka et tööliste ühinemine mitte ainult paljalt sõnadeks ei jääks, vaid et töölised nii kui ühiselt töötades, nii ka viimaseid viljatagavarasid ühetasaselt jaotades täielisele vabadusele peavad rühkima, otsustas Täidesaatev Komitee praegu magasiaidast olevast viljast 25 puuda otra ja 25 puuda rukkid Sõrenetsi leivapuudust kannatavale töörahvale müüa, kellele ka teised vallad selles asjas olla oma abi lubanud.

Alguskirjaga õige

T[äidesaatva] K[omitee] Esimees: A. Treier.

EKPA, f. 28, nim. 1, s.-ü. 14, l. 48. Kinnitatud ärakiri.

* Dokumendis ekslikult Sirentsi.

** Nii on dokumendis.

29. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU
DEKREET NARVA MAAKONNA ASUTAMISE KOHTA.

Virumaa idapoolne osa, algades Järve, Jõhvi, Iisaku (ühes Mäetaguse) valdadega kuni Vene piirini eraldiseks maakonnaks tunnistada, mille administratiivne keskkohd Narva on.

Eesti Töörahva Kommuuna Nõukogu esimees J. A n v e l t
Asjaajaja J. K ä s p e r t.

„Eesti Töörahva Kommuuna Nõukogu dekreedid, määrused ja teadaanded“
nr. 1, Petrograd 1919, lk. 6.

Nr. 89.

29. DETSEMBRIL 1918.* — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI MOSKVA
ESINDAJA INFORMATSIOON VSFNV RAHVUSASJADE RAHVAKOMISSA-
RIAADILE NÕUKOGUDE EESTIS VALITSEVA OLUKORRA KOHTA.

Käesoleval ajal areneb Eesti Punaarmee pealetung väga edukalt. Kohtadest, kust Punaarmee läbi läheb, tuleb kaasa sadu vabatahtlikke, ja Punaarmee koosseis suureneb pidevalt. Kord armees on eeskujulik. Huligaanlikku elementi ei esine. Range distsipliin ja täielik kord. Kõigis valgekaartlastest puhastatud rajoonides taastatakse nõukogude võim. Kõik asutused on tööle asunud ning vabrikud ja tehased käiku lastud.

Rahvapangad funktsioneerivad ning võib märgata väga elavat elanikkonna hoiuste laekumist.

Moodustatakse kehvikute komiteesid. Mingisuguseid maa jagamisi ei ole läbi viidud. Suured mõisad säilitatakse ja nad lähevad üle riigi omandiks; juhtima hakkavad neid sulased.

Iseloomustav on üks kujukas nähtus: absoluutselt kõigis riiklikes ja ühiskondlikes asutustes kostab eesti keel.

On näha, et nõukogude võim, viies asjaajamises sisse emakeele kohustuslikkuse, muutus eesti rahvale lähedaseks ja omaseks.

Eesti Nõukogude Vabariigi pealinnaks kavatsetakse määrata Tartu.

„Žizn Natsionalnostei“ nr. 8, 29. detsembril 1918, lk. 1.

Tõlge vene keelest.

* Avaldamise kuupäev

30. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI SISEASJADE VALITSUSE MÄÄRUS KULTUUR-AJALOOLISTE JA KUNSTIVÄÄRTUSLIKE ESEMETE SAILITAMISE KOHTA.

1) Linna, valla ja alevite töörahanõukogude täidesaatvad komiteed on kohustatud kõiki abinõusid tarvitusele võtma, et mahajäetud mõisates, taludes ja majades kultuurajaloolised ja kunstiväärtuslikud asjad kohalikkude nõukogude poolt kokku kogutaks ja alal hoitaks kuni sellekohase ülemaalse korralduseni.

2) Kultuurajalooliste ja kunstiväärtuslike asjade all tuleb mõista: vanaaegsed rahad, riided, pildid, kujud (voolistused ja raidkujud), fajanss- ja portselannõud, pronks-, vask- jm. metallriistad ja -asjad, stiililine mööbel ja muud vanaaegsed majaanad (kellad, lühtrid, lambid, šatulid jne.), vanaaegsed sõjariistad ja sõjariided, vanad maakaardid ja plaanid, raamatud ja raamatukogud, tööriistad jm. vanaaegsed asjad.

3) Kohalikud nõukogud on kohustatud viibimata selleks otsustamiseks määrama sellekohaste volitustega varustatud asjatundjaid, kes eriliselt nõukogu tegevuse piirides olevate ülemaltähendatud asjade kogumise, alalhoidmise ja nimekirja kokkuseadmise oma hoolde võtaksid.

4) Keelatakse ära nimetatud asjade müümine, ostmine ja välja vedamine.

5) Selle määruse täitmatajätmise eest langevad süüdlased valju karistuse alla.

Aj. Siseasjade Valitsuse juhataja J. Käspert
Sekretäri eest H. Sonberg.

„Eesti Tööraha Kommuuna Nõukogu dekreedid, määrused ja teadaanded“
nr. 1, Petrograd 1919, lk. 24.

30. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI SISEASJADE VALITSUSE MÄÄRUS ENDISTE KIRIKUHOONETE ÜLEVÕTMISE KOHTA.

1. Kuni lähemate sellekohaste määruste väljaandmiseni kohustatakse linna-, alevi- ja vallanõukogude täidesaatvaid komiteesid kõiki nende piiridesse kuuluvaid kirikuhooneid ja palvemajasid ühes kõige nende varandusega oma hoolde alla võtma.

2. Ülevõtmisel tuleb kõigi hoonete ja muu varanduse täielik nimekirja kokku seada, varanduse arvu ja omaduse nimetustega, millele ülevõtjad, mitte vähem kui kaks, alla kirjutavad.

3. Kirikuhoonete tarvitamise luba annavad maakonna kultuurhariduse osakonnad kultuurhariduse valitsuse poolt ära määratud korras.

4. P. 1 nimetatud hoonete ja varanduste ülevõtmiseks antakse seitse päeva aega selle määruse ilmumisest, uuesti valitavatele nõukogude täidesaatvatele komiteedele aga nende tegevusesse astumise päevast arvates.

5. Selle määruse täitmata jätmise eest karistatakse süüdlasi revolutsioonilise korra valjusega.

Ajutine siseasjade juhataja: J. Käspert
Sekretär: (alkiri).

EKPA, f. 28, nim. 1, s.-ü. 60, l. 4. Kinnitatud ärakiri.

Nr. 92.

30. DETSEMBRIL 1918. — KOMMUNISTLIKU PARTEI EESTI KESKKOMITEE ÜLESKUTSE EESTI KODANLIKU AJUTISE VALITSUSE RAHVAVAENULIKU POLIITIKA PUHUL.

Kõige maade töölised, ühinege!

Seltsimehed Eesti töörahvas!

Eesti kodanluse ajutine valitsus on langemisel. See abiotsimine Soome valgekaartlastelt, see ministrite meeletu rõhumise poliitika, see kavatsus Tallinna proletariaati surmata, see „surmapataljonide“ organiseerimine³⁷ jne. jne., kõik see, mis Eesti lihunikud nüüd veel teevad, on nende valitsuse viimased hingetõmbused.

Meie lihunikudekaart kaupleb Soome türannidelt omale valget sõjaväge kartulite vastu. Kodanluse valitsus ostab sealt Eesti töörahva varandusega uusi timukaid.

Herrased ministrid valmistavad omale töörahva revolutsiooni eest pakkujooksmiseks teed. Need verekoerad tahavad viimasel silmapilgul ühes töörahva varandustega plehku panna, et meie töörahva valitsust jõuetuks ning paljaks püüda teha ja siis võeraste rõhujate juures meie vastu uut timukate väge luua.

„Valitsus“ võtab kinni juba ka enese omavalitsuse liikmeid³⁸, keda ta töörahva revolutsiooni poolehoidjateks peab, ja laimab neid häbematult mitmesugustes raiskamistes ning korratustes kodanluse riigi vastu.

Eesti lihunikudekaardi ministrid, kindralid, mitmesugused võllaroad mõtlevad alatasa uusi „määrusi“, „päevakäskusid“ ja muid tagurluse diktatuuri veriseid seadusi välja, et meid, Eesti töörahvast, veel viimase veretilgani tühjaks imeda.

Eesti haritlased, professorid, „rahvamehed“ kauplevad meiega maailma verekaanide juures, nagu seda neetud inimesesoo rõhujad alati on orjadega teinud. Meid müüakse nagu loomi, nagu eluta asjakesi, meie endi higi ja verega loodud varanduse, kaupade rikkuste vastu.

Eesti „vabariigi ajutine valitsus“ laseb alata meie seltsimehi maha. Variserliku nägu tehes algas ta juba kohe sedasama valget terrorit meie vastu, mis kümneid tuhandeid meie seltsimehi Soomes . . .*. Variserlikku Mannerheimi, seda võllarooma, kes Soome töölisi terroriseeris, tahab Eesti valgete valitsus omale abiks kutsuda, et ka siin kodanluse inkvisitsiooni, piinakohut, maksuma panna.

Seltsimehed Eesti töörahvas!

Lõpp tuleb sellel „valitsusel“. Lõpu teeme talle meie, töörahvas. Tema langemist kiirustame meie, revolutsioonilised võitlejad. Kadugu siis see röõvlite paradis Eestimaalt jäädavalt.

Uhes nendega kadugu ka kõik, kes ennast jultunult meie esitajateks julgevad nimetada, kes aga meid rõhujatele täielt ära müüvad ja meie revolutsiooni tahavad kapitali altarile risti puua.

Elagu klassisõda kõikide rõhujate, kurnajate, kapitali lihunikude vastu!

Elagu armuheitmata ja halastamata proletariaadi diktatuur kodanluse diktatuuri vastu!

Igavene needus ja häbi töörahva kainidele ning juudastele!

Kadugu Eestimaa pinnalt Eesti lihunikudekaardi ministrid, kindralid j. t. võllaroad igaveseks!

Elagu Eesti töörahva kommuuna!

Kommunistlike partei Eesti Keskkomitee.

ENSV ORRKA, Kommunistliku partei Eesti Keskkomitee üleskutsed ja lendeled, 1918.

Nr. 93.

1. JAANUARIL 1919. — SKULPTOR J. KOORDI ETTEPANEK EESTI NÕUKOGUDE VALITSUSELE TEADUSE- JA KUNSTIALASTE VÄARTUSTE SAILITAMISE KOHTA.

Ettepanek Eesti Nõukogude Valitsuse Komissarile A. Vallnerile.

Tartu linnas ja ümbruskonnas on eramajades, mõisates ja mujal palju väärtuslikke teaduslisi ja kunstikogusid ja asju, muuseas häid raamatukogusid, kirjakogusid jne.

Sõjategevuse läbi võivad need kogud, mil kui rahvavarandusel suur haridusline tähtsus, hädaohtu sattuda, seda rohkem, et paljud endised peremehed võidurikka kommunistlike sõjaväe liginemisel ära on põgenenud.

* Mitteloetav sõna.

Kuna äräpõgenenute varandus üleüldise määruse põhjal rahva-
varanduseks on tunnistatud, siis oleks eelnimetatud kogude hoid-
miseks ja korraldamiseks Eesti Nõukogude Valitsuse rahvahariduse
komissarile sm. A. Vallnerile järgmist ette panna:

1. Nimetada kas üksik isik ehk komisjon, kellel kõige laiema
volitused oleks, äräpõgenenud isikute konfiskeerimise alla tule-
vad varandused läbi vaadata ja teadusele või kunstile tähtsad
kogud ja üksikud asjad oma hoiu ja valitsemise alla võtta.

2. Neid kogusid ja asju Tartusse kokku tuua lasta (kohalikkude
tööraha nõukogude kaasabil) ja selleks kohalistesse ruumidesse
ära mahutada, kus neid tööraha kõige laiema hariduse mõttes
tuleb korraldada ja kättesaadavaks teha ja nimelt asutada:

a) Üleüldine raamatukogu.

b) Ajalooline arhiiv.

c) Kunsti ja ajalooline muuseum.

3. Senikaua, kui ülevalnimetatud kogud ühisesse kogumise-
kohta ära ei ole toodud, on nende rahvavaranduste järele valva-
mine ja alleshoidmine tööraha nõukogude hoiu all*.

4. Nimetatud isikul või komisjonil on õigus omal alal haridus-
osakonnaga kokku leppides määrusi välja anda.

5. Tööde algamiseks tuleks esialgne krediit määrata.

Tartus, 1. jaan. 1919. a.

J. Koort.

Rahvahariduse komissari järelmärkus:

Vastu võtta ja ajutiseks vastutavaks korraldajaks kodanik
J. Koort nimetada.

Ar. Vallner.

„Edasi“ nr. 4, 6. jaanuaril 1919.

Nr. 94.

3. JAANUARIL 1919. — AEGVIIDU JAAMA (JÄRVAMAA) JA TEISTE ASUSTATUD PUNKTIDE VABASTAMINE PUNAARMEE POOLT.

Ajalehesõnum.

Raudteed mööda edasi tungides on Tartu Polk 3. jaanuaril
Aegviidu jaama ära võtnud, mis on 53 versta** siinpool Tallinnat.
Mere äärest ja maanteed mööda edasi tungides on Tallinna polk,
kes löödud lahingutes veel kordagi taganenud pole, Härmakoosu
ja Külmahallika külad ära võtnud — umbes 26 versta siinpool
Tallinnat.

„Eesti Kütiväe Teataja“ nr. 1, 5. jaanuaril 1919.

* Nii on dokumendis.

** 1 verst = 1,067 kilomeetrit.

4. JAANUARIL 1919. — ILLUKA VALLA (VIRUMAA) TÖÖRAHVA
SAADIKUTE NÕUKOGU OTSUSED NÕUKOGUDE ULESEHITUSTOO
KUSIMUSTES.

Istungi protokoll.

4-ndal jaanuaril 1919. aastal kogunes Illuka valla Töörahva Nõukogu esimehe kutse peale mitmesuguste küsimuste arutamiseks kokku. Ilmunud olid: Albert Treier, Albert Juudas, Jaan Tismus, Johannes Rootmann, Juulius Kinn, Joh. Ambus, August Mamon, Robert Sabalotna, Juulius Kaev, Ed. Neimann, Alex. Koppel, Mihkel Kask, Alex. Sabalotna, Voldemar Simson, Alex. Sundja, Juuli Haudumägi, Gustav Porkol, Joh. Aunapuu, Alex. Kuningas, Juhan Kang, Eduard Mägi. Ilmumata jäivad: G. Viita, Bernhard Ivandik, Juulius Salmus.

Päevakorda tulid järgmised küsimused:

1) Sekretäri küsimus.

Nõukogu ette ilmus seltsiline Olga Tens ja pani ette ennast ajutiselt valla sekretäriks valida. Et Tens atestaadi ette pani, et ta enne ka kontoris teeninud on ja raamatupidamisega tuttav on, otsustas nõukogu ühel häälel Olga Tensi Illuka valla ajutiseks sekretäriks valida. Olen valimise vastu võtnud: Olga Tens.

2) Sõrenetsi* vallale kartuli andmise küsimus.

Sõrenetsi vallast oli ilmunud volinik toitluskomiteest ja tegi Komitee nimel ettepaneku Sõrenetsi valda toitlusasjas kartuli andmisega toetada. Nõukogu seda küsimust igakülgsest arutades ja silmas pidades, et kartulid alles arvele võtmata on ja selle järeldusel kartuli ülejääk vallas mitte teada ei ole, otsustas koosolek ühel häälel kartuli ülejääk vallas viibimata kindlaks teha ja sellest nõukogu äranägemise järele Sõrenetsi Toitluskomiteele müüa.

3) Kloostri küsimus.

Nõukogu esimees Treier andis nõukogule aru kloostri varanduse ülevõtmisest ja seletas, et ajapuudusel Täidesaatval Komiteel võimalik polnud kloostris olevat vilja ära kaaluda, sellepärast kindlaid arvusid vilja kohta pole, ja tegi ettepaneku kloostri vili valla magasiaita ära tuua, selle otsuse täidesaatmise Täidesaatva Komitee hooleks jätta, mis ka Nõukogu ühel häälel vastu võttis.

4) Koolilaste ja Pühtitsa kooliõpetajate korteri küsimus.

Et Pühtitsa koolilastel magamisruumid kooli juures väga puudulikud on, niisama ka kooliõpetajate eluruumid, otsustas nõukogu, silmas pidades, et kloostris endine kloostri kasvandikkude maja tühi on ja et seal ruumid otstarbekohaselt ehitatud on, koolilaste magamisruumideks, niisama ka kooliõpetajate Haudumägi ja Nipsuste korteriteks ülemalnimetatud maja lubada.

* Dokumendis ekslikult Sirentsi.

5) Haigemaja küsimus.

Et praeguse ajani Pühtitsa haigemaja kloostri ülevõimu all seisis, kloostri ülevõtmisega aga see ülevõim valla nõukogule üle on läinud, otsustas koosolek Pühtitsa haigemaja kõige inventariga praeguse arsti Ney kätte usaldada, nõukogu kontrolli all.

6) Spekuleerimise küsimus.

Et valla piiridest salajane toiduainete väljavedamine spekuleerimise otstarbega täies hoos on, otsustas nõukogu kõik koormad, milledes toiduaineid leitakse ja Komitee luba väljaveoks ei ole, ära võtta, otsuse täidesaatmise Täidesaatva Komitee hooleks jätta, kes vahid teede peale välja paneb, kelledele 25 rbl. ööpäeva eest tasu määratakse.

7) Nõukogu esimees luges kodanikkude nimekirja ette, kes püssi luba on palunud:

Johannes Rabin, Albert Baran, Adelbert Saitsev, Juulius Veske, Juulius Bilov, Rudolf Rabin, Juri Madise p. Maukin, Paul Veske, August Mamon, Mihkel Kask, Jaan Tismus, Robert Sabalotna, Eduard Neimann.

Nõukogu, nimekirja läbi vaadates, otsustas Joh. Rabinale, Albert Baranile püssi luba anda enesekaitseks, sest et nad üksikult metsas elavad, Adelbert Saitseville mitte anda, sest et ta külas elab ja enesekaitseks püssi ei tarvita. Julius Veskele seltsamal põhjusel mitte anda, Juulius Bilovile, Rudolf Rabinale, Juri Maukinile, Paul Veskele enesekaitseks lubada, August Mamonile, Mihkel Kasele, Jaan Tismusele, Robert Sabalotnale, Ed. Neimanile püssi load anda.

8) Arutuse alla tuli Kurtna mõisast valgekaartlaste ajal sõjaväe tarvis võetud vilja Juri Maukini ja Bruno Karafini allkirjodega käsukirja küsimus*. Et nõukogul teada ei ole, missugustel põhjustel Juri Maukin ja Karafin niisuguse käsu Kurtna mõisale andsid, otsustas Nõukogu Juri Maukinit ja Bruno Karafini seletust andma Täidesaatvale Komiteele kutsuda.

9) Nõukogu esimees luges nõukogule Valitsuse määruse ette (Kütiväe Teataja nr. 15), kus nõukogu liikmete ülemmäär 15 liikme peale kindlaks määratakse. Et praegune nõukogu 25 liikmest koos seisab, otsustas nõukogu 22. dets. 1918. a. ära peetud valimise kirjade ja uue proportsionaalse väljarehkenduse järele 15 nõukogu liiget määrata. Selle järele tuleb nõukogusse nimekirjast nr. 1 mitte üht, nr. 2 10 liiget, nimelt A. Treier, A. Sundja, B. Ivandik, J. Kinn, J. Kaev, V. Simson, M. Kask, J. Ambus, A. Mamon, A. Koppel, nr. 3 Juhan Kang, nr. 4 J. Rootmann, nr. 5 A. Juudas, J. Aunapuu, A. Romot.

Praegune Täidesaatev Komitee seisab 5 liikmest koos, mis aga 3 liikme peale tuleb vähendada. Et Haudumägi juba uue proportsionaalse väljarehkenduse järele nimekirjast välja kukkus, astus ta ka Täidesaatvast Komiteest välja; peale selle valis

* Nii on dokumendis.

Nõukogu Täidesaatva Komiteesse peale esimehe Treieri veel Alex. Sundja ja Albert Juudase.

Sellega lõpetas Nõukogu esimees koosoleku.

Alguskiri koosolijate allkirjadega.

Alguskirja järele õige.

Illuka Tööraha Nõukogu Täidesaatva

Komitee esimees: A. Treier

Sekretäri eest: Nipsust.

EKPA, f. 28, nim. 1, s.-ü. 14, l-d 49—50. Kinnitatud ärakiri.

Nr. 96.

6. JAANUARIL 1919.* — VÕRU LINNA JA MAAKONNA TÖÖRAHVA SAADIKUTE NÕUKOGU TAITEVKOMITEE MAARUS KOOLITOO KUSIMUSTE KOHTA.

I. Koolitöö kõigis koolides algab 13. jaanuaril 1919. a.

II. Kõik õpetajad** on kohustatud oma endistele kohtadele paigale jääma. Kohalikkudel Tööraha Nõukogudel on õigus õpetajaid oma kohtadelt tagandada, kui nad tööraha nõuetele ei vasta, mille üle sellekohane protokoll Võru maakonna Rahvahariduse Osakonda tuleb saata, ära tähendades, mis nimelt õpetaja tagandamiseks põhjust andis.

Iga valla Tööraha Nõukogu ülesandeks jääb koolide eest hoolitsemine ja keskvalitsuse juhtnõõride elusse viimine.

III. Kõigile valla ja kihelkonna Nõukogudele ja Võru linna koolide juhatajatele tehakse kohuseks:

- 1) Võru maakonna Rahvahariduse Osakonda Kesk-koolivalitsuse*** poolt kokku säetud teatelehtede järele tulla. Teatelehed, niihästi koolide kui ka õpetajate kohta, tulevad igal õpetajal kahes eksemplaris täita, mille järele nad vallanõukogude ja linnas koolijuhatajate poolt Võru maakonna Rahvahariduse Osakonda viibimata tagasi tulevad saata.
- 2) Selleks sammusid astuda, et kõik kooliealised lapsed kooliharidust võiksid saada. Iga kooli piirkonnas elutsevate kooliealiste (7—16 a.) laste üle õpetajate kaudu teateid koguda, kes kooliskäimisest kõrvale hoiavad ja mis põhjusel. Vanemaid, kellede lapsed ilma tõsise põhjuseta koolist eemale hoiavad, vastutusele võtta.
- 3) 12. jaanuariks 1919. a. nimekirjad kokku säada nende õpetajate üle, kes valgekaardiväkke ehk mujale Nõukogude võimude sissetulekul põgenesid.

* Avaldamise kuupäev.

** Õpetajate all tuleb mõista ainult tööraha kooliõpetajaid, mitte aga endiseid kirikupappsid. [Originaali märkus.]

*** Mõeldakse Eesti Tööraha Kommuni Rahvahariduse Valitsust, mis asus Narvas.

IV. Kõik valla- ja kihelkonnakoolid, kus korteriolud viletsad on, tulevad koolinõukogude ettepanekul kohalise Tööraha Nõukogu otsuse järele mõisatesse viibimata üle viia.

V. Elamiseraha tuleb maksta valla- ja kihelkonnakooli nõukogudel kõikidele õpetajatele niihästi valla- kui ka kihelkonnakoolides. Elamiseraha maksmisest õpetajatele võivad valla Tööraha Nõukogud ainult siis lahti öelda, kui valla kassas raha ei ole, mille üle Võru maakonna Rahvahariduse Osakonda tuleb teatada.

Märkus: Kõik kiriku- ja erakoolid tulevad valitsuse koolide hulka arvata ja nende õpetajatele elamiseraha maksta, nagu teistelegi valitsuse koolide õpetajatele.

Võru linna ja maakonna Täidesaatva Komitee
esimees: E. L e e g e n

Rahvahariduse Osakonna juhataja: A. L a a s t
sekretär: A. L u i k.

„Võru linna ja kreisi tööraha Täidesaatva Komitee Teataja“ nr. 3, 6. jaanuaril 1919.

Nr. 97.

6. JAANUARIL 1919.* — VÕRU LINNA JA MAAKONNA TÖÖRAHVA SAADIKUTE NÕUKOGU TAITEVKOMITEE KASKKIRI VALLA TÖÖRAHVA SAADIKUTE NÕUKOGUDELE MIILITSA ASUTAMISE KOHTA.

1.

Valla Tööraha Nõukogu peab oma valla elanikkude seast valima nõukogu miilitsionääriisi valla suuruse järele, 3—12 isikut. Üks miilits peab vanemaks määratud saama. Vanemale miilitsale peab suuremas vallas ja igas alevis 1 või 2 abilist määratud olema.

T ä h e n d u s: Alaliselt on ametis ainult üks vanem miilits, teised seisavad tagavaral ja astuvad ametisse ainult miilitsa käsul, mille eest nad ka tasu saavad.

2.

Valdade Nõukogu miilitsa kohus on:

1. Korra jalal hoidmine.
2. Spekuleerimise vastu võitlemine.
3. Salaviina ja muu keelatud jookide valmistamise ja joomise vastu võitlemine.
4. Kontr-revolutsiooniliste elementide tegevuse järele vaadata ja kõige jõuga nende ülesastumisi maha suruda.
5. Maha suruda igasuguste tegevuste avaldamisi, mis Eesti Tööraha Kommuuna huvide ja väljaantud valitsuse dekreetide vastu on sihitud.

* Avaldamise kuupäev.

6. Täita kõiki käsukirju, mis Administratiivosakonnast saavad välja antud.

7. Abiks olla valla Töörahma Täidesaatvale Komiteele neid käsukirju ja määrusi maksma panna, mis maakonna Täidesaatva Komitee poolt tulevad.

3.

Iga valla Nõukogu miilits kohustub oma valla vanema miilitsa käskusid täitma, mis käsukirjade ja dekreetide vastu ei käi. Vanem miilits vallas peab maakonna Nõukogu komissari Adm[inistratiiv] os[akonna] poolt väljaantud käskusid täitma.

4.

Iga valla Nõukogu miilitsasse võib igaüks vallas elav isik valitud saada, kes 18 aastat vana on ja kes kohustab ennast kõigest jõust meie Eesti Töörahma Kommuuna Nõukogu valitsust toetama ja kaitsma. Vanem miilits kui ka tema abiline peavad hästi Eesti keeles kirjutada oskama, soovitav ka Vene keeles.

5.

Esialgul määrab palka vanemale miilitsale, nii ka teistele miilitsatele valla Töörahma Nõukogu ja maksab palka valla kassast kaks korda kuus, s. o. 1. ja 15. kuupäeval.

6.

Valla Töörahma Nõukogu on kohustatud kohe peale miilitsa organiseerimist miilitsa nimekirja maakonna miilitsakomissarile kinnitamiseks saatma, peale selle vanem miilits ehk valla T[öörahma] N[õukogu] T[äidesaatev] K[omitee] peavad teadustama, kui palju on T[öörahma] N[õukogu] T[äidesaatev] K[omitee] vanemale miilitsale laske ja sõjariistu edasi andnud.

Vanem miilits on kohustatud teadustama, kui palju tarvitab valla miilits laske ja sõjariistu.

7.

See käsukiri jääb maksvaks, kuni selle kohta saab uus korraldus valdadesse teada antud.

V[õru] m[aa]konna T[äidesaatva] K[omitee] esimees: E. L e e g e n
Administratiivos[akonna] juhataja: V. L e e g e n
Sekretär: A. L u i k.

„Võru linna ja kreisi töörahva Täidesaatva Komitee Teataja“ nr. 3, 6. jaanuaril 1919.

6. JAANUARIL 1919. — KOMMUNISTLIKU PARTEI EESTI KESKKOMITEE HOIATUS EESTI KODANLUSELE.

Kõigi maade töölised, ühinege!

Eesti kodanlusele.

Uks linn ja maakond teise järele vabaneb täissöönute väe- võimuvalitsuse alt*. Iga hoop, mis valgetkaarti tabab, purustab ühtlasi seda valet, mida selleks külvatud, et rumala hirmutamise- ga vaprust panna nende südamesse, kes aralt ei julgenud sõjariistu kätte võtta, et oma vereimemise õigust kaitsta.

Ei kõhukas „Maaliit“, ei herraste sabakandja „Sotsiaaldemo- kraat“ ei tea nüüd midagi teatada ei veresaunadest, ei rüüstamis- test, mis punased väed toime oleksid pannud.

Meie läheneme otsustavale silmapilgule. Tööraha väed lähe- nevad Tallinnale. Valge valitsuse saatuslik tund on löömas! Ja meie anname teile, lihavad kodanikud, järgmist teada:

Lõpuarvete tegemisel saame meie talitama põhjusemõtte järele:

„Hammast hamba, silm silma vastu!“

Kui nende meie seltsimeeste juuksekarvgi kõrvetatud saab, kes teie valitsuse käes vangis on, siis vastutab selle eest terve kodanline klass! Valge terrori peale vastame meie punase terro- riga! Teie kultuurilised Soome klassivennad võiks meile selleks eeskujuks saada...**

Kui Teie need meie seltsimehed pantvangidena ära viite, rän- dab Eesti kodanlus idasse kaevikutekaevamisele.

Kui kaitseliitlased valgete väerinna seljataga selle taganemisel sõjariistu maha ei pane, loetakse neid sõdijate hulka.

Vastutuse Tallinna vigastamise eest paneme meie tervelt ko- danluse peale. Linnaelanikkude huvisid silmas pidades nõuame meie, et Tallinn lahinguplatsiks ei saaks. Mingisugune uulitsa- võitlus ei või kodanluse võimu linnas peasta, kui tööraha väed kord juba Tallinna alla jõudnud on. Kaupmehed, majaperemehed, sahkerdajad — kogu Tallinna kodanlus on vastutav, et ükski veretilk siin valatud, ükski hoone vigastatud ei saaks!

Elagu Eesti tööraha kommuuna!

Kommunistlise partei Eesti keskkomitee.

ENSV ORRKA, Kommunistliku partei Eesti Keskkomitee üleskutsed ja lend- lehed, 1919.

* Vt. dok. nr. 56, 72 ja 94 ning märkus 30.

** Punktid on dokumendis.

7. JAANUARIL 1919.* — VIRUMAA TÕORAHVA SAADIKUTE NÕUKOGU
TAITEVKOMITEE TÕOST.

Ajalehes avaldatud informatsioon.

Otsekohe peale Rakvere äravõtmist algas Virumaa Täidesaatev Komitee oma tegevust. Organiseerimisetöö on täies hoos. Korraldati kõigepealt linna kaitset ja asuti revolutsioonilise kaitseväge loomisele. Telefoni keskjaam oli valgete poolt purustatud. Asuti otsekohe selle kordaseadmisele. Elektrivalgustus oli enamaste korras. Põgenejate poolt mahajäetud korterid pitseeriti varanduse arvelevõtmiseni kinni. Otsustati keskladu sisse seada mahajäetud korterites ja linna poodides olevate toiduainete jaoks. Trükikojad võeti tööliste kontrolli alla. Teadete korjamine koolide kohta on käsil. Kontr-revolutsiooniga võitlemise komisjoni poolt on mitmed isikud kinni võetud, kellede ülekuulamine käsil on. Lähemal ajal kavatakse tärklisevabrik uueste käima panna. Linavabriku tagavarad võetakse arvele ja on sammusid astunud vabriku käimapanemiseks. Virumaal on Püssi, Kunda, Malla, Maidla vallad täiesti organiseeritud, teistes valdades on organiseeritud töö. Otsustati Keskvalitsuse poole pöörduda ettepanekuga võimalikult pea Rakveres Kommuuna-panga osakonda avada. Kirjutusmaterjali kauplused ja leivaküpsetamise ärid on natsionaliseeritud. Ülemaaliste kindlate hindade maksmapanemiseni määrati järgmised hinnad: suhkur 10 rbl. nael ja sool 8 rbl. puud.

„Eesti Kütiväe Teataja“ nr. 2, 7. jaanuaril 1919.

Nr. 100.

9. JAANUARIL 1919.* — PETROGRADI SAKSA TÖOLISTE JA SOLDATITE
SAADIKUTE NÕUKOGU TERTVITUS EESTI TÕORAHVA KOMMUUNILE.

Saksa revolutsiooniline tööliste ja soldatite nõukogu sai suure meelega Eestimaa nõukogu vabariigi asutamisest teada ja tervitab Eesti rahvakomissarisid nende uues töös Eestimaa tööliste järje paranduses. Meie usume, et meie ühes Eesti töölistega ühiselt seda hädaohtu kõrvaldada võime, mis liiduriikide poolt ähvardab, ja Euroopa sotsialistlike vabariikidega nende vastu välja astume.

Mis ehk kus ka sündima saaks, siis peavad Eesti vennad teadmises olema, et meie Saksa töölistes kõigis võitlustes, mis teil veel ees seisavad, teie pool seisame.

Saksa revolutsiooniline tööliste ja
soldatite nõukogu.

„Eesti Kütiväe Teataja“ nr. 3, 9. jaanuaril 1919.

* Avaldamise kuupäev.

9. JAANUARIL 1919.* — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI RAHVA-
MAJANDUSE VALITSUSE PÖLLUMAJANDUSE OSAKONNA AJUTINE
JUHATUSKIRI RINGKONNA PÖLLUMAJANDUSINSTRUKTORITELE.

1. Ringkonna põllumajanduse instruktor on tema kätte usaldatud ringkonnas kõigi Eesti Töörahva Kommuuna põllumajandusosakonna poolt äravõetud mõisade ja muude natsionaliseeritud põllumajapidamiste korraldaja ja juhtija.

2. Tegevusesse astudes tuleb instruktoril kohe, kohaliste nõukogude kaasabil, ringkonna põlduharivale rahvale oma tulevase tegevuse eesmärgist ja kõigist senini põllumajandusosakonna poolt väljakuulutatud määrustest teatada.

[3.]** Kui vallanõukogud ja mõisakomiteed valimata on, siis tuleb kas kohe isiklikult valimist toimetada või selleks vastaval kohal sammusid astuda; ühe sõnaga, tuleb hoolitseda, et valitsuseasutuste puudumine kohapeal tema tegevusele takistuseks ei oleks; iseenesest mõista, et võtmata mõisad kohe ära võtta tulevad.

4. Hoolitseda, et igas äravõetud mõisas võimalust mööda sellekohase eriharidusega isik ehk muidu suurema praktikaga põllumees asjatundjana (mõisa instruktorium***), kui tehnikaline mõisa majapidamise juhtija, ametis oleks.

5. Hoolitseda, et ringkonna mõisates ja muudes natsionaliseeritud põllumajapidamistes enam-vähem korralik raamatupidamine sisse seataks, nii et alati majapidamisest selge ülevaade oleks.

6. Võimalust mööda vallanõukogudele oma eriteadmistega abiks olla mitmesuguste kommunistlike põhjasmõtete ja päriolevate põllumajandusliste ettevõtete ja uuenduste eelplaanide väljatöötamisel ja elusseviimisel.

7. Et oma tegevuses võimalik oleks üksikasjalisemalt kohalike tarbeid silmas pidada, kutsub ringkonna instruktor vahetevahel oma ringkonnas põllumajanduslike nõupidamise kokku, mis mõisakomiteede esitajatest, mõisa instruktoritest ja vallanõukogude põllumajanduse ning tootluse osakondade esitajatest koos seisab. Nõupidamisel tehtud otsused võib rutulikkust nõudvatel asjaoludel kohe maksma panna, kui nad põhjasmõttelikult valitsuse sellekohaste seaduste ning määruste vastu ei käi. Iga tahes tuleb aga nõupidamise protokollid maakonna põllumajanduse osakonnale otsuse andmiseks ette panna.

8. Tuleb hoolitseda, et igas natsionaliseeritud majapidamises valitsuse ajalehed ja kõik põllumajandust käsitavad seadused ja määrused rahvale kättesaadavad oleksid; et raamatukogudes, peale muu põllumajanduslike kirjanduse, iseäranis nende raamatute ja brošüüride peale rõhku pandaks, mis kommunistlik mõtet

* Avaldamise kuupäev.

** Juhatuskirja kolmandat punkti originaalis omaette punktina ei ole.

*** Nii on dokumendis.

põllumajanduses propageerivad; võimalust mööda tuleb neid uusi põhjasmõtteid põllumajanduses ja nende tegelikke läbiviimise viise rahvale selleks korraldatud koosolekutel selgitada.

9. Kaks korda kuus on ringkonna instruktoriga kohustatud oma ringkonna mõisate ja muude ülevõetud põllumajapidamiste revideerimist toimetama, mille tagajärjedest tema aruande näol maakonna põllumajanduse osakonnale teatab.

10. Üks kord kuus on põnevamate päevaküsimuste arutamiseks põllumajanduses ja elava sideme loomiseks kõigi maakonnas töötavate ringkonna instruktorite vahel ringkonna instruktorite koosolek, mille ajast ja kohast maakonna põllumajanduse osakond aegsaste teatab.

11. Mõisa instruktorid (tööjuhatajad), karjaravitsejad, aednikud ja masinistid võetakse ametisse ringkonna instruktoriga poolt, millest ta sellekohase teatelehega valla põllumajanduse osakonnale teatab; valla põllumajanduse osakond, oma arvamist teatelehe juure lisades, saadab ta mitte hiljem kui kolme päeva jooksul maakonna põllumajanduse osakonnale kinnitamiseks.

M ä r k u s 1. Kõik teised natsionaliseeritud põllumajapidamiste teenijad palkab mõisainstruktor ühes mõisakomiteega; selle juures tekkivad laharvamised otsustab vallanõukogu.

M ä r k u s 2. Arusaamatuste kõrvaldamiseks olgu tähendatud, et mõisakomitee peaülesanded on: et mõisas poliitikaliseselt ustav olukord valitseks; mõisa töörahvas tervishoidliselt, haridusliselt ja majandusliselt rahuldatus oleks; iga tööline oma kohused täpisealt täidaks ja et mõisas puhtus ja sisemine heakord valitseks; ühe sõnaga, mõisakomiteel on täielik kontrolliõigus oma mõisa piirides.

M ä r k u s 3. Niisamasugused ülesanded ja õigused on vallanõukogul terve valla mõisate kohta.

Eesti Tööraha [Kommuuna] Majandusvalitsuse põllumajanduse osakonna juhataja G. K i p p a r sekretär V. K i r i k.

„Eesti Kütiväe Teataja“ nr. 3, 9. jaanuaril 1919.

Nr. 102.

9. JAANUARIL 1919. — TARTU TSN SOTSIAALKINDLUSTUSE OSAKONNA KOLLEEGIUMI OTSUSED LASTEAIA JA TÖOLISTE KINDLUSTUSE KUSIMUSTES.

Istungi protokoll.

Osa võtavad Kolleegiumi liikmed sm-d A. Sisask, Räästas, protokolleerib Ed. Litter.*

1. Arutusele tuleb Jaama 1. Ära kuulates R[ahva] H[aulitsas asuva lasteaia küsimus. riduse] O[sakonna] ja S[otsiaal]

* Istungi tööst võttis osa ka Tartu TSN Rahvaharidusosakonna esindaja R. Uusen.

K[indlustuse] O[sakonna] saadikute seletusi, kes asja koha pääl järele vaatamas käisid ja kelle äranägemise järele asutus tingimata otsekohe valitsuse toetust tarvitab, otsustati ajutiselt, kuni lasteaia R. H. O. alla üleminekuni:

- 1) Anda lasteaiale S. K. O. arvel tingimata tarvisminevaid produkte, teatud normi järele, kuna kodune norm alles jääb,
- 2) muretseda lasteaiale tarvisminevaid õppeabinõusid,
- 3) hoolitseda selle eest, et juba sel õppeaastal kooliealised lapsed kooli pääseksid,
- 4) esimese võimaluse korral lasteaia majasse elektrivalgustusisse seada,
- 5) edaspidi asutada lasteaia teine osakond.

2. Tuleb arutusele tööliste ja teenijate kindlustuse küsimus lahtilaskmise puhul.

2. Võetakse vastu Tartu Sotsiaalse Kindlustuse Osakonna määrus töölt lahtilaskmise kohta, täiendusega mobiliseeritutele kahe nädala palka ette maksta.

3. Tulevad arutusele Tartu tööliste Sotsiaalse Kinnitamise kassa sunduslikud määrused.

3. Kuni Eesti Tööraha Kommuuna Valitsuse poolt uue seaduse maksmapanemiseni võetakse kinnitamise asjus väikeste muutustega Tartu tööliste Sotsiaalse Kinnitamise kassa sunduslikud määrused vastu.

Juhataja: (allkiri)
Kollegiumi liikmed: (allkirjad)

Alguskirjaga õige:
Sekretär: Lit̄ter.

EKPA, f. 28, nim. 1, s.-ü. 12, l. 16. Kinnitatud ärakiri.

10. JAANUARIL 1919. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI SÕJAVÄE
VALITSUSE ULESKUTSE PUNASTESSE VÄEOSADESSE ASTUMISE
KOHTA.

Eesti töörahvale!

Eesti mõisnikud, majaperemehed ja kaubaherrad, kes vastu rindu tagudes alati tõendasid, et nad selle vastu on, kui keegi väline võim end Eesti asjadesse segab, on nüüd pimedalegi oma õiget värvi näidanud. Algusest peale, mil Eesti töörahvas sõjariistus võitlust oma vabaduse eest algas, on Balti parunid agaramad Patsi ja kompanii toed. Uhtlasi nurub „ajutine valitsus“, et Inglismaa talle abi annaks³⁹ — karistussalkasid siia saadaks, kes Eesti töölisi ära kägistada aitaksid.

Nüüd on Tallinna „ajutine valitsus“ ka Soome valge valitsusega kokku leppinud välise abi üle. Soome lihunikkude löögirühmad on Eestisse jõudnud*. Igaüks, kes valmis on Eesti töölist tapma, on „ajutise valitsuse“ truim liitlane.

Ja meie seltsimeeste häbiks, — need löögisalgakesed viskasid meid Tallinna alt tagasi ja tõstsid valgete lagunevates ridades jälle meeoleolu. Kuna ühed väeosad endid Soome valgetest kohutada ei lasknud, taganesid teised korratult. Ennemalt andsid nad Aegviidu ja Lehtse jaamad, neljapäeval läks Tapa vastaste kätte.

Pole kahtlust, et neile jaamadele teised järgnevad, kui igaüks meist kõik ei tee, mis meie võimuses. Igaüks, kes tõeste tahab, et Eesti vabaneks, peab appi tulema, mitte sõnadega, vaid tegudega.

Praeguse silmapilgu hüüdsõna on: Kõik töörahvas sõjariistu!

Eesti väeosad on pärast Narva jõest ületulekut rohkeste vabatahtlisi seltsilisi oma ridade täienduseks juure saanud. Aga seda on vähe. Vähemalt kümnekordeks peame selle arvu tõstma. Kõik need, kes võivad sõjariistu kanda, kes uhtlasi tõeste tahavad, et punane lipp lähemal ajal Tallinnas, Haapsalus, Viljandis ja Kuressaares lehviks, peavad kui üks mees vabatahtlikena sõjaväkke astuma.

Narva, Viru, Tartu, Võru, Viljandi ja Pärnumaa seltsilised! Teie olete juba näinud, kes Eesti vabastajad on. Teie juba teate, et mitte „lätlased, venelased ja hiinlased“ ei tule hommiku poolt Eestit paljaks röövima, vaid Eesti väeosad, kellega osa Vene seltsilisi ühinenud, tahavad Eestis töörahvast parunite, pappide ja kodanlaste ikke alt päästa. Meie ootame, et kõige tublimad ja arusaajamad teie hulgast meiega ühes reas tulevad, et neid seltsimehi vabastada, kes veel orjastatud Eestis viibivad.

Seltsimehed! Inimese elu ei ole seda väärt, et igal tingimusel teda alles hoida püüda. Ei ole ilusam ega mõnusam surra orjastatud Eestis viletsas voodis kui lahinguväljal, kus me Eesti töö-

* Vt. dok. nr. 104.

rahva vabaduse eest väljas oleme. Parem mõni päev vähem elada, kui korda kannatada, kus iga Päts, iga papp, iga parun töörahva vastu oma võimu tarvitab, meie seltsimehi vangistab, üles poob ja maha laseb. Ennem surra võitluseväljal, kui viletsas orjuses valgete ikke all vireleda.

Tulgu kõik vaprad, kõik need, kel tõeline töölise mehisus ei puudu, sinna, kus nüüd nende koht on: s õ j a v ä e r i d a d e s s e.

Mobiliseerimine on nende jaoks, keda meie sunnime töörahva eest võitlema.

Tõsine sõjaväesool tuleb vabatahtlikult lähemasse linna, et püssi kätte võtta.

Eesti kommunistlised sõjaväe osad ootavad teid, seltsimehed! Teie au ja kohus mobiliseerib teid.

Sõjaväevalitsuse juhataja: J. A n v e l t.

EKPA, f. 28, nim. 1, s.-ü. 7, l. 2. Trükitud eksemplar.

Nr. 104.

12. JAANUARIL 1919. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU
RAADIOLAKITUS EESTI SISEASJADESSE VAHELESEGAMISE
PUHUL⁴⁰.

Kõigile, kõigile, kõigile.

Viimaste rünnakute ajal, mis eesti kodanluse salgad meie Punaarmee osade vastu ette võtsid, on vaieldamatult kindlaks tehtud soome polkude olemasolu meie vaenlaste ridades. Seda osavõttu kinnitab ja seletab veel niinimetatud Eesti Ajutise Valitsuse läkitus 27. detsembril kogu maailma kodanlikule demokraatialele, milles palutakse abi ja levitatakse provokatsioonilist valet, nagu saadaks VSFNV valitsus venelaste, lätlaste ja hiinlaste jõuke Eestit okupeerima.

Eesti Nõukogude Vabariigi valitsus kui kogu Eesti töötava elanikkonna täievoliline esindaja protesteerib veel kord kategooriliselt kõigi maade töörahva ees selle Eesti kodanluse alatu provokatsiooni vastu ja teatab, et mingit Eesti okupeerimist võõraste vägede poolt ei toimu, jutud hiina väeosadest on aga otse salakavalaks laimuks tööliklassi ees. Eesti kodanlus ei maini sõnagägi Eestimaa tööliklassi, kes oma kodupinna vabastamiseks kodanluse rõhuvast ikkest on ühinenud Punaarmeesse. Samuti protesteerime kategooriliselt selle vastu, et soome salgad meie võitlusse vahele segavad, seda enam, et Eestimaa tööliklased pole vähimatki põhjust niisuguseks vahelesegamiseks andnud. Me peame soome valgekaardi salkade osavõttu meie võitlusest Eesti

Töörahma Kommuuni territooriumil igasuguste rahvusvaheliste normide ning suhete otseseks ja selgeks rikkumiseks ja pöördume kõigi proletaarlaste poole üleskutsega ühineda meie protestiga; meie vendi, soome töölisi aga palume tungivalt ulatada meile oma vennalik käsi ja võimsa hoobiga oma reeturliku kodanluse tagalasse lüüa temal käest see verine mõõk, millega ta kavatseb hävitada meie poolt juba peaaegu kättevõidetud vabaduse.

Seltsimehed, meie võitlus — see on ka teie võitlus. Ainult ühise rindena võidame oma ühise vaenlase — kõigi maade kodanluse.

Eesti Töörahma Kommuuni Nõukogu:
(allkirjad)

Внешняя политика СССР. Сборник документов, том 1, 1917—1944. Москва 1944, lk. 217—218.

Tõlge vene keelest.

Nr. 105.

PARAST 12. JAANUARI 1919.* — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI
SÕJAVÄE VALITSUSE PÄEVAKASK MOBILISATSIiooni LÄBIVIIMISE
KOHTA.

E[esti] T[öörahma] K[ommuuni] Nõukogu dekreedid põhjal 18. detsembril 1918. a. käseb Sõjaväe Valitsus:

1) Kõik Narva linnas ja maakonnas (Joala, Peetri, Vaivara, Voka, Jõhvi, Järve, Mäetaguse, Pagari, Illuka, Iisaku, Kohtla, Mustajõe [vallas], Verhneje Selo** [külas] Vasknarva vallas) asuvad sõjateenistuseks kõlbulikud mehed, kes 1898., 1897., 1896., 1895. ja 1894. a. sündinud, sõjaväkke kutsuda.

2) Ilmumise aeg: Narvas asuvatele — kell 9 homm. 13. jaanuaril, muudele 14. jaanuaril.

3) Ilmumise koht: Narva Täidesaatva Komitee Sõjaväeosakonnas, Osteri uul. nr. 3.

Kes seda kasku mitte ei täida, saab kõige valjumalt karistatud.

Sõjaväe valitsus: J. A n v e l t
Mobilisatsiooni osakonna juh. R. R i m m
S. W. asjaajaja H. P e r a j ä r v
Alguskirjaga õige: Sekretär: T. N e u m a n n.

ЕКРА, f. 4907, nim. 1, s.-ü. 26, l. 4. Fotokoopia.

* Dok. dateeritud sisu järgi.

** Dokumendis ekslikult Verneje Selo.

Ajalehesõnum.

Reedel, 24. jaanuaril oli Pihkvas hiljuti mobiliseeritud Eesti punaseväelaste miiting, millest päale 1200 punaseväelase osa võtsid. Esimesena kõneles sõjaväevalitsuse juhataja sm. Anvelt, kes punaseväelastele lähemalt seletas, mispärast neid mobiliseeritud ja mispärast nad sõdima peavad. Oma kõne lõpul teatas sm. Anvelt, et kõik need mobiliseeritud punaseväelased, kes tööliste-klassile kaasa ei tunne ehk tööliste hüüdsõnade eest võidelda ei taha, endid viibimata oma väeosade komissaridele üles andku, mille järele neid koju saadetakse. Uhtlasi teatas ta, et nende seltsimeestega, kes mobilisatsiooni eest kõrvale hoidsid, ümber käidakse kui töölisteklassi vaenlastega.

Päale sm. Anvelti kõnelesid veel sm. Rimm, Vallner ja teised, kusjuures punaseväelased töötasid kõige lähemal ajal punaste Läti polkudega ühineda, et valgekaardi bandesid Eestist lõpulikult välja tõrjuda.

„Tööline“ nr. 5, 28. jaanuaril 1919.

Nr. 107.

JAANUAR 1919.* — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU DEKREEDI PROJEKT — ÜLDHARIDUSLIKE KOOLIDE KOHTA.

1. Üleüldishariduslikkude koolide ülesanne on kasvatada noort-sugu teadvateks ja töökateks Kommuuna liikmeteks, temale tehnilised kirjutamise, lugemise ja töötamise algvõtteid kätte juhatahes, teda ühiselu ja looduse nähtustega tutvustades ja tema loovust tehnika, teaduse ja kunstide alal arendades.

2. Selle ülesande saavutamiseks seatakse koolis õpetus töö-põhjusemõttele. Uhes sellega peab õpetus ja koolielu lähedalt ühendatud olema ühiskondlik-tarviliku tööga. Last tuleb maast madalast õpetada iseseisvalt nii vaimlist kui ka kehalist tööd tegema ja seda hindama, selleks korraldatakse õpetus nii, et kõik teoreetilised teadmised lapse isikliku töö läbi kinnitust leiavad, niisama korraldatakse koolielu selle järele, et laps suudaks ise oma jõu kohaselt kooli...** korraldustööst tegelikult osa võtta.

3. Koolide jaotus gümnaasiumiteks, reaalkoolideks, kommerts-koolideks, linna ja maa algkoolideks jne. kaotatakse ära ja selle asemele seatakse 2-järjelised töökoolid sisse.

* Dok. dateeritud sisu järgi.

** Mitteloetav sõna.

4. Töökool jaguneb kahte astmesse, esimene aste on viieklassiline, laste jaoks 8 kuni 13 aastani, teine aste on neljaklassiline, 13 kuni 17. aastaste lastele.

Märkus: Ülevalnimetatud vanadusaastaid võib kooli nõukogu otsuse järele üksikute laste kohta muuta.

5. Märkus:* Mõlema astme töökoolis on õpetus maksuta ja sunduslik.

6. Mõlema astme töökoolid on mõlema soo ühiskoolid.

7. Igasuguse usu õpetamine ja kommete täitmine on koolis keelatud.

8. Õpetajate liikidesse jaotamine kaotatakse ära.

EKPA, f. 28, nim. 1, s.-ü. 446, l. 1. Mustand.

Nr. 108.

7. VEEBRUARIL 1919. — KOMMUNISTLIKU PARTEI EESTI KESKKOMITEE LAKITUS EESTI KODANLUSE VALGE TERRORI PUHUL.

Kõigi maade töölised, ühinege!

Seltsimehed töölised, maatamehed ja väikemaapidajad Eestis!

Eesti ja Soome valgete valitsus hõiskab oma verepulma puhul. Meeleheitliselt tormab lihunikkude metsik hävitamise ja tapmise laene üle terve Eestimaa ühest linnast teise, ühest maanurgast teise, majast majasse, talust talusse, ning armuheitmatult surmab ta igaühte, kes aga vähegi vaese proletaarlase moodi välja näeb.

Tartus lasti mitusada meie seltsimeest maha⁴¹. Kodanluse kättemaksmine tabas seal igaühte, iga vähegi mõtlejat töölist. Teiste hirmutamiseks näidati rahvale ülespoodud kommunisti (seda tehti muuseas meie seltsimehe Mägiga). Seal läks piirita tapmine nii koledaks, et see juba mõnedele õrnatundelistele kodanlastele jälgiks läks ja nad Tallinnast ajutiselt „valitsuselt“ valge terrori seismapanemist palusid.

Narvas käisid valged lihunikud töölisi otsides majast majasse ja seadsid terved hulgad „kahtlasi“ proletaarlasi kuulipildujate ette ning tapsid neid kõige elajalikumalt. Lasti maha täieste süüta inimesi, kes töölise välimusega ja ilma isikutunnistusega juhtus olema. Uulitsatele jäeti tapetute surnukehad. Pärast anti majaperemeestele käsk majade seintelt veretöö jälgi ära pesta ja uulitsatelt surnukehad ära koristada.

Sedasama tehti Rakveres. Sedasama tehti külades, mõisates (Albu mõisas üks näit. lasti kohe peale nõukogu vägede lahukumist 7 punaseväelast ja 14 kohalikku elanikku maha). Ule Eesti-

* Nii on dokumendis.

maa ulatab valgete poolt mahalastute ja surnuks piinatute arv tuhandete peale.

Kodanluse diktatuur on hirmus. Valgete terror on verine ja metsik, nagu seda terves inimesesoo ajaloos senini veel pole nähtud. Kõige elajalisemal kombel maksab kodanlus meile seda kätte, mis revolutsiooniline töörahvas on julgenud tema riigi vastu ja tema eraomandusega teha.

Oma „pealinnas“ Tallinnas surmab kodanlus töölisi hulgakaupa ka peale oma kohtu otsuste, ka ilma ühegi põhjusega. Kohtu teel mõistab „valitsus“ seltsimehi surma ka selle eest, et töölised neid oma koosolekutel kirjatoimetajateks valisid („Dvigateli“ tööline Schütz) ehk et nende juures vabriku tööliste üleüldise koosoleku protokolle* leiti (tööline Kuppar „Dvigatelist“). Hulk meie seltsimehi on juba maha lastud sellepärast, et nad kommunistlise partei tegelased olid; maha lastud on Leopold Linder** — Tallinnas, Tiiman — Tartus, Tõldsep — Tallinnas, ja palju teisi. Sadanded ja võib olla isegi tuhanded nälgivad „demokraatilise vabariigi“ türmides. Paljuid töölisi pekstakse ja piinatakse veel praegugi vangikongides ainult sellepärast, et nende kohta mitte mingisugust süüd pole leitud, või et neid valekaebtuste peale on kinni võetud — Meokas, Krulli tööline Öunpuu jt. Terve rea seltsimeeste kohta, keda Tallinnas arvatakse olevat, on meie valgete lihunikude valitsus seljataga surmaotsuseid teinud ning tema nuuskurid peavad ööd ja päevad jahti, et neid leida, nagu sm. Kingissepp, Vennikas, Likemets, Vakmann, Rästas j. t.

Sekskorraks tahab Eesti kodanlus enne oma asutava kogu kokkukutsumist töölisteliikumist Eesti töörahva enese veresse uputada. Osalt on ta seda juba tõeste teinudki. Võimalik, et Eesti ministritel korda läheb oma „suguvendade“ Soome lihunikude abil Eesti proletariaati mõnda aega sarnase hirmsa diktatuuri all tööliste verehinnaga hoida, kuid töörahva revolutsiooni see kinni ei pea. Just kindel arusaamine, et kodanluse valget terrori ükski kommunistline revolutsioon ja proletariaadi diktatuur lõpetab, kihutab langenute asemel uusi seltsimehi töörahva peastmiseks välja astuma.

Oma veretööde kinni katmiseks valetab kodanl[ik] ajakirjandus luulelugusid kommunistide hirmutegudest ja katsub mitmesuguste „uurimisekomisjonidega“ ja teiste röövriikide esitajatega iga töörahva tähepanekut mujale pöörata. Ajaloosse aga jätab kodanluse diktatuur kõige metsikuma, verisema ja jälgima mälestuse oma „demokraatlikkusest“, mida ükski vale, laim ega võltsimine kustutada ei suuda.

Seltsimehed! Raske on võidelda kodanluse vastu. Iga samm nõuab ohvreid. Võitlus kommunistlise revolutsiooni eest on aga üleilmne. Revolutsiooniline liikumine paisub Inglismaal, kes

* Dokumendis ekslikult „protokollist“.

** Dokumendis ekslikult Linder.

meie tagurlust sellepärast enam toetada ei saa, Rootsis, kus töö-
lised juba avalikult valitsust keelavad meie kodusõjasse sega-
mast, Prantsusmaal, kus tööliste vastu kõige äärmisemaid surve-
abinõusid tarvitatakse, Hispaanias, kus rahuliste tööliste vastu
piiramise seadust maksma pannakse, Itaalias jne. Saksamaa visk-
leb alles veel kommunistilise revolutsiooni krampides. Wilson
püüab üleilmilise röövlite kongressiga rahvusvahelist revolutsiooni
eemale hoida. Kõik kapitali võllaroad tahavad ühiselt
maailma töörahva vastu välja astuda ja selleks loovadki nad
oma riikide liitu. Kogu maailma kodanlus ujutab Venemaa nõu-
kogude valitsust kõige alatamate valeteadetega, laimuga, poriga
üle, et seda töörahva vabariiki, maksku mis maksab, mää-
rida.

Seltsimehed! Terve maailm on keemas. Igale pool kapitali riikide
ja riigikeste soppides valmib töörahva vastuhakkamine. Ka
Eesti vabaneb inimesesoo lihunikkude verepulmast. Olgugi, et
meie maa peab praegu kõige koledamat hävitamist, laastamist,
tapmist, kodusõda nägema. Olgugi, et töörahvast tuhandetena
hävitatakse. Kuid kaua see valge terror enam ei püsi, kaua ka
meie ministrid enam hõisata ei saa. Ka pisike Eesti kasvatab
oma kaugemateski sopikestes uut revolutsiooni. Klassivõitlust
meie ja kodanluse vahel ei lõpeta ükski asutav kogu* ega ükski
demokraatlikkus, olgu need nii silmakirjaliselt head kui tahes.
Praegu seisavad meie ülesanded selles, et töörahva revolutsiooni-
ridasid uuesti koondada.

Kodanluse diktatuur ja valge terror õhutab klassivõitlust veel
teravamaks. Kogu töörahval tuleb võidelda kodanluse ja äraand-
jate vastu, kes meie revolutsiooni kapitali altarile risti poosid,
sotsiaaldemokraatide vastu.

Elagu uus proletaariline revolutsioon Eestis!

Selleks kogume jõudu. Selleks korraldame oma proletariaadi
väge. Käesolev lihunikkude verepulm jäägu viimaseks ka Eestis!
Püsivust ja vankumata kindlust kodanluse valitsuse kukutamiseks!
Surma kuulutame meie kodanlusele ka tema pidutsemise
ajal!

Kadugu valgete veresaun!

Elagu Eesti töörahva kommuuna!

Kommunistilise partei Eesti keskkomitee.

ENSV ORRKA, Kommunistliku partei Eesti Keskkomitee üleskutsed ja lend-
lehed, 1919.

* Vt. märkus 49.

19. VEEBRUARIL 1919. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU
OTSUSED VALITSUSASUTUSTE PIHKVAST LUUGASSE ULEVIIMISE,
PANTVANGIDE VAHETAMISE jt. KUSIMUSTE KOHTA.

Istungi protokoll.

Koos olivad: Anvelt, Pöögelmann, Trakmann, Käspert, Rästas ja Mühlberg.

Otsustati:

§ 1.

Ule viia Luugasse kõik keskvalitsuse asutused, kuna aga Võru Täidesaatva Komitee rühm E[esti] T[öörahva] K[ommuuni] esitusena Pihkvasse jääb.

Uleviimise aeg ja kord määratakse homsel koosolekul kindlaks.

§ 2.

Võru Täidesaatva Komitee ajutiseks esimeheks sm. S o o määrata.

§ 3.

Sm. Vallneri poolt ettekantud elamisraha projekt jäetakse järgmise koosolekuni partei Keskkomiteega ühiseks läbivaatamiseks ja kinnitamiseks.

§ 4.

Narva valgete poolt tehtud ettepanek pantvangide vahetamise asjus kuulatakse ära ja otsustatakse nendega viimaste kohta läbi-rääkimistesse astuda. Ettepaneku väljatöötamine selles asjas jäetakse sm. Trakmanni hooleks.

§ 5.

Sm. Anvelti aruanne sõjavägede liikumise kohta Narva ja Petseri sihis kuulatakse ära ja võetakse teadmiseks.

Nõukogu liikmed: K. Mühlberg, H. Pöögelmann, J. Käspert,
M. Trakmann, O. Rästas, J. Anvelt
Protokolli kirjutaja: (allkiri).

19. VEEBRUARIL 1919. — VIRUMAA TSN RAHVAMAJANDUSOSAKONNA
 JUHATAJA ARUANNE* RAKVERE LINNA JA MAAKONNA TÖÖSTUSE
 TEGEVUSE KOHTA⁴².

**Rakvere linna ja maakonna tööstus, mis Rakvere Täidesaatva
 komitee Rahvamajanduse osakonna korralduse alla käis 17-ndast
 detsembrist 1918. a. kuni 10-nda jaanuarini 1919. a.**

Tärklisevabrik.

Vabrik töötas 13 töölisega, tööd juhatas vanem tööline, vabriku komissari sm. Aleksander Veide korralduse järele, kes oli Rahvamajan[duse] osak[onna] poolt nimetatud.

Vabrik töötab naftamootori jõul, on oma dünamo ja elektrivalgustus vabrikus, tarvitab kütteks puid või turvast.

Vabrik töötas harilikult 5 kuud aastas (talvekuud), töötas 5 kuuga keskmiselt 17 000 tündrit kartulit läbi, millest keskm[iselt] 18 000 puuda tärklis saadi. Vabrikust saatsime 700 puuda tärklis Narva Keskkvalitsuse Toitluse osak[onna] korralduse alla ja Rakveres on umbes 20 puuda vorstitegijatele müüdud, vabriku jäi maha umbes 200 puuda.

Kavatsus oli esimeses järjekorras kõigist ülevõetud mõisatest rikkiläinud kartulid tärkliseks ümber töötada.

Nahaparkimise vabrik.

Vabrik töötas 20 töölisega, tööliste komitee juhatuse all. Vabrik töötab naftamootori jõul ja tarvitab kütteks puid või turvast. Vabrik töötab 3 sorti nahka, ja nimelt: tallanahka, pinsolinahka ja musta oboikova nahka (säärenahk, vasikanahast pargitud), ja jõuab 1 kuuga umbes 50 puuda valmis parkida (töötab tõrredega). Vabrikul on uus ehitus valmis saamas, mille lõpetamise korral võib tööstust kümnekordseks tõsta. Vabrikust saime äratulemise korral üks koorem valmispargitud nahku, mis Sõjaväevalitsusele on üle antud, ja 2 vagunit tooreid nahku.

Kavatsus oli vabriku uut ehitust ära lõpetada ja keemialist parkimist käima panna.

Linaketramise vabrik.

Vabriku korraldamiseks, käimalaskmiseks töötas 28 töolist, sest et vabrik oli täieste korratumas olekus, kui meie sinna jõudsim. Vabrikus töötas harilikult 115 inimest, korraldamise tööd juhatas vabriku komissar sm. Eduard Veide, Rahvam[ajanduse] osak[onna] poolt määratud, vabrik töötab naftamootori jõul, oma elektrivalgustusega.

* Dokumenti on mõnevõrra redigeeritud.

Kavatsus oli ka talupoegade käest linu vastu võtta neile ümber-
töötamiseks, ainult maksu nende käest produktides võtta. Pää-
asjalikult valmistas vabrik linadest niiti suuremate vabrikute
jaoks.

„Kunda-Arro“ elektrijaam ja elektrikorraldus Rakveres.

Kunda elektrijaam, 14 versta õhuliinis „Kunda“ tsemendivab-
riku poole Rakverest, töötas 42 töölisega, tööliste komitee juha-
tusel, ja andis terve Rakvere linnale elektrijõudu, millest aga vii-
masel ajal puudus hakkas tulema. Küttematerjali sai jaam oma
ligidalt metsast ja turbasoost.

Kavatsus oli „Kunda-Arro“ jaama täiendada niipalju, et elektri-
jõust mitte linnale puudus ei tuleks.

Rakveres sai „Elektribüroo“ (Inseneride Büroo) ühes laduga üle
võetud, kust mitmesugust elektrimaterjali sai, mille tagajärjel või-
malikuks sai linnas elektrivalgustust korraldada (vaata „Elektri-
büroo“ arved)*. Rakverest äratuleku korral sai Büroos veel järel-
olev materjal kaasa võetud, mis praegu raudteevagunis sm. Ram-
musa hoiu all on.

Elektribüroos töötas 14 inimest sm. Juljus Rammusa juhatusel
all: 8 elektrimontööri, 1 tööline, 1 laduhoidja, 1 mehaanik, 2 kir-
jutajat Büroo juhatajaga.

Telefonikorraldus.

Telefonikorralduse võttis sm. Tramberg oma peale, kes oli
Keskvalitsuse poolt selleks Rakveresse komandeeritud ja käis
sm. Heintuki otsekohe korralduse alla. Kõik võimalikud mater-
jalid said Elektribüroost antud.

Lukussepa töötuba.

Ulevõetud endine Mannofi töötuba töötas 6 inimesega, tööliste
vanema Mannofi juhatusel all (tööliste poolt valitud), tegi ena-
malt jaolt parandustöid, nagu püsside parandus Sõjaväekomis-
joni** poolt antud ja kõikide Nõukogu osakondade poolt antud
lukkude paranduse ja lahtivõtmise töid.

Kavatsus oli: uuesti ehitatud Einbergi töökoda üle võtta, teda
mootori jõul käima panna, kus ka vase ja malmi valamine sisse
oli seatud, seda teiste töökodadega ühendada ja põllutöö ja sõja-
riistade parandamiseks sisse seada.

Turbatööstus.

Kavatsused: Rakverest 1 verst turbasood järele vaadata, selleks
inimesi leida ja, kui võimalik, masinatega lõikust käima panna.

* Dokumente ei avaldata.

** Mõeldakse Virumaa sõjakomissariaati.

Kunda ligidal raudteeharu turbasoose lõpetada, kust suurel hulgal pidi turvast saadama. Ümberringi on veel teised sood olemas.

Metsatööstus.

Vaeküla lauavabrik Vaeküla vaksali juures, Rakverest umbes 10 versta raudteed mööda Narva poole, üle võtmata, oli küll tööliste koosolek, millest 22 töolist osa võtsid ja kus tööliste komitee sai valitud.

Püssi mõisa lauavabrik Püssi jaama juures ühes elektrijaamaga, mõisa tarbeks, järele vaatamata.

Puude muretsemise komisjon: komis[joni] juhataja sm. R. Kleesmann, abiline sm. K. Niider, kirjutaja E. Kärdi. Puid sai peajasjalikult Küti mõisa metsast muretsetud (kus linna puid umbes 500 sülda oli), esimeses järjekorras linna ja Nõukogu asutustele, siis pidi veel valmislõigatud kroonu puid Sõmeru metsas umbes 1000 sülda olema, võis ka veel Vaeküla metsast saada.

Oli olemas veel tõrva- ja tärpentinivabrik, mis ajapuuduse pärast korraldamata jäi, niisamuti lubja põletamise ahjud.

Tsemenditööstus.

„Kunda“ ja „Aseri“ tsemendivabrikud, mis ajapuudusel korraldamata jäid.

Rahvamajanduse osak[onna] korralduse alla käis veel korterikomisjon (juhataja sm. M. Karlson, abilised sm. I. Duberg ja A. Lints, kirjutaja R. Grünberg), kes peajasjalikult valgete poolt maha jäetud korterid ühes mööbliga üle võttis ja neid nii sõjaväelastele kui ka vaesematele linna elanikkudele edasi andis.

Rakvere Nõukogu Rahvamajanduse osakonna juhataja M. Mintel.

EKPA, f. 28, nim. 1, s.-ü. 358, l-d 1—2. Originaal.

Nr. 111.

24. VEEBRUARIL 1919. — KOMMUNISTLIKU PARTEI EESTI KESKKOMITEE ULESKUTSE SAAREMAA TÖÖRAHVA ÜLESTÕUSU PUHUL.

Kõigi maade töölised, ühinege!

Eesti töörahvale!

Lõpuks on ka Pätsi valitsus sunnitud olnud avaldama seda, millest kõik varblased Tallinna katustel kriiskasid: Saare- ja Muhumaal on avalik mäss Eesti „demokraatlise“ valitsuse vastu.⁴⁸

Valge valitsus v a l e t a b, kui tema peastaap teatab: „Viimasel ajal hakkasid need enamlased, kellel mannermaal, kus kindel kord jalul, midagi teha polnud, ennast saartele koondama...“

Mitte nii ei tekkinud „mäss“ saartel. Meie teatame, et sõjaseaduse, sõjaväljakohtute ja ilma kohtuta tapmiste „kindel kord“ ühtegi enamlast saartele „koondanud“ pole. Meie teatame, et meie parteil mingisugust organisatsiooni ei Saare- ega Muhumaal pole. Meie teatame, et meie ühtegi lendlehte, paraku, saartele saata pole võinud. Meie teatame lõpuks, et meie otstarbekohasema silmapilgu valinud oleksime, kui meie sealsete sündmuste käigu peale mõju oleksime võinud avaldada.

Meie ei tee neid teadaandeid mitte selleks, et omia käsi puhtakspesta ja sõjariistus vastuhakkanud rahvale selga pöörata. Ei, meie oleme kõige hingega ühes „mässava“ saarte rahvaga, ja kui meie eespoolloodud teadaandeid teeme, siis selleks, et alla kriipsutada, mis selles „mässus“ kõige iseloomulik on:

Saarlaste ja muhulaste vastuhakkamine on loodusejõuliselt puhkele löönud rahulolematuse kodanlise väevõimavalitsusega.

Mobiliseeriti mehi, kuid parunite mõisad olid puutumatud nagu Saksa valitsusegi aegu. Mobiliseeriti mehi, kuid ei jõutud saarte vabadikkude ees varjata, et nad oma verd mõisate puutumatus, kaukameeste heakäekäigu eest peavad valama!

Saarte mehed ei taha sõidida töörahva revolutsiooni vastu. Ja kui neid siiski selleks sundida taheti, oli see sädemeks püssirohukeldrisse.

Nüüd rahustatakse saaresid! Pätsi verekoerad teevad seal veresaunasid, mis mannermaa veresaunad kahvatuks jätab. Petetakse Tallinnast saadetavaid vägesid, umbes kui oleks seal mäss Balti hertsogiriigi lipu all! Pätsi valitsuse nurjatusel ja valelikkusel ei ole piirid! Värske verrega võietult võivad lihunikud „vabariigi aastapäeva“ pühitseda. 1905.—6. aasta karistussalkade kangelased pööravad hauaski kadeduse pärast teisele küljele!

Vere ja rauaga sunnitakse saarte maatamehi ja väikemaapidajaid mannermaale sõdima kapitalistide klassi eesõiguste eest! Niisama kui Krasnov Donimaal, niisama kui Koltšak Siberis seda teeb, nii veristatakse nüüd ka Eestis rahvast, kui ta valgete lipu all sõidida ei taha.

Needus kodanluse verekoortele!

Kustumata häbi valgetele „rahvaväelastele“!

Maha lihunikkude valitsus!

Elagu töörahva revolutsioon!

Elagu Eesti töörahva kommuuna!

Kommunistlise partei Eesti Keskkomitee.

ENSV ORRKA, Kommunistliku partei Eesti Keskkomitee üleskutsed ja lendlehed, 1919.

25. VEEBRUARIL 1919. — VÕRU LINNA JA MAAKONNA TSN RAHVA-
MAJANDUSOSAKONNA TÖÖSTUSTOIMKONNA JUHATAJA ARUANNE*
VABRIKUTE JA TÖÖKODADE TÖÖ KOHTA.**

Judeikini lauasaagimise vabrik ja tema juures olev jahuveski.

Lauavabrikus on üks ühekordne saeraam, üks kreissaag, üks topelt-kreissaag laua servamise jaoks, neli palgivankrit ja palgi ülestõmbamise abinõu, peale selle on seal vabriku juures veel oma remont-töötuba mehaanikatöö jaoks ja väike sepatöötuba sellekohaste tööriistadega, treipingi ja elektrimootoriga, mis ühes ka vabrikut valgustab. Jõudu saab vabrik Wolfi lokomotiivist, mida lauapindade ja saeprügiga köetakse, millest ka veski oma jõu saab. Lauavabrik töötab peaausjalikult Valga raudteesõlme varustamise otstarbeks. Vabriku juures olevas veskis on üks paar kivi-
sid, vilja puhastamise abinõu. Veski töötab linna varustamise otstarbeks.

Linna elektriyaam.

Elektriyaamas on kaks Wolfi lokomotiivi, üks suurem ja teine vähem, kaks dünamomasinat nendele tarvisminevate registertahv-
litega. Suurem masin töötab peaausjalikult talvel, kus elektrijõu tarvitamine suurem on, niisamuti annab ka jõudu mõnele väikse-
male töötoale. Vähem aga töötab suvel, kui elektrivoolu vähem tarvitatakse. Köetakse mõlemaid katlaid puudega ja töötavad linna valgustamise otstarbeks.

„Liivi“ mehaanika ja malmivalamise töötuba.

Liivi mehaanika ja malmivalamise töötuba oma täielise sisse-
seadega seisab praegusel ajal. Tema sisse-seade kohta võib ainult pealiskaudse kirjelduse anda, täielikult järele vaadata ja arvele võtta ei jõutud. Pealiskaudse ülevaatamise järele leidis seal paar vanapoole treipinki, üks puurmasin, üks väike hõõvelpink, malmi-
valamise ahi, mõni vorm, kastid ja väike arv tarvisolevaid vala-
mise ja lukussepa tööriistu.

Võru linnas olev trükikoda.

Võru linnas oleval trükikojal oli järgmine sisse-seade: üks elektrijõul töötav trükkimise masin ja üks käsi-trükipress, kirja-
tähtede ladu ja trükistö juures tarvisminevad tööriistad. Oli ka sealjuures veel raamatukõitmise töötuba oma tarviliste pressi-
dega, paberilõikamise masinaga. Jõudu sai trükikoda linna elektri-
yaamast ja töötas oma elektrimootori abil, kuid ära tulles said trükimasin, kirjalahu üksikud osad Pihkvasse evakueeritud.

* Dokumenti on mõnevõrra redigeeritud.

** Vt. märkus 42.

Piirituse puhastamise vabrik.

Piirituse puhastamise vabrik seisab. Tehniliselt korrast ära. Saksa okupatsioonivõimud on sealt mitmed vaskaparaadid ja filtrid välja viinud, peale mõne üksiku. Tarvitab täielikku ümberehitamist, enne kui seal võib tööle hakata. Hooned on korralikud ja telliskividest ehitatud. Edaspidi võib suuremat tööstust sisse seada.

Võru maakonna vabrikud.

Räpina paberivabrik.

Räpina paberivabrik töötab aurujõul ja saab puudega köetud. Valmistab suuremalt osalt kirjutuse-, ajalehe-, pakkimispaberit ja katusepappi. Toorainet, mis tööstuse juures tarvis läheb, peale keemialiste ainete ja kivitõrva, mis katusepapi valmistamise juures tarvis läheb, saab kohalikkudest ja võõrastest metsadest. Töölisi on vabrikus umbes saja inimese ümber, tööliste rohkus oleneb sellest, kuidas vabrikus tööd on. Mis aga puutub tema ühe kuu või aasta läbi töötamise, ka tema rahaliste sissetulekutesse, niisama väljaminekutesse, seda ei olnud võimalik täpisealt teada. Valmistatud tööprodukte on järgmisel arvul: kirjutuse- ja ajalehepaberit oli 2100 puuda, pakkimispaberit 700 puuda, suitsu (курительная) paberit vähe üle 200 puuda, katusepappi 10 000 puuda. Avanssi sai vabrik 20 000 rubla tööliste palga maksmiseks. Ka abivabrikus on komissar määratud, kes aga praegu teadmata kadunud on. Peale selle saadeti sinna sm. Krantsman, kellel ülesandeks tehti kõiki valmistatud produkte Pihkvasse ära saata. Sm. Krantsman sai 1000 rubla kaasa, ja nagu pärast selgus, on tema valgete poolt maha lastud.

Leevaku* lina ja villa ketramise ja kalevi vabrik.

Leevaku lina ja villa ketramise ja kalevi vabriku kohta puuduvad igasugused täielikud teated. Vabrikus töötas umbes 60 töölist ümber. Vabrik seisab jõe kaldal. Mis jõul vabrik töötas, ei ole teada. Need on kõik teated, mis tööstuse toimkond anda võib.

Tööstusetoimkonna juhataja eest
tööstusetoimkonna asjaajaja: (allkiri).

ЕКРА, f. 28, nim. 1, s.-ü. 358, l. 4. Kinnitamata ärakiri.

* Dokumendis ekslikult „Levaki“.

VEEBRUAR 1919.* — EESTI TÕÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU DEKREEDI
 PROJEKT — TEADUSLIKE, ILUKIRJANDUSLIKE, HELI- JA KUJUTAVA
 KUNSTI TEOSTE KOMMUUNI OMANDIKS TUNNISTAMISE
 NING AUTORIÕIGUSE JA HONORARI KOHTA.

1. Igasugust teaduslist, ilukirjanduslist, heli-, kujutava ja muu kunsti tööd, olgu ta avaldatud ehk avaldamata, kelle päralt ta ka poleks, võib Eesti töörahva Kommuuna piirides Kultuuri ja Hariduse Valitsuse otsuse järele Kommuuna omanduseks tunnistada.

M ä r k u s: K[ultuuri] ja Har[iduse] V[alitsuse] otsuse järele võib iga surnud autori tööd Kommuuna omanduseks tunnistada.

2. E[esti] T[ööraha] K[ommuuni] omanduseks tunnistatud töid võib paljustada ja laiali laotada ainult K[ultuuri] ja Har[iduse] V[alitsus] ehk asutused, kellel sellekohane luba on K[ultuuri] ja Har[iduse] V[alitsuse] poolt.

M ä r k u s: Näitekirjandus, helikunsti jne. tööd, kui nad Kommuuna omanduseks on tunnistatud, võib avalikult ette kanda iga isik, asutus ja ettevõtte K[ultuuri] ja Har[iduse] V[alitsuse] lubaga ja tingimustel, mis nimetatud valitsus kindlaks määrab.

3. Tööd, mis pole Kommuuna omanduseks tunnistatud, võib autori eluajal ainult autori nõusolemisega paljustada ja laiali laotada. Kuue kuu jooksul peale autori surma pole kellegil õigust tema töid välja anda ehk uuesti kirjastada.

4. Era kirjavahetust, päevaraamatuid ja muid selletaolisi surnud autori töid võib kirjastada ainult autori abikaasa ja lähedaste sugulaste nõusolemisel või nende puudusel K[ultuuri] ja Har[iduse] V[alitsuse] lubaga.

M ä r k u s: K[ultuuri] ja Har[iduse] Valitsusele jäätakse õigus seletada, keda nimetatakse lähedaseks sugulaseks, ja ka kindlaks määrata, kelle kohta autori lähedastest isikutest tuleb § 4-ndas tähendatud õigust laiendada, niisama ära otsustada kõike neid lahkmõtteid, mis käesoleva dekreedil tarvitusel avalikuks tulevad.

5. Kommuuna omanduseks tunnistatud töö kirjastamise kulud ühes autori honorariga maksetakse kirjastajale K[ultuuri] ja Har[iduse] Valitsuse poolt määratud tasu järele kinni.

Iga Kommuuna omanduseks tunnistatud töö kirjastamisel maksetakse autorile K[ultuuri] ja Har[iduse] Valitsuse ehk sellekohase asutuse poolt honorari K[ultuuri] ja Har[iduse] Valitsuse poolt määratud suuruses.

M ä r k u s: Üleüldine elamisraha või palga saamine autori-honorari saamise õigust ei kitsenda.

* Dök. dateeritud sisu järgi.

6. Kommuuna omanduseks tunnistamise määrus nende autorite tööde kohta, kes enne selle dekreeidi avaldamist ära surnud, peab mitte hiljemalt kui kuus kuud peale selle dekreeidi avaldamist välja kuulutatama.

7. Peale autori surma on autori õigus ainult tema abikaasal, kui ta tööjõuetu on ehk kui tal oma ehk autori vanemad või alaealised lapsed on kasvatada või üles pidada, vanematel nende surmani ja lastel täiskasvamiseni.

Märkus: Selles paragrahvis nimetatud õigus on maksev ainult niikaua, kui üleüldine ühiskondlik kindlustus maksmapannakse.

8. Kirjastajad on kohustatud surnud autorite tööde kirjastamisel, kui tööd pole Kommuuna omanduseks tunnistatud ja surnud autoril puudustkannatavad ja tööjõuetud sugulased või abikaasa ilma varanduseta ja sissetulekuta maha jäänud, Kommuuna panka nimetatud isikute jaoks niisuguse summa asetama, mis vastab autori honorarile, p. 5-ndas tähendatud normide järele, mida pärijatele pangast välja antakse üleüldise seaduse järele.

Sellest kohustusest vabastatakse kirjastajad sel korral, kui surnud autoril ei jää maha sugulasi, kelle eest tuleb ühiskondlikult hoolitseda.

9. Autoriõigus käib algupäraliste kirjatööde, tõlgete, nootide ja igasuguste kunstitoodete ja päevapiltliste ülesvõtete kohta.

Autoriõigus tõlgete ja päevapiltide kui ka kujutava kunsti kohta, kui nad tellimise peale honorari eest tehtud, on tellija oma.

EKPA, f. 28, nim. 1, s.-ü. 458, l. 23. Mustand.

Nr. 114.

4. MARTSIL 1919. — EESTIMAALT EVAKUEERUNUD SÕJAPÕGENIKE⁴⁴ KOOSOLEKUL VASTU VÕETUD RESOLUTSIOON.

Väljavõte protokollist.

Meie, Eestimaalt välja evakueeritud emigrandid, oma esimesel koosolekul Lebedjani linnas (Tamb[ovi] kub.) 4. märtsil 1919. a., avaldame Eesti Tööraha Kommuuna Nõukogule ja Eestimaal võitlevatele revolutsioonilistele sõjavägedele seltsimehelikku usaldust.

Loodame, et Eestis lähemal ajal jälle punane lipp lehvima saab.

Maha imperialism!

Elagu Nõukogude valitsus!

Elagu Eesti Tööraha Kommuuna Nõukogu!

Koosoleku juhataja B. Bromberg.

EKPA, f. 28, nim. 1, s.-ü. 11, l. 9. Originaal.

5. MÄRTSIL 1919. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU MÄÄRUS
SÕJAPÕGENIKELE ABIRAHA ANDMISE KOHTA.

1. Eestimaalt valgekaardi pealetungimise puhul tulnud sõjapõgenejad, kes vanaduse või haiguse põhjal täielikult töövõimetud on, saavad Uhiskondlise Kindlustuse Valitsuse arvel 375 rbl. kuus elamisraha, prii korteri ja kütte. Pealeselle on neil õigus toiduaineid normeeritud hindadega saada.

2. Evakueeritud Nõukogu täie-ealised töölised (valla ja mõisa nõukogu liikmed), kes mobilisatsiooni alla ei kuulu ja kelledele võimalik ei ole tööd anda, niisama nende perekonna liikmed — naine ja lapsed alla 14 a. — saavad abiraha: Nõukogu liige 250 rbl., naine 200 rbl., lapsed — esimene 150 rbl., järgmised 100 rbl. kuus, ühes prii korteri ja küttega.

Märkus: Lastele, niisama ka naisele, maksetakse abiraha ainult sel korral, kui lapsed ja naine väljaspool Eestit neis kohtades elavad, mis Uhiskondlise Kindlustuse Valitsuse korralduse alla kuuluvad.

3. Nõukogu alalised töölised, kes evakueerimise tagajärjel ilma tööta jäid, saavad sellest päevast arvates, millal nad asutuse kassast elamisraha kätte said, ühe kuu jooksul poole elamisrahast kuus, ühes prii korteri ja küttega.

4. Teised Kommuuna liikmed, kes mitte Nõukogu teenistuses ei seisa ja kes mõjuvatel põhjustel valgekaardi eest põgenesid, mida nad tunnistuste abil selgeks peavad tegema, saavad abiraha 2. punktis ettenähtud määral.

5. Kõik, kes valgekaardi pealetungimisel Pihkvasse on põgenenud, on kohustatud endid sõjapõgenike büroos Pihkvas, Mihailovskaja uul. 1 ja mujal Eesti Töörahva Kommuuna asemikkude juures sisse kirjutama (registreerima). Abiraha maksetakse ainult nendele, kes registreeritud on.

6. Sõjapõgenejad, kes büroo poolt pakutud tööd ilma mõjuva põhjuseta vastu ei võta, ei saa enam mingisugust abiraha elamisraha.

7. Selle määruse elusseviimine jääb Pihkvas Võru Täidesaatva Komitee ja mujal E[esti] T[öörahva] K[ommuuni] asemikkude kohuseks; viimased peavad väljaantava abiraha üle kindlat arvet pidama ja iga kahe nädala järele aruanded Uhiskondlise Kindlustuse Valitsusele läbivaatamiseks saatma.

8. See määrus astub jõusse 1. veebruarist 1919. a., ja kõik avansina antud summad arvatakse abirahast maha.

Eesti Töörahva Kommuuna Nõukogu: J. Anvelt, J. Käs-
pert, O. Rästas, M. Trakmann, K. Mühlberg
Asjaajaja (allkiri).

„Eesti Töörahva Kommuuna Nõukogu dekreedid, määrused ja teadaanded“
nr. 2, Petrograd 1919, lk. 8.

14. MARTSIL 1919. — EESTI TÕÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU OTSUS
PETROGRADIS EESTI TÕÖRAHVA ÜLIKOOLI⁴⁵ AVAMISE KOHTA.

Väljavõte istungi protokollist.

Koos olivad: Anvelt, Käspert, Mühlberg, Rästas, Pöögelmann ja Vallner.

Otsustati:

6.

Kultuur[i] ja Haridusvalitsuse korraldusel Petrogradis tehnikum* avada ja viimase õppejõudude palkamiseks ja õpilastele elamisraha maksmiseks aprilli ning mai kuude pääle kolmsada tuhat (300 000) rubla krediiti määrata, missugune summa Kultuur[i] ja Haridusvalitsuse juhatajale sm. Vallnerile Kommuuna pangast välja anda.

Kursustel olevatele antakse väetaguse paiuk, maha arvates umbkaudu need toiduained, mis Petrogradis kohaliste toidunormide järele antakse.

Nõukogu liikmed: J. Käspert, Ar. Vallner, H. Pöögelmann, K. Mühlberg, O. Rästas, J. Anvelt

Asjaajaja: (allkiri).

EKPA, f. 28, nim. 1, s.-ü. 2, l-d 72—73. Originaal.

Nr. 117.

16. MARTSIL 1919. — EESTI TÕÖRAHVA KOMMUUNI KULTUURI- JA
HARIDUSVALITSUSE JUHATUSKIRI EESTI TÕÖRAHVA ÜLIKOOLILE.

1. E[esti] T[ööraha] K[ommuuni] Ülikool on kõrgem Kommuuna teadusliku töö ja õpetuse asutus.

2. Ülikool seisab koos kahest asutusest: pol i t e h n i k u m i s t ja p e d a g o o g i u m i s t.

Politehnikumi osakonnad.

3. Politehnikumi osakonnad on: 1) e h i t u s o s a k o n d arhitektuuri, teede, hüdrotehnika ja tervishoiutehnika rühmaga; 2) k e e m i a o s a k o n d metallurgia, mineraalainete tööstuse, kiuainete tööstuse ja toiduainete tööstuse rühmaga; 3) m e h a a n i k a o s a k o n d jõumasinate, töömasinate, laevaehituse ja elektrotehnika rühmaga; 4) p õ l l u m a j a n d u s e o s a k o n d üleüldise põlluharimise, puu- ja aiavilja kasvatus, karja- ja kala-

* Mõeldakse ülikooli.

kasvatuse ning metsakasvatuse rühmaga; 5) rahvamajanduse osakond transpordi, riiklise kooperasiiooni, töö ning varanduse kinnitamise ja krediidi rühmaga.

Pedagoogiumi osakonnad.

4. Pedagoogiumi osakonnad on: 1) füüsika-matemaatika osakond matemaatika, füüsika, astronoomia, keemia, zoologia, botaanika ja füüsikalise geograafia rühmaga; 2) ühiskonna-keelte-ajalooteaduste osakond ühiskonnateaduste, keelte-, kirjanduse- ja ajaloo teaduste rühmaga.

5. Ülikooli tegevus jaguneb kolme astmesse: üleüldishariduslikku, teaduslis-tehnikaliste oskuste ja teaduslikku astmesse.*

E[esti] T[ööraha] K[ommuuni] Kultuuri ja Hariduse Valitsuse juhataja Ar. Valiner.

„Eesti Tööraha Kommuuna Nõukogu dekreedid, määrused ja teadaanded“ nr. 2, Petrograd 1919, lk. 16—18.

Nr. 118.

18. MÄRTSIL 1919. — TARTU TSN RAHVAMAJANDUSE OSAKONNA TOOSTUSTOIMKONNA ARUANNE TARTU VABRIKUTE JA TÖOKODADE TEGEVUSE KOHTA**.

Tartu Tööstuse Toimkond sai avatud 2-sel jaanuaril 1919 aastal, mille juhatajaks Voldemar Olbrei ja sekretäriks Nikolai Hellmann olid. Esimene Tööstuse Toimkonna samm oli see, et kodanluse läbi rõhutatud ametiühisused jalale seada, et nende läbi tööliste masse organiseerida. Teiseks said kõik töökojad ja ettevõtted, kelle omanikud valgekaardiga ära põgenesid, Eesti Tööraha Kommuuna Nõukogu dekreedid põhjal ära natsionaliseeritud, kelle etteotsa Tööstuse Toimkonna poolt vastutav juhataja määrati. Uhes sellega said ka tööliste ja teenijate komiteed valitud, kes Tööstuse Toimkonna poolt ära kinnitati, kuid mõnel juhtumisel kinnitamata jäid: Siis sai määrus*** välja antud, et kõik tööliste komiteed on kohustatud selle järele valvama, et valmis- ja tooresaineid laiali ei kantaks, sest et nad selle eest vastutavad olid. Kui inventuurid kokku olid seatud, siis hakati neid ettevõtteid käima panema, eestkätt muidugi [neid], mis riigile kasu võisivad tuua. Esimeseks oli Tartu Tööstuse Toimkonnal Nõukogu nahatööstuse töökoda avada 40-mne töölise jaoks, mis enne meie sissetulekut

* Välja on jäetud edasine tekst ülikooli struktuuri ja juhatamise kohta.

** Vt. märkus 42.

*** Dokumenti pole leitud.

Ajutise Valitsuse sõjaväele jalanõusid ja sadulaid valmistas. Et tooresaine otsas oli, mida valgekaart kaasa jõudis võtta, ja et meil veel varustuse osakonda ei olnud, oli Tööstuse Toimkond sunnitud oma peale võtma ka selle töökoja varustamise, et punase sõjaväele jalanõusid ja muud valmistada. Selleks sai Tööstuse Toimkonna poolt määrus antud nahaparkimise vabriku natsionaliseerimiseks ja et kõik nahad tapamajast parkimisele saata. Peale selle sai kohe püsside ja kirjutusmasinate parandamise töökoda endise Edisoni telefonivabriku juures sisse seatud, kuid palju see töökoda töötada ei jõudnud. Rauavabrikutest sai kaks suuremat ära natsionaliseeritud, nimelt end. „Lesta“ ja end. „Faure“. Lesta vabrik oli oma sisseseade poolest ainult kõlbulik põllutööriistade valmistamiseks, sest et pingid ja tööriistad ei lubanud peenemast tööst, näit. püssi parandamisest j.n.e. peale hakata, ja et seal juba enne põllutööriistade valmistati, sai vabrik käima pandud ja uusi atru ja ratta pussisid valmistama hakatud. Faure, mis peale valu kuuri paremini sisse oli seatud kui Lesta, sai laevade parandamiseks käima pandud. Peale selle said veel ära natsionaliseeritud endised Bandelieri ja Moori mööblivabrikud, kondijahvatamise vabrik, Hoppe vildivabrik ja seebivabrikud, mis ka käima pandi. Kõik kondisaadused saadeti Põllumajanduse Osakonna läbi maale põllurammuks. Tööstuse Toimkonnal oli ka projekt välja töötatud tuulamismasinaid valmistama hakata, mille jaoks Moori mööblivabrik oli välja valitud. Muud tööd, nagu vabrikute ja töökodade, iseäranis tööliste organiseerimiseks, said Tööstuse Toimkonna poolt tehtud.

Tartu Tööstuse Toimkonna Juhataja: V. Olbrei.

EKPA, f. 28, nim. 1, s.-ü. 358, l. 3. Originaal.

Nr. 119.

21. MÄRTSIL 1919. — VENEMAA KOMMUNISTLIKU (BOLŠEVIKE) PARTEI EESTI SEKTSIOONIDE KONVERENTSI⁴⁶ DELEGAATIDE TERVITUS- TELEGRAMM KOMMUNISTLIKU INTERNATSIONAALI JUHILE V. I. LENINILE.

Eestimaa Kommunistliku Partei konverents, kuulunud ära ettekandja, tervitab Teie kaudu Kommunistlikku Internatsionaali, kelles ta näeb kommunismi ideede kehastumist, nende ideede kehastumist, mille elluviimise eest võitlevad kogu maailma tööliised.

Konverentsi presiidium: (3 allkirja).

EKPA, f. 28, nim. 3, s.-ü. 11, l. 140. Telegrammiplank.

Tõlge vene keelest.

**PARAST 21. MÄRTSI 1919.* — EESTI PUNASTE KUTTIDE LAKITUS EESTI
TÖÖRAHVALE SEoses UNGARI KUULUTAMISEGA NÕUKOGUDE
VABARIIGIKS⁴⁷.**

Kõigi maade töölised, ühinegem!

Orjastatud Eesti töörahvale.

UNGARI TÖÖRAHVAS VÕTTIS 21.** MÄRTSIL VÕIMU ENESE
KÄTTE, KUULUTAS UNGARI NÕUKOGUDE VABARIIGIKS JA
TEATAS VENE TALU- JA TÖÖRAHVVA VALITSUSELE, ET TA
UHES VENE VABARIIGIGA VÕITLUSESSE ASTUB KÕIGI
TÖÖRAHVVA VAENLASTE VASTU.

Töölised, maatamehed ja väikemaapidajad Eestis, kes te vägise
meie vastu sõtta olete aetud!

Kas teie tahate maha jääda Ungari seltsimeestest, kes Soome-
Ugri kannust võrsunud nagu meiegi, eestlased?

Pöörake oma tikud must-valge ajutise va-
litsuse vastu, üleilmlisesse võimsasse töö-
rahvaperesse astudes.

Pätsi, Tõnissoni ja teiste kaanide vereimemisele tuleb varem
ehk hiljem lõpp.

Aidake seda lõppu kiirendada!

Aidake meid, et Eesti töörahvas ühes ke-
vadepäikesega ka vabadusepäikest näha saab.

EESTI PUNASED KUTID.

EKPA, f. 28, nim. 3, s.-ü. 6, l. 11. Trükitud eksemplar.

Nr. 121.

**23. MÄRTSIL 1919. — EESTI TÖÖRAHVVA KOMMUUNI NÕUKOGU
TERTVITUSTELEGRAMM MOSKVASSE UNGARI KOMMUNISTLIKU PARTEI
ESINDAJALE*** SEoses UNGARI KUULUTAMISEGA NÕUKOGUDE
VABARIIGIKS.**

Eesti Töörahva Kommuuni Rahvakomissaride Nõukogu tervitab
Eesti proletariaadi nimel teie isikus uut Ungari Nõukogude
Vabariiki ja Ungari proletariaati, kes liitis Ungari ühise nõu-
kogude vabariikide perega. Olgu see samm eeskujuks nendele
maadele, kus proletariaat ei ole veel oma võimu sisse seadnud. Me
oleme veendunud, et pole kaugel see tund, mil proletarise revo-

* Dok. dateeritud sisu järgi.

** Dokumendis ekslikult 22.

*** Ungari Kommunistliku Partei esindajaks Moskvas oli Rudjanski.

lutsiooni laine veereb üle kogu Euroopa ja seejärel ka üle kogu maailma.

Eesti Rahvakomissaride Nõukogu esimees Anvelt.

EKPA, f. 28, nim. 3, s.-ü. 11, l. 136, Telegrammiplank.

Tõlge vene keelest.

Nr. 122.

30. MÄRTSIL 1919. — UKRAINA KOMMUNISTLIKU PARTEI KIIEVI EESTI OSAKONNA⁴⁸ ULDKOOSOLEKUL VASTU VÕETUD RESOLUTSIOON EESTI-MAAL VALITSEVA POLIITILISE OLUKORRA KOHTA.

Rahvusvahelist ja Eestimaa seisukorda igakülgset läbi arutades teatab praegu asutatud Kommunistliku Partei Kiievi Eesti osakond Partei Eesti osakondade Keskkomiteele kui ka E[esti] T[ööraha] K[ommuuni] Nõukogule, et käimasolevas sotsiaalses revolutsioonis meie aktiivselt endi klassihuvisid kaitsema saame. Meie sügavam põlgus töörahva äraandjatele, kes endid kah sotsialistideks nimetada julgevad ja parunitega ühiselt Eesti töölisi tapavad. Meie oleme kindlad selles, et ajaloolise arenemise paratamata käik need viletsakesed mineviku purukasti paiskab, ja töörahva raudse diktatuuri abil see aeg enam kaugel ei ole, kus ei saa enam ei kurnajaid ega kurnatavaid olema.

Elagu töörahva diktatuur, mille abil meile uus, parem ilm avaneb!

Elagu Eesti tööline ja maatamees, kes oma verega inimesesoo parema tuleviku eest võitleb!

Koosoleku juhataja: M. Reinbach
Sekretär: J. Liiv.

EKPA, f. 28, nim. 3, s.-ü. 14, l. 3. Originaal.

Nr. 123.

MARTS 1919.* — KOMMUNISTLIKU PARTEI EESTI KESKKOMITEE LAKITUS ASUTAVA KOGU VALIMISE PUHUL⁴⁹.

Eesti töörahvale.

Seltsilised!

Elu ja surma peale võitlevad punane ja valge leer! Töörahvas — et ennast vabastada parunitest ja kodanlusest, et kodanlusest — et kurnajate klassi eesõigusi ja võimu alal hoida ja kindlustada. Klassisõda ei või lõppeda kokkuleppega! Emb-kumb:

* Dok. dateeritud sisu järgi.

kas punaste võit ja töörahva nõukogude valitsus või valgete võit ja — kodanluse hirmuvalitsuse kindlustamine asutava kogu kaudu. Keskteed ei ole! Peab kas Eesti sotsiaaldemokraat (vähemlane) või totter või kelm olema, et kinnitada: asutava kogu kaudu võib võim töörahva kätte minna. Valged ei ole oma verd mitte selleks valanud, et asutava kogu valimiskastist punane lipp kerkiks üle Eesti lehvima!

Eesti valgekaartlased, palgatud rahvusvahelised lihunikud, tsaarimeelne Pihkva valgekaart ja Pätsi polgu parunid ei ole mitte selleks püssid kätte võtnud, et töörahvas nende seljataga pääseks valitseva klassi seisukohale!

Eesti parunid, majaperemehed, ärimehed, vabrikute ja töökodade omanikud ei ole oma poegi ja vendi mitte selleks saatnud vaenuväljale, parunid mitte selleks astunud sini-must-valge lipu alla, et maa saaks tasuta rahvale ja ühiskonna omaks kapital, mille omanikkudena nad suuri rahvahulkasid kurnavad!

Eesti töörahva veristajad ei ole selleks sõjariistus, et türmid tagasi annaksid oma piinakambrist tuhanded töölised ja maatahmed ja — omad väravad avaksid töörahva timukatele!

Kui kodanlaste maapäev tänavu veebruari algul argliku katse tegi Pätsi valitsuse vastu tagumistele käppadele tõusta, siis teatas telegraaf 2 diviisi staabist, et paar pataljoni valmis on, et maapäeva laiali ajada.

Missugust maapäeva? Sedasama, mille süda nõrgaks oli läinud, nähes seda verevalamist väerinna seljataga, mis sadasid maatahmi ja töölisi sellesama maapäeva auks hukanud oli. See maapäev ei nõudnud muud kui parajamõõdulist töörahva veristamist ja n. n. omavalitsuseasutuste tegelaste mittetagandamist. Rotschildid, Puskarid, Wetzerid aga tahtsid seda teisiti — sotsiaaldemokraadid lendasid valitsusest välja ja see sai valge sõjaväe hirmuvalitsuseks. Ülemverekoer Laidoner on see, kes maa ja rahva ja ka Pätsi üle valitseb.

Valged väeosad peavad saama hävitatud! Siis alles on töörahval vaba tee võimu juure. Kui valgete väed nii edukalt võitlevad, et kodanluse hirmuvalitsus Eesti pinnal aprilli 10-te kuupäevadeni püsib ja valimised teoks saavad, siis loob see valge valitsus asutava kogu oma näo järele.

Sõjavägedes on ohvitseridel võim sõjaväelaste valimiskoosolekutest osavõtmist lubada või keelata. Järelikult saavad sõjamehed ainult äärmiselt valgeid kõnemehi kuulata ja on koosolekute- ja sõnavabadustest asutava kogu valimistel ilma. Muude surelikkude kohta on maksvad koosolekute- ja sõnavabaduse seadused, mis tsaariaegsest truult mahakirjutatud on. Kuid Eesti asutava kogu valimised sünnivad veelgi rängemates oludes kui kolmanda ja neljanda tsaaririigivolikogu valimised. Siis ei varitsenud valitusevastaste kõnelejate seljataga sõjaväljakohus oma timuka ja kaagiga! Siis ei lasunud töörahva peal niisugune verine, õudne luupainaja kui nüüd!

Kuid — mitte selle äärmiselt ränga surve pärast ei jää kommunistiline partei asut[avast] kogust ära! Tsaaripolitsei ja šandarmite surve peale vaatamata ei boikoteerinud meie riigivolikogu. Sest — siis oli revolutsiooni mõõn! Nüüd aga on revolutsiooni tõus üle terve maailma! Tööraha revolutsioon murab omale kõikides kapitalistlikes maades teed. Eriti Eestis on klassisõda!

Mitte asutavasse kogusse lobisema, vaid püss käes punase lipu alla! See on meie tee! See on töörahva võitluseviis käesoleval ajal! Ules sõjariistus võitlusele punasel väerinnal! Ules ennastsalgava võitluse jätkamisele valgete seljataga!

Kommunistiline partei ei lähe asutavasse kogusse! Kommunistiline partei jääb ühes töörahvaga lahinguväljale! Asutavasse kogusse lähevad maaliit ja taevaliit („kristlik erakond“) rahva (nõlgimise) erakond ja töö (kurnamise) erakond, sotsiaaldemokraatide ja sotsiaalrevolutsionääride partei. Peale kahe vahel kõikivate sotsiaalrevolutsionääride lähevad asutavasse kogusse ainult need, kes selles klassisõjas valgete leeris seisavad ja töörahvast risti löövad.

Asutav kogu saab lihunikkude koguks, tal ei ole õigust töörahva ja sellepärast ka rahva nimel otsusi teha!

Tööliste ja maatameeste surnukehade virnad on selle asutava kogu vundamendiks.

Need, kes Eesti töörahvast risti löövad, kogunevad sinna liisku heitma saagi üle!

Veel aurb värskelt valatud töörahva verest Saare- ja Muhumaa pind. Veel kestab vihane sõda töörahva vabastamise eest! Ainult see võitlus toob sulle, töörahvas, kõik, asutava kogu nõiaköök aga ainult uut iket, uusi — kui kullatud — ahelaid, uut kurnamist ja viletsust!

Kommunistiline partei kutsub teid, seltsilised, üles asutava kogu valimistel

„ristilöödud töörahva nimekirja“⁴⁹ eest hääletamal

See ei tähenda valimistest osavõtmist. See tähendab valimiste boikotti, sest see nimekiri on väljaspool seadust, nagu need langenud seltsilisedki, kes selles nimekirjas üleval, ja nagu kogu Eesti töörahvaski väljaspool seadust — linnuprii on!

Meie kutsume teid üles demonstratiivsele (meeleavalduslisele) hääletamisele.

Hääletage ohvrite, aga mitte töörahva timukate eest!

Kes „ristilöödud“ töörahva nimekirja asemel teiste eest hääletab, see hääletab töörahva ristilööjate eest!

Seltsilised! Eraldi hoiatame meie teid töörahva äraandjate, sotsiaaldemokraatlise juudastepartei eest!

Nende kätel on töörahva vere plekid! Nad astusid Pätsi valitusesse siis, kui klassisõja püssirohulõhn juba õhus tundus. Puna-
sed väed koondusid juba Narva alla ja esimesed paugud olid kost-

nud. Nad astusid Pätsi valitsusesse, et kodanlusele võimalikuks teha võitlust töörahva vastu.

Nad kuulutasid ühes „maaliitlaste“, „rahva“ erakonna ja „töö“ erakonnaga sõjaseaduse välja, mis töörahva peal lasub, kodanlusele kõik vabadused jättes. Nad löid sõjaväljakohtud, mis ainult töölisi, maatamehi ja väikemaapidajaid tapavad ja sunnitööle mõistavad. Nende valitsus pani aluse kohtuta mahalaskmistele, töörahva liikmete hulgalistele vangivõtmistele. Nemat andsid oma õnnistuse Soome ja Rootsi lihunikkude kutsumisele. Nende valitsuse päevil olid parunid ja rahvanülgijad puutumatud, nagu praegugi. Kapitalistline eraomandus jäi puutumatuks. Tööta töölistele jätsid nad nälgimisevabaduse. Tsaari seaduseandluse panid nad uuesti maksma. Sellega seadsid nad muuseas uuesti jalule paragrahvid, mis põllutöölisi streigi eest türmiga karistavad! Vabrikutöölistele annetati vanemate nõukogu seadus.

Nad lobisesid, et Eesti demokraatline vabariik, tema valitsus ja sõjaväed, olla demokraatlikud. Oma kätega löid nad selle valgete bande, kelle abil Päts ja Laidoner nad veebruaris valitsusest välja viskasid! Nii oli vähemlaste poliitika täielise pankrotiga lõppenud.

Tallinna vabrikutes ja tehastes ei ole need juudased juba neljas kuu oma nägu näidata julgenud!

Seltsilised! Vilistage igalpool välja need Kainid!

Ilma klassisõjata ei saa kodanluselt võimu võtta. Seda tunnistab Venemaa ja Soome töörahva revolutsioon. Seda kinnitavad praegused sündmused Saksamaal: veebruaris kokkutulnud asutav kogu istus märtsiks kõigest maailmast raudtee- ja teiste tööliste streikide tõttu lahutatult ja kõngeb armetuses.⁵⁰ Klassisõja leek aga lõkendab Saksamaal iga päeva, iga nädalaga ikka kõrgemalt, verisemalt ja purustavamalt. Oma verrega on töörahvas alati ka kõige vähema võidu lunastama pidanud. Oma verrega lunastab ta ka vabanemise kapitalismuse ikke alt. Ilma verise võitluseta ei anna kapitalistide klass oma põliseid kurnamise ja söödiku eesõigusi käest, — saagu ta siis hukka selles võitluses!

Vabadust ei anna töörahvale valimiskasti juures käimine, kui kodanlus sõjariistus on ja sõjas töörahvaga!

Maha lihunikkude asutav kogu!

Elagu võidurikas klassisõda kodanluse vastu!

Maha valge verekoerte valitsus!

Elagu Eesti töökommuuna!

Elagu rahvusvaheline töörahva revolutsioon!

Elagu Euroopa nõukogude vabariik!

Kommunistlise partei Eesti Keskkomitee.

EKPA, f. 27, nim. 1, s.-ü. 818, l. 55. Trükitud eksemplar.

MARTS 1919.* — ENDISTE VALGETE SÕJAVAELASTE ULESKUTSE
EESTI PUNAVÄKKE ÜLETULEMISE KOHTA.

Kõigi maade töölised, ühinegem!

Seltsimeestele,
kes Eesti valge valitsuse sõjaväes teenivad.

Meie, allakirjutajad, ühineme kõigest hingest üleskutsega, mille meie seltsilised avaldasid, kes enne Eesti „ajutise valitsuse“ 1. polgus teenisid ja nüüd punases väes revolutsiooni eest võitlevad.

Seltsimehed, kes te sunnitud olete Pätsi ja Larka sõjaväkke astuma ja nüüd ülem-verekoera Laidoneri juhatuse all punaste Eesti küttide vastu võitlete!

Võtke meel pähe, mõtelge, kelle vastu teie oma käe üles tõstate! Kas teie tõesti Eesti punaste tööliste-polkude vastu tahate oma püssid pöörda, kes Eestimaad parunite ja pappide ikke alt tahavad vabastada?

Lööge endi päalikud maha, võtke sõjariistad kaasa ja tulge käsi üles tõstes või valget rätkut lehvitades meie juure.

Kes teist tahab, võib punasesse kütiväkke astuda, kui ei soovi — jääb väetagusele tööle.

Vägisi sõdima siin kedagi teie hulgast ei sunnita.

Seltsilised! Mitte ainust pauku ärge laske enam oma vendade pääle.

Hoidke oma kuulid parunite, Eesti sakste ja valgete ohvitseride tarvis!

Seltsimeheliku tervitusega:

Endised „valged“ soldatid, nüüdsed punased kütid:

Albert Tagam, inseneripataljoni telegraafi-roodu noorem ohvitser, Alexander Lappe, Scouts rügemendi ohvitser, Johannes Lauk, 2. Tartu polgu 8. roodust, Otto Kask, 2. Tartu polgu 8. r., Johan Valde, 2. Tartu p. 8. r., Alfred K..., 2. Tartu p. 8. r., Valter Martinson, 2. Tartu p. 8. r., Jaan Keerus, 2. p. 5. r., Gustav Kangur, 2. p. 5. r., Johannes Ruus, 2. p. 5. r., Otto Tamm, 2. p. 5. r., Gustav Koppel, 2. p. 5. r., Jaan Suders, 2. p. 4. r., Johannes Kukk, 2. p. 12. r., Karla Pastak, 2. p. 12. r., Paul Hagel, 2. p. 12. r., Aleksander Võsu, 2. p. 12. r., Herman Prüis, 2. p. 12. r., August Rähni, 2. p. 12. r., Karl Orav, 2. p. 12. r., Martin Kaller, 2. p. 12. r., Arthur Kaasik, 2. p. 12. r., Ferdinand Palu, 2. p. 12. r., Elmar Pütsep, 2. p. 12. r., Johannes Mölder, 2. p. 12. r., Karl Evert, 2. p. 12. r., Alek-

* Dok. dateeritud sisu järgi.

sander Kont, 2. p. 12. r., Hermann Lepp, 2. p. 12. r., Gustav Andrei, 2. Tartu polgu 11. roodust, Edmund Eglit, 2. p. 2. r., Johannes Masing, 2. p. 2. r.

EKPA, f. 28, nim. 1, s.-ü. 7, l. 11. Trükitud eksemplar.

Nr. 125.

10. APRILLIL 1919. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI SISEASJADE
VALITSUSE ULESKUTSE VALGE TERRORI OHVRITE
KINDLAKSTEGEMISE KOHTA.

EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNA.

Kõigi maade töölised, ühinegem!

Siseasjade Valitsuselt.

Pärast punaste vägede taganemist Eestist tõstsid valged Eesti lihunikud ja nende hääletorud nutukisa „enamlaste mõrtsukate poolt tapetud ohvrite üle“. Kahetseti — kodanlastest, pappidest ja parunitest rääkimata, keda märtri au sisse tõstetakse, — kõigi spekulantide, seltskonna jätiste ja viinapõletajate surma, kusjuures neile kodanluse kõhukatele hääletorudele töörahva äraandjate — vähemlaste „krat“* peenel häälel kaasa laulab. Selleks pühendatakse ajalehtede lehekülgesid, asutatakse komisjonisid rahvanülgijatega eesotsas, kes siis iga viimase kui kõrvaldatud seltskonna jätise hoolega välja kaevab ja nende kuuliaukusid üles loeb. Valged mõrtsukad teevad seda teatud otstarbel. Nad tahavad veelgi arusaamatuid masse oheliku otsas vedada, neile püüdes „faktide“ abil tõendada, kui hirmsad mõrtsukad need enamlased on, rahva arvamist terroriseerida trükisõna abil, samuti kui nad meie seltsimehi sõjariistade abil terroriseerivad. Targu jäetakse meelde tuletamata, et enamline valitsus Eestis 1917/18. a., oma valitsemise esimesel järgul, ühtegi surmaotsust ei teinud, isegi parunisi, kelle veresüü Eesti töörahva vastu dokumentaalselt tõeks oli tehtud, saadeti ainult külmale maale. Mitte ilma-asjata ei süüdistanud tol korral mõned tulisemad seltsimehed meie vastutavamaid tegelasi ilmaaegses pehmuses.

Sugugi mitte nõnda pehmelt ei talitanud valged võimu oma kätte saades. Juba Haapsalus mõistis verekoer Põdder meie seltsimehi surma, rääkimata nendest kümnetest, võib olla ka sadadest ohvritest, keda Tartus puhastverd Eesti kodanluse poolt ära hukati. Sellele järgnes valge terror maal, mille ohvrite tõelist arvu selgeks teha vististi kunagi korda ei lähe.

Arusaadav, et Eesti Töörahva Kommuuna Nõukogu, pääle sarnaste veretööde uuesti võimu Eestis oma kätte võttes, halastamata

* Mõeldakse ajalehte „Sotsiaaldemokraat“.

võitlust pidi algama, niihästi Eesti kui ka igasuguste teiste valgete kirju karjaga, olid need siis Saksa soost parunid ehk Soome lihunikud. Kuid Kommuuna valitsus pole kunagi midagi salajas teinud. Kõigi ärahävitatud valgekaartlaste, viinapõletajate ja muude seltskonna jätiste nimed on ajalehes avaldatud, pääle Virumaa ja jaolt Võrumaa kontrrevolutsiooniga võitlemise komisjonide otsuste, mis tänini ajalehest välja jäänud. Sellevastu ei tea aga keegi valgekaartlaste ohvrite arvu. Vahetevahel ilmub mõni väljakohtu otsuse sõnumike ajalehtedes, ühes häbeliku seletusega, et see ikkagi mitte tapmine ei olevat, vaid „seadusline“ karistus. Igas vallas ja külas, linnadest ja töökodadest rääkimata, luusivad valgete verekoerad — nuuskurid ringi ja püüavad töörahva tegelasi, keda siis vaikselt, ilma suurema kärata ja avalikkuseta, teise ilma toimetatakse. Üle valgete frondi pääsenud üksikud seltsimehed räägivad ühest suust sääal praegu sündivatest koledustest lugusid, millele nime leida raske.

Seltsimehed!

Meie oleme senini vähe rõhku pannud selle pääle, et valgete koleduste üle sihikindlalt teateid koguda. Mõni üksik sõnum ajalehes — see on kõik, mis meie seltsimeeste kannatustest sääalpool valgete fronti teame.

See ei tohi edaspidi nii jääda.

Meie seltsimeeste kannatused sääalpool fronti on ajaloo päralt. Kuldtähtedega peavad kõigi meie kannatajate nimed ajaloos särama.

Sellega kohustatakse kõiki seltsimehi, kel valgete mõrtsukatööde ehk muude vägivallategude kohta andmeid olemas, kas Saksa valgekaartlaste ehk Eesti valgete okupatsiooni ajast, allpool nimetatud aadressil kirjalikke ehk suusõnalisi teateid saatma. Teadaannetes tuleks pääle muu võimalikult ära tähendada: 1) Koha nimetus, linn ehk maakond, vald ja küla; 2) valgete mõrtsukatöö ohvriks langenud töölise nimi, isanimi, liignimi, vanadus, kust pärit, 3) kus ehk missuguses asutuses tegev oli; 4) kui see teada, kelle pealekaebtusel ja kelle poolt arreteriti; 5) milles valged seltsimeest süüdistasid; 6) kelle poolt surmaotsus tehti ja täide saadeti.

Teated tulevad saata Siseasjade Valitsusse, Luugas, Usatšev per. nr. 12, III laud.

Siseasjade Valitsus: J. Käspert

Sekretär: S. Jänes.

**12. APRILLIL 1919.* — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU JA
KOMMUNISTLIKU PARTEI EESTI KESKKOMITEE TERVITUSTELEGRAMM
BAIERI NÕUKOGUDE VABARIIGILE⁵¹.**

Eesti Töörahva Kommuuna Nõukogu ja Eesti Kommunistlise Partei Keskkomitee saatis Baieri Nõukogude Vabariigile E[esti] T[öörahva] K[ommuuni] esitaja sm. Rabtšinski läbi Moskvast järgmise telegrammi:

„Baieri Nõukogude Vabariigi Rahvakomissaride Nõukogule.

Münchenis.

Tervitame Eestimaa tööliste ja maatameeste nimel Baieri proletariaati, kes ennast mitmepõlvelisest orjaikkest on vabastanud. Kommunistlike nõukogude perekonna, 3. Internatsionaali liikmete arv kasvab, ja selles seisab meie peatse lõpuliku võidu garantii.

E[esti] T[öörahva] K[ommuuni] Nõukogu ja Eesti Kommuuna Partei Keskkomitee nimel

Trakmann.“

„Tööline“ nr. 30, 12. aprillil 1919.

Nr. 127.

**25. APRILLIL 1919. — UNGARI NÕUKOGUDE VABARIIGI VALISASJADE
RAHVAKOMISSARIAADI RAADIOTELEGRAMM EESTI KODANLIKULE
AJUTISELE VALITSUSELE SÕJATEGEVUSE LÕPETAMISE KOHTA⁵².**

Kohutav sõda, mis nüüd juba 5-ndat aastat möllab, on eesti rahvale kõige hirmsamaid kannatusi toonud. Suur osa meessoost elanikkonda on surma saanud või sandiks tehtud, leseksjäänud naised ja vanemateta lapsed rändavad armuandi paludes mööda maad ringi, ja siiski näib, et mõõt ei ole ikka veel täis. Sõjakole-duste oht ähvardab laieneda ka sellele üsna väikesele osale, mis seni puutumata on jäänud. Noor Ungari valitsus, võideldes massi-mõrva vastu, peab oma kohuseks pakkuda sõdapidavatele maa-dele oma abi rahu sobitamise eesmärgil. Me pakume sellepärast Eesti valitsusele vahetalitust, et rajada teed rahu jaluleseadmiseks ja vaenuliku tegevuse koheseks lõpetamiseks.

Ungari välisasjade rahvakomissar
Béla Kun.

ENSV ORRKA, f. 957, nim. 11, s.-ü. 110, l. 1. Telegrammiplank.

Tõlge saksa keelest.

* Avaldamise kuupäev.

1. MAIL 1919. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU LAKITUS
SEoses UNGARI NÕUKOGUDE VABARIIGI ETTEPANEKUGA
SÕJATEGEVUSE LÕPETAMISE KOHTA EESTIS.

Kõigi maade töölised, ühinegem!

**Eesti punasele sõjaväele, kõigele revolutsioonilisele
töörahvale, kes Eesti vabastamise eest võitleb.**

Ungari nõukogude valitsuse sõbraliku raadioteelse ettepaneku peale*, et verevalamine Eestis lõpetataks ja viivitamata rahu teh-taks, milleks ta lahkelt oma vahemehekätt pakub, seletab Eesti nõukogude vabariigi valitsus:

Täiesti arusaadav on Ungari töörahva valitsuse heatahtlik soov vahemehena abiks olla, et Eesti töörahvas võiks jälle loova töö juurde asuda ja neid haavu parandama hakata, mis imperialistline ilmasõda ja nüüdne sõjariistus klassivõitlus kogu maale on lõõ-nud. Kuid Ungari vennad arvavad asjata, et Eesti kodanlus samuti ilma verevalamiseta töörahvale järele annab, nagu seda Ungari jõukad klassid tegid. Eesti valged, kes ajutiselt „oma“ töörahvast võitu said, unistavad ainult sellest, et terves maailmas kurnajad ühineksid ja igal pool töörahva ära kägistaksid. Võib olla, vaikib Eesti timukate valitsus isegi Ungari rahuvahemehe ettepaneku surnuks, et peatse rahu nõue, mis juba nüüd kodumaa töörahva ja soldatite rinnus palavalt pakitseb, sellest uut hoogu ei saaks ja rahutuseleegina lahti ei puhkeks.

Kes on süüdi praeguses sõjas? — Seltsilised, teie teate seda väga hästi.

Kui Saksamaal revolutsioon algas, võttis mõisnikkude, jõukate kohapidajate, rikaste kaupmeeste ja suurmajaomanikkude „maa-päeva“ vanematekogu võimu Eestis enese kätte. Ajutine valitsus, mille „maapäeva“ vanematekogu kokku seadis, võttis kõik abi-nõud tarvitusele, et maha tallata töörahvast, kes pärast okupat-siooniga kergemalt hinge tõmbas ja oma õiguste eest välja astus. Töörahvalt võeti valgekaardi ja kaitseliidu abil koosoleku-pidamise ja ajalehtede väljaandmise õigus ära. Rohkem tuntud töölisi hakati kinni võtma ja maha laskma.

Narvas sattusid meie kätte dokumendid, millest näha, kudas ajutine valitsus raha ja palvete abil Saksa soldatise meelitas, et need mitte Eestisse ei laseks „punaseid“, see on E e s t i t ö ö l i s i, kes 1918. a. märtsikuul Saksa sõjavägede ja Eesti valgekaardi eest ära Venemaale taganesid. Ja kui need Eesti töölistehulgad tõesti kodumaa poole tõttasid, võttis neid Eesti valgete timukate parv ühes Saksa karistussalkade palgatud ja pimestatud jäänus-tega Narva all — tule ja surmakülviga vastu. Eesti tööliste rõhuja kodanlus oli see, kes arusaajatele töörahva hulkadele sõda kuulut-as ja esimesena kodusõda algas.

* Vt. dok. nr. 127.

Kui lagunev Saksa sõjavägi hiljem ometi Eestist minema läks, pani ajutine valitsus sõjariistu koolipoisid, majaperemehed, ohvitserid ja ühines Balti parunitega ning Vene valgekaardiga. Sunni viisil mobiliseeriti kõik sõjavõimeline meestesugu. Kes ära ütles sõdimisest oma vendade — kommunistide vastu, tapeti maha. Terved vereojad voolasid näituseks Saaremaal*, kus töörahvas valgete timukate sõna ei kuulnud ning punase vaboduslipu üles tõstis.

Hiljem tõi ajutine valitsus enesele tuge Soomest, Inglismaalt ja Rootsist**. Võõrad lihunikud olid abiks võitlemas Eesti tööliste-kommunistide vastu ja karistamas „rahvaväesoldatisi“, kes püüsid käest maha viskasid ja sõdida ei tahtnud.

Arusaadav, et Eesti revolutsioonilised töölised ei võinud ilma võitluseta jätta valgekaardile maad, mida nende esivanemad aastasadade jooksul oma vere ja higiga väetanud, kus praegugi nende vennad ja õed „leivavanemaid“ orjavad. Nad volitasid oma nõukogude valitsust kõiki abinõusid tarvitusele võtma, et Eesti töörahvast valgete valitsuse alt vabastada, maad ja vabrikuid jälle töörahva kätte võtta. Ja Eesti töörahva valitsus kinnitab, et ta enne sõjariistu maha ei pane, kui see kõrge ülesanne teostatud on.

Kuid kõige selle peale vaatamata seletab Eesti Töörahva Kommuuna Nõukogu, et nagu kogu maailma teadvusline tööliste-klass, nii ka Eesti tööline ja maatamees r a h u e e s t võitleb, ja esimesel võimalusel kodusõja lõpetab, et ülesehitavale tööle asuda. Meie võitleme Eesti kodanluse vastu a i n u l t sellepärast, et seks s u n n i t u d oleme.

Pangu Ajutine Valitsus Eestis maksma tõeline demokraatline kord, nagu seda töörahvas nõuab:

1. Vabastagu ta viibimata kõik poliitilised vangid ja kaotagu igasugune poliitiline surve ning õigusekitsendus;
2. Teostagu ta täieline koosoleku-, ühinemise-, sõna- ja trüki-vabadus;
3. Andku viivitamata ilma tasuta kõik mõisad, suured talukohad ja vabrikud töörahva nõukogude ja komiteede kätte;
4. Saatku Eestist välja parunid, Vene valgekaart ja kõik teised võõrad väed;
5. Olgu nõus kohe peale rahutegemist sõjamehi koju laskma, et tööline, maatamees ja põlluharija jälle oma rahuliku töö juurde võiks asuda.

Siis on Eesti töörahva valitsus valmis viivitamata rahuläbirääkimisi alustama.

Aga niikaua, kui ajutine valitsus töörahvast ühelt poolt ilusate lubamistega, teiselt poolt vangikodadega, püssikuulidega ja võlastega toidab, — halastamata sõda valgele Eestile!

* Vt. dok. nr. 111.

** Vt. märkus 40.

Parem Eesti revolutsioonilisel töörahval langeda vabaduse eest võideldes lahingus, kui surra vangikodades ja völlastes!

Eesti Tööraha Kommuuna Nöukogu: J. Anvelt, Joh. Käspert, K. Mühlberg, H. Pöögelmann, O. Rästas, M. Trakmann, A. Vallner

Asjaajaja: P. Lepp,
Sekretär: H. Sonberg.

„Punane Hommik“ nr. 13, 20. mail 1919.

Nr. 129.

2. MAIL 1919. — KOMMUNISTLIKU PARTEI EESTI KESKKOMITEE JA TALLINNA KOMITEE LENDLEHT 1. MAI TAHISTAMISE PUHUL.

Eesti töörahvale! Tallinna vahvale proletariaadile!

Esimene mai kiskus jälle kord katte kodanluse ja sotsiaaläraandjate ning ühes sellega ka Eesti „iseseisva ja demokraatlise“ herrasriigi palgelt!

Kodanlus ei tahtnud, et proletariaat oma püha pühitseks. Seda ütles ta otsekohe ja selgelt asutavas kogus Tõnissoni ja Veileri suu läbi.

Kodanlus kartis aga ka, et töölisteklass 1. mail siiski töö seisma paneb ja Päts ruttas seda hädaohtu kahjutuks tegema. Taheti esimesest maist nigel kroonupüha teha.

Ülemsandarm Alver kuulutas esimese mai rahvusliseks pühaks. Tallinna proletariaat aga tuli uulitsale, ja mitte kirjute närtsudega, vaid oma punaste lippudega, ning päästis oma püha — k l a s s i püha!

Ülemsandarm Alver ähvardas „kõige valjema karistusega“ igat proletaarlast, kes uulitsale tuleb. Vastuseks selle peale tulid t u h a n d e d.

1. mail pandi sunniviisil Eesti valgesse väkke võetud töörahvas kasarmutesse luku tahta. Valge valitsus kartis, et tema sõjavägi töörahvaga 1. mail ühineb ja sellepärast eraldas ta neid. Rahulisi töölisi laiali ajama aga saadeti soomusrongide verised „kangelased“.

Ja jälle vingusid kuulid, töötasid püssipärad, kogu majapere-meeste ja parunite rodu oli mobiliseeritud, et ära võtta ja puruks rebida tööliste punaseid lippusid ja laiali ajada meelevaldajaid! Töölistemaja oli kui sissepiiratud kindlus ja iga nälgunud proletaarlane võis näha, et täissöönud nuumikuid Eestis vähe pole! Ja türmid said värsked elanikke juure! Jälle rändasid ainult tööliselised türmi ja nende konvoiks olid parunite võsud, kuigi „Sotsiaaldemokraat“ hiljuti töötas, et edaspidi ühe matiga kõigile mõõta tuleb ja töölise kõrvale parun istuma või völlasse tolknema panna!

Kes [k]annab vastutust selle eest, mis sisemise kaitse šandarmeeria 1. mail talitas?

Eesti sotsiaaldemokraadid!

See oli nende keskkomitee, kes iga töölise provokaatoriks, seaduste sünnitajaks, mustaks jõuks ja rahva äraandjaks tembeldas, kui ta esimesel mail kodu istuma ei jae!

„Sotsi“ 96. numbris ilmus see häbistav dokument kõrvuti sandarmi Alveri teadaandega esimesel leheküljel rasvase kirjaga.

Sotsid andsid oma õnnistuse punnismaoga kodanlaste vägivaldale tööliste vastu 1. mail!

Halastamatult paljastab Asti, Reid ja kompaniid tööerakonna juht Jul. Seljamaa „V[aba] Maa“ 97. nr-is, protesteerides sotside juhtide poliitilise kahekeelsuse vastu:

Sotsiaaldemokraatide asemikud on aj. valitsuse koosolekul 28. aprillil nõudnud kõige käredate abinõude tarvituselevõtmist nende vastu, kes hulkasid 1. mail uulitsale kutsuvad valitsuse määrusi täitmata jättes.

Sellepärast julges Alver oma rasvamagusid käskida tööliste punaseid lippusid lõhki rebida, tina anda, püssi paradega peksta, töölistemaja piirata, töölisi vangistada!

Mis oli sotside asemikkudel 28. apr. Pätsi valitsuses otsimist?! Kui kusagil töölistele nõõri seebitatakse, siis on need mehed kohe platsis! Ja nõuavad kõige käredate abinõusid!

Kuupäevad tagasi lallutasid nad valimisvõidu joovastuses: kogu Eesti töölisteklass on meie mütsi all! Ja juba 1. maiks kartsid nad Tallinna proletaarlaste rahulisele rongikäigule lasta! Isegi tsaari kindralkubernerid ei olnud tööliste vastu umbusklikumad!

Maha kahekeelsed äraandlikud sotsid! Maha Alver ja Ast! Maha Päts ja Rei! Maha kokkulepped ja telgitagused sepitsused!

Häbi töölisteklassi äraandjatele!

Elagu klassivõitlus!

Elagu rahvusvaheline töölisteklass!

Elagu sotsialistline revolutsioon!

Elagu Eesti töökommuuna!

Maha iseseisev herrasriik!

Kommunistlise Partei Eesti Keskkomitee
ja Tallinna Komitee.

ENSV ORRKA, Kommunistliku partei Eesti Keskkomitee üleskutsed ja lendlehed, 1919.

9. MAIL 1919. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU OTSUS EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI VALITSUSASUTUSTE ESIALGSE STRUKTUURI KOHTA.

Istungi protokoll.

Koos olid: Anvelt, Pöögemann, Käspert, Trakmann ja Mühlberg.

Otsustati:

I

Vastu võtta järgmine „Eesti Tööraha Kommuuna Valitsus-
asutuste esialgne korraldus“:

1. Eesti Tööraha Kommuuna keskvalitsus seisab koos seits-
mest valitsuskonnast, nimelt: sise-, sõjaväe, majanduse, kultuuri
ja hariduse, ühiskondlise kindlustuse, rahvusvahelise ühenduse
ja kontrollvalitsusest. Nende valitsuste juhatajatest kokku sünnib
E[esti] T[ööraha] K[ommuuni] Nõukogu. Iga valitsuse juhataja
vastutab oma valitsuskonna tegevuse eest.

2. Valitsused jagunevad osakondadesse, millede juhatajad
valitsuse juhataja poolt nimetatakse ja selle ees isikliselt vastu-
tavad on.

M ä r k u s: E[esti] T[ööraha] K[ommuuni] Nõukogu liikmeteks
ja keskvalitsuse osakondade juhatajateks võivad
ainult kommunistid olla.

3. Maakondades on valitsusvõimu esitajaks maakonnanõukogu
(n[äiteks] Võrumaa, Järvamaa jne. nõukogu), mis kuuest liikmest
koos seisab, nimelt: nõukogu esimehest, maakonna sise-, sõjaväe,
majanduse, kultuuri ja hariduse ja ühiskondlise kindlustuse valit-
suse juhatajast. Maakonnanõukogu esimehe ja liikmed nimetab
E[esti] T[ööraha] K[ommuuni] Nõukogu. Maakonnanõukogu esi-
mees käib oma asjaajamisega E[esti] T[ööraha] K[ommuuni] Nõu-
kogu alla.

4. Vähemaks kohaliseks valitsuseesituseks on kihelkonnano-
kogu, mis viiest liikmest koos seisab, nimelt: sise-, sõjaväe,
majanduse, kultuuri ja hariduse ja ühiskondlise valitsuse juhata-
jast.

M ä r k u s: Kihelkonnanoõukogu liikmed nimetatakse maakon-
nanõukogu poolt, kes ka ühe kihelkonnanoõukogu
liikmetest esimeheks nimetab.

5. Kihelkond jaguneb kogukondadesse (vakused). Iga kogu-
konna töölistekogu valib enda seast esitaja kihelkonna tööraha
konventi. Konvent jääb nõuandvaks asutuseks kihelkonna nõu-
kogu juure ja ühtlasi sidemeks nõukogu, kui valitsuse esituse,
ja kogukonna tööraha vahel. Konvent käib koos tarvidust mööda.

6. Konvent tuleb iga kolme kuu järele ümber valida.

M ä r k u s: Kogukonna tööraha üleüldiseid koosolekuid tuleb

vähemalt kuus kord, kihelkonna töörahva üleüldiseid koosolekuid vähemalt kord kolme kuu jooksul ära pidada.

7. Valimiseõigus koosolekutel on ainult neil Eesti Töörahva Kommuuna liikmetel, kelle peaülespidamise allikas senini palgatöö on olnud, kui neid kogukonna töörahva kogu mitte E[esti] T[öörahva] K[ommuuni] vastaseks ei tunnista.

8. Vähemaks majandusliseks üksuseks maal on põllumajanduslised kommuunad (mõisa- ja külakommuunad). Nende eesotsas seisab valitsuse (kihelkonnakoosoleku majanduse valitsuse) poolt nimetatud vastutav juhataja, kellele kommuuna liikmete hulgast, nende üleüldisel koosolekul, 3-liikmeline nõuandev komitee abiks valitakse.

M ä r k u s: Külakommuunades võivad nendesse komiteedesse valida ja valitud saada ka endised peremehed ja nende perekonna liikmed, kui nad vabatahtliselt kommuuna liikmeks on astunud ja mitte nõukogude vastu ei tööta.

9. Vähemad alevid korraldatakse kogukondade, suuremad — kihelkondade kava järele.

Eelolevad määrused on üleüldisteks juhtnöörideks ainult kodusõja vältusel kuni E[esti] T[öörahva] K[ommuuni] põhjuseaduse väljatöötamiseni E[esti] T[öörahva] K[ommuuni] esituskogus (ülemaalisel tööliste saadikute kongressil).*

Nõukogu liikmed: J. Käspert, H. Pöögelmann,
K. Mühlberg
Sekretär: H. Sonberg.

EKPA, f. 28, nim. 1, s.-ü. 2, l-d 90—91. Originaal.

Nr. 131.

17. MAIL 1919. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU OTSUSED KOMMUUNI ASUTUSTE LUUGAST STARAJA RUSSASSE ÜLEVIIMISE Jt. KUSIMUSTE KOHTA.

Istungi protokoll.

Koos olid: Pöögelmann, Käspert, Trakmann, Teiter ja Kerres.
Protokolli kirjutas: H. Sonberg.

O t s u s t a t i:

I.

Kõik Eesti Töörahva Kommuuni Nõukogu asutused Luugast Staraja Russasse üle viia.

* Välja on jäetud otsus ületunnitööde eest toiduainete väljaandmise küsimuses.

II.

Sms. Teiter Luuga linna ja ümbruskonna kaitse ülemaks* nime-
tada.

III.

Protokoll nr. 96, 13. maist s. a. punkti I muutmiseks:

Väetagused komissariaadid ja eri-volinikud kuuluvad Eesti re-
volutsioonilise sõjaväe nõukogu alla.

Nõukogu liikmed: J. Käspert, H. Pöögelmann

Sekretär: H. Sonberg.

EKPA, f. 28, nim. 1, s.-ü. 2, l. 95. Originaal.

Nr. 132.

5. JUUNIL 1919. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU JA
VENEMAA KOMMUNISTLIKU (BOLŠEVIKE) PARTEI EESTI SEKTSIOONIDE
KESKKOMITEE OTSUS EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU
ASUTUSTE TEGEVUSE LIKVIDEERIMISE KOHTA.

Istungi protokoll.

Osa võtsid: E[esti] T[ööraha] K[ommuuni] Nõukogu liikmed:
Anvelt, Pöögelmann, Käspert, Rästas, Trakmann, Vallner ja
Mühlberg, Keskkomitee liikmed: Lepp, Peterson, Palvadre ja
Vitsut.

Protokolli kirjutas: P. Lepp.

Otsustati:

I.

Vastu võtta Kommunistlise Partei Eesti Keskkomitee otsus
4. juunist s. a.** ja nimelt: a) E[esti] T[ööraha] K[ommuuni] Nõu-
kogu asutuste tegevus likvideerida. Kommunistlise Partei Eesti
Keskkomitee Venemaa büroo hooleks jätta Venemaa Kommunist-
lise Partei Keskkomiteega läbi rääkida, et otsust likvideerimise
kohta enne välja ei kuulutataks, kuni Eestimaal asuv Kommu-
nistlise Partei Eesti Keskkomitee selles asjas oma arvamist on
avaldanud;

b) revolutsiooni puhul Eestimaal valitsuse kokkuseadmine
Eestimaal oleva partei keskkomitee hooleks jätta;

c) Kommunistlise Partei Eesti Keskkomitee Venemaa bürood
kohustada Venemaa Kommunistlise Partei Keskkomiteega läbi-
rääkimisesse astuma, et punaste vägede võidu puhul Vene puna-
sõjast väed ainult sel juhtumisel Eestimaale sisse tungiks, kui Eesti-
maal olev Kommunistlise Partei Eesti Keskkomitee selleks oma
nõusolemist on avaldanud.

* Mõeldakse Eesti Tööraha Kommuuni väeosade ülemat.

** Dokumenti pole seni leitud.

II.

Kõigi E[esti] T[ööraha] K[ommuuni] Nõukogu asutuste likvideerimiseks asutada komisjon, mille esimeheks oleks sm. Trakmann ja liikmeteks iga valitsuskonna poolt nimetatud s[eltsi]-mehed. Sellele komisjonile likvideerimise kuludeks sada tuhat (100 000) rbl. krediiti määrata.

III.

E[esti] T[ööraha] K[ommuuni] Hariduse Valitsuse korralduses olev Tööraha Ülikool ja Kirjastuse osakond peale likvideerimist Kommunistlise Partei Eesti Keskkomitee Venemaa büroo korraldusele jätta.

IV.

Kõik E[esti] T[ööraha] K[ommuuni] Nõukogu asutustes olevad varustusained ja vähemad töökojad peale likvideerimist Eesti punase sõjaväe diviisile* üle anda.

V.

Sms. Trakmanni kohustada Valge Eesti valitsusega läbirääkimisesse astuma pantvangide vahetamise asjus.

VI.

Kontrollvalitsuse poolt kinnitatud Eesti Tööraha Kommuuna Sõjaväevalitsuse teenijate elamisraha nõudmiseleht maksmata jäänud kuude eest 8850 rbl. peale kinnitada ja välja maksta.

Nõukogu liikmed: O. Rästas, J. Käspert,
H. Pöögelmann, K. Mühlberg
Protokolli kirjutaja: P. Lepp.

EKPA, f. 28, nim. 1, s.-ü. 2, l-d 108—109. Originaal.

Nr. 133.

6. JUULIL 1919. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI TAGAVARAPATALJONI VÕITLEJATE MIITINGUL VASTU VÕETUD RESOLUTSIOON**.

Ehk küll kodanline klass ühes tsaariaegsete kindralite ja nende sabarakkudega, kuldpagunite kandjatega, ühest ja teisest küljest nii mitugi korda Nõukogude vabariigi Venemaa kallale on tunginud, et sotsiaalset uut ilmakorda purustada, mida tööline omal

* Dokumendis ekslikult „divisjonile“.

** Dokumenti on mõnevõrra redigeeritud.

jõul on üles ehitanud, näeme meie siiski, et nende mustade röövikute kergemeelised katsed on alati nurja läinud, sest et tööline, kes sõjariista kätte võttis, et uut ilma ja igavest vabadust luua, ei astu omalt teelt kõrvale, vaid uhkelt ja julgelt, sõjariist käes, astub kindlalt edasi kuni viimse lõpliku võiduni.

Meie, Eesti tagavarapataljoni punaseväelased, oleme iga minut valmis, sõjariistad käes, igal pool neid kontrrevolutsioonilisi bandesid hävitama, ja häda sellele punaseväelasele, kes valekatte all ennast meie hulgas peidab ja silmapilku ootab, millal võiks tööliste äraandjaks saada. Sest pidagu mees kõik tööraha äraandjad ja mõrtsukad, et see tund ei ole kaugel, kui teie vastust peate andma omast mustast tööst, ja ärge unustage, et proletariaadi võit on kindel, kuigi meie peaksime viimse veretilgani võitlema.

Elagu rahvusvaheline punane sõjavägi!!!

Elagu üleilmne revolutsioon!!!

Elagu kõigi maailma nõukogude vabariigid!!!

Elagu III kommunistline internatsionaal!!!

EKPA, f. 28, nim. 3, s.-ü. 565, l. 21. Kinnitamata ärakiri.

Nr. 134.

PÄRAST 13. JUULIT 1919.* — KOMMUNISTLIKU PARTEI EESTI KESKKOMITEE JA EESTI VALGEVÄE KOMMUNISTLIKU ORGANISATSIONI ULESKUTSE TARTUS ASUVA 10. TAGAVARAPATALJONI SÕDURITE VALJAASTUMISE PUHUL.

Kõigi maade töölised, ühinege!

Kättemaksmist!! — kisendab ilmsüütute veri!

Hiljuti avaldas ülemverekoera Laidoneri staap ametlikud arvud Eesti valgeväe kaotuste kohta kuni 1. juulini. Surnutena on see vägi kaotanud 955 „alamväelast“ ja 89 ohvitseri. Kokku umbes — üks tuhat meest.

Kuid sellesama aja jooksul on sõjariistadeta Eesti töörahas selle väerinna seljataga võitluses kodanluse ja parunite vastu surnutena kaotanud umbes — 2 tuhat meest.

2000 meest ja naist, 2000 proletaarlast on Eesti nn. rahvavalitsus ära hukanud, kas kaagikohtu läbi või ilma selle kometita, ehk jälle ära suretanud vangilaagrites!

* Dok. dateeritud sisu järgi.

Eesti kodanlise valitsuse sõda Eesti töörahva vastu on kaks korda verisem, kaks korda vihasem olnud kui sõda väeliinil uue aja tehnikaga varustatud vastasega!

Ja nii on see jäänud tänapäevani! Pätsi valitsuse lahkumine ja asutava kogu kokkutulek tähendas ainult seda, et demokraatlikud timukad oma verist kirvest põlle all hakkasid kandma. Misjaoks oligi aprillis vaja Eesti pinnal töörahva veristamist endisel määral jätkata! Maa oli ju tööliste ja maatameeste kalmukünkadega kaetud ja nende kohal lehvis surnuaia rahu! Eesti „rahvavägi“ oli tina ja püssipärade abil kokku aetud ning vale ja pettuse varal kokku liimitud. Nüüd mindi Põhja-Lätimaad, Jamburi, Oudova, Pihkva maakondi rahustama ja sealsele töörahvale demokraatlik sakramenti jagama! „Vaba Maa“ kiitis avalikult, et Eesti valged annud Balahovitšile sajad punased üle, kes siis pidulikult laterna-posti riputatud. Neis maakondades kordub ja sünnib seesama, mis meil tänavu jaanuaris, veebruaris ja märtsis sündis.

Age Eesti demokraatlike timuka tapakirves ei võinud kehtvalt põlle all püsida ja nn. Tartu sündmused panid varsti jahmatama kõiki, kes lapsikult „uue ajajärgu“ sisse olid uskunud. Mis sündis Tartus?

Tartus asub 10. tagavarapataljon, milles kuni 4000 meest. 10. juuli õhtul jalutas osa sõdureid kasarmu hoovil. Keegi sõdur asunud muusikakoori jaoks ehitatud rõdule ja öeldes, et ta akrobaat olla, hakanud meestele „tsirkust“ tegema. Rõdu ette kogunenud hulgake sõdurid õhutanud „vigurivänta“ taga.

Seal ilmub vahikorral olev lipnik Rätsepp, hakkab mehi toorelt laiali kihutama ja kisendab, et siin olla „riigivastane“ koosolek. Sõdurid vaidlevad vastu, et ei ole midagi „mässulist“, vaid ainult „tsirkus“. Tsirkusetegija ise, nähes, et asi apraks minema hakkab, tahab ära jooksta. Lipnik Rätsepp ähvardab teda revolvriga. Sõdurid protesteerivad. Lipnik ähvardab neid kõiki revolvri ja mõegaga, tekib rüselamine, antakse vastamisi rusikahoop. Lõpuks on lipn. Rätsepal pagunid maha rebitud.

Samal õhtul on tahetud mõnda sõdurit vangki panna, aga teised pole lubanud. Järgmisel — 11. juuli õhtul võetud siiski 4 meest kinni. Kohe kogunenud kõik roodud kokku ja nõudnud nende vabastamist. Saadetud Raadi mõisa parki ka nende sõdurite järele, kes seal jalutamas olid. Uhes viimastega tulnud ka mõnikümmend partisaani⁵³ kasarmuhoovi peale. Need tunnistanud tagavarapataljoni nõudmise õigeks ja ühinenud sõduritega.

Korraga tulnud teade, et koolipoiste rood neid rahustama tuleb. Murtud kuuri uks lahti, toodud automaatpüssid platsi. Kooliõpilastele läinud tagavarapataljoni saatkond vastu, seletanud kooli-

* See ei ole juudaseid-sotsisid siiski kohutanud kinnitamast, et „meil“ ei ole mingit klassisõda, vaid on „Eesti-Hiina sõda“! (Originaali märkus.)

õpilastele olukorra ära ja need — ühinenud sõduritega ja nõudsid ka vangide vabastamist.

Vangid lasti vabaks. Siis lahkusid koolipoisid.

12. juuli läks rahuliselt mööda. — Ohvitserid aga haudusid kättemaksmise plaanil Ja järgmisel päeval läkski kurbmäng lahti. Kohutav ja õudne oma metsikuse, tooruse ja jõleda verejanu poolest!

13. juuli hommikul käsutati mehed kasarmutest välja, seati roodude viisi hoovi peale ritta. Plats piirati partisanide poolt sisse. Seati 3—4 suurtükki üles ja paarkümmend kuulipildujat. Pataljonilt võeti sõjariistad ära. Minda laatsaretti, kihutati haiged välja, vähemalt akendele vaatama, kuidas demokraatline õigus „riigivaenlastega“ talitab. Neid mehi, kes hiljaks jäid platsile tulema, kiirustati nuutidega. Seda tegid partisanid, kellele peksu jaoks nuudid olid antud.

Siis astus pataljoni ülem — alamkapten Marder ette ja käskis, et roodud peavad „süüdlased“ välja andma. Et aga roodudest keegi ette ei astunud ja kedagi „süüdlastena“ ei nimetatud, siis hakati järgmiselt talitama.

Loeti sellest või teisest roodust iga 10-nes mees välja ja teatati neile, et kui nad „süüdlasi“ ei nimeta, siis lastakse nad ise maha. Kui siis mehed ühe või teise kui süüdlase peale näitasid, aga ohvitseridel näis, et see arv liig väike on roodu kohta, siis loeti välja iga 25-es, iga 50-nes jne.

Kõik roodust välja loetud mehed seati iseritta. Teel sinna ritta aeti nad aga „läbi lipu“, s. o. partisanid ja ohvitserid peksid neid nuutide, rusikate ja revolvripäradega, nii et veri ojadena meeste palgeilt voolas. Üks kõige verejanulisematest oli see lipn. Rätsepp, kellest eelpool juttu oli, siis partistani ohvitserid ja partisanid ise.

Niiviisi sunniti peksuga ja mahalaskmise või ülespoomise ähvardusega „süüdlasi“ välja andma. Kui siis mõned peksu hirmul näitasid sõdurite peale, kes ohvitseride pailapsed või kodanluse võsukesed olid, siis kostsid ohvitserid kohe nende eest ja nad jäeti vabaks. Niiviisi korjati umbes 85 „süüdlast“.

Siinsamas algas kohe kaagikohus oma istumisi. Selle sõjaväljakohtu liikmed olid: leitn. Grossschmidt, alamkapten Kuslap, alamleitn. Tarik, lipn. Kõiv ja alamleitn. Piip.

Et ühte „süüalust“ üle kuulata, tema süüküsimust kaaluda, hinnata ja teda surma mõista, selleks kulus sellel kaagikohtul üks minut ära. Minut ja mees! Ja varsti olid 20 mahalaskmise-surma ja 2 poomise-surma mõistetud! 10 meest mõisteti vangi.

Otsused saadeti siinsamas täide. Püssipärad, kuulid, täägid „töötasid“ läbiseigi. Peeti ka „jänesejahti“. Pealt vaatama oli sunnitud terve pataljon ja ka haiged sõdurid laatsaretis.

Mitmed hukkamõistetud on asjata palunud, et neile lubataks tunnistajaid endi süütuse tõendamiseks ette tuua. Vastuseks on

neid peksetud. Juba praegu on mõne tapetu kohta selge, et nad „mässu“ aegu linnas viibinud.

13. juulil mõisteti selle kaagikohtu poolt surma järgmised ausad rahvapojad:

Anter, Joh.; Peep, Jaan — poomisesurma. Oskar Erm, August Ingel, Karl Koni, H. Kevai, D. Karov, J. Kolmapäev, Karl Reismann, J. Mõttus, B. Moor, Jaan Kolt, J. Järm, B. Kaur, K. Koppel, Vold. Lätt, G. Pöder, G. Koger, Oskar Kivisik, J. Kõnnik, M. Kolbanov, J. Partotsa — mahalaskmise läbi.

Igavene mälestus langenuatele!

Igavene needus timukatele!

22 mehe elu — kahe ohvitseri paguni eest! 22 mehe elu — ühe valge ohvitseri näruse „au“ eest!

Tapetud ja tuhaks põletatud tsaar, sa võid kade olla! Hukatud tsaar, sa võid loota — küll Laidoner tasuks, kui ta võiks, sinu eest kätte, et punased sult polkovnikupagunid võtsid!

Maha need pagunid! Maha valged papist kindralid ja ohvitserid! Maha valgete riik!

Kas mäletate Ed. Vilde ajaloolist jutustust: „Kuidas Anija mehed Tallinnas käisid“. Anija meestest oleme meie jõudnud Tartu tagavarapataljoni meesteni!

Tööraha pojad! Kukatagem verine väevõimuvalitsus! Tehkem rahu punastega ja andkem tina valgetele!

Kättemaksmist kisendab ilmsüütute veri! Kodanlus on nende ilmsüütute hukkaja! Meie kättemaksmine on — kodanluse võimu kukutamine!

Kommunistlise Partei Eesti Keskkomitee.
Eesti valgeväe kommunistline organisatsioon.

ENSV ORRKA, Kommunistliku partei Eesti Keskkomitee üleskutsed ja lendeled, 1919.

19. JUULIL 1919. — KOMMUNISTLIKU PARTEI EESTI KESKKOMITEE
RAHUMANIFEST JA TEADAANNE EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI
VALITSUSE TEGEVUSE LÕPETAMISE KOHTA.

Kõigi maade töölised, ühinege!

**Kommunistlise partei Eesti Keskkomitee
manifest Eesti töörahvale.**

Seltsimehed!

Ligi kaheksa kuud on kestnud sõda Eesti kodanlise ja Venemaa töörahva valitsuste vahel.

Nende kuude jooksul on Eesti kodanlus loonud korralikult töötava aparaadi töörahva üle valitsemiseks ja tema klassivõitluse vägivaldseks allasurumiseks.

Sõda, mis kodanlus enesekaitseks algas, on temale saanud võimsamaks abinõuks, et töörahvast kõita käsist ja jalust. Üleüldised sunduslikud mobilisatsioonid on suure osa töörahvast paenutanud kasarmu sõjaväelise distsipliini alla. Kõiki töörahva klassivõitluse avaldusi rammestab sõjaseaduse ja sõjaväljakohute luupainajalik surve. Nõndanimetatud riigikaitse nimel saadab kodanlus korda lugematuid vägivalda- ja häbitegusid töörahva vastu. Meie oleme jõudnud selle piirini, kus töörahvas ilma sõjariistus vastuhakkamiseta ja kodanluse väevõimuvalitsuse kukutamisetega isegi kõige lihtsamaid majanduslikke nõudmisi ei saa läbi viia, sest iga streik, iga ettevalmistuski streigile surutakse maha vangistuste, püssitiku abil tööle sundimise, streikijate mobiliseerimise, kaagikohtu ette tassimiste ja neljamiljoniliste provokatsioonidega⁵⁴, — ja ikka selle nurjatu ettekäändega, et seda nn. riigikaitseks vaja olla!

Käesolevaks silmapilguks on Eesti töörahva klassivõitlus iseäranis raskesse seisukorda pandud lisaks veel seeläbi, et kodanluse salakavalus on Eestimaa ümbritsenud põhjast ja idast Vene valgetega, lõunast Saksa ja Läti valgetega. Tagajärjerikas Eesti töörahva võitlus Eesti kodanluse vastu saaks kohe veriselt lämmatatud Vene, Läti ja Saksa valgete väesalkade poolt.

Enamgi veel! Needsamad valge-Eesti väeosad, kes eila veel Riia all parunite maakaitseväge vastu sõdisid, on tänapäev sunnitud nende vaenlastega külg külje vastas punaste vendade vastu sõdima, ja vastuhakkamise korral niidetakse nad maha nendesamade poolt, keda nemad ise eila maha niitsid. Ja nii on sõda kodanlisele valitsusele annud piirita võimu töörahva elu ja olu üle. Sõdurisi-proletaarlasid sunnitakse võitlema ja surema kõrvuti töörahva eilaste, tänaste ja homsete vaenlaste ja vägistajatega, et see Põhja-Lääne valge vöö Eesti ümber veel laiemaks saaks

ja veel enam töörahva kõri kinni nõoriks, paisudes ülevenemaa-
liseks Koltšaki riigiks.

Eesti töörahva vabastamise sõda algas Eesti punaste väeosade
pealetungimisega Naroova kallastel ja leidis töörahva laiad hul-
gad Eestis korraldamatutena ja alles uimastatutena Saksa oku-
patsiooni verisest ja raudsest survest. Punase Venemaa pinnal
formeeritud Eesti punased polgud olid tõusva Eesti töörahva
ainus jõud, aga — ühtlasi ka ta nõrkus. Selle asemel, et üles
tõusta kui üks mees — kodanluse ja parunite ikke maharaputa-
miseks, loodeti siin, et vabastamine väljastpoolt tuleb ja sülle
langeb. Võitluse asemel oli ootamine. Selle läbi sai
kodanlusele võimalikuks Soome palgaliste lihunikudede ja Pihkva
valgekaardi jäliste abil punast laenet tagasi tõrjuda ja töörahvast
sunduse abil mobiliseerida.

Eesti töökommuna valitsus oli sunnitud ühes punaste väge-
dega taganema Eesti piiräärsetesse paikadesse ja — lõpuks
Venemaa pinnale. Kogu võitluse käik nende kaheksa kuu jooksul
on ära näidanud, et Eesti töörahvas ennast vabas-
tama peab otsekohese sisemise võitluse läbi
kodanluse vastu. Klassivõitluse käigus, mis
juba lähemal ajal revolutsioonini areneb,
ja — kui vaja — otsekoheses sisemises klassi-
sõjas purustab Eesti töörahvas oma põlised
kõidiku d. Selle võitluse tulest kerkib töörahva Eesti ja luuakse
Eesti töökommuna, mida ei murra ükski jõud.

Toetades selle tõekspidamise peale, on Kommunistlase Partei
Eesti Keskkomitee otsustanud:

EESTI TÖOKOMMUUNA VALITSUS TULEB LIKVIDEERIDA.

Selle meie otsuse teadasaamisega kuulutab Eesti töökommuna
valitsus enda lõpetatuks.

Tehes seda otsust, kutsume meie teid, seltsimehed, üles revo-
lutsioonilise võitluse jätkamisele kodanluse vastu mitmekordse
jõuga! Sellest pühast mässuleegist, mis iga proletaarlase hinges
lõkendab, tõusku hävitav tuli, mis kodanlase Eesti maapinnalt
pühib ja töörahva vabastab! Eesti töökommuna valitsust ei ole
enam! — ELAGU EESTI TÖOKOMMUUNA VALITSUS!

Seltsimehed! Et vabastada Eesti töörahva käsi otsustavaks
võitluseks kodanluse vastu ja luua tingimusi, milles see võitlus
lahedamalt areneda võiks, selleks on vaja lõpetada sõda punase
Venemaa vastu.

Sellepärast kutsume meie teid üles võitlusele, et tehtaks

RAHU PUNASE VENEMAAGA!

Võitlusele rahu eest Venemaa nõukogude vabariigiga kutsume
meie üles proletaarlasi ja kõiki neid, kes selles sõjas sini-must-
valge lipu all on sõdinud ausas, kuigi ekslikus usus, umbes kui

ei sünniks see sõda mitte kontrrevolutsiooni tähe all. Aga ühtlasi toonitame meie: see valitsus, kes on avalikult rahvusvahelise kontrrevolutsiooni käsikuks, kes on Eestile kaela tassunud parunite maakaitseväge, kes on suureks kasvatanud ja keti otsast lahti lasknud Vene valgekaardi — see liitriikidest, Mannerheimist ja Jude-nitšist ärarippuv valitsus ei tee rahu punase Venemaaga! Liitriikide ja Soome konsulite kohimees Strandmann ei tee rahu ilma oma käsutajate loata. Sellepärast on rahu teostatav ainult, kui töörahva poolt võideldakse.

MAHA KODANLINE VALITSUS!

Töörahva rahunõudmisel on tugev vastasrind. Üleilmlise kontrrevolutsiooni staap Pariisis — liitriikide konverents, mida variserid „rahu“-konverentsiks nimetavad; Koltšaki „Põhja-Lääne“ väed; valged väed Lätimaal; kõik papist kindralid, ohvitseridest sõjakuked, kroonuvargad, marodöörid ja spekulandid, papid ja parunid ja kodanluse jõukamad ja teadlikult kontrrevolutsioonilised kihid Eestis. Sellepärast on võitlus rahu eest —

SÕDA VENE, SAKSA, LÄTI, EESTI VALGETE VASTU!

Kuid — Eesti töörahva üksmeel ja revolutsiooniline vaimustus viib selle sõja kiirele, võidurikkale lõpule!

Küllalt on lunastatud Wilsoni heeringat ja liitriikide nisuleiba — töörahva vere hinna eest! Leppigem Eesti silgu ja Eesti rukkileivaga! Leppigem — kas või näljaga, sest ka see ei nõuaks nii palju ohvreid kui see sõda Koltšaki riigi ülesehitamiseks ja Eesti töörahva mitmekordseks orjastamiseks!

Küllalt on sõditud Koltšaki riigi ülesehitamiseks, pange nüüd oma täagid ja võitlusehimu Eesti töörahva vabastamiseks ime-tegusid korda saatma!

Ja selles võitluses ausa rahu eest ei ole teil karta ei mingisugust äraandlikku kallaletungimist punaste poolt:

UKSKI VENEMAA PUNANE POLK EI TULE ULE EESTI PIIRI,
kui on alustatud võitlust rahu eest!

ELAGU RAHU PUNASE VENEMAAGA!

ELAGU SÕDA RAHUVASTASTEGA!

MAHA KODANLINE VALITSUS!

ELAGU EESTI TÖÖRAHVA REVOLUTSIOON!

ELAGU EESTI TÖÖKOMMUUNA!

ELAGU RAHVUSVAHELINE TÖÖRAHVA REVOLUTSIOON!

Kommunistlise Partei Eesti Keskkomitee.

EKPA, f. 27, nim. 1, s.-ü. 545, l. 3. Trükitud eksemplar.

7. AUGUSTIL 1919. — EESTI TÖÖRAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU OTSUS
KOMMUUNI VARA JA KOHUSTUSTE KOMMUNISTLIKU PARTEI EESTI
KESKKOMITEE VENEMAA BUROOLE ULEANDMISE KOHTA.

Istungi protokoll.

Eesti Tööraha Kommuuna Nõukogu koosolek 7. augustil 1919. a. Staraja Russas.

Koos olid: Anvelt, Pöögelmann, Käspert, Rästas, Mühlberg, Vallner.

Protokolli kirjutas: H. Sonberg.

Otsustati:

Kõik E[esti] T[ööraha] K[ommuuni] Nõukogu raha ja muu varandus ning kohustused Kom[munistliku] Partei Eesti Keskkomitee Venemaa büroole edasi anda.

Nõukogu liikmed:

O. Rästas, H. Pöögelmann, J. Anvelt
Sekretär: H. Sonberg.

EKPA, f. 28, nim. 1, s.-ü. 2, l. 120. Originaal.

MARKUSED

¹ Eestlased-kommunistid, kes 1918. aasta veebruari- ja märtsikuus olid sunnitud Eestimaalt ajutiselt Nõukogude Venemaa territooriumile taanduma, samuti need, kes seal juba varem elasid, moodustasid Venemaa Kommunistliku (bolševike) Partei organisatsioonides Eesti seksioonid. 1918. aasta juulikuus toimus Moskvas VK(b)P Eesti seksioonide konverents, kus arutati Eestima vabastamise ja Punaarmee eesti väeosade organiseerimise küsimusi. Sellel konverentsil valiti VK(b)P Eesti Seksioonide Keskkomitee, kelle peamiseks ülesandeks oli organiseerida ja juhtida võitlust Eestima vabastamiseks saksa okupantidest.

Okupeeritud piirkondade kommunistlike organisatsioonide konverentsist Moskvas 1918. aasta oktoobrikuus võttis VK(b)P Eesti seksioonide esindajana osa Jaan Mägi. — 15.

² Tallinna tehaste ja vabrikute tööliste üldstreik, mis oli suunatud saksa okupantide vastu, toimus kommunistliku partei Tallinna komitee juhtimisel 12.—14. septembril 1918. — 16.

³ *Landtag* — keskajast pärit olev seisuste esindus Preisimaal. Alates XVI sajandist eksisteeris ta ka Baltimaades. Eestima landtag oli saksa parunite organ; kurnajate klassiorganisatsioonina aeti ta pärast Oktoobrirevolutsiooni nõukogude võimu otsusega laiali, kuid taastati saksa okupantide poolt. — 16.

⁴ Eesti sotsialistide-revolutsionääride partei asutati pärast 1917. aasta Veebruarirevolutsiooni H. Kruusi, J. Piiskari ja teiste väikekodanlike intelligentide poolt. — 17.

⁵ Eesti sotsiaaldemokraatide-vähemlaste (rahvakeeles sotside) partei asutati vormiliselt pärast Veebruarirevolutsiooni, 1917. aasta suvel. Selle eesotsas olid M. Martna, A. Rei, K. Ast ja teised väikekodanlikud tegelased. Sotside partei häälekandjaks oli ajaleht „Sotsiaaldemokraat“ (1917—1921). — 17.

⁶ Kartes revolutsiooni ja püüdes seda ära hoida, moodustasid saksa imperiaalistid 3. oktoobril 1918 nn. „demokraatliku“ koalitsioonivalitsuse eesotsas Baadeni prints Maxiga; sellesse valitsusse kuulusid ka Saksa parempoolsed sotsiaaldemokraadid Ph. Scheidemann ja G. Bauer. 5. oktoobril 1918 tegi see valitsus Amerika Ühendriikide presidendile Wilsonile ettepaneku rahu-läbirääkimiste alustamiseks. — 17.

⁷ Bresti rahulepingule ühelt poolt Nõukogude Venemaa ja teiselt poolt Saksa-maa, Austria-Ungari, Bulgaaria ning Türgimaa vahel kirjutati alla 3. märtsil 1918. Selle lepingu tingimused olid äärmiselt rasked, kuid noor Nõukogude valitsus oli sunnitud need vastu võtma, sest tol ajal ei olnud tal ei sõjalist ega majanduslikku jõudu, et saksa röövullutajate vägesid tagasi

tõrjuda. Surudes jõuga peale oma röövtingimused, okupeerisid saksa imperialistid määratu suure territooriumi (peaaegu miljon ruutkilomeetrit), sealhulgas ka Baltimaad. 27. augustil 1918 kirjutati Berliinis alla täiendavale Saksa-Vene lepingule, mille järgi Nõukogude Venemaa pidi muuseas maksma Saksamaale suure kontributsiooni. Nende üliiraskete rahutingimustega pidi Nõukogude vabariik paratamatult nõustuma, et võita aega „rahulikuks hingetõmbeks“, s. t. kindlustada tööliste ja talurahva võimu ning luua oma relvastatud jõude, ühtlasi arvestades, et Saksamaal on tulemas revolutsioon, mis võimaldab Bresti rahulepingu röövtingimused tühistada. Bresti rahu sõlmimine oli Lenini poolt juhitava kommunistliku partei tark ja ettenägelik samm ja Nõukogudemaa rahvad kiitsid selle üksmeelselt heaks. Andes sellele sammule hinnangu, ütles Lenin: „Me ei toonud toorkord ohvriks põhilisi huviseid, me tõime ohvriks teisejärgulised huvid ja säilitasime põhilised“ (V. I. L e n i n, Teosed, 31. kd., lk. 405). Selliseks põhiliseks huviks oli eelkõige nõukogude võimu kaitsmine ja säilitamine. Ja tõepoolest, Bresti rahu sõlmimine andis kommunistlikule parteile ja Nõukogude riigile võimaluse võita aega nõukogude võimu kindlustamiseks, nõukogude majanduse organiseerimiseks ja Punaarmee moodustamiseks. Proletariaat säilitas talurahva oma liitlasena ja kogus jõudu valgekaartlaste ja interventide purustamiseks. Bresti rahu andis võimaluse kokkupõrkeid imperialismi leeris ära kasutada ja vastase jõudusid laostada. Seoses Saksamaal toimunud revolutsiooniga annulleeris Ulevenemaaline Kesktäitevkomitee 13. novembril 1918 need röövellikud tingimused, mida saksa imperialistid olid Bresti rahulepinguga Nõukogude Venemaa peale sundinud. — 18.

⁸ Keiserliku Saksamaa valitsus, saanud rindel lüüa ja püüdes võitnud Entente'i ees kannuseid teenida, süüdistas provokatsiooniliselt Nõukogude saatkonda Berliinis Saksa valitsuse vastases propagandas ja saatis 5. novembril 1918 (seega mõni päev enne revolutsiooni algust Saksamaal) Nõukogude saatkonna Berliinist välja. — 19.

⁹ Kommunistliku partei Tallinna organisatsiooni juhtimisel algas Tallinnas 8. novembril 1918 tööliste üldstreik. 9. novembril puhkes Saksamaal revolutsioon, Tallinna töölised nõudsid nõukogude võimu taastamist Eestis. Saksa sõjavägede hulgas tugevnesid veelgi revolutsioonilised meeleolud. Saksa kindral von Seckendorf, olles hirmunud Tallinna tööliste väljaastumistest, kutsus 10. novembril enda juurde eesti kodanluse ninamehe I. Poska, kellega peeti nõu, kuidas töölisi rahustada. Otsustati kokku kutsuda Eesti kodanlik Ajutine Valitsus, kellele anti võim 11. novembril üle. Kommunistliku partei Eesti komitee avaldas sel puhul üleskutse, milles kutsuti võitlusele selle välismaa imperialistide armust loodud valitsuse vastu (vt. dok. nr. 3). 12. novembril 1918 tulid Tallinna töölised tänavale loosungiga „Maha kodanlik valitsus“. Saksa sandarmid ja eesti kodanluse relvastatud salgad ajasid tööliste demonstratsiooni jõuga laiali. — 23.

¹⁰ *Kommunistliku partei ajutine Eesti Keskkomitee*, kuhu kuulusid V. Kingissepp, M. Likemets, R. Vennikas, R. Vakmann ja J. Rästas, moodustati 1918. aasta novembrikuus; ta tegutses illegaalselt ja juhtis Eesti töörahva võitlust saksa okupantide ja eesti kodanluse vastu. — 24.

¹¹ Pärast tsaarivalitsuse kukutamist 1917. aastal püüdis eesti kodanlus kõigiti säilitada kodanlikku korda ja takistada revolutsiooni edasiarenemist. Selleks et rahvahulkade tähelepanu revolutsiooni ees seisvatelt ülesannetelt kõrvale juhtida, seadis kodanlus üles nn. „Eesti autonoomia“ loosungi ja taotles Venemaa Ajutiselt Valitsuselt kodanlike tegelaste poolt koostatud omavalitsuse seaduse eelnõu kinnitamist. 30. märtsil 1917 avaldati Ajutise Valitsuse määrus Eesti kubermangu administratiivse halduse ja kohaliku omavalitsuse ajutise korra kohta. Selle määruse järgi pidi valitama kubermangu maanõukogu ehk — nagu teda eesti kodanlus nimetas — maapäev,

mis pidi olema nõuandvaks organiks Ajutise Valitsuse kubermangukomisari juures. Eesti töörahvas protesteeris selle demokraatiavastastel alustel valitud maapäeva vastu, sest see kujutas endast kodanluse kontrrevolutsiooniliste salanõude keskust. Pärast Oktoobrirevolutsiooni aeti Maapäev Nõukogude valitsuse poolt laiali, kuid pärast saksa okupatsiooni kokkuvõtmist kutsus eesti kodanlus ta Seckendorfi loal uuesti kokku. — 25.

¹² Tallinna Tööliste Saadikute Nõukogu valiti kommunistliku partei Tallinna komitee algatusel ja juhtimisel 15.—19. novembril 1918; sinna kuulusid tööliste esindajad kõikidest Tallinna käitistest, vabrikutest ja töökodadest. Valiti 58 saadikut, neist 37 kommunisti, 15 parteitut, 5 sotsiaaldemokraati ja 1 sotsialist-revolutsionäär. Ka detsembrikuus toimunud Tallinna Nõukogu lisavalimistel said kommunistid kõige rohkem häali.

Tallinna Tööliste Saadikute Nõukogu esimeheks valiti „Dvigateli“ tööline kommunist Richard Vennikas. — 29.

¹³ Radikaalideks ehk radikaalsotsialistideks nimetas end advokaat J. Vilmsi jt. poolt asutatud partei; hiljem ristis see partei end tööerakonnaks. See väikekodanlik partei, mis hiljem muutus puhtkodanlikuks, pidas kogu aeg ägedat võitlust eesti töörahva vastu. — 30.

¹⁴ G. Kalla trükikojas (asus Tallinnas Müürivahe tän.) trükiti 1918. aasta novembrikuus legaalselt väljaantavat kommunistliku partei häälekandjat — ajalehte „Kommunist“. Trükikoja omanik keeldus ajalehte trükkimast ning tööliste otsustasid seda peremehe loata valmis teha. Kodanlikud võimud sulgesid peagi ajalehe; alates novembrikuu lõpust ilmus „Kommunist“ illegaalselt. — 33.

¹⁵ „Kodanik Poska valitsus“ — saksa okupantide soosimisel 1918. aasta novembrikuus moodustatud Eesti kodanlik Ajutine Valitsus, kelle eesotsas oli esialgu Tallinna advokaat Ivan Poska. — 34.

¹⁶ Berliini Tööliste ja Soldatite Saadikute Nõukogu teatas telegrammiga Venemaa Nõukogude valitsusele 23. novembril 1918, et Berliini Tööliste ja Soldatite Saadikute Nõukogu, vastavalt oma otsusele 22. novembrist 1918, annab okupeeritud rajoonides viibivatele Saksa vägedele instruksiooni, et nad hoiduksid kokkupõrgetest okupeeritud maa-alade elanikega. — 36.

¹⁷ Viktor Kingissepp viibis alates 1918. aasta novembrikuu keskpaigast illegaalselt Eestis ja juhtis siin parteitööd; seoses sellega peeti vajalikuks esialgu V. Kingissepa nime mitte avaldada. — 37.

¹⁸ Rudolf Vakmann tegi tol ajal illegaalselt parteitööd Eestis. — 37.

¹⁹ Eesti Töörahva Kommuuni Sõjaväe Valitsuse juhataja oli ühtlasi kohaliku Sõjanõukogu esimees.

Sõjanõukogusse kuulusid väeosade komandörid ja komissarid; ta oli nõuandev organ. — 48.

²⁰ Eesti kodanlik Ajutine Valitsus kuulutas välja algul vabatahtlike mobilisatsiooni valgesse väkke. Et sellest midagi välja ei tulnud, siis kuulutati välja sundmobilisatsioon ja sellest kõrvalehoidjaid ähvardati 15-aastase sunnitööga ja hiljem surmanuhtlusega. Kuid ka see ei andnud tulemusi, nagu seda eesti kodanluse liider K. Päts oli sunnitud tunnistama oma aruandes 27. detsembril 1918 Maapäeva istungil, öeldes seal järgmist:

„Kuulutati vabatahtlikkude mobilisatsioon välja ja kui see ei aidanud — sunduslik. Kuid ka see ei ole lootusi täitnud. Oleks arvama pidanud, et just jõukamatest ringkondadest, kellel põhjust oli oma vara kaitsta, peasjalikult meile abi juure tuleb, kuid just need on põikleval seisukohal. Pidi

määrusi välja kuulutama, nagu 15-aastase sunnitöö karistus neile, kes väe-teenistusest ära jooksevad. Selle päale tuli küll mehi kokku, kuid võitle-
lejaid ei tulnud juure. Mehed lasid ennast riigi poolt varustada ja —
jooksid ära. Kindlaid arvusid meil nende kohta ei ole, aga väeliinilt on
vähemalt paartuhat meest ära jooksnud. Pidime surmanuhtluse välja kuulu-
tama, kuid ka see ei aidanud täiesti. Peame ka tunnistama, et seltskond-
lised asutused mitte täiel mõõdul oma kohust ei täitnud. Kui meie rahvas
oleks aru saanud, et meie kõik, olgu mis parteist ja kihist tahes, oma kohust
täitma peame, siis oleksime kahtlemata edasi jõudnud ja vaenlane ei oleks
mitte nii kaugel meie maa sees. Selle asemel on kahtlustamine, peata ümber-
jooksmine ja süüdistamine maad võtnud. Seltskonnas loodeti võera abi pääle.
Arvati: liiduriigid saavad siia abi ja meil pole muud teha, kui päält vaa-
data... Nüüd on asi siiski paremaks muutumas. Soome- ja Inglismaalt oleme
kuulipildujaid, suurtükke ja muud sõjavarustust saanud. Muidugi ei saa
veel ütelda, et meil juba pööre kaitse asjus olemas on. Ei, pööret ei ole
veel olemas, on ainult lootus, et pööre tuleb... Ajutine Valitsus astub
välisesituse läbi sammusi abi saamiseks. Ta on Inglise laevastikuga ühes
tulnud Inglise volinikuga läbirääkimisi samas sihis pidanud. Soomemaal
tuleb vabatahtlikka suuremal arvul, kui seda esialgu oleks loota võinud.
Ka Inglise laevastik on meile suurt abi andnud..." (Maanõukogu protokol-
lid 1917—1919, Tallinn 1935, lk-d 347—348).

Sedasama kordas K. Päts ka neli kuud hiljem oma aruandes 30. aprillil
1919 Asutavale Kogule, kus ta tunnistas:

„Enne seda, kui ma sõjaministeeriumi oma kätte võtsin, oli ajutise valit-
suse poolt vabatahtlik mobilisatsioon välja kuulutatud, loodeti, et 25 000
inimest kokku tuleb... Aga kõik see ei aidanud. Kui meil tarvis oli mehi
välja saata, siis ei olnud meil rohkem, kui ainult tuhat vabatahtlikku üle
terve maa. Ajutine valitsus seisis hädaohu ees, tal ei olnud muud abinõu,
kui sundusliku mobilisatsiooni väljakuulutamise..."

Ka sundusline mobilisatsioon ei andnud esialgu neid tagajärgi, mis meie
lootsime, sest ei olnud usku asja sisse...

Uks teine kurb nähtus oli sel ajal, et mehed, keda meie kokku võtsime,
kellele riik toiduaineid andis, riided selga pani, püssid kätte andis, tihti
küladest hobused võtsid ja tagasi sõitsid. Meie ei saanud põhja väerinnal
rohkem, kui umbes 300 inimest peatama jätta... Ajutisel valitsusel ei jää-
nud teist abinõu üle, ta pidi kõige karmimad karistused välja kuulutama.
Kuulutati välja, kes mobilisatsiooni käsul ei ilmu, võetakse vastutusele ja
võib neid karistada kuni 15 aasta sunnitööga. Sõjaväejooksikute kohta
määratud karistusi kõrgendati; oli juba Vene seaduse järele surmanuhtlus
neile määratud, kes sõjaväljalt ära jooksnud. Meil tuli iseäraline nähtus
ilmsiks, et siis, kui võitlus käis, laiali joosti, oli võitlus möödas, tulid
jooksikud jälle tagasi, nii et neid ei saanud Vene seaduse järel jooksiku-
teks pidada, sellepärast laiendati seda karistust nende väejooksikute kohta,
kes pärast väerinnalt lahkumist jälle tagasi tulid. Aga ka see ei aidanud
esialgu..." (Asutav Kogu, I istungjärk, protokollid nr. 1—27, veerud
204—206).

Seege ei leidunud Eestis inimesi, kes oleksid tahtnud isegi surmanuht-
luse ähvardusel nõukogude võimu vastu välja astuda. Ainult välismaised
intervendid (Inglise sõjalaevastik, soome lihunikud, Rootsi ja Taani palga-
sõdurid jt.) päästsid Eesti rahvavaenuliku kodanluse võimu. — 49.

²¹ Petrogradi Saksa Töölise ja Soldatite Saadikute Nõukogu moodustati pärast
1918. aasta revolutsiooni Saksamaal. Nõukoguse koosseisus Petrogradis asu-
nud saksa tööliste ja saksa soldatite-sõjavangide esindajad. — 50.

²² Tol ajal kujunes Saksamaal välja olukord, mis andis alust lootale, et saksa
töölised suudavad võimu enda kätte võtta. Kuid saksa kontrrevolutsiooni-
listel jõududel läks korda tööliste ülestõusu maha suruda ning saksa
kommunistide juhte K. Liebknechti ja R. Luxemburgi tappa. — 53.

- ²³ Vastuseks Eesti Tööraha Kommuuni Sõjaväevalitsuse üleskutsele astus Punaarmeele vabatahtlikult hulk eesti töölisi ja talupoegi (vt. dok. nr. 58). Kuid üldmobilisatsiooni valgetest vabastatud Eesti territooriumil ei saadud lühikese aja jooksul ja vastavate tingimuste puudumise tõttu läbi viia. — 55.
- ²⁴ Inglise töölised avaldasid oma solidaarsust Oktoobrirevolutsioonile ja Nõukogude Venemaale ning protesteerisid energiliselt Nõukogude Venemaa siseasjadesse vahelesegamise vastu. Kuigi inglise töölised ei suutnud täielikult ära hoida Inglise imperialistide interventsioonitegevust Nõukogude Venemaa ja Nõukogude Eesti vastu, andis inglise proletariaat oma panuse interventide nõukogudevastaste sõjakäikude nurjaajamiseks ja rahu jaluleseadmiseks sotsialistliku Venemaa ja Entente'i riikide vahel. — 57.
- ²⁵ 1918. aastal eksisteeris Põhjapiirkonna Kommuunide Liit, kuhu kuulusid Petrogradi linn ja kubermang ja teda ümbritsevad kubermangud. — 61.
- ²⁶ Eesti Tööraha Kommuun sai Põhjapiirkonna Kommuunide Liidult suurt abi toidu- ja tarbeainete ning sõjaväevarustuse näol (vt. dok. nr. 46). — 62.
- ²⁷ 15. detsembril 1918 toimus Estonia kontsertsaalis Tallinna Töölise Saadikute Nõukogu poolt organiseeritud massimiiting, millest üle 3000 inimese osa võttis. Kommunist R. Vakmanni ettepanekul võeti miitingul vastu resolutsioon, milles nõuti Eesti kodanliku Abjutise Valitsuse tagandamist, välismaiste vägede väljaviimist ja võimu üleandmist tööliste saadikute nõukogudele.
12. detsembril oli Tallinna reidile saabunud Inglise sõjalaevade eskaader. 17. detsembril toimus Tallinna tööliste massiline protestidemonstratsioon, kus nõuti inglise interventide väljakihutamist Eestist. Kodanlik valitsus, keda julgustas Inglise laevastik, avas tööliste tule. Oli tapetuid ja haavatuid, tööliste hulgas pandi toime hulgalisi areteerimisi, Tallinna Töölise Saadikute Nõukogu tegevus keelati. — 64.
- ²⁸ *Tallinna Kommunistlik Kütipolk*. Tallinnast 1918. aasta veebruarikuus Saksa vägede pealetungimise tõttu evakueerunud punakaartlastest ja teistest vabatahtlikest formeeriti Petrogradis Üksik Tallinna Eesti Kommunistlik Pataljon, mis siirdus 1918. aasta maikuuus Uraali rindele valgekaartlaste vastu võitlema; 1918. aasta sügisel formeeriti mainitud pataljonist 1. Tallinna Kommunistlik Kütipolk, mis 1918. aasta detsembrikuu algul jõudis Eestisse ja asus lahingutesse valgete vastu.
2. *Viljandi Kommunistlik Kütipolk* formeeriti 1918. aasta septembrikuus Petrogradis ja Jamburgis (praegune Kingissepp Leningradi oblastis) vabatahtlikest-eeslastest; polk võttis osa lahingutest, mida peeti Narva ja hiljem Eesti vabastamiseks valgekaartlastest.
- Madruste dessant* formeeriti Petrogradis 1918. aasta novembrikuus Balti mere laevastiku madrustest-eeslastest. See väeüksus võttis osa Eesti vabastamisest alates 1918. aasta novembrikuust.
15. *Jurjevi (Tartu) polk* formeeriti Jamburgis 1918. aasta maikuuus Tartust, Virumaalt ja mujalt Eestist 1918. aasta veebruari-märtsikuu lahingutega taganenud punakaartlastest ja nõukogude aktivistidest. Polk võitles alates 1918. aasta augustikuust Põhjarindel (Arhangelski rindelõigus) interventide vastu; 1918. aasta novembrikuus siirdus polk Jamburgi, võttis osa Narva ja Eesti vabastamisest.
40. *Narva polk* formeeriti 1918. aasta märtsikuuus Jamburgis Eestist välja taganenud Narva punakaartlastest. Polk võttis osa lahingutest, mida peeti Eesti vabastamiseks valgete ikke alt.
- Revolutsiooniline Kaitsepolk* formeeriti 1918. aasta detsembrikuus Narvas (vt. dok. nr. 52). — 65.
- ²⁹ Eesti Tööraha Kommuuni Nõukogu otsus punasesse sõjaväkke mobilisatsiooni läbiviimise kohta võeti vastu 18. detsembril 1918, kuid tegelikult

hakati seda ellu viima hilja, siis, kui Nõukogude väed olid juba sunnitud Eesti territooriumilt lahkuma. — 68.

³⁰ Tartu all olid valgete väed arvulises ülekaalus. Kuid enne, kui Punaarmee osad Tartu jõudsid, algasid seal valgekaartlikus 2. polgus bolševistliku selgitustöö tagajärjel rahutused. 20. detsembril põgenesid Tartust kodanliku võimu esindajad, päev hiljem taganesid paanikas ka valged väeosad, kusjuures suurem osa mobiliseeritud soldateid ja hulk ohvitseri laiali jooksis. Veel enne, kui Punaarmee osad Tartu jõudsid, taastati linnas kohalike kommunistide ja ametiühingu-aktivistide poolt nõukogude võim. 21. detsembril ilmus Tartus ajaleht „Edasi“ loosungiga „Elagu Eesti tööliste ja maatameeste nõukogude vabariik“, avaldati üleskutse Tartu Tööliste Saadikute Nõukogu valimiste kohta. 21. detsembril toimus Tartu Tööliste Saadikute Nõukogu istung, kus valiti täitevkomitee ja kontrrevolutsiooni vastu võitlemise komitee. Punaarmee väeosad jõudsid Tartusse 22.—23. detsembri ööl (vt. dok. nr. 66, 67, 68, 69 ja 72). — 73.

³¹ Läti nõukogude vabariigi valitsus eesotsas P. Stuckaga moodustati Valgas 17. detsembril 1918. Riia vabastati Punaarmee poolt 3. jaanuaril 1919. — 75.

³² *Bulak-Balahhovitš ja Peremõšin* — tsariaegsed ohvitserid, astusid 1918. aastal Punaarmeesse, kuid jooksid reetlikult üle sakslaste poolt okupeeritud Pihkvasse, kus organiseerisid valgekaartlikud jõugud, nn. Põhjakorpuse, mis võitles kodusõja ja interventsiooni perioodil Nõukogude vabariigi vastu. — 76.

³³ 8. detsembril 1918 moodustati Vilniuses Leedu ajutine revolutsiooniline tööliste ja talurahva valitsus. 16. detsembril 1918 kuulutati välja Leedu Nõukogude Vabariik; valitsuse eesotsas oli V. Mickievičius-Kapsukas. — 78.

³⁴ Eestimaa Ajutise Revolutsioonikomitee otsusel määrati Eesti Tööraha Kommuuni Siseasjade Valitsuse juhatajaks V. Kingissepp (vt. dok. nr. 17), kes tol ajal viibis Tallinnas illegaalselt. Seoses sellega määrati ajutiseks Siseasjade Valitsuse juhatajaks J. Käspert. — 78.

³⁵ 1918. aasta 3.—4. märtsil Narvast Jamburgi taganenud Narva punakaartlastest formeeriti algul Narva kommunistlik pataljon ja hiljem Narva polk. Selle polgu üks pataljon, millest hiljem kujunes välja 156. Narva Kütipolk, siirdus 1918. aasta augustis Põhjarindele (Arhangelski rindelõiku), kus ta võitles interventide ja vene valgekaartlaste vastu. — 82.

³⁶ 28. detsembril 1918 kuulutati välja Eesti Tööraha Kommuuni Nõukogu dekreet, mille alusel seati sisse igakuuline 500 rubla suurune elatusraha kõigile maa ja linna ettevõtete ning asutuste töölistele ja ametnikele.

Eesti Tööraha Kommuuni Nõukogu põhjendas ühtlase elatusraha sisseadmist sellega, et ta tahtis „kodanlist palgamaksmiseviisi ära kaotada“, kuid sattus sellise korraldusega kõikide töö võrdsustamisele, mis oli muidugi ekslik. — 85.

³⁷ *Surmapataljonid* moodustati 1917. aastal Vene Ajutise Valitsuse poolt selleks, et maha suruda revolutsioonilisi meeleolusid sõjaväes ja vältida vana Vene armee taganemist.

Nagu 1917. aasta surmapataljonide mehed, nii kandis ka mõnede kodanliku Eesti sõjaväeosade (soomusrongide) isikuline koosseis varrukatel pealuu kujutust ja nimetas end ka surmapataljoni meesteks. — 87.

³⁸ Eesti kodanlik Ajutine Valitsus tagandas ametist Tartu maavalitsuse esimehe sotsi J. Jansi, Saaremaa omavalitsuse liikme sotsi M. Nepsi, Tuhalaane vallavanema Soovini ja rida teisi, kes ei nõustunud sellega, et valget terro-

rit rakendati mitte ainult kommunistide ja nende poolehoidjate, vaid ka teiste kodanike suhtes, kuna selline ohjeldamatu terror õhutas revolutsioonilisi meeleolusid laiades rahvahulkades. — 87.

³⁹ Eesti kodanlikud parteid, alates hallparunite parteist — maaliidust — ja lõpetades sotsidega (menševikega), pöördusid Inglise kolonisaatorite poole palvega, et viimased okupeeriksid Eesti. 28. detsembril 1918 saadeti Inglise valitsusele orjameelne appikutse Eesti okupeerimiseks, milles muuseas märgiti:

„Eesti Maanõukogu, olles arutanud oma 27. detsembri koosolekul maa sõjalist ja rahvusvahelist olukorda, otsustas:

...Paluda tungivalt Tema Majesteedi Valitsust, et see okupeeriks ja võtaks oma sõjalise kaitse alla Eesti Vabariigi territooriumi, andes tema kõrgema ülemjuhatus alla kõik seni kogutud sõjalised jõud, aga samuti need, mis kogutakse Eesti Vabariigi abil, et neid kõige paremini ära kasutada survet avaldava bolševismi vastu eduka võitluse lõpuleviimiseks.

Maanõukogu president A. Birk
sekretär K. Ast

Maanõukogu parteide esindajad:
Sotsiaaldemokraatide poolt K. Grau
Tööerakonna poolt Jul. Seljamaa
Rahvaerakonna poolt A. Birk
Maaliidu poolt J. Teemant.“

(Maanõukogu protokollid 1917—1919, Tallinn 1935, lk. 346. Tõlge inglise keelest.) — 100.

⁴⁰ 1918. aasta lõpuks kujunes Eesti kodanliku Ajutise Valitsuse olukord katastroofiliseks — tal ei olnud jõudusid Punaarmee eduka pealetungi peatamiseks. Kaks kolmandikku Eesti territooriumist oli valgetest vabastatud. Eesti kommunistlikud väeosad olid juba jõudnud Tallinna lähedale Salmistu — Kehra jaama liinile (30—35 km Tallinnast). Surmanuhtluse ähvardusel mobiliseeritud „rahvaväelased“ ei tahtnud sõidida. Vene valgekaartlastest moodustatud „Põhjakorpuse“ riismed olid rindelt paanikas põgenenud Tallinna taha Rapla rajooni. Ärevusega jälgisid nõukogude võimu taastamist Baltimaadel välisimperialistid; ilma nende abita oleks kodanlik kord Eestis kukutatud. Inglise valitsus saatis Balti merde oma sõjalaevade eskaadri, kes algas juba 23. detsembril lahinguoperatsioone Punaarmee ja Nõukogude sõjalaevastiku vastu. Ameerika, Inglise, Soome ja teiste maade imperialistid andsid relvastust ja varustust ning saatsid Tallinna „vabatahtlikke“ palgasõdureid. Uhtlasi ergutasid nad ka eesti kodanlust mobiliseerima jõude Punaarmee vastu. Detsembrikuu lõpul valgete vägede ülemjuhatajaks määratud J. Laidoner hakkas kiiresti organiseerima erilisi lööksalku ohvitseridest, hallparunitest, vene valgekaartlastest, balti parunitest ja teistest kontrerevolutsioonilistest elementidest. 30. detsembril jõudis Tallinna hästirelvastatud valgesoomlaste esimene väesalk, 1919. aasta jaanuariku esimestel päevadel tuli aga Tallinna juba 3000 „soome lihunikku“ (nii nimetasid neid eesti töölised) ja veidi hiljem „vabatahtlikke“ Rootsist ja Taanist. Saavutanud sõjaväe alal tunduva arvulise ja materiaalse ülekaalu, asus valge-Eesti väejuhatuse sõjaliste operatsioonide organiseerimisele.

6.—7. jaanuaril 1919 asusid valged vastupealetungile ning 9. jaanuaril läks neil korda Punaarmee rindest läbi murda. 19. jaanuariks olid Punaarmee osad sunnitud taganema Narva jõe taha ja Eesti territoorium langes kodanluse võimu alla. — 101.

⁴¹ Pärast Tartu vallutamist valgete poolt 14. jaanuaril 1919 algasid seal massilised hukkamised. Sõjaväljakohtu otsusel lasti maha Tartus 1919. aasta 1. veebruaril 27 inimest; Tartu vanglasse heideti ligi 400 poliitilist vang. „Kommunisti“ andmeil tapeti Tartus umbes 280 proletarlast. Metsik valge terrori laine käis üle kogu Eesti. Kommunistliku partei Eesti Keskkomitee

poolt kogutud andmeil hukkasid kodanluse timukad üksnes Võrumaal 1919. aasta algul vähemalt viissada ja Narvas umbes nelisada töölisaktivisti. — 104.

- ⁴² Virumaa, Võru linna ja maakonna ning Tartu linna TSN rahvamajanduse osakonnad esitasid aruanded oma tegevusest Eesti Tööraha Kommuuni Nõukogule pärast seda, kui nad olid juba Eesti territooriumilt evakueerunud. — 108.
- ⁴³ 1919. aasta veebruarikuus, kui Eesti kodanlik Ajutine Valitsus hakkas Saare- ja Muhumaal sundmobilisatsiooni valgesse väkke läbi viima ja mobiliseeritud mandrile saatma, puhkes seal töörahva ülestõus. Mobiliseeritud saarlased, kes olid koondatud Kuivastu mõisa, tapsid 16. veebruaril valgekaartliku etapi ülema ja kaks kaitseliitlast ning saatsid laiali üleskutsed alanud ülestõusu kohta. Kokku tuli üle tuhande vabatahtliku, kes võtsid loosungiks „Surm parunitele, maha kodanlus“ ja vabastasid valgetest jõududest 18. veebruariks kogu Muhumaa ja suurema osa Saaremaast. Ülestõusnud piirasid Kuressaart, kuhu mõisnikud ja eesti valgekaartlased olid kabuhirmus põgenenud. Kuid Ajutine Valitsus saatis mandrilt saartele jala- ja ratsaväe karistussalgad, kes olid relvastatud kuulipildujate ja automaatsüssidega. Neil läks korda Muhu saarel ülestõus maha suruda. 21. veebruaril toimus Upa küla juures (Kuressaare lähedal) verine lahing, mis lõppes ülestõusnute lüüasaamisega; lahingus langes ligemale 140 meest. Ülestõusu mahasurumisele järgnes verine terror ja metsik arveteõidendamine saarte töörahvaga. Ülestõus läks nurja, sest ta toimus tingimustes, kus revolutsioon Eesti mandril oli saanud lüüa; ülestõus oli stiihiline, töörahval puudusid relvad, Saaremaal ei olnud tol ajal ka kommunistliku partei organisatsiooni. — 110.
- ⁴⁴ Nõukogude võimu taandumisel Eestist 1919. aasta jaanuarikuus lahkus siit palju töötajaid, kes põgenesid valge terrori eest Nõukogude Venemaa territooriumile. — 115.
- ⁴⁵ Petrogradis 1919. aasta märtsikuus asutatud Eesti Tööraha Ulikoolis töötas tegelikult ainult pedagoogiumi osakond, mis reorganiseeriti 1920. aastal Eesti Pedagoogiliseks Instituudiks ja 1925. aastal Eesti Pedagoogiliseks Tehnikumiks (kooliks). See eesti õppeasutus valmistas ette õpetajaid NSV Liidus töötavatele eesti õppekeelega koolidele, millede üldarv ulatus 1936. aastal 200-ni. — 117.
- ⁴⁶ 20.—21. märtsil 1919 toimus Luugas (Petrogradi kubermang) Nõukogude Venemaal asuvate Eesti kommunistide konverents, millest võttis osa 28 delegaati, kes esindasid 24 parteiorganisatsiooni ja 3 partei osakonda. Eestis põranda all tegutseva kommunistliku partei organisatsiooni esindajat konverentsil ei olnud. — 119.
- ⁴⁷ Ungaris kehtestati nõukogude võim 21. märtsil 1919; ta langes sisemiste ja väliste kontrrevolutsiooniliste jõudude pealetungi tagajärjel 1. augustil 1919. Ungari Rahvakomissaride Nõukogu esimeheks ja välisasjade rahvakomisariks oli Béla Kun. — 120.
- ⁴⁸ Kiievis (Ukrainas) elasid ja töötasid mitmesugustes asutustes eestlased-kommunistid; Kiievis asus ka Eesti Tööraha Kommuuni Nõukogu esindus. Need eestlased-kommunistid moodustasidki kommunistliku partei Eesti osakonna Kiievis. — 121.
- ⁴⁹ Eesti kodanlik Ajutine Valitsus, tundes oma ebakindlust ja laiade rahvahulkade rahulolematust, mida ta oma metsiku vägivalda ja massilise valge terroriga oli tekitanud, otsustas teha poliitilise manöövri ja kuulutas välja Eesti Asutava Kogu valimised 5.—7. aprillil 1919. Kommunistlik partei

Eestis, kes tol ajal pidi tegutsema sügaval põranda all, asus kodusõja tingimustes Asutava Kogu valimiste boikoteerimise seisukohale. Partei poolt trükiti põranda all 21 000 eksemplari „ristilöödud töörahva nimekirja nr. 11“, milles olid ära toodud 120 aktiivsema seltsimehe nimed, keda valged olid surnuks piinanud või tapnud. Seda nimekirja levitati tööliste seas, kes neid omakorda protestimärgiks ja kodanluse manöövri paljastamiseks valimiskastidesse lasksid. Asutava Kogu 120-st kohast said sotsid 41 kohta, tööerakond 30 ja esseerid — 7 kohta; seega said suure enamuse väikekodanlikud parteid, kes otseselt valitsusse ei kuulunud, valimiskampaania ajal aga kodanluse interventsioonipoliitikat silmakirjalikult arvustasid ning igasuguseid demagoogilisi lubadusi andsid. Valitsev partei — Maaliit — sai Asutavas Kogus ainult 8 kohta, mis näitas, et eesti rahva rõhuv enamus mõistis Pätsi valitsuse ja tema poliitika otsustavalt hukka. — 121, 123.

- ⁵⁰ Julma valge terrori tingimustes toimusid Saksamaal 19. jaanuaril 1919 Asutava Kogu valimised. Asutav Kogu tuli kokku Weimaris 6. veebruaril 1919. Ajal, kui Asutav Kogu koos istus, leidsid kogu Saksamaal aset massilised tööliste streigid, revolutsioonilised väljaastumised ja ülestõusud. Märtsikuus toimus Kesk-Saksamaa tööliste üldstreik ja Berliini tööliste ülestõus, mis veriselt maha suruti. Ruhri piirkonnas olid 1919. aasta märtsi- ja aprillikuus tööliste üldstreigid, aprillikuus kehtestasid ülestõusnud tööliste Baieris nõukogude võimu, mis aga 1. mail veriselt maha suruti. Neis massilistes väljaastumistes ja ülestõusudes kaotas Saksamaa tööliklass 20 000 inimest valge terrori ohvritena. Saksa kodanluse ja mõismikel läks korda saksa parempoolse sotsiaaldemokraatia otsesel kaasabil oma võimu säilitada. — 124.
- ⁵¹ *Baieri Nõukogude Vabariik* kuulutati välja 7. aprillil 1919. Kонтрреволюtsioonilised jõud tahtsid teda hävitada, kuid siis tõusid Münchени tööliste kommunistide juhtimisel üles ja ägedate tänavavõitluste tulemusena kehtestati proletariaadi diktatuur Eug. Levinega eesotsas. Baieri Nõukogude Vabariik langes kontrrevolutsiooni hoopide all 1. mail 1919. — 128.
- ⁵² Ungari Nõukogude Vabariigi valitsuse ettepanekule sõjategevuse lõpetamise kohta Eesti kodanlik valitsus ei vastanud, sest ta valmistas välisimperialistide toetusel koos vene valgekaartlastega ette sõjakäiku Petrogradile. See sõjakäik algas 1919. aasta maikuu ja lõppes vene ja eesti valgekaartlaste tagasikihutamiselega Eesti territooriumile. — 128.
- ⁵³ Partisanide pataljon — eesti kodanluse poolt kodusõja ajal formeeritud väeüksus, kuhu olid koondatud peamiselt kõige reaktsioonilisemad valgekaartlikud elemendid; pataljon tegutses löögirühmana kodusõjarinde lõunapoolses lõigus. — 138.
- ⁵⁴ Eesti kodanlik valitsus ja sotsid levitasid provokatsioonilist kuulujuttu, et Eesti kommunistid olevat saanud „piiri tagant“ 4 miljonit rubla põrandaluseks tegevuseks ja tööliste streigi organiseerimiseks. — 141.

ISIKUNIMEDE REGISTER

- Adler, Friedrich*, üks Austria sotsialistide liidreid. Esimese maailmasõja eel oli Austria Sotsiaaldemokraatliku Partei sekretär. 1916. aastal pani toime atentaadi Austria peaministrile Stürgkhile, mille eest mõisteti sunnitööle. Vabanes vanglast pärast Austria revolutsiooni 1918. a.; oli Austria Ulemaalise Tööliste Saadikute Nõukogu Täitevkomitee esimeheks. Organiseeris hiljem nn. 2½ Internatsionaali; renegaat, revolutsioonilise tööliikumise, kommunismi ja NSV Liidu vaenlane. — 69, 70.
- Alt*, 1918. aasta novembris valitud Tallinna Tööliste Saadikute Nõukogu liige. — 45.
- Alver, E.*, 1919. aasta aprillist oktoobrini kodanliku Eesti kaitseliidu ülem, üks valge terrori juhtidest. — 131—132.
- Ambrus*, Narva kivi-, mulla- ja metsatööliste ametiühingu komitee liige. — 57.
- Ambus, Joh.*, Virumaa Illuka Valla Tööräha Saadikute Nõukogu liige. — 90, 91.
- Andrei, Gustav*. — 126.
- Anni, Voldemar*, Sõjanõukogu liige, Narva Tööliste, Talupoegade ja Puna-väelaste Saadikute Nõukogu Täitevkomitee liige. — 36, 39, 54.
- Anter, J.* — 140.
- Anvelt, Jaan* (1884—1937), bolševike partei liige 1907. aastast, Eestimaa Aju-tise Revolutsioonikomitee esimees, Eesti Tööräha Kommuuni Nõukogu esimees ja Sõjaväe Valitsuse juhataja. — 30, 36, 37, 38, 39, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 53, 54, 56, 57, 59, 60, 61, 63, 65, 68, 69, 77, 78, 79, 82, 84, 85, 101, 102, 103, 107, 116, 117, 121, 131, 133, 135, 144.
- Ast, K.*, menševik, kodanliku Eesti Maanõukogu (Maapäeva) sekretär. — 132.
- Aunapuu, Joh.*, Virumaa Illuka Valla Tööräha Saadikute Nõukogu liige. — 90, 91.
- Avanessov, V.*, Ulevenemaalise Kesktäitevkomitee sekretär. — 20, 78.
- Balahhovitš* — vt. Bulak-Balahhovitš.
- Baran, Albert*. — 91.
- Béla Kun* — vt. Kun Béla.
- Bilov, Julius*. — 91.
- Bromberg, Boris*, Eesti Tööräha Kommuuni Nõukogu juures asuva Eestimaalt evakueerimise osakonna juhataja. — 115.
- Budašin, Mihhail*. — 84.
- Bulak-Balahhovitš*. — 76, 138.
- Danilov, M.*, bolševike partei liige 1918. aastast, Narva Tööliste, Talupoegade ja Punaväelaste Saadikute Nõukogu Täitevkomitee liige. — 39, 54.
- Dauman, Hans* (*Daumann, A.*), Sõjanõukogu liige. — 36.
- Dellingshausen, E.*, Eestimaa rüütelkonna peamees. — 21.
- Duberg, I.*, Virumaa TSN rahvamajanduse osakonna korterikomisjoni liige. — 110.

Eglit, Edmund. — 126.

Embrik, P., Rasina (Tartumaa) mõisakomitee sekretär. — 70.

Erm, Oskar. — 140.

Evert, Karl. — 125.

Grossschmidt, kodanliku Eesti sõjaväljakohtu liige. — 139.

Grünberg, R., Virumaa TSN rahvamajanduse osakonna korterikomisjoni kirjutaja. — 110.

Hagel, Paul. — 125.

Hansig, Virumaa Tööraha Saadikute Nõukogu Täitevkomitee liige. — 67, 68.

Haudumägi, Juuli, Pühtitsa kooli õpetaja, Virumaa Illuka Valla Tööraha Saadikute Nõukogu liige. — 90—91.

Heintuk, Johan (1881—1920), bolševike partei liige 1908. aastast, Eesti Tööraha Kommuuni Posti- ja Telegraafiosakonna telefonitoimkonna juhataja. — 109.

Hellmann, Nikolai, Tartu TSN rahvamajanduse osakonna tööstustoimkonna sekretär. — 118.

Ikmelt, Jaan, bolševike partei liige 1905. aastast, VK(b)P Eesti Osakondade Keskkomitee liige alates 15. novembrist 1918, Eestimaa Ajutise Revolutsioonikomitee liige. — 24, 30, 36, 38, 70.

Ingel, August. — 140.

Isak, Reinhold, bolševike partei liige 1917. aastast, Eesti Tööraha Kommuuni Sõjaväevalitsuse sõjalise hariduse osakonna juhataja. — 65.

Izvoštšikov, Narva raudteelaste-kommunistide kollektiivi presiidiumi liige. — 69.

Ivandik, Bernhard, Virumaa Illuka Valla Tööraha Saadikute Nõukogu liige. — 90—91.

Judenitš, N., tsaariarmee kindral, välismaa imperialistide agent, 1919. aastal Eestis valgekaartlastest formeeritud Loodearmee ülemjuhataja. — 143.

Juudas, Albert, Virumaa Illuka Valla Tööraha Saadikute Nõukogu Täitevkomitee liige. — 90—92.

Juuse, Adam. — 73.

Jõhvik, P., Narva Tööliste, Talupoegade ja Punaväelaste Saadikute Nõukogu Täitevkomitee liige. — 39, 54.

Jänes, Selma (1896—1937), bolševike partei liige 1914. aastast, Eesti Tööraha Kommuuni Siseasjade Valitsuse sekretär. — 127.

Järm, J. — 140.

Jürgens, 1918. aasta novembrikuus valitud Tallinna Tööliste Saadikute Nõukogu liige. — 45.

Kaasik, Arthur. — 125.

Kaev, Julius, Virumaa Illuka Valla Tööraha Saadikute Nõukogu liige. — 90—91.

Kaller, Martin. — 125.

Kang, Juhan, Virumaa Illuka Valla Tööraha Saadikute Nõukogu liige. — 90—91.

Kangur, Gustav. — 125.

Karaiin, Bruno. — 91.

Karlson, M., Virumaa TSN rahvamajanduse osakonna korterikomisjoni esimees. — 110.

Karov, D. — 140.

Kasemets, J., Eestimaa Ajutise Revolutsioonikomitee liige, Eesti Tööraha Kommuuni Nõukogu liige. — 25, 26, 27, 30, 36, 38.

Kasik, Jaan, Rasina (Tartumaa) mõisakomitee liige. — 70.

Kask, Mihkel, Virumaa Illuka Valla Tööraha Saadikute Nõukogu liige. — 90—91.

Kask, Otto. — 125.

- Kaur, B. — 140.
- Keerus, Jaan. — 125.
- Kerenski, A., Venemaa Ajutise Valitsuse minister, peaminister ja sõjavägede ülemjuhataja 1917. aastal. — 27.
- Kerk, Narva raudteelaste-kommunistide kollektiivi presiidiumi liige. — 69.
- Kerres, Martin (1895—1924), bolševike partei liige 1917. aastast, Eesti Tööraha Kommuuni Nõukogu töötaja. — 134.
- Kevai, H. — 140.
- Kingissepp, Elsa, Eesti Tööraha Kommuuni Telegraafiagentuuri (Esa) juhataja. — 39.
- Kingissepp, Viktor (1888—1922), bolševike partei liige 1905. aastast, kommunistliku partei Eesti Keskkomitee liige, määrati 29. novembril 1918 Eesti Tööraha Kommuuni Siseasjade Valitsuse juhatajaks. — 37, 105.
- Kinn, Julius, Virumaa Illuka Valla Tööraha Saadikute Nõukogu liige. — 90—91.
- Kippar, Gustav, Eesti Tööraha Kommuuni Rahvamajanduse Valitsuse põllumajanduse osakonna juhataja. — 98.
- Kirbach, Saksa okupatsioonivägede kindral. — 41.
- Kirik, V., Eesti Tööraha Kommuuni Rahvamajanduse Valitsuse põllumajanduse osakonna sekretär. — 98.
- Kits, Aleksander, bolševike partei liige 1904. aastast, Narva Töölise, Talupoegade ja Punaväelaste Saadikute Nõukogu Täitevkomitee liige. — 39, 54.
- Kivisik, Oskar. — 140.
- Klaser, Gustav, Narva Töölise, Talupoegade ja Punaväelaste Saadikute Nõukogu Täitevkomitee liige ja rahvamajanduse osakonna juhataja. — 39, 54.
- Klaser, Oskar, Narva Töölise, Talupoegade ja Punaväelaste Saadikute Nõukogu Täitevkomitee sekretär ja toitlusosakonna juhataja. — 39, 47, 54.
- Kleesmann, R., Virumaa TSN rahvamajanduse osakonna küttekomisjoni esimees. — 110.
- Koger, G. — 140.
- Kolbanov, M. — 140.
- Kolmapäev, J. — 140.
- Kolt, Jaan. — 140.
- Koltšak, A., tsaarilaevastiku admiral, välismaise sõjalise interventsiooni juht Siberis aastail 1918—1920. — 111, 142, 143.
- Koni, Karl. — 140.
- Kont, Aleksander. — 126.
- Koort, Jaan (1883—1935), skulptor. — 88—89.
- Koppel, Aleksander, Virumaa Illuka Valla Tööraha Saadikute Nõukogu liige. — 90, 91.
- Koppel, Gustav. — 125.
- Koppel, K. — 140.
- Krantsman, Eesti Tööraha Kommuuni Räpina Paberivabriku volinik. — 113.
- Krasnov, P., tsaararmee kindral, nõukogude võimu aktiivne vaenlane, saksa imperialistide agent. — 111.
- Kukk, Johannes. — 125.
- Kun Béla (Béla Kun), Ungari nõukogude valitsuse juht 1919. aastal. — 128.
- Kuningas, Aleksander, Virumaa Illuka Valla Tööraha Saadikute Nõukogu liige. — 90, 91.
- Kuppar, Johannes, bolševik, „Dvigateli“ tehase tööline. — 105.
- Kuslap, kodanliku Eesti sõjaväljakohtu liige. — 139.
- Kõiv, kodanliku Eesti sõjaväljakohtu liige. — 139.
- Kõnnik, J. — 140.
- Kärdi, E., Virumaa TSN rahvamajanduse osakonna küttekomisjoni kirjutaja. — 110.
- Käspert, Johannes (1886—1937), bolševike partei liige 1912. aastast, Eesti Tööraha Kommuuni Nõukogu asjadevalitseja, revolutsioonilise korra erakorraline komissar, Siseasjade Valitsuse ajutine juhataja. — 26, 27, 36,

37, 38, 39, 44, 45, 46, 47, 48, 52, 56, 58, 59, 60, 62, 63, 78, 82, 85, 86, 87,
107, 116, 117, 127, 131, 133, 134, 135—136, 144.

Köstner, Nikolai, menševik. — 22, 34.

Laast, A., Võru Linna ja Maakonna Töörahva Saadikute Nõukogu rahvahari-
duse osakonna juhataja. — 93.

Laidoner, J., kodanliku Eesti sõjavägede ülemjuhataja. — 122, 124, 125,
137, 140.

Lappe, Aleksander. — 125.

Larka, A., Eesti kodanliku valitsuse sõjaminister ja peastaabi ülem. — 125.

Lauk, Johannes. — 125.

Laura, Narva raudteelaste-kommunistide kollektiivi vastutav organisator.
— 69.

Leegen, Ernst, Võru Linna ja Maakonna Töörahva Saadikute Nõukogu Täitev-
komitee esimees. — 93, 94.

Leegen, V., Võru Linna ja Maakonna Töörahva Saadikute Nõukogu Täitev-
komitee administratiivosakonna juhataja. — 94.

Lenin, V. I. — 44, 46, 69, 70, 78, 80, 119.

Lepiksaar, Johannes, Tartu Telefonivabriku ajutine komissar. — 79.

Lepp, Hermann. — 126.

Lepp, P., Eesti Töörahva Kommuuni Sõjaväe Valitsuse asjaajaja. — 48, 65,
131, 135, 136.

Liebkecht, Karl (1871—1919), Saksa revolutsiooniliste sotsiaaldemokraatide
juht. Aktiivse sõjavastase ja saksa imperialistliku valitsuse vastase
tegevuse eest mõisteti 4-ks aastaks sunnitööle. Vabanes vanglast pärast
9. novembri revolutsiooni ja juhtis siis koos Rosa Luxemburgiga Saksa-
maa Kommunistliku Partei organiseerimist. Tapeti 15. jaanuaril 1919
reaktsiooniliste ohvitseride jõugu poolt. — 69, 70.

Liiv, J., bolševike partei liige 1908. aastast, Eestimaa Töörahva Kommuuni
Telegraafiagentuuri töötaja. — 121.

Likemets, Martin (1888—1935), bolševike partei liige 1913. aastast, kommunist-
liku partei Eesti Keskkomitee liige. — 105.

Linder, Leopold (1896—1919), bolševike partei liige 1917. aastast, Virumaa TSN
Täitevkomitee liige 1917—1918, tapeti kodanliku Eesti valitsuse poolt
2. jaanuaril 1919. — 105.

Lints, A., Virumaa TSN rahvamajanduse osakonna korterikomisjoni liige. — 110.

Litter, Ed., Tartu TSN sotsiaalkindlustuse osakonna kolleegiumi sekretär. —
98—99.

Lloyd George, D., Inglise peaminister. — 21.

Login, J., Rasina (Tartumaa) mõisakomitee liige. — 70.

Luik, A., Võru Linna ja Maakonna Töörahva Saadikute Nõukogu Täitevkomitee
sekretär. — 93, 94.

Lätt, Voldemar. — 140.

Maclean, John (1874—1923), inglise iseseisvate sotsialistide juht Šotimaal; are-
teeriti Inglise valitsuse poolt korduvalt aktiivse sõjavastase tegevuse
eest, mõisteti sunnitööle, kuid vabastati inglise tööliste nõudmisel; astus
1920. a. Inglise Kommunistlikku Parteisse ja oli üks tema juhtidest. —
57, 69, 70.

Mamon, August, Virumaa Illuka Valla Töörahva Saadikute Nõukogu liige. —
90, 91.

Mannerheim, K., Soome valgete vägede ülemjuhataja. — 88, 143.

Marder, kodanliku Eesti valgeväe 10. tagavarapataljoni ülem. — 139.

Martinson, Valter. — 125.

Martna, M., menševik, kodanliku Eesti Asutava Kogu liige. — 22.

Masing, Johannes. — 126.

Maukin, Jüri. — 91.

Meibaum, Virumaa Töörahva Saadikute Nõukogu põllumajanduse osakonna
juhataja. — 67.

Meokas, „Krulli“ tehase tööline. — 105.

- Mintel, M.*, Virumaa TSN rahvamajanduse osakonna juhataja. — 67, 110.
- Moor, B.* — 140.
- Mõttus, J.* — 140.
- Mägi.* — 104.
- Mägi, Eduard*, Virumaa Illuka Valla Tööräha Saadikute Nõukogu liige. — 90.
- Mägi, Johannes* (1838—1919), Eesti Tööräha Kommuuni Rahvusvahelise Läbikäimise Valitsuse juhataja. — 37, 38, 42, 46, 47, 53, 68, 77, 79, 82, 84.
- Mölder, Johannes.* — 125.
- Mühlmann, Konrad*, Narva Maakonna Tööräha Saadikute Nõukogu Täitevkomitee esimees. — 71.
- Mühlberg, Karl*, bolševike partei liige 1918. aastast, Eesti Tööräha Kommuuni Nõukogu liige. — 107, 116, 117, 131, 133, 134, 135, 136, 144.
- Neimann, Eduard*, Virumaa Illuka Valla Tööräha Saadikute Nõukogu liige. — 90—91.
- Neumann, T.*, Eesti Tööräha Kommuuni Sõjaväe Valitsuse sekretär. — 102.
- Ney, Pühtitsa* (Illuka vald, Virumaal) haigemaja arst. — 91.
- Niider, K.*, Virumaa TSN rahvamajanduse osakonna küttekomisjoni esimehe asetäitja. — 110.
- Nipsust, Hilda*, Pühtitsa (Illuka vald, Virumaal) kooliõpetaja. — 90, 92.
- Olbrei, Voldemar*, Tartu TSN rahvamajanduse osakonna tööstustoimkonna juhataja. — 118—119.
- Orav, Karl.* — 125.
- Otsmann, Oskar.* — 73.
- Palgi, Osvald*, Virumaa Tööräha Saadikute Nõukogu Täitevkomitee esimees ja administratiivosakonna juhataja. — 39, 67—68.
- Palu, Ferdinand.* — 125.
- Palyadre, Jakob*, Venemaa Kommunistliku (b) Partei Eesti seksioonide Keskkomitee liige. — 135.
- Partotsa, J.* — 140.
- Pastak, Karl.* — 125.
- Peep, Jaan.* — 140.
- Perajärv, Harri*, Eesti Tööräha Kommuuni Sõjaväe Valitsuse töötaja. — 102.
- Peremõšin.* — 76.
- Peterson, J.*, Sõjanõukogu liige. — 36.
- Peterson, Peeter.* — 135.
- Piip*, kodanliku Eesti valgeväe sõjaväljakohtu liige. — 139.
- Porkol, Gustav*, Virumaa Illuka Valla Tööräha Saadikute Nõukogu liige. — 90.
- Poska, I.*, advokaat, Eesti kodanliku ajutise valitsuse välisminister ja ajutine peaminister. — 20—22, 25, 34, 41, 49, 55.
- Prüis, Herman.* — 125.
- Pukspuu*, Narva raudteelaste-kommunistide kollektiivi liige. — 69.
- Puskar, V.*, kodanliku Eesti sõjaväe 2. diviisi ülem. — 122.
- Põdder, E.*, Eesti kodanliku sõjaväe 3. diviisi ülem. — 21, 126.
- Pöder, G.* — 140.
- Päts, K.*, Eesti kodanliku ajutise valitsuse pea- ja sõjaminister. — 21—22, 25, 41, 49, 55, 100, 101, 110, 111, 120, 122, 123, 124, 125, 131, 132, 138.
- Pöögelmann, Hans* (1875—1938), bolševike partei liige 1905. aastast, VK(b)P Eesti Osakondade Keskkomitee liige, Eestimaa Ajutise Revolutsioonikomitee liige, Eesti Tööräha Kommuuni Nõukogu liige ja Rahvamajanduse Valitsuse juhataja. — 25, 26, 30, 36, 37, 38, 39, 42, 46, 47, 48, 52, 53, 58, 59, 63, 68—69, 77, 82, 84, 107, 117, 131, 133, 134, 135—136, 144.
- Pütsep, Elmar.* — 125.
- Rabtšinski, Ivan* (1879—1950), bolševike partei liige 1905. aastast, Eesti Tööräha Kommuuni esindaja Moskvas. — 128.
- Radik, K.* (1884—1938), bolševike partei liige 1918. aastast, Narva Maakonna TSN Täitevkomitee koolide osakonna juhataja. — 62.

- Rammus, Julius*, Rakvere „Elektribüroo“ juhataja. — 109.
- Randmer, A.*, bolševike partei liige 1909. aastast, kommunistliku partei Narva organisatsiooni liige. — 72.
- Rei, A.*, kodanliku Eesti Asutava Kogu esimees. — 132.
- Reinbach, Madis*, Eesti Tööräha Kommuuni esindaja Ukrainas. — 121.
- Reismann, Karl*. — 140.
- Rimm, R.*, Eesti Tööräha Kommuuni Sõjaväe Valitsuse mobilisatsiooniosakonna juhataja. — 102, 103.
- Riuhkrand, N.*, Virumaa Tööräha Saadikute Nõukogu haridusosakonna juhataja. — 67—68.
- Romet, A.*, Virumaa Illuka Valla Tööräha Saadikute Nõukogu liige. — 91.
- Roosmann*, Narva kivi-, mulla- ja metsatöölise ametiühingu komitee liige. — 57.
- Rootmann, Johannes*, Virumaa Illuka Valla Tööräha Saadikute Nõukogu liige. — 90, 91.
- Rotschild, K.*, Eesti valgeväe ohvitser. — 122.
- Rudjanski*, Ungari Kommunistliku Partei esindaja Moskvas. — 120.
- Ruus, Johannes*. — 125.
- Räbin, Johannes*. — 91.
- Räbin, Rudolf*. — 91.
- Rähni, August*. — 125.
- Rästas, Otto* (1890—1938), bolševike partei liige 1912. aastast, Eesti Tööräha Kommuuni Nõukogu liige. — 105, 107, 116, 117, 131, 135—136, 144.
- Rätsepp*. — 138—139.
- Räästas*, Tartu TSN sotsiaalkindlustuse kolleegiumi liige. — 98.
- Saage*, Virumaa Tööräha Saadikute Nõukogu toitlusosakonna juhataja. — 67.
- Sabalotna, Aleksander*, Virumaa Illuka Valla Tööräha Saadikute Nõukogu liige. — 90.
- Sabalotna, Robert*, Virumaa Illuka Valla Tööräha Saadikute Nõukogu liige. — 90—91.
- Saitsev, Adelbert*. — 91.
- Saks, Jaan* (1874—1937), bolševike partei liige 1905. aastast, Narva Töölise, Talupeogade ja Punaväelaste Saadikute Nõukogu Täitevkomitee liige. — 39, 54.
- Salmus, Julius*, Virumaa Illuka Valla Tööräha Saadikute Nõukogu liige. — 90.
- Scheidemann, Philipp*, Saksa parempoolne sotsiaaldemokraat. — 41.
- Schütz*, bolševik, „Dvigateli“ tehase tööline. — 105.
- Seckendorf, A.*, Saksa kindral, 1918. aastal okupatsioonivägede juhataja Eestis. — 20—22, 24—25, 29, 33—34, 43, 49, 50.
- Seljamaa, J.*, tööerakondlane, kodanliku Eesti Maanõukogu liige. — 132.
- Sihver, Jaan* (1879—1918), bolševike partei liige 1905. aastast, VK(b)P Eesti Osakondade Keskkomitee liige, Punaarmee Eesti Kütiväeosade Revolutsioonilise Sõjanõukogu esimees, Eestimaa Ajutise Revolutsioonikomitee liige, langes lahingus Narva all 29. novembril 1918. — 26, 30.
- Siilberg, I.*, Rasina (Tartumaa) mõisakomitee liige. — 70.
- Siirak*, 1918. aasta novembrikuus valitud Tallinna Töölise Saadikute Nõukogu liige. — 45.
- Simson, Voldemar*, Virumaa Illuka Valla Tööräha Saadikute Nõukogu liige. — 90—91.
- Sisask, Anton*, bolševike partei liige 1912. aastast, Tartu TSN sotsiaalkindlustuse osakonna kolleegiumi liige. — 98.
- Sonberg, Hilda* (1893—1938), bolševike partei liige 1914. aastast, Eesti Tööräha Kommuuni Siseasjade Valitsuse töötaja. — 86, 131, 134, 135, 144.
- Soo, Võru* Tööräha Saadikute Nõukogu Täitevkomitee esimees. — 107.
- Stalin, J. V.* — 64.
- Stein, K.*, Rakvere linna komandant. — 67.
- Strandmann, O.*, tööerakondlane, kodanliku Eesti Asutava Kogu liige ja peaminister. — 143.

- Suders, Jaan.* — 125.
- Sundja, Aleksander*, Virumaa Illuka Valla Töörähva Saadikute Nõukogu Täitevkomitee liige. — 90—92.
- Sverdlov, J. M.*, Ulevenemaalise Kesktäitevkomitee esimees. — 20, 78.
- Šdanko, H.*, Sõjanõukogu liige. — 36.
- Tagam, Albert.* — 125.
- Tamm, Otto.* — 125.
- Tarik*, kodanliku Eesti sõjaväljakohtu liige. — 139.
- Tartes*, Narva raudteelaste-kommunistide kollektiivi liige. — 69.
- Tauts, Johannes*, Eesti Töörähva Kommuuni Nõukogu asjaajaja, 1919. aastal Eesti Töörähva Kommuuni Nõukogu esindaja Lätis. — 82, 84.
- Teiter, Eduard*, Punaarmee komandör, Eestimaa Ajutise Revolutsioonikomitee liige, Luuga linna ja ümbruskonna kaitse ülem. — 24, 134.
- Tens, Olga*, Virumaa Illuka Valla Töörähva Saadikute Nõukogu Täitevkomitee sekretär. — 90.
- Tiiman*, hukatud Eesti kodanliku valitsuse poolt Tartus 1919. aastal. — 105.
- Tiimann, Albert*, bolševike partei liige 1908. aastast, Narva Tööliste, Talupoegade ja Punaväelaste Saadikute Nõukogu Täitevkomitee esimees 1918. aastal, hiljem Tartu TSN Täitevkomitee esimees. — 39, 47, 53, 54.
- Tiivik, Jaan*, Rasina (Tartumaa) mõisakomitee liige. — 70.
- Tismus, Jaan*, Virumaa Illuka Valla Töörähva Saadikute Nõukogu liige. — 90—91.
- Trakmann, Maks* (1890—1938), bolševike partei liige 1917. aastast, Eestimaa Ajutise Revolutsioonikomitee liige, Eesti Töörähva Kommuuni Nõukogu liige. — 25, 26, 30, 107, 116, 128, 131, 133, 134, 135, 136.
- Tramberg, A.*, Rakvere Telefonivõrgu juhataja. — 109.
- Treier, Albert*, Virumaa Illuka Valla Töörähva Saadikute Nõukogu Täitevkomitee esimees. — 84, 90—92.
- Treifeldt, C.* — 21.
- Tulp*, menševik. — 34.
- Töldsep*, bolševik, Eesti kodanliku valitsuse poolt hukatud Tallinnas 1919. aastal. — 105.
- Tõnisson, A.*, kodanliku Eesti kindral. — 55.
- Tõnisson, Jaan*, kodanliku Eesti Asutava Kogu liige, rahvaerakonna juht. — 22, 120, 131.
- Urison*, ratsaväepolgu komandöri asetäitja. — 48.
- Uusen, R.*, Tartu TSN rahvahariduse osakonna töötaja. — 98.
- Vaino, Georg.* VK(b)P Eesti Osakondade Keskkomitee liige, Eesti Ajutise Revolutsioonikomitee liige, partei häälekandja „Töölise“ toimetaja. — 25, 30.
- Vakmann, Rudolf* (1894—1938), bolševike partei liige 1913. aastast, Kommunistliku Partei Eesti Keskkomitee liige, Eesti Töörähva Kommuuni Sotsiaalkindlustuse Valitsuse juhataja. — 37, 105.
- Valde, Johan.* — 125.
- Vallner, Artur* (1887—1937), bolševike partei liige 1917. aastast, Eesti Töörähva Kommuuni Nõukogu liige ja Rahvahariduse Valitsuse juhataja. — 37, 38, 42, 46, 47, 48, 52, 53, 63, 68, 69, 77, 84, 88, 89, 103, 107, 117, 118, 131, 135, 144.
- Veanes.* — 70.
- Veide, Aleksander*, Rakvere Tärklisevabriku komissar. — 108.
- Veide, Eduard*, Rakvere Linavabriku komissar. — 108.
- Veiler, Aleksander*, tööerakondlane, kodanliku Eesti Asutava Kogu liige. — 131.
- Vennikas, Richard* (1897—1949), bolševike partei liige 1917. aastast, 1918. aasta novembris valitud Tallinna Töörähva Saadikute Nõukogu esimees. — 105.

- Verlin, A.*, Narva linna ja maakonna TSN Täitevkomitee koolide osakonna juhataja. — 62.
- Veske, Julius.* — 91.
- Veske, Paul.* — 91.
- Wetzer, P.*, Soome valgeväe juht aastail 1918—1919 Eestis. — 122.
- Vihmann*, Narva Tööraha Nõukogu saadik Narva kivi-, mulla- ja metsatöölise ametiühingu poolt. — 57.
- Viita, G.*, Virumaa Illuka Valla Tööraha Saadikute Nõukogu liige. — 90.
- Vilde, E.* (1865—1933), kirjanik. — 140.
- Wilhelm II*, Saksa keiser aastail 1888—1918. — 19, 27, 41, 42.
- Vilkes, Arnold*, bolševike partei liige 1912. aastast, Narva Tööliste, Talupoegade ja Punaväelaste Saadikute Nõukogu Täitevkomitee liige. — 39, 54.
- Vilms, Jüri*, tööerakondlane. — 22, 25.
- Wilson, Thomas Woodrow*, Ameerika Ühendriikide president aastail 1913—1921. — 17, 21, 106, 143.
- Vitsut, K.*, bolševike partei liige 1917. aastast, Venemaa Kommunistliku (b) Partei Eesti Sektsioonide Keskkomitee liige. — 135.
- Võsu, Aleksander.* — 125.
- Vähk*, Narva raudteelaste-kommunistide kollektiivi presiidiumi liige. — 69.
- Välja, E.* — 83.
- Õunpuu*, „Krulli“ tehase tööline. — 105.

KOHANIMEDE, VABRIKUTE, TEHASTE, ASUTUSTE, ORGANISATSIOONIDE jt. NIMETUSTE REGISTER

- Aegviidu raudteejaam (Lehtse vald, Järvamaal), 57 km Tallinnast. — 89, 100.
Albu mõis (Albu vald, Järvamaal). — 104.
Ameerika, Ameerika Uhendriigid. — 20, 21—22, 28, 29, 32, 33, 42, 43, 80—81.
Anija vald (Harjumaal). — 140.
Arhangelski (Põhja) rinne. — 82.
Aseri tsemendivabrik (Kalvi vald, Virumaa). — 110.
Asutav Kogu. — 106, 121—124, 138.
Austria, Austria-Ungari. — 19—20, 21, 40, 43.

Baieri Nõukogude Vabariik ja tema Rahvakomissaride Nõukogu. — 128.
Baltimaa(d), (Balti hertsogiriik). — 20, 70, 75, 111.
Berliin. — 19.
Berliini Töölise ja Soldatite Saadikute Nõukogu. — 36.
Brest, Brest-Litovsk. — 18—20, 31.
Bresti (Brest-Litovski) rahuleping. — 18, 19, 20, 30, 31.
Bulgaaria. — 40.

Donimaa. — 111.

Eesti, Eestimaa, Eestimaa kubermang. — 15, 16, 17, 18, 19, 20—22, 23, 24—25, 26, 27—28, 29, 30, 31—33, 34—35, 36, 37, 39—41, 42—43, 44, 45, 46, 48—49, 50, 51, 52, 54, 55—56, 57, 58, 61, 62, 63, 64, 66, 68, 69, 70, 72, 73, 75, 79—80, 82, 87, 95, 96, 100, 101, 103, 104, 105—106, 110—111, 115, 116, 120, 121, 123, 125, 126, 128, 129—130, 131—132, 135, 137, 141—143.
Eesti kodanlik Ajutine Valitsus (Eesti Ajutine Valitsus). — 17, 20—22, 23, 24—25, 29, 30, 33—35, 39—41, 45, 64, 87—88, 100, 101, 104—105, 119, 120, 124, 125, 128, 129—130, 131—132, 136, 138.
Eesti Kütiväe vsvoodu- (rühma-) komandöride kursused. — 65.
Eesti(maa) Ajutine Revolutsiooniline Komitee (Revolutsioonikomitee, Eesti(maa) Revolutsioonikomitee, Ajutine Eesti Revolutsioonikomitee, sõja-revolutsiooni komitee). — 25, 26, 27—29, 30, 31—33, 35, 36, 38, 40, 110—111.
Eesti(maa) Rahvakomissaride Nõukogu — vt. Eesti Tööraha Kommuni Nõukogu.
Eesti(maa) Sotsiaaldemokraatlik Töölise Partei (Eesti Sotsialistlik Töölise Partei). — 21—22, 25, 30, 31—32, 34, 41, 45, 64, 106, 122—123, 131—132.
Eesti punase sõjaväe diviis. — 136.
Eesti Revolutsiooniline Sõjanõukogu. — 135.
Eesti Sotsialistide-revolutsionääride Partei. — 17, 30, 123.
Eesti Sõjaväe Nõukogu. — 48—49.
Eesti Telegraafi Agentuur (Esta). — 38—39.
Eesti Tööraha Kommuni ja tema Nõukogu (Valitsus) (Eesti Tööraha Kommuni Rahvakomissaride Nõukogu, Eesti Nõukogude Vabariik (valitsus), Eesti Sotsialistlik Nõukogude Vabariik, Eesti Tööraha Nõukogude

Vabariik, Nõukogude Vabariik, Eesti Sotsialistlik Vabariik, Nõukogude Eesti). — 22, 25, 26, 27—29, 31—33, 36, 37, 38, 39, 41, 42—43, 44, 45, 46, 47, 48—49, 50—52, 53, 54, 55, 56, 57, 58—59, 60, 61, 62, 63—64, 65, 66, 68—69, 70, 73, 75, 76—77, 78, 79, 82, 83—84, 85, 88, 89, 93—94, 95, 96, 99, 101—102, 103, 106, 107, 109, 111, 114, 115, 116, 117, 118, 120—121, 124, 126—127, 128, 129, 130—131, 132, 133—134, 135—136, 141—143, 144.

Eesti Tööraha Kommuuni valitsused ja asutused:

Kontrollvalitsus. — 37, 79, 133, 136.

Kultuuri ja Hariduse Valitsus (Hariduse Valitsus, Rahvahariduse Valitsus). — 37, 38, 46, 89, 92, 114, 117, 118, 133, 136.

Rahvamajanduse Valitsus (Majandusvalitsus). — 37, 38, 46, 51—52, 58, 59, 133.

Rahvusvahelise Läbikäimise Valitsus (Rahvusvahelise Ühenduse Valitsus). — 37, 38, 46, 133.

Siseasjade Valitsus. — 37, 56, 78, 86, 87, 126, 127, 133.

Sotsiaalkindlustuse Valitsus (Sotsiaalse Kindlustuse Valitsus, Ühiskondliku Kindlustuse Valitsus). — 37, 116, 133.

Sõjaväe Valitsus. — 37, 38, 46, 48, 55—56, 63, 65, 69, 100—101, 102, 103, 108, 133, 136.

Kultuuri ja Hariduse Valitsuse kirjastuse osakond. — 136.

Narva linna ja maakonna koolide osakond. — 61—62.

Rahvamajanduse Valitsuse Põllumajandusosakond. — 75, 97—98.

Rahvamajanduse Valitsuse rahaasjandusosakond. — 58.

Rahvamajanduse Valitsuse toitlusosakond (Narva Kesksvalitsuse toitluse osakond). — 60, 108.

Rahvamajanduse Valitsuse tööstusosakond. — 76—77.

Sõjaväe Valitsuse mobilisatsiooniosakond. — 102.

Sõjaväe Valitsuse sõjalise hariduse osakond. — 65.

Narva kontrevolutsiooni vastu võitlemise komisjon (kontrevolutsiooniga võitlemise komisjon). — 47, 68, 96, 127.

Rahvamajanduse Valitsuse rahaasjandusosakonna eelarvekomisjon. — 58.

Pank (Eesti Nõukogude Vabariigi Rahvapank). — 54, 58, 115, 117.

Panga Rakvere osakond (Rakvere Kommuunipank). — 96.

Siseasjade Valitsuse Statistika Keskbüroo. — 37.

Eesti Tööraha Kommuuni tagavarapataljon. — 136, 137.

Eesti Tööraha Ülikool. — 117, 136.

Eesti valgeväe kommunistlik organisatsioon. — 137, 140.

Entente. — 17, 22, 32, 41, 64, 78, 80, 96, 143.

Esimene polk (Kodanliku Eesti esimene jalaväepolk). — 125.

Esimene Tallinna Kommunistlik Kütipolk. — 65, 89.

Euroopa. — 64, 80, 121.

Euroopa Nõukogude Vabariik. — 22, 124.

Haapsalu. — 21, 100, 126.

Harjumaa (Harju maakond, Tallinna maakond). — 16.

Hermamäe mõis (Peetri vald, Virumaal). — 81.

Hiina. — 138.

Hispaania. — 106.

Härmakoosu küla (Anija vald, Harjumaal). — 89.

Ida-Euroopa. — 20, 22.

Iirimaa. — 41.

Iisaku vald (Virumaal). — 72, 85, 102.

Illuka vald (Virumaal). — 84, 102.

Illuka Valla Tööraha Saadikute Nõukogu Täitevkomitee. — 84, 90—92.

India. — 41.

Inglismaa. — 20, 21—22, 28, 29, 33—34, 41—42, 43, 53, 57, 64, 80—81, 100, 105, 130.

Itaalia. — 106.

- Jaapan. — 20, 43, 80—81.
- Jamburg (Peterburi kubermangus; praegune Kingissepp, Leningradi oblastis). — 25, 60, 138.
- Joala vald (Virumaal). — 81, 102.
- Jurjevi polk — vt. Tartu Eesti Kommunistlik Kütipolk.
- Jõhvi vald (Virumaal). — 85, 102.
- Järvamaa. — 89, 133.
- Järve mõis (Järve v., Virumaal). — 81.
- Järve vald (Virumaal). — 85, 102.
- Kaitseliit (Eesti Kaitse Liit). — 28, 34, 95, 129.
- Kaukaasia (Kaukasus). — 19, 20.
- Kesk-Euroopa. — 20, 22.
- Kohtla vald (Virumaal). — 102.
- Kolmas Kommunistlik Internatsionaal (Kolmas Internatsionaal, Kommunistlik Internatsionaal). — 69, 70, 119, 128, 137.
- Kolmas Tartu Eesti Kommunistlik Kütipolk — vt. Tartu Eesti Kommunistlik Kütipolk.
- Kommunistlik (enamlaste) partei — vt. Venemaa Kommunistlik (bolševike) Partei.
- Kommunistliku Partei Eesti Keskkomitee. — 24—25, 46, 87—88, 95, 104, 106, 107, 110—111, 121—124, 128, 131, 137, 141—143.
- Kommunistliku Partei Eesti Komitee. — 20, 22.
- Kommunistliku Partei Eesti Keskkomitee Venemaa-büroo. — 136, 144.
- Kommunistliku partei Narva organisatsioon. — 70.
- Kommunistliku Partei Tallinna Komitee (Kommunistliku (bolševike) Partei Tallinna organisatsiooni komitee). — 16, 131—132.
- Konju mõis (Voka vald, Virumaal). — 81.
- Kontrevolutsiooniga võitlemise komisjon — vt. Eesti Tööraha Kommuuni Narva kontrevolutsiooni vastu võitlemise komisjon.
- Krimm. — 19, 20.
- Kristlik Rahvaerakond. — 123.
- Kunda-Arro elektrijaam. — 109.
- Kunda-Malla vald (Virumaal). — 96.
- Kunda tsemendivabrik (Port-Kunda Tsemendivabriku a/s.). — 109—110.
- Kunda vald (Virumaa) — vt. Kunda-Malla vald.
- Kuremäe (Pühtitsa) klooster (Illuka vald, Virumaal). — 90.
- Kuressaare (praegune Kingissepp, Saaremaal). — 100.
- Kurtna mõis (Illuka vald, Virumaal). — 91.
- Külmhallika küla (Anija vald, Harjumaal). — 89.
- Kümnes tagavarapataljon (Tartus asuv valgeväe tagavarapataljon). — 137—140.
- Küti mõis (Küti vald, Virumaal). — 110.
- Laagna mõis (Peetri vald, Virumaal). — 81.
- Landtag. — 16, 35, 43.
- Lebedjani linn (Tambovi kubermangus). — 115.
- Leedu, Leedumaa. — 19, 20, 44, 78.
- Leedu- ja Valgevenemaa kommunistlike organisatsioonide piirkonnakomitee. — 15.
- Leedumaa Kommunistlik Partei. — 15.
- Leedu Nõukogude Vabariik (valitsus). — 44, 77, 78.
- Leevaku lina-, villaketramise ja kalevivabrik (Toolamaa vald, Võrumaal). — 113.
- Lehtse raudteejaam (Lehtse vald, Järvamaal) 70 km Tallinnast. — 100.
- Lepiku mõis (Kalvi vald, Virumaal). — 81.
- Liiduriigid, liitriigid — vt. Entente.
- Liivimaa, Liivi(maa) kubermang. — 19.
- London. — 34.
- Luuga linn (Petrogradi kubermangus). — 107, 127, 134, 135.
- Luuga, Ussatševi põiktänav nr. 12. — 127.
- Läti, Lätimaa. — 28, 44, 75, 77, 78, 143.

Läti Nõukogude Vabariik (valitsus). — 44, 75, 77.

Läti punaarmee (punased Läti polgud). — 103.

Läti Nõukogude Valitsus — 75.

Läti Sotsiaaldemokraatia. — 15.

Läti valgekaart. — 141—143.

Maaliit. — 95, 123—124.

Maapäev, Maakogu. — 25, 27, 33—34, 43, 122, 129.

Madruste dessant (Punane dessantsalk). — 65.

Maidla vald (Virumaal). — 96.

Malla vald (Virumaal) — vt. Kunda-Malla vald.

Miilits (valla nõukogu miilits). — 93—94.

Miilitsakomissar (maakonna miilitsakomissar). — 94.

Moskva. — 15, 85, 120, 128.

Muhumaa. — 110—111, 123.

Mustajõe vald (Virumaal). — 102.

Mõisainstruktor. — 98.

Mõisakomitee (Mõisa Tööraha Komitee). — 50—51, 97—98.

Mäetaguse vald (Virumaal). — 85, 102.

München. — 128.

Nar(oo)va jõgi. — 35, 100, 142.

Narva. — 26, 35, 36, 38, 39, 43—44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 53—54, 55, 57, 58, 60, 62, 68, 69, 75, 76, 82—83, 85, 92, 100, 102, 104, 107, 110, 123, 129.

Narva asutused ja organisatsioonid:

Narva Keskvalitsuse tootluse osakond — vt. Eesti Tööraha Kommuuni Rahvamajanduse Valitsuse tootlusosakond.

Narva kivi-, mulla- ja metsatöölise ametiühing (Narva Töölise Uhisus). — 57.

Narva kontrrevolutsiooni vastu võitlemise büroo — vt. Eesti Tööraha Kommuuni Narva kontrrevolutsiooni vastu võitlemise komisjon.

Narva koolitoimkond. — 62.

Narva Töölise, Talupoegade ja Punaväelaste Saadikute Nõukogu ja tema Täitevkomitee. — 35, 39, 45, 46, 53—54, 57, 70—71, 82.

Narva Töölise, Talupoegade ja Punaväelaste Saadikute Nõukogu Täitevkomitee osakonnad ja nende allasutused:

Administratiivosakond. — 54, 71.

Põllumajanduse osakond. — 54, 81.

Rahvahariduse osakond. — 54, 72.

Rahvamajanduse osakond. — 54, 71.

Sotsiaalkindlustuse osakond (Sotsiaalse abiandmise osakond). — 54, 71.

Sõjaväeosakond. — 54, 102.

Rahvamajanduse osakonna arvelevõtmise komisjon. — 71.

Rahvamajanduse osakonna tootluskomisjon. — 71.

Rahvamajanduse osakonna varustusvalitsus. — 71.

Rahvamajanduse osakonna varustusvalitsuse korterikomisjon. — 71.

Rahvamajanduse osakonna varustusvalitsuse küttekomisjon. — 71.

Sotsiaalkindlustuse osakonna kehvade komitee. — 71.

Täitevkomitee kodanliste asjade ajamise komisjon. — 71.

Täitevkomitee kohtukomisjon. — 71.

Täitevkomitee tehnikakomisjon. — 71.

Narva Töölise Uhing. — 57.

Narva vabrikud, tehased jm. ettevõtted:

Narva Kalevivabrik (Narva Kalevimanufaktuuri o/ü., end. parun Stieglitzi Kalevivabrik). — 76.

Kreenholmi Manufaktuur (Kreenholmi Puuvillaketramise ja Kudumise Manufaktuuri o/ü.). — 15, 59.

Narva Linavabrik (Narva Linaketramise ja Kudumise Manufaktuuri o/ü., end. parun Stieglitzi linaketramise vabrik). — 76.

Zinovjevi valutehas. — 76.

Narva tänavad ja hooned:

Nikolai tän. nr. 31. — 75.

Osteri tän. nr. 3. — 102.

Raekoda. — 36, 38, 47.

Sepa tän. nr. 7 (Soome kiriku maja). — 62.

Narva kütipolk (40. Narva Kütipolk). — 65.

Narva kütipolk (156. Narva Kütipolk). — 82.

Narva maakond. — 85, 100, 102.

Olgina mõis (Peetri vald, Virumaal). — 81.

Omavalitsus. — 87.

Oudova (vene keeles Gdov, Petrogradi kubermangus). — 138.

Pagari mõis (Mäetaguse vald, Virumaal). — 102.

Pariis. — 143.

Peetri vald (Virumaal). — 81, 102.

Petrograd, Peterburi, Piiter. — 25, 48, 54, 117.

Petrogradi Saksa Tööliste ja Soldatite Nõukogu (Revolutsiooniline Saksa Tööliste ja Soldatite Nõukogu, Saksa revolutsiooniline tööliste ja soldatite nõukogu). — 50, 96.

Petseri. — 107.

Pihkva. — 103, 107, 112, 113, 116, 138.

Pihkva, Mihhailovski tän. nr. 1. — 116.

Pihkva valgekaart. — 122, 142.

Piirkonnavalitsus (ajutine nõukogude piirkonnavalitsus). — 44.

Poola, Poolamaa. — 19, 28.

Poola Sotsiaaldemokraatia. — 15.

Prantsusmaa. — 41, 43, 80—81, 106.

Preisi, Saksa valitsus. — 17, 39.

Punaarmee (Eesti punane sõjavägi, kommunistlikud väed, Eesti punased väeosad, Eesti kommunistlikud polgud, punased polgud, revolutsioonilised väed, revolutsioonilised punased väed, Eesti Punaarmee, Eesti Punavägi). — 18, 39, 49, 52, 54, 55—56, 66, 68, 70, 73, 75, 76, 82, 85, 89, 95, 100—101, 103, 115, 119, 123, 125, 126, 129, 137, 138, 140, 142.

Punaarmee Eesti kütiväeosade Revolutsiooniline Sõjanõukogu. — 35—36.

Punakaart (Punane kaardivägi, rahvamiilits, punane omakaitse lentsalk, punane kaitsevägi). — 27, 48, 73, 74.

Punane dessantsalk — vt. madruste dessant.

Põhja-Lätimaa. — 138.

Põhja-Lääne (Loode, Judenitši) armee. — 141—143.

Põhjapiirkonna Kommuunide Nõukogu. — 62.

Põhjapiirkonna Kommuunide Nõukogu Rahvasasjade Komissariaadi kolleegium. — 61.

Põllumajanduslik kommuun (mõisa- ja külakommuun). — 134.

Päiklimäe mõis (Auvere-Joala vald, Virumaal). — 81.

Päite mõis (Voka vald, Virumaal). — 81.

Pärnumaa (Pärnu maakond). — 16, 100.

Pühtitsa klooster — vt. Kuremäe klooster.

Pühtitsa (Kuremäe) kloostri haigemaja. — 91.

Pühtitsa kool (Illuka vald, Virumaal). — 90.

Püssi mõisa lauavabrik (Püssi vald, Virumaal). — 110.

Püssi raudteejaam (Püssi vald, Virumaal). — 110.

Püssi vald (Virumaal). — 96.

Raadi mõis (Raadi vald, Tartumaal). — 138.

Radikaal(id) (radikaalsotsialist(id)). — 30.

Rahvaerakond (Eesti Rahvaerakond). — 124.

Rahvavägi — vt. valgekaart.

Rakvere. — 66, 67, 96, 104, 108—109.

- Rakvere asutused ja organisatsioonid:
 Elektribüroo (Inseneride büroo). — 109.
 Kommuniipank — vt. Eesti Tööräha Kommuuni Panga Rakvere osakond.
 Täidesaatva Komitee rahvamajanduse osakond — vt. Virumaa Tööräha Saadikute Nõukogu rahvamajanduse osakond.
- Rakvere vabrikud jm. ettevõtted:
 Linavabrik. — 96, 108.
 Lukussepatöökoda (endine Mannofi töötuba). — 109.
 Nahavabrik. — 108.
 Telefonikeskjaam. — 96.
 Trükikoda. — 96.
 Tõrva- ja tärpentinivabrik. — 110.
 Tärkliisevabrik. — 96, 108.
 Vase- ja malmivalamise töökoda (end. Einbergi töökoda). — 109.
- Rasina mõis (Rasina vald, Tartumaa). — 70.
 Ratsaväe polgu esimene eskadron (Eesti punase kütiväe). — 48.
 Raudtee-, linna- ja piirikaitse (Eesti Tööräha Kommuuni Sõjaväevalitsuse). — 63.
 Reini jõgi. — 22.
 Revolutsiooniline Kaitsepolk (Revolutsiooniline kaitsevägi). — 56, 63, 65, 67.
 Riia. — 141.
 Riigivolikogu. — 123.
 Rootsi. — 17, 106, 130.
 Rootsi valgekaart. — 124.
 Rõpina Paberivabrik (Võrumaal). — 113.
- Saaremaa. — 110—111, 123, 130.
 Saksa, Saksamaa. — 17, 18—20, 21, 24—25, 27, 28, 29, 31—32, 34, 40—41, 42—43, 44, 46, 48—49, 50, 53, 55, 62, 70, 72, 79—80, 96, 106, 124, 127, 129.
 Saksamaa Tõõliste ja Soldatite Saadikute Nõukogu(d) (Saksa Nõukogud). — 35—36, 39, 43.
 Saksa okupatsioonivalitsus (Saksa Sõjavõimude Valitsus, Saksa okupatsioonivõim(ud)). — 15, 16, 17, 30, 31—32, 61, 111, 113, 142.
 Saksa okupatsiooniväed (Saksa sõjavägi). — 18, 25, 29, 32, 34, 43, 53, 56, 81, 129—130.
 Saksa valgekaart. — 25, 127, 141—143.
 Siber. — 53, 111.
 Sillamäe mõis (Vaivara vald, Virumaa). — 81.
 Soome. — 19, 28, 64, 88, 95, 100, 101, 124, 130, 143.
 Soome kodanlik valitsus (Soome valge valitsus). — 100, 104.
 Soome Kommunistlik Partei. — 15.
 Soome-Ugri. — 120.
 Soome valgekaart (Soome polgud). — 64, 87, 100, 101, 105, 124, 127, 142.
 Sotsiaaldemokraatide partei — vt. Eesti Sotsiaaldemokraatlik Tõõliste Partei.
 Suure-Soldina mõis (Auvere-Joala vald, Virumaa). — 81.
 Staraja Russa. — 134, 144.
 Sõjavõgenejate büroo (Pihkvas). — 116.
 Sõjaväljakohus. — 139.
 Sõmeru vald (Virumaa). — 110.
 Sõrenetsi Toitluskomitee — vt. Vasknarva Valla Tööräha Saadikute Nõukogu Toitluskomitee.
 Sõrenetsi vald (Virumaa) — vt. Vasknarva vald.
 Sõrenetsi valla Täidesaatev Komitee — vt. Vasknarva Valla Tööräha Saadikute Nõukogu Täitevkomitee.
- Tallinn. — 15, 16, 17, 18, 21, 23, 24, 26, 33, 35, 45, 56, 64, 87, 89, 95, 100, 105, 110—111, 124, 131—132.
 Tallinna Tõõliste Saadikute Nõukogu. — 29, 33—35, 45, 64.
 Tallinna vabrikud, tehased jm. ettevõtted:
 „Dvigatel“ (Vagunitehase a/s. „Dvigatel“). — 23, 105.

- Kalla trükikoda. — 33.
 Krulli tehas (A/S. Fr. Krulli masinaehitustehas). — 105.
 Tselluloosivabrik (Põhja Paberi- ja Puupapivabrikute a/s.). — 23.
 Tallinna Vana Sadama tehas. — 15.
- Tallinna tänavad, väljakud ja hooned:
 „Estonia“. — 64.
 Nikolai gümnaasium. — 26.
 Toompea. — 21—22, 34.
 Vene turg. — 24.
- Tallinna Kommunistlik kütipolk — vt. Esimene Tallinna Kommunistlik Kütipolk.
 Tallinna maakond — vt. Harjumaa.
 Tallinna polgu maakuulajate komando (Eesti Punase Kütiväe). — 48.
 Tambovi kubermang. — 115.
 Tammiku mõis (Jõhvi vald, Virumaal). — 70.
 Tapa alev ja raudteejaam (Järvamaal) 78 km Tallinnast. — 100.
 Tartu. — 73, 75, 76, 85, 89, 104—105, 118, 126, 137, 138.
 Tartu asutused ja organisatsioonid:
 Kommunistliku Partei Tartu Komitee (Tartu kommunistide (enamlaste) erakond). — 73—74.
- Tartu Töölise Saadikute Nõukogu ja tema Täitevkomitee. — 74.
 Tartu Töölise Saadikute Nõukogu Täitevkomitee osakonnad ja nende all-
 asutused:
 Põllumajanduse osakond. — 119.
 Rahvahariduse osakond. — 98—99.
 Sotsiaalkindlustuse osakond. — 98—99.
 Rahvamajanduse osakonna tööstustoimkond. — 118—119.
 Sotsiaalkindlustuse osakonna kolleegium. — 98.
- Tartu Töölise Sotsiaalse Kindlustamise Kassa. — 99.
- Tartu vabrikud, tehased jm. ettevõtted:
 Bandelieri mööblivabrik. — 119.
 Faure masinaehitustehas. — 119.
 F. Hoppe ja Ko. vildivabrik. — 119.
 Kondijahvatusvabrik. — 119.
 Lesta masinaehitustehas. — 119.
 A. Moori mööblivabrik. — 119.
 Monopolivabrik. — 73.
 Nahavabrik. — 118.
 Seebivabrik. — 119.
 Telefonivabrik. — 79, 119.
- Tartu Eesti Kommunistlik Kütipolk (Tartu polk, Jurjevi polk, Kolmas Tartu
 Eesti Kommunistlik Kütipolk, 15. Tartu Kommunistlik Polk). — 65, 89.
 Tartumaa (Tartu maakond). — 16, 70, 100.
 Tartu polk — vt. Tartu Eesti Kommunistlik Kütipolk.
 Teine Viljandi kommunistlik kütipolk (Viljandi Kommunistlik Kütipolk). —
 65, 68.
- Toila mõis (Voka vald, Virumaal). — 81.
 Tööerakond (Eesti tööerakond). — 124, 132.
 Töörahva ühisus. — 69.
 Töörahva Ülikool — vt. Eesti Töörahva Ülikool.
 Türsamäe mõis (Vaivara vald, Virumaal). — 81.
- Ukraina. — 19, 28, 44, 77—78.
 Ukraina Kommunistliku Partei Kiievi Eesti osakond. — 121.
 Ukraina Nõukogude Vabariik (valitsus). — 44.
 Ungari. — 120, 129.
 Ungari Kommunistlik Partei. — 120.
 Ungari Nõukogude Vabariigi Välisasjade Rahvakomissariaat. — 128.
 Ungari Nõukogude Vabariik (valitsus). — 120, 128, 129.
 Uraal. — 22.

- Uue-Auvere mõis (Auvere vald, Virumaal). — 81.
- Vaeküla asundus (Rägavere vald, Virumaal). — 110.
- Vaeküla lauavabrik (Rägavere vald, Virumaal). — 110.
- Vaeküla raudteejaam (Rägavere vald, Virumaal). — 110.
- Vaivara mõis (Vaivara vald, Virumaal). — 81.
- Vaivara vald (Virumaal). — 81, 102.
- Valga raudteesõlm. — 112.
- Valgekaart (valge kaardivägi, rahvavägi, Eesti valgekaart, valged). — 17, 18, 21, 25, 27—28, 34—35, 40—41, 42, 43, 49, 55, 64—65, 70, 73, 80—81, 82, 87, 91, 92, 95, 103, 104, 107, 111, 116, 118—119, 122, 125, 126, 127, 129, 130, 131, 138, 140, 141—143.
- Vana-Auvere mõis (Auvere vald, Virumaal). — 81.
- Vasknarva (Sõrenetsi) vald (Virumaal). — 102.
- Vasknarva Valla Tööraha Saadikute Nõukogu Toitluskomitee (Sõrenetsi Toitluskomitee). — 90.
- Vasknarva Valla Tööraha Saadikute Nõukogu Täitevkomitee (Sõrenetsi valla Täidesaatev Komitee). — 84, 90.
- Vene, Venemaa. — 17, 18—20, 22, 27—28, 29, 30, 31—32, 41, 43, 53, 55, 60, 78, 79—80, 85, 124, 141—143.
- Venemaa Kommunistlik (bolševike) Partei ja tema Keskkomitee (VK(b)P). — 25, 135.
- Venemaa Kommunistliku (bolševike) Partei Eesti Sektsioonide Keskkomitee (V. K. P. Eesti Osakondade Keskkomitee, Kommunistliku partei Eesti Osakondade Keskkomitee). — 15, 24, 25, 26, 36, 40, 119, 121, 135.
- Vene Nõukogude Föderatiivne Sotsialistlik Vabariik (valitsus) (Venemaa Sotsialistlik Föderatiivne Vabariik, Nõukogude Vabariik, Venemaa Nõukogude Föderatiivne Sotsialistlik Vabariik, Venemaa Nõukogude Vabariik, Sotsialistlik Nõukogude Venemaa, Venemaa Sotsialistlik Vabariik, Venemaa Sotsialistlik Föderatiivne Nõukogude Vabariik, Nõukogude Venemaa). — 19—20, 27—29, 31—32, 35, 40, 42, 53, 54, 61, 62, 63—64, 73, 78, 106, 120, 136, 141—142.
- Vene punaarmee (Vene punased väed). — 135, 143.
- Vene SFNV Rahvakomissaride Nõukogu ja tema Asjadevalitsus. — 20, 46, 54—55, 77—78.
- Vene SFNV Rahvakomissariaadid ja nende allasutused:
 Kõrgem Rahvamajandusnõukogu. — 54.
 Rahanduse Rahvakomissariaat. — 54.
 Rahvasasjade Rahvakomissariaat. — 77, 85.
 Toitluse Rahvakomissariaat. — 54.
- Vene valgekaart. — 76, 130, 141—143.
- Verhneje Selo küla (Vasknarva vald, Virumaal). — 102.
- Viljandi. — 100.
- Viljandimaa (Viljandi maakond). — 100.
- Virumaa. — 66, 72, 84, 85, 90, 100, 127.
- Virumaa Sõjakomissariaat. — 109.
- Virumaa Tööraha Saadikute Nõukogu ja tema Täitevkomitee. — 67—68, 96.
- Virumaa Tööraha Saadikute Nõukogu Täitevkomitee osakonnad ja nende allasutused:
 Administratiivosakond. — 67.
 Haridusosakond. — 67.
 Põllumajanduse osakond. — 67.
 Rahvamajanduse osakond. — 67, 108, 110.
 Toitlusosakond. — 67.
 Rahvamajanduse osakonna korterikomisjon. — 110.
 Rahvamajanduse osakonna küttekomisjon. — 110.
- V. K. P. Eesti Osakondade Keskkomitee — vt. Venemaa Kommunistliku (bolševike) Partei Eesti Sektsioonide Keskkomitee.
- Voka mõis (Voka vald, Virumaal). — 81.
- Voka vald (Virumaal). — 102.

Võru. — 92, 112.

Võru linna ja maakonna Tööraha Saadikute Nõukogu ja tema Täitevkomitee.
— 92—93, 94, 107, 116.

Võru linna ja maakonna Tööraha Saadikute Nõukogu Täitevkomitee osakon-
nad ja nende allasutused:

Administratiivosakond. — 94.

Rahvahariduse osakond. — 92—93.

Rahvamajanduse osakonna tööstustoimkond. — 112.

Võru vabrikud jm. ettevõtted:

Elektrijaam. — 112.

Judeikini lauasaagimise vabrik. — 112.

Liivi mehhaanika ja malmivalamise töötuba. — 112.

Piiritusepuhastamise vabrik. — 113.

Raamatuköitmise töötuba. — 112.

Trükikoda. — 112.

Võrumaa (Võru maakond). — 100, 113, 127, 133.

Väike-Soldina mõis (Auvere-Joala vald, Virumaal). — 81.

Ülevenemaaline Kesktäitevkomitee (Venemaa Nõukogude Kesktäidesaate-
Komitee). — 18, 19, 20, 30, 31, 77—78.

KASUTATUD JA DOKUMENTIDES ESINEVATE PÄRIODILISTE VALJAANNETE JA KOGUMIKE REGISTER.

„Документы внешней политики СССР“. Том I, Москва 1957.

„Edasi“ — ajaleht, Kommunistliku partei Eesti Tartu organisatsiooni hääle-
kandja, ilmus 1918. aasta detsembrist kuni 1919. aasta jaanuarini Tartus.

„Eesti Kool“ — ajakiri, Eesti Tööraha Koolivalitsuse ja kooliõpetajate kong-
ressi täitevkomitee häälekandja (hiljem Eesti Rahvasajade haridusosa-
konna häälekandja). Ilmus aastail 1918—1919 Petrogradis.

„Eesti Kütiväe Teataja“ — Eesti Tööraha Kommuuni Nõukogu häälekandja.
Esimene number ilmus Jamburgis (praegune Kingissepp, Leningradi oblas-
tis). Alates 1. detsembrist 1918 kuni 14. jaanuarini 1919 ilmus Narvas.

„Eesti Tööraha Kommuuna Nõukogu dekreedid, määrused ja teadaanded“ —
Eesti Tööraha Kommuuni Kultuuri ja Hariduse Valitsuse kirjastusosa-
konna väljaanne. Ilmus Petrogradis 1919. aastal kaks vihku: esimene —
20. veebruaril ja teine — 10. mail.

„Izvestija VTsIK“ („Известия ВЦИК“) — päevaleht, Ulevenemaalise Kesk-
täitevkomitee ja Rahvakomissaride Nõukogu häälekandja; ilmus alates
1918. aasta märtsist Moskvas „Izvestija Vserossiiskogo Tsentralnogo
Ispolnitelnogo Komiteta Sovetov Krestjanskij, Rabotšij, Soldatskij i
Kazatšjih Deputatov“ („Известия Всероссийского Центрального Ис-
полнительного Комитета Советов Крестьянских, Рабочих, Солдат-
ских и Казачьих Депутатов“) nimetuse all.

„Kommunist“ — ajaleht, Kommunistliku Partei Eesti Keskkomitee häälekandja.
Ilmus saksa okupatsiooni ajal (numbrid 1—9) illegaalselt, alates 1918. a.
novembrist (numbrid 10—14) legaalselt Tallinnas.

„Kommunistliku partei Eesti[maa] Keskkomitee üleskutsed ja lendlehed“
(1918—1919) — Eesti NSV Oktoobrirevolutsiooni ja Sotsialistliku Ules-
ehitustöö Riikliku Keskarhiivi materjalid.

„Krasnõi Arhiv“ („Красный Архив“) — ajaloolane ajakiri, ilmus Vene NFSV
Keskarhiivi, hiljem Siseasjade Rahvakomissariaadi Arhiivinduse Peavalit-
suse väljaandel aastail 1922—1941 Moskvas.

„Maaliit“ — reaktsiooniline kodanlik ajaleht, Eesti Maarahva Liidu (Maaliidu)
häälekandja, ilmus 1918. aastal Tartus, hiljem Tallinnas.

„Punane Hommik“ — ajaleht, Läti Kommunistliku Partei Keskkomitee hääle-
kandja. Ilmus 1919. aastal Riias eesti keeles.

„Sotsiaaldemokraat“ — ajaleht, Eesti Sotsiaaldemokraatliku Tööliste Partei (sotside, menševike) häälekandja, ilmus aastail 1917—1921 Tallinnas.

„Žizn Natsionalnostei“ („Жизнь национальностей“) — Vene SFNV Rahvusasjade Rahvakomissariaadi häälekandja. Ilmus aastail 1918—1924, algul ajalehena, hiljem ajakirjana.

„Tallinna Päevaleht“ — saksa okupatsiooniaegne kodanlik ajaleht. Ilmus 1918. aastal Tallinnas.

„Tööline“ — ajaleht, Venemaa Kommunistliku Partei Eesti Sektsioonide Keskkomitee, hiljem Eesti Tööraha Kommuuni Nõukogu häälekandja. Ilmus 1918. aasta augustist kuni 1919. aasta maini Petrogradis (vahepeal, 1919. aasta algul, ilmus ajutiselt Võrus).

„Vaba Maa“ — kodanlik ajaleht, Eesti tööerakonna häälekandja, ilmus alates 1918. aasta lõpust Tallinnas.

„Внешняя политика СССР“. Сборник документов, том I (1917—1944), Москва 1944.

„Võru Linna ja Kreisi Tööraha Täidesaatva Komitee Teataja“ — ajaleht, Võru Linna ja Maakonna Tööraha Saadikute Nõukogu Täitevkomitee häälekandja. Ilmus Võrus 1918. aasta detsembrist kuni 1919. aasta jaanuarini.

SISUKORD

EESSÕNA		3—13
Nr. 1.	19.—21. OKTOOBRIL 1918. — OLUKORD EESTIS ENNE SAKSA OKUPATSIOONI KOKKUVARISEMIST. (Väljavõte Venemaa Kommunistliku (bolševike) Partei Eesti sektsioonide esindaja ettekandest okupeeritud piirkondade kommunistlike organisatsioonide konverentsil 1918. aasta oktoobrikuus)	15—18
Nr. 2.	13. NOVEMBRIL 1918. — ULEVENEMAALISE KESKTAI-TEVKOMITEE OTSUS BRESTI RAHULEPINGU ANNULLEERIMISE KOHTA	18—20
Nr. 3.	MITTE ENNE 12. NOVEMBRIT 1918. — KOMMUNISTLIKU PARTEI EESTI KOMITEE ULESKUTSE EESTI TÕORAHVALE EESTI KONTRREVOLUTSIOONILISE KODANLIKU AJUTISE VALITSUSE TEGEVUSE UUESTIALUSTAMISE PUHUL	20—22
Nr. 4.	13. NOVEMBRIL 1918. — TSELLULOOSIVABRIKU (TALLINN) TÕOLISTE ULDKOOSOLEKU RESOLUTSIOON EESTI KODANLIKU AJUTISE VALITSUSE KOHTA	23
Nr. 4-a	13. NOVEMBRIL 1918. — „DVGATELI“ TEHASE (TALLINN) TÕOLISTE ULDKOOSOLEKU RESOLUTSIOON EESTI KODANLIKU AJUTISE VALITSUSE KOHTA	23
Nr. 5.	15. NOVEMBRIL 1918. — VK(b)P EESTI SEKTSIOONIDE KESKKOMITEE OTSUS EESTIMAA VÕIMUORGANITE ISELOOMU JA KOOSSEISU KOHTA. Väljavõte protokollist	24
Nr. 6.	16. NOVEMBRIL 1918. — KOMMUNISTLIKU PARTEI EESTI KESKKOMITEE ULESKUTSE SEOS ES TALLINNA TÕOLISTE 12. NOVEMBRI DEMONSTRATSIOONIGA	24—25
Nr. 7.	17. NOVEMBRIL 1918. — EESTIMAA AJUTISE REVOLUTSIOONIKOMITEE OTSUS KOMITEE ULEVIIMISE KOHTA PETROGRADIST JAMBURGI. Väljavõte protokollist	25—26
Nr. 8.	17. NOVEMBRIL 1918. — NIKOLAI GUMNAASIUMI RUUMIDES (TALLINN) TOIMUNUD TÕORAHVA ESINDAJATE KOOSOLEKU RESOLUTSIOON VÕITLUSULESANNETE KOHTA	26

- Nr. 9. 19. NOVEMBRIL 1918. — EESTIMAA AJUTISE REVOLUTSIOONIKOMITEE OTSUSED EESTIMAAL NÕUKOGUDE VÕIMU TAASTAMISE KOHTA. Väljavõte protokollist . . . 26—27
- Nr. 10. 19. NOVEMBRIL 1918. — EESTIMAA AJUTISE REVOLUTSIOONIKOMITEE ULESKUTSE PUNAVAELASTELE EESTIMAA VABASTAMISE KOHTA . . . . . 27—29
- Nr. 11. 19. NOVEMBRIL 1918. — TALLINNA TÖOLISTE SAADIKUTE NÕUKOGU LAKITUS VENEMAA PROLETARIAADILE TALLINNA NÕUKOGU TAASTAMISE PUHUL . . . 29
- Nr. 12. 21. NOVEMBRIL 1918. — EESTIMAA AJUTISE REVOLUTSIOONIKOMITEE KÄSKKIRI Nr. 1. (Teatatakse, et Saksa okupatsioon Eestis on lõppenud ja et võim on läinud Eesti Ajutise Revolutsioonikomitee kätte) 30
- Nr. 13. 21. NOVEMBRIL 1918. — EESTIMAA AJUTISE REVOLUTSIOONIKOMITEE ULESKUTSE EESTI TÕORAHVALE NÕUKOGUDE VÕIMU TAASKEHTESTAMISE KOHTA . 31—33
- Nr. 14. 22. NOVEMBER 1918. — KALLA TRUKIKOJA (TALLINN) TÖOLISTE ULDKOOSOLEKU OTSUS AJALEHE „KOMMUNIST“ VALJAANDMISE JÄTKAMISE KOHTA 33
- Nr. 15. 23. NOVEMBRIL 1918. — TALLINNA TÖOLISTE SAADIKUTE NÕUKOGU OTSUS EESTI KODANLIKU AJUTISE VALITSUSE JA MAAPÄEVA RAHVAVAENULIKU POLIITIKA KOHTA . . . . . 33—35
- Nr. 16. 27. NOVEMBRIL 1918. — EESTIMAA AJUTISE REVOLUTSIOONIKOMITEE JA SÕJANÕUKOGU AVALIK KIRI NARVAS ASUVATELE KODANLIKU VALITSUSE ESINDAJATELE, SAKSA SOLDATITE SAADIKUTE NÕUKOGULE JA SAKSA VÄEJUHAATUSELE NING KÕIGILE NARVA ELANIKELE — LINNA SÄILITAMISE KOHTA 35—36
- Nr. 17. 29. NOVEMBRIL 1918. — VALITSUSE STRUKTUURI KÜSIMUSE ARUTAMINE VK(b)P EESTI SEKTSIOONIDE KESKCOMITEE JA EESTIMAA AJUTISE REVOLUTSIOONIKOMITEE UHISEL ISTUNGIL. Istungi protokoll . . . . . 36—38
- Nr. 18. 29. NOVEMBRIL 1918. — EESTIMAA AJUTISE REVOLUTSIOONIKOMITEE OTSUS EESTI SOTSIALISTLIKUKS NÕUKOGUDE VABARIIGIKS KUULUTAMISE KOHTA . 38
- Nr. 19. 29. NOVEMBRIL 1918. — EESTI TÕORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU OTSUSED EESTI TELEGRAAFI AGENTUURI ASUTAMISE, NARVAS NÕUKOGUDE VÕIMU KORRALDAMISE jt. KÜSIMUSTE KOHTA. Istungi protokoll . . 38—39
- Nr. 20. 29. NOVEMBRIL 1918. — EESTI TÕORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU MANIFEST EESTI TÕORAHVALE NÕUKOGUDE VÕIMU TAASKEHTESTAMISE PUHUL . . . . . 39—42
- Nr. 21. 29. NOVEMBRIL 1918. — EESTI TÕORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU RAADIOULESKUTSE KÕIGI MAADE TÖOLISTELE NÕUKOGUDE VÕIMU TOETAMISEKS EESTIS 42—43

Nr. 22.	29. NOVEMBRIL 1918. — EESTI TÕORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU RAADIOULESKUTSE KÕIGILE SAKSAMAA TÕOLISTE JA SOLDATITE SAADIKUTE NÕUKOGUDELE. (Palutakse teatada saksa soldatitele, et nad Eestis toimivas klassivõitluses ei muutuks kodanluse tööriistaks)	43—44
Nr. 23.	29. NOVEMBRIL 1918. — V. I. LENINI TELEGRAMM VÄGEDE ULEMJUHATAJALE EESTI, LÄTI, LEEDU JA UKRAINA NÕUKOGUDE VALITSUSTE TOETAMISE KOHTA	44
Nr. 24.	29. NOVEMBRIL 1918. — EESTI TÕORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU DEKREET TÕORAHVA SAADIKUTE NÕUKOGUDE POOLT ENNE SAKSA OKUPATSIOONI VÄLJA ANTUD OTSUSTE JA MÄÄRUSTE KOHTA	44
Nr. 25.	29. NOVEMBRIL 1918. — EESTI TÕORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU DEKREET NARVA POMMITAMISEL TEKINUD KAHJUDE HUVITAMISE KOHTA	45
Nr. 26.	29. NOVEMBRIL 1918. — TALLINNA TÕOLISTE SAADIKUTE NÕUKOGU RESOLUTSIOON KODANLUSE RAHVAVAENULIKU POLIITIKA KOHTA	45
Nr. 27.	30. NOVEMBRIL 1918. — EESTI TÕORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU TELEGRAMM VSFNV RAHVAKOMISSARIDE NÕUKOGU ESIMEHELE V. I. LENINILE EESTI NÕUKOGUDE VABARIIGI VALJAKUULUTAMISE JA KOMMUUNI VALITSUSE MOODUSTAMISE KOHTA	46
Nr. 28.	3. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÕORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU DEKREET TOIDU- JA TARBEAINETE VÄLJAVEO KEELAMISE KOHTA	46
Nr. 29.	3. DETSEMBRIL 1918. — NARVA TÕOLISTE, TALUPOEGADE JA PUNAVÄELASTE SAADIKUTE NÕUKOGU TAITEVKOMITEE TEADAANNE NARVA LINNA TÕORAHVA SAADIKUTE NÕUKOGUSSE ESINDAJATE VALIMISE KOHTA	46—47
Nr. 30.	4. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÕORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU POOLT VASTU VÕETUD OTSUSED NÕUKOGUDE ULESEHITUSTÕO KOHTA	47—48
Nr. 31.	4. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÕORAHVA KOMMUUNI SÕJAVÄE VALITSUSE PÄEVAKÄSK RATSAVÄE POLGU FORMEERIMISE KOHTA	48
Nr. 32.	5. DETSEMBRIL 1918. — EESTI SÕJANÕUKOGU ULESKUTSE EESTI TÕORAHVALE SAKSA OKUPATSIOONIST PEATSE VABANEMISE PUHUL	48—49
Nr. 33.	5. DETSEMBRIL 1918. — PETROGRADI SAKSA TÕOLISTE JA SOLDATITE SAADIKUTE NÕUKOGU AVALIK KIRI KINDRAL VON SECKENDORFILE EESTI TÕORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU KAUDU NARVAS. (Nõutakse viivitamatut sõjategevuse lõpetamist ja vägede kodumaale saatmist)	50

- Nr. 34. 5. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÕORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU JUHATUSKIRI MÕISATE ULEVÕTMISE JA VALLANÕUKOGUDE ASUTAMISE KOHTA . . . . . 50—52
- Nr. 35. 5. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÕORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU TEADAANNE KOMMUUNI VARANDUSE HOIDMISE KÜSIMUSES . . . . . 52—53
- Nr. 36. 5. DETSEMBRIL 1918. — NARVA TÕOLISTE, TALUPOEGADE JA PUNAVÄELASTE SAADIKUTE NÕUKOGU ISTUNG. Ajalehes avaldatud informatsioon . . . . . 53—54
- Nr. 37. 7. DETSEMBRIL 1918. — VSFNV RAHVAKOMISSARIDE NÕUKOGU DEKREET EESTI NÕUKOGUDE VABARIIGI ISESEISVUSE TUNNUSTAMISE KOHTA . . . . . 54—55
- Nr. 38. 7. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÕORAHVA KOMMUUNI SÕJAVÄE VALITSUSE ÜLESKUTSE TÕORAHVALE EESTI PUNASTESSE VÄEOSADESSE ASTUMISE KOHTA . . . . . 55—56
- Nr. 39. 7. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÕORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU DEKREET REVOLUTSIOONILISE KAITSEVÄE ASUTAMISE KOHTA 56
- Nr. 40. 7. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÕORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU TERVITUSTELEGRAMM INGLISE TÕOLIS-
KLASSI JUHILE J. MACLEANILE TEMA VANGIST
VABANEMISE PUHUL 57
- Nr. 41. 8. DETSEMBRIL 1918. — NARVA KIVI-, MULLA- JA
METSATÕOLISTE AMETIÜHINGU ULDKOOSOLEK. Aja-
lehes avaldatud informatsioon 57
- Nr. 42. 9. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÕORAHVA KOMMUUNI
RAHVAMAJANDUSE VALITSUSE MÄARUS EESTI TÕO-
RAHVA KOMMUUNI PANGA OPERATSIOONIDE
KOHTA 58
- Nr. 43. 9. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÕORAHVA KOMMUUNI
NÕUKOGU MÄARUS TOIDUAINETE JA HEINTE KIND-
LATE HINDADE KEHTESTAMISE KOHTA . . . . . 58—59
- Nr. 44. 12. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÕORAHVA KOMMUUNI
NÕUKOGU DEKREET KREENHOLMI MANUFAKTUURI
NATSIONALISEERIMISE KOHTA 59
- Nr. 45. 12. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÕORAHVA KOMMUUNI
NÕUKOGU DEKREET PUHADEPIDAMISE KOHTA 60
- Nr. 46. 12. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÕORAHVA KOMMUUNI
RAHVAMAJANDUSVALITSUSE TOITLUSOSAKONNA
TEADAANNE TOITLUSOLUKORRA KOHTA NARVAS 60
- Nr. 47. 12. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÕORAHVA KOMMUUNI
RAHVAMAJANDUSVALITSUSE TOITLUSOSAKONNA
TEADAANNE TOITLUSKATEGOORiate KEHTESTAMISE
KOHTA NARVA LINNAS . . . . . 60—61

Nr. 48.	13. DETSEMBRIL 1918. — PÕHJAPIIRKONNA KOMMUUNIDE NÕUKOGU RAHVUSASJADE KOMISSARIAADI KOLLEGIUMI TERVITUS EESTI TÕORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU ESIMEHELE J. ANVELDILE EESTIS NÕUKOGUDE VÕIMU TAASKEHTESTAMISE PUHUL	61
Nr. 49.	13. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÕORAHVA KOMMUUNI NARVA LINNA JA MAAKONNA KOOLIDE OSAKONNA MAARUS KOOLIDE TÕO KOHTA	61—62
Nr. 50.	14. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÕORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU TEADAANNE ULDISE KORRA KOHTA VALITSUSASUTUSTES	62
Nr. 51.	14. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÕORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU TÄNUAVALDUS PÕHJAPIIRKONNA KOMMUUNIDE NÕUKOGU ESIMEHELE	62—63
Nr. 52.	15. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÕORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU OTSUS REVOLUTSIOONILISE KAITSEPOLGU ASUTAMISE KOHTA. Väljavõte protokollist	63
Nr. 53.	15. DETSEMBRIL 1918. — NÕUKOGUDE VENEMAA JA EESTI TÕORAHVA KOMMUUNI SUHETEST. Väljavõte ajalehes avaldatud juhtkirjast	63—64
Nr. 54.	15. DETSEMBRIL 1918. — TALLINNA TÕOLISTE SAADIKUTE NÕUKOGU POOLT „ESTONIA“ KONTSERDISAALIS KORRALDATUD MIITINGUL VASTU VÕETUD RESOLUTSIOON EESTI KODANLIKU AJUTISE VALITSUSE KOHTA	64—65
Nr. 55.	16. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÕORAHVA KOMMUUNI SÕJAVÄE VALITSUSE PÄEVAKASK Nr. 12 EESTI KUTIVÄE RUHMAKOMANDORIDE KURSUSTE LÄBIVIIMISE KOHTA	65
Nr. 56.	17. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÕORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU ULESKUTSE RAKVERE VABASTAMISE PUHUL	66
Nr. 57.	17. DETSEMBRIL 1918. — VIRUMAA TÕORAHVA SAADIKUTE NÕUKOGU TÄITEVKOMITEE OTSUS NÕUKOGUDE VÕIMU KINDLUSTAMISE KÜSIMUSTES. Istungi protokoll	67—68
Nr. 58.	17. DETSEMBRIL 1918. — VABATAHTLIKE ASTUMISEST PUNAARMEESSE. Ajalehesõnum	68
Nr. 59.	18. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÕORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU OTSUS MOBILISATSIOONI LÄBIVIIMISE KOHTA. Istungi protokoll	68—69
Nr. 60.	18. DETSEMBRIL 1918. — NARVA RAUDTEELASTE-KOMMUNISTIDE KOOSOLEKUL VASTU VÕETUD RESOLUTSIOON. Ajalehes avaldatud informatsioon	69
Nr. 61.	19. DETSEMBRIL 1918. — RASINA MÕISA (TARTUMAA) TÕOLISTE JA PUNAVÄELASTE ÜHISEL KOOSOLEKUL VASTU VÕETUD RESOLUTSIOON NÕUKOGUDE VÕIMU TAASTAMISE KOHTA	70

Nr. 62.	19. DETSEMBRIL 1918. — TAMMIKU MÕISA (VIRUMAA) TÖÖLISTE KOOSOLEKU RESOLUTSIOON NÕUKOGUDE VÕIMU TOETAMISE KOHTA	70
Nr. 63.	20. DETSEMBRIL 1918. — KOMMUNISTLIKU PARTEI NARVA ORGANISATSIOONI ULDKOOSOLEK. Väljavõte ajalehes avaldatud informatsioonist	70—72
Nr. 64.	20. DETSEMBRIL 1918. — IISAKU VALLA (VIRUMAA) TÕORAHVA ULDKOOSOLEKUL VASTU VÕETUD RESOLUTSIOON NÕUKOGUDE VÕIMU TAASKEHTESTAMISE PUHUL. Väljavõte koosoleku protokollist	72—73
Nr. 65.	21. DETSEMBRIL 1918. — KODANLUSE VÕIMUORGANITE PÕGENEMINE TARTUST. Ajalehes avaldatud informatsioon	73
Nr. 66.	21. DETSEMBRIL 1918. — KOMMUNISTLIKU PARTEI TARTU KOMITEE TEADAANNE VÕIMU ÜLEVÕTMISEST	73—74
Nr. 67.	21. DETSEMBRIL 1918. — TARTU TÖÖLISORGANISATSIOONIDE MÄÄRUS KORRA SÄILITAMISE KOHTA	74
Nr. 68.	21. DETSEMBRIL 1918. — TARTU TÖÖLISTE SAADIKUTE NÕUKOGU MOODUSTAMISEST. Ajalehesõnum	74
Nr. 69.	21. DETSEMBRIL 1918. — TEADAANNE TARTU PEATSEST VABASTAMISEST PUNAARMEE POOLT	75
Nr. 70.	21. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÕORAHVA KOMMUUNI RAHVAMAJANDUSE VALITSUSE PÖLLUMAJANDUSOSAKONNA TEADAANNE PÖLLUMAJANDUSLIKU KAADRI ARVELEVÕTMISE KOHTA	75
Nr. 71.	22. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÕORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU TERVITUS LÄTI NÕUKOGUDE VALITSUSELE SESES LÄTIMAA NÕUKOGUDE VABARIIGIKS KUU- LUTAMISEGA	75
Nr. 72.	22. DETSEMBRIL 1918. — TARTU VABASTAMINE PU- NASTE VÄGEDE POOLT. Ajalehesõnum	76
Nr. 73.	23. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÕORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU DEKREET NARVA KALEVIVABRIKU, LINA- VABRIKU JA ZINOVJEVI VALUTEHASE (NARVA) NAT- SIONALISEERIMISE KOHTA	76
Nr. 74.	23. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÕORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU DEKREET VALITSUSASUTUSTES TÕUPÄEVA PIKKUSE KOHTA	77
Nr. 75.	24. DETSEMBRIL 1918. — ÜLEVENEMAALISE KESK- TÄITEVKOMITEE OTSUS EESTI, LEEDU JA LÄTI NÕU- KOGUDE VABARIIKIDE TUNNUSTAMISE KOHTA	77—78
Nr. 76.	24. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TÕORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU TERVITUS LEEDU NÕUKOGUDE VALITSU- SELE	78

Nr. 77.	26. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TOORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU DEKREET SISEASJADE VALITSUSE ASUTAMISE KOHTA	78
Nr. 78.	26. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TOORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU DEKREET KONTROLLVALITSUSE ASUTAMISE KOHTA	79
Nr. 79.	26. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TOORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU DEKREET TARTU TELEFONIVABRIKU NATSIONALISEERIMISE KOHTA	79
Nr. 80.	26. DETSEMBRIL 1918. — VENE JA EESTI TOORAHVA KLASSIVÕITLUSE ULESANNETEST. Ajalehe juhtkiri . .	79—81
Nr. 81.	26. DETSEMBRIL 1918. — NARVA TÕOLISTE, TALU-POEGADE JA PUNAVÄELASTE SAADIKUTE NÕUKOGU PÖLLUMAJANDUSE OSAKONNA TEGEVUSEST. Ajalehesõnum	81
Nr. 82.	27. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TOORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU DEKREET VALGETE POOLE ULELAINUD ISIKUTE VARA NATSIONALISEERIMISE KOHTA	82
Nr. 83.	27. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TOORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU DEKREET ULETUNNI- JA ÜOTOO KOHTA	82
Nr. 84.	27. DETSEMBRIL 1918. — 156-NDA NARVA KUTIPOLGU VÕITLEJATE KIRI ARHANGELSKI RINDELT EESTI TOORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGULE, NARVA TÕOLISTE, TALUPOEGADE JA PUNAVÄELASTE SAADIKUTE NÕUKOGULE JA KÕIGILE NÕUKOGUDE KORRA EEST VÕITLEJAILE	82—83
Nr. 85.	28. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TOORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU DEKREET ELAMISRAHA SISSESEADMISE KOHTA	83—84
Nr. 86.	28. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TOORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU TEADAANNE VALITSUSASUTUSTE TÕOAJA KOHTA	84
Nr. 87.	28. DETSEMBRIL 1918. — TOIDUAINETEGA ABISTAMISE KÜSIMUSE ARUTAMINE ILLUKA VALLA (VIRUMAA) TOORAHVA SAADIKUTE NÕUKOGU TAITEVKOMITEES. Istungi protokoll	84
Nr. 88.	29. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TOORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU DEKREET NARVA MAAKONNA ASUTAMISE KOHTA	85
Nr. 89.	29. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TOORAHVA KOMMUUNI MOSKVA ESINDAJA INFORMATSIOON VSFNV RAHVUSASJADE RAHVAKOMISSARIAADILE NÕUKOGUDE EESTIS VALITSEVA OLUKORRA KOHTA	85
Nr. 90.	30. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TOORAHVA KOMMUUNI SISEASJADE VALITSUSE MÄÄRUS KULTUURI-AJALOOLISTE JA KUNSTIVAARTUSLIKE ESEMETE SÄILITAMISE KOHTA	86

Nr. 91.	30. DETSEMBRIL 1918. — EESTI TOORAHVA KOMMUUNI SISEASJADE VALITSUSE MÄÄRUS ENDISTE KIRIKUHOONETE ÜLEVÕTMISE KOHTA	86—87
Nr. 92.	30. DETSEMBRIL 1918. — KOMMUNISTLIKU PARTEI EESTI KESKKOMITEE ÜLESKUTSE EESTI KODANLIKU AJUTISE VALITSUSE RAHVAVAENULIKU POLIITIKA PUHUL	87—88
Nr. 93.	1. JAANUARIL 1919. — SKULPTOR J. KOORDI ETTEPANEK EESTI NÕUKOGUDE VALITSUSELE TEADUSEJA KUNSTIALASTE VÄÄRTUSTE SÄILITAMISE KOHTA	88—89
Nr. 94.	3. JAANUARIL 1919. — AEGVIIDU JAAMA (JÄRVAMAA) JA TEISTE ASUSTATUD PUNKTIDE VABASTAMINE PUNAARMEE POOLT. Ajalehesõnum	89
Nr. 95.	4. JAANUARIL 1919. — ILLUKA VALLA (VIRUMAA) TOORAHVA SAADIKUTE NÕUKOGU OTSUSED NÕUKOGUDE ÜLESEHITUSTÕO KUSIMUSTES. Istungi protokoll	90—92
Nr. 96.	6. JAANUARIL 1919. — VÕRU LINNA JA MAAKONNA TOORAHVA SAADIKUTE NÕUKOGU TÄITEVKOMITEE MÄÄRUS KOOLITÕO KUSIMUSTE KOHTA	92—93
Nr. 97.	6. JAANUARIL 1919. — VÕRU LINNA JA MAAKONNA TOORAHVA SAADIKUTE NÕUKOGU TÄITEVKOMITEE KÄSKKIRI VALLA TOORAHVA SAADIKUTE NÕUKOGUDELE MIILITSA ASUTAMISE KOHTA	93—94
Nr. 98.	6. JAANUARIL 1919. — KOMMUNISTLIKU PARTEI EESTI KESKKOMITEE HOIATUS EESTI KODANLUSELE	95
Nr. 99.	7. JAANUARIL 1919. — VIRUMAA TOORAHVA SAADIKUTE NÕUKOGU TÄITEVKOMITEE TÕOST. Ajalehes avaldatud informatsioon	96
Nr. 100.	9. JAANUARIL 1919. — PETROGRADI SAKSA TÕOLISTE JA SOLDATITE SAADIKUTE NÕUKOGU TERVITUS EESTI TOORAHVA KOMMUUNILE	96
Nr. 101.	9. JAANUARIL 1919. — EESTI TOORAHVA KOMMUUNI RAHVAMAJANDUSE VALITSUSE PÕLLUMAJANDUSE OSAKONNA AJUTINE JUHATUSKIRI RINGKONNA PÕLLUMAJANDUSINSTRUKTORITELE	97—98
Nr. 102.	9. JAANUARIL 1919. — TARTU TSN SOTSIAALKINDLUSTUSE OSAKONNA KOLLEGIUMI OTSUSED LASTE-AIA JA TÕOLISTE KINDLUSTUSE KUSIMUSTES. Istungi protokoll	98—99
Nr. 103.	10. JAANUARIL 1919. — EESTI TOORAHVA KOMMUUNI SÕJAVÄE VALITSUSE ÜLESKUTSE PUNASTESSE VÄE-OSADESSE ASTUMISE KOHTA	100—101
Nr. 104.	12. JAANUARIL 1919. — EESTI TOORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU RAADIOLÄKITUS EESTI SISEASJADESSE VAHELESEGAMISE PUHUL	101—102

Nr. 105.	PÄRAST 12. JAANUARI 1919. — EESTI TOORAHVA KOMMUUNI SÕJAVÄE VALITSUSE PÄEVAKASK MOBI- LISATSIOONI LÄBIVIIMISE KOHTA	102
Nr. 106.	24. JAANUARIL 1919. — EESTI PUNAVÄELASTE MII- TING PIHKVAS. Ajalehesõnum	103
Nr. 107.	JAANUAR 1919. — EESTI TOORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU DEKREEDI PROJEKT — ULDHARIDUSLIKE KOOLIDE KOHTA	103—104
Nr. 108.	7. VEEBRUARIL 1919. — KOMMUNISTLIKU PARTEI EESTI KESKKOMITEE LÄKATUS EESTI KODANLUSE VALGE TERRORI PUHUL	104—106
Nr. 109.	19. VEEBRUARIL 1919. — EESTI TOORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU OTSUSED VALITSUSASUTUSTE PIHKVAST LUUGASSE ULEVIIMISE, PANTVANGIDE VAHETAMISE jt. KUSIMUSTE KOHTA. Istungi protokoll	107
Nr. 110.	19. VEEBRUARIL 1919. — VIRUMAA TSN RAHVAMA- JANDUSOSAKONNA JUHATAJA ARUANNE RAKVERE LINNA JA MAAKONNA TOOSTUSE TEGEVUSE KOHTA	108—110
Nr. 111.	24. VEEBRUARIL 1919. — KOMMUNISTLIKU PARTEI EESTI KESKKOMITEE ULESKUTSE SAAREMAA TOO- RAHVA ULESTÕUSU PUHUL	110—111
Nr. 112.	25. VEEBRUARIL 1919. — VÕRU LINNA JA MAA- KONNA TSN RAHVAMAJANDUSOSAKONNA TOOS- TUSTOIMKONNA JUHATAJA ARUANNE VABRIKUTE JA TOOKODADE TÕO KOHTA	112—113
Nr. 113.	VEEBRUAR 1919. — EESTI TOORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU DEKREEDI PROJEKT — TEADUSLIKE, ILU- KIRJANDUSLIKE, HELI- JA KUJUTAVA KUNSTI TEOSTE KOMMUUNI OMANDIKS TUNNISTAMISE NING AUTORIÕIGUSE JA HONORARI KOHTA	114—115
Nr. 114.	4. MÄRTSIL 1919. — EESTIMAALT EVAKUEERUNUD SÕJAPÕGENIKE KOOSOLEKUL VASTU VÕETUD RESO- LUTSIOON. Väljavõte protokollist	115
Nr. 115.	5. MÄRTSIL 1919. — EESTI TOORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU MÄÄRUS SÕJAPÕGENIKELE ABIRAHA ANDMISE KOHTA	116
Nr. 116.	14. MÄRTSIL 1919. — EESTI TOORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU OTSUS PETROGRADIS EESTI TOORAHVA ULIKOOLI AVAMISE KOHTA. Väljavõte istungi pro- tokollist	117
Nr. 117.	16. MÄRTSIL 1919. — EESTI TOORAHVA KOMMUUNI KULTUURI- JA HARIDUSVALITSUSE JUHATUSKIRI EESTI TOORAHVA ULIKOOLILE	117—118
Nr. 118.	18. MÄRTSIL 1919. — TARTU TSN RAHVAMAJANDUSE OSAKONNA TÕOSTUSTOIMKONNA ARUANNE TARTU VABRIKUTE JA TOOKODADE TEGEVUSE KOHTA	118—119

Nr. 119.	21. MÄRTSIL 1919. — VENEMAA KOMMUNISTLIKU (BOLŠEVIKE) PARTEI EESTI SEKTSIOONIDE KONVRENTSI DELEGAATIDE TERVITUSTELEGRAMM KOMMUNISTLIKU INTERNATSIONAALI JUHILE V. I. LENINILE	119
Nr. 120.	PÄRAST 21. MÄRTSI 1919. — EESTI PUNASTE KUTTIDE LÄKITUS EESTI TOORAHVALE SEOS ES UNGARI KUULUTAMISEGA NÕUKOGUDE VABARIIGIKS	120
Nr. 121.	23. MÄRTSIL 1919. — EESTI TOORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU TERVITUSTELEGRAMM MOSKVASSE UNGARI KOMMUNISTLIKU PARTEI ESINDAJALE SEOS UNGARI KUULUTAMISEGA NÕUKOGUDE VABARIIGIKS	120—121
Nr. 122.	22. MÄRTSIL 1919. — UKRAINA KOMMUNISTLIKU PARTEI KIIEVI EESTI OSAKONNA ÜLDKOOSOLEKUL VASTU VÕETUD RESOLUTSIOON EESTIMAAL VALITSEVA POLIITILISE OLUKORRA KOHTA	121
Nr. 123.	MÄRTS 1919. — KOMMUNISTLIKU PARTEI EESTI KESKKOMITEE LÄKITUS ASUTAVA KOGU VALIMISE PUHUL	121—124
Nr. 124.	MÄRTS 1919. — ENDISTE VALGETE SÕJAVÄELASTE ÜLESKUTSE EESTI PUNAVAKKE ÜLETULEMISE KOHTA	125—126
Nr. 125.	10. APRILLIL 1919. — EESTI TOORAHVA KOMMUUNI SISEASJADE VALITSUSE ÜLESKUTSE VALGE TERRORI OHVRITE KINDLAKSTEGEMISE KOHTA	126—127
Nr. 126.	12. APRILLIL 1919. — EESTI TOORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU JA KOMMUNISTLIKU PARTEI EESTI KESKKOMITEE TERVITUSTELEGRAMM BAIERI NÕUKOGUDE VABARIIGILE	128
Nr. 127.	25. APRILLIL 1919. — UNGARI NÕUKOGUDE VABARIIGI VALISASJADE RAHVAKOMISSARIAADI RAADIOTELEGRAMM EESTI KODANLIKULE AJUTISELE VALITSUSELE SÕJATEGEVUSE LÕPETAMISE KOHTA	128
Nr. 128.	1. MAIL 1919. — EESTI TOORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU LÄKITUS SEOS ES UNGARI NÕUKOGUDE VABARIIGI ETTEPANEKUGA SÕJATEGEVUSE LÕPETAMISE KOHTA EESTIS	129—131
Nr. 129.	2. MAIL 1919. — KOMMUNISTLIKU PARTEI EESTI KESKKOMITEE JA TALLINNA KOMITEE LENDLEHT 1. MAI TÄHISTAMISE PUHUL	131—132
Nr. 130.	9. MAIL 1919. — EESTI TOORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU OTSUS EESTI TOORAHVA KOMMUUNI VALITSUSASUTUSTE ESIALGSE STRUKTUURI KOHTA. Istungi protokoll	133—134
Nr. 131.	17. MAIL 1919. — EESTI TOORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU OTSUSED KOMMUUNI ASUTUSTE LUUGAST STARAJA RUSSASSE ÜLEVIIMISE jt. KUSIMUSTE KOHTA. Istungi protokoll	134—135

Nr. 132.	5. JUUNIL 1919. — EESTI TÕORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU JA VENEMAA KOMMUNISTLIKU (BOLŠEVIKE) PARTEI EESTI SEKTSIOONIDE KESKKOMITEE OTSUS EESTI TÕORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU ASUTUSTE TEGEVUSE LIKVIDEERIMISE KOHTA. Istungi protokoll	135—136
Nr. 133.	6. JUULIL 1919. — EESTI TÕORAHVA KOMMUUNI TAGAVARAPATALJONI VÕITLEJATE MIITINGUL VASTU VÕETUD RESOLUTSIOON	136—137
Nr. 134.	PÄRAST 13. JUULIT 1919. — KOMMUNISTLIKU PARTEI EESTI KESKKOMITEE JA EESTI VALGEVÄE KOMMUNISTLIKU ORGANISATSIOONI ULESKUTSE TARTUS ASUVA 10. TAGAVARAPATALJONI SÕDURITE VALJASTUMISE PUHUL	137—140
Nr. 135.	19. JUULIL 1919. — KOMMUNISTLIKU PARTEI EESTI KESKKOMITEE RAHUMANIFEST JA TEADAANNE EESTI TÕORAHVA KOMMUUNI VALITSUSE TEGEVUSE LÕPETAMISE KOHTA	141—143
Nr. 136.	7. AUGUSTIL 1919. — EESTI TÕORAHVA KOMMUUNI NÕUKOGU OTSUS KOMMUUNI VARA JA KOHUSTUSTE KOMMUNISTLIKU PARTEI EESTI KESKKOMITEE VENEMAA BÜROOLE ULEANDMISE KOHTA. Istungi protokoll	144

Lisad

Märkused	145—153
Isikunimede register	154—161
Kohanime, vabrikute, tehaste, asutuste, organisatsioonide jt. nimetuste register	162—170
Kasutatud ja dokumentides esinevate perioodiliste väljaannete ja kogumike register	171—172

ЭСТЛЯНДСКАЯ ТРУДОВАЯ КОММУНА

Сборник документов и материалов

На эстонском языке

Эстонское Государственное Издательство
Таллин, Пярнуское шоссе, 10

Toimetaja E. Orgmäe

Tehniline toimetaja A. Sepp

Korrektorid M. Amon ja S. Aron

Ladumisele antud 22. IX 1958. Trükkimisele antud 22. X 1958. Paber 60×92, 1/16. Trükipoognaid 11,5 + 1 lisa. Arvutuspoognaid 12,8. Trükiarv 3000. MB-07352. Tellimise nr. 1591. Trükkoda «Punane Täht», Tallinn, Pikk tn. 54/58.

Hind rbl. 5.—